ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردستان

١٩٤٦ - ٢٠٢٤

ئامادەکردنی

هەڵات سەمەد باکرمانی

سنەوبەر تەیب ئاکرەیی

لە بڵاوکراوەکانی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان

٢٠٢٥

ناوی کتێب: ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردستان ١٩٤٦ - ٢٠٢٤

ئامادەکردنی: هەڵات سەمەد باکرمانی و سنەوبەر تەیب ئاکرەیی

دیزاینی بەرگ: دیار سەعید پیرانی

سەرپەرشتی چاپ: مستەفا نەجم فەیلی

ساڵ و شوێنی چاپ: هەولێر- ٢٠٢٥

چاپخانە: دانیشفەڕ

تیراژ: ١٠٠٠ دانە

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان/ هەرێمی کوردستان ژمارەی سپاردنی (٣٠٠) ساڵی ٢٠٢٥ی پێدراوە.

پێشکەشە بە:

- ڕۆحی پاک و بێگەردی دامەزرێنەر و ڕێنیشاندەری کوردایەتی بارزانی نەمر و ئیدریسی هەمیشە زیندوو.

- ڕۆحی پاکی باوکی هەردووکمان.

- ڕۆحی پاکی گشت شەهیدانی قەڵەمی کوردستان.

- هەموو نووسەر و کادرانی پارتی دیموکراتی کوردستان لە ساڵی ١٩٤٦-ەوە تا ئێستا.

پێرست

پێشگۆتن ١
دەروازە ٣
بەشی یەکەم: ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستان ٥
کورتەیەک لە مێژووی ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستان ٩
بەشی دووەم: ڕاگەیاندنی کۆمیتەی ناوەندی مەکتەبی سیاسی ٥١
بەشی سێیەم: ڕاگەیاندنی بەش و مەکتەبی ڕێکخستنی پارێزگاکانی کۆمیتەی
ناوەندی مەکتەبی سیاسی ٦٥
تەوەری یەکەم: ڕاگەیاندنی بەشەکانی کۆمیتەی ناوەندی مەکتەبی سیاسی ٧٣
تەوەری دووەم: ڕاگەیاندنی مەکتەبی ڕێکخستنی پارێزگاکانی کۆمیتەی
ناوەندی مەکتەبی سیاسی ٢٠٩
بەشی چوارەم: ڕاگەیاندنە (هاوبەشەکان، دژبەری شۆڕشی کورد و پارتی
دیموکراتی کوردستان) ٢٤٣
تەوەری یەکەم: ڕاگەیاندنە هاوبەشەکان ٢٤٥
تەوەری دووەم: ڕاگەیاندنی دژبەری شۆڕشی کورد و پارتی دیموکراتی کوردستان ٢٥٥
لیستی سەرچاوەکان ٢٦١

پێشگۆتن:

ڕەنگە بەهۆی بایەخ نەدانی پێویست بە کۆکردنەوە و پاراستنی ئەرشیف کە خەسڵەتێکی کوردە، بەشـێکی زۆری ئەرشـیفەکەی ونبووبن. هاوکات ئەو دەربڕینەمان بە مانای ئەوە نایەت کە هیچ نەکراوە، یان هەوڵ بەو ئاراسـتەیەدا نەنراوە، بەڵکو بەپێچەوانەوە لە گشـت قۆناغ و سـەردەمەکاندا کەسـانێکی خەمخۆر هەبوونە، ماندوونەناسـانە ئەسـپی خۆیان لەو بوارە تاوداوە کە جێگەی پێزانین و دەستخۆشییە، چونکە بووەتە بناغەیەک بۆ کاری داهاتوو.

ئەم پەرتووکەی بەردەسـتتان کە تایبەتە بە ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردسـتان لە بواری نووسراو، بینراو و بیسـتراو، بەشـێکە لەو هەوڵە. بێگومان ئەم کارەش بێ کەموکوڕی نییە. لەپێناو ئەوەی بە باشـترین شـێوە بکەوێتە بەرچاوی خوێنەران و سـوود گەیاندن بە توێژەران، دەسـتەکەمان داوای لە بەڕێز عەبدوڵا زەنگەنە، وەک خەمخۆرێکی کۆکردنەوەی ئەرشـیف و شـارەزایەکی ئەو بوارە کرد پێداچوونەوەیەکی بۆ بکات. بە سـوپاسـەوە بەڕێزیان وێڕای سـەرقاڵی زۆری بەکارە تایبەتییەکانی خۆی داوای دەسـتەکەمانی قبوڵکرد و پێشـنیاز و ڕاسـتکردنەوەکـانی ڕۆڵی گەورەیـان بینی لەوەی ئەم پەرتووکە بەم شـێوەیە بکەوێتە بەردەستتان.

لەبەر ئەو هۆکارەی لەسەرەتادا ئاماژەمان پێکرد، ساغکردنەوە و بەدەستخستنی بابەتەکان کارێکی ئاسان نەبوو، بەڵام ئیرادە و پێداگیری وایکرد دوای ماوەیەکی زۆر لە دایک ببێت.

ئەم پەرتووکە بەپێی قۆناغ و جۆر و کات، ڕێکخراوە و دابەشـکراوە، نەک تەنیا بابەتەکانی پارتی دیموکراتی کوردسـتان باسـکراوە، بەڵکو باس لەوانەش کراوە کە بەهۆی ناوبانگی پارتی دیموکراتی کوردسـتـانەوە لەلایەن گرووپی دیکەوە بەنـاوی پـارتی بڵاوکراونەتەوە، کە لە بنەڕەتدا هیچ پەیوەندییەکیان بە پارتییەوە نەبووە، تەنیا بۆ فریودانی خوێنەران ئیسـتغلالی ناوی پارتییان کردووە.

ئەم پەرتووکە لە بەرایی و دەروازە و چوار بەش پێکهاتووە، لە دەروازەدا وەک چوونە ناو تەواوی مێژووی ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردستان باس لە قۆناغەکانی ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردسـتان کراوە و لە بەشـی یەکەمدا بە کورتی باسـی مێژووی ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردسـتان کراوە، دواتر ئاماژە بە سـاڵ و شـوێنی بڵاوکراوە و ڕۆژنامە و گۆڤار و ماڵپەڕی ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستان بە درێژی کراوە. بەشی دووەم باسی ڕاگەیاندنی کۆمیتەی ناوەندی مەکتەبی سیاسی کراوە. بەشی سێیەم دوو تەوەر لە خۆ دەگرێت؛ تەوەری یەکەم باسـی ڕاگەیاندنی بەشـەکانی کۆمیتەی ناوەندی مەکتەبی سـیاسـی دەکات کە پێک دێت لە بەشـی (ڕێکخسـتن، هەڵبژاردن، دیراسـات و پێگەیاندن، ڕۆشـنبیری و ڕاگەیاندن،

پەیوەندی گشـــتی، ڕێکخراوە جەماوەری(قوتابیان و لاوان و ئافرەتان) و پیشـــەییەکان) و تەوەری دووەم تایبەتە بە ڕاگەیاندنی مەکتەبی ڕێکخســـتنی پارێزگاکانی کۆمیتەی ناوەندی مەکتەبی سـیاسـی پێکدێت لە مەکتەبی ڕێکخسـتنی پارێزگای (هەولێر، دهۆک، سـلێمانی- هەڵەبجە- ڕاپەڕین، نەینەوا، کەرکوک- گەرمیان، بەغدا). بەشـــی چوارەم و کۆتا بەشـــی ئەم پەرتووکە دابەشـی سـەر دوو تەوەر بووە؛ تەوەری یەکەم تایبەتە بە ڕاگەیاندنە هاوبەشـەکانی پارتی دیموکراتی کوردسـتان و حزبەکانی دیکەی کوردسـتان، هەروەها دووەمین تەوەری ئەم بەشـــە باس لەو بڵاوکراوە و گۆڤار و ڕۆژنامانە دەکات کە بە ناوی پارتی بڵاوکراونەتەوە و لە بنەڕەتدا دژبەری شـۆڕشـی کورد و پارتی دیموکراتی کوردسـتانن، تەنیا ناوی پارتی دیموکراتی کوردستان ئیستغلال کراوە.

لە کۆتاییدا بە پێویسـتی دەزانین سـوپاس و پێزانینی خۆمان ئاراسـتەی هەموو ئەوانە بکەین کە هاوکاریان کردین تا بتوانین ئەم بەرهەمە بەم شـێوەیە بخەینە بەردەسـتی ئێوەی ئازیز: سـوپاسـی باوکە خۆشـەویسـتەکانمان دەکەین کە خەباتیان بۆ ڕێبازی پیرۆزی بارزانیان کرد و ئێمەش بووین بە بەشێک لەم ڕێبازە و گەنجینەیەکمان بەرهەم هێنا، ئەم گەنجینەیەش بە پشـتیوانی و هاندانی مامۆسـتا کەریم قادر هاتووەتە بوون، ئەگەر هاندەر و پشـتیوانمان نەبووایە، نەمـــاندەتوانی بەردەوام بین لە ئامادەکردنی ئەم بەرهەمە، هەروەها سـوپاسـی تایبەت بۆ شـارەزای بواری ڕۆژنامەگەری کوردی مـــامۆسـتا عەبدوڵا زەنگەنە، کە بەڕێزیان گەلێک ئەرکی کێشـا لەگەڵمان، سـوپاسـی تایبەت بۆ بەڕێز ڕەنجبەر شـەوکەت پیرانی لە دیزاینکردنی ناوەڕۆکی ئەم پەرتووکە گەلەک هاوکارمـــان بوو، هەروەها سوپاسی بێ پایانمان بۆ بەڕێز عومەر بەکر کە بەهۆی ڕاوێژ و زانیارییەکانی جەنابییان توانیمان بە بەشـێک لە دەزگا و نووسـینگەکانی ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردسـتان ئاشـنا بین، سـوپاس بۆ ئەرشیفی مەکتەبی سیاسی پارتیمان، سوپاس بۆ هاوکاری و پاڵپشتی بەڕێز سامی عەبدی و هوشـین حەجی باقی، سـوپاس بۆ هەموو ئەوانەی کە بە پەیڤێک یاخود بە ناسـاندنی کەسەکان و پێدانی زانیاری هاوکارمان بوون.

داوا لە خوێنەری بەڕێز دەکەین هەر تێبینییەک یان هەڵەیەک لە زانیارییەکانی ناو ئەم پەرتووکە هەبوو، هاوکارمان بن بۆ ڕاستکردنەوە و زیادکردنی زانیارییەکان بۆ چاپی داهاتوو.

ئامادەکاران

دەروازە:

ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردســـتان، لە دامەزراندنییەوە تا بە ئەمڕۆ دەگات بە چەند قۆناغێکدا تێپەڕیوە و بەم شێوەیەی خوارەوە بووە:

- قۆناغی سەرهەڵدانی ڕۆژنامەگەری (بەشێوەی نهێنی) لە ١٩٤٦- ١٩٥٨.
- قۆناغی گەشەسەندن لە ١٩٥٩- ١٩٦١.
- قۆناغی لێکترازان و جیابوونەوە لە ١٩٦٤- ١٩٧٠.
- قۆناغی دانوستاندن و ئاشتی لە ١٩٧٠- ١٩٧٤.
- قۆناغی شۆڕشی ئەیلوول/ دوا خول لە ١٩٧٤- ١٩٧٥.
- قۆناغی سەردەمی شۆڕش لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەسەڵاتی شۆڕش لە ١٩٧٦- ١٩٩١.
- قۆناغی دوای ئازادکردنی کوردستان لە ١٩٩١- ٢٠٠٣.
- قۆناغی دوای ڕووخانی ڕژێمی بەعسی لە ساڵی ٢٠٠٣-یەوە تا ئێستا.

بەشی یەکەم

ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستان

رزگاری

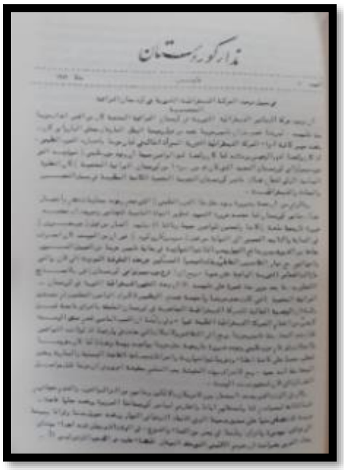
نداء كوردستان

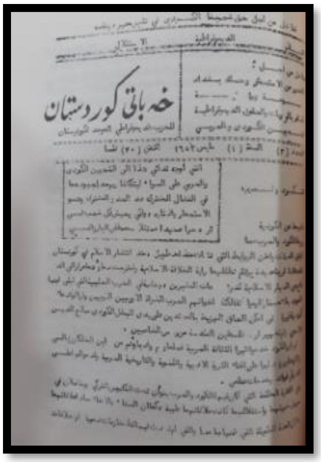
خەباتی کوردستان

رزگاری
ساهموا في تحريرها - إتصلوا بإدارتها
في بغداد . شارع الرشيد رأس القرية

ئازادی
خەباتی نەتەوەی کورد
شورشەکەی بارزان
وەک جەنابی شیخ احمدی بارزانی
ئەی گیرێتەوە

خەبات

آخر تطورات الموقف الوزاري
التآخي
البرزاني يؤكد

برايي

کوردستان

کورتەیەک لە مێژووی ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستان:

بۆ یەکخستن و یەکگرتنی هێز و حزبە سیاسییە کوردییەکانی باشووری کوردستان، جەنەڕاڵ مستەفا بارزانی کە ئەو کات بە فەرماندەیی لەشکرێکی شۆڕشگێڕی بە ئەزموون و ئەندامانی سەرکردایەتی (لێژنەی ئازادی) دوای دامرکاندنەوەی شۆڕشی دووەمی بارزان لەلایەن ڕژێمی پاشایەتی عێراق بە پاڵپشتی فڕۆکەی بەریتانی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بوو بۆ پاراستن و بەرگریکردن لە کۆماری دیموکراتی کوردستان لە مەهاباد بوو لەوێ بڕیاری دامەزراندنی حزبێکی بەناوی (پارتی دیموکراتی کورد) دا، لە ڕێی هەمزە عەبدوڵاوە یەکەم پەیڕەو و پرۆگرامی بە ناوی (پەیمانی میللی) و سێ ڕاسپاردەی بۆ حزب و هێزەکان ناردە باشوور، دوای چەندین گفتوگۆ و ڕاگۆڕینەوە و هەڵسەنگاندن بۆ دۆخەکە، هەردوو حزبی (ڕزگاری کورد) و (شۆڕش) بڕیاری هەڵوەشاندنەوەی خۆیان دا و هاتنە ناو ڕیزی پارتی دیموکراتی کورد. یەکەم کۆنگرەی حزبیان لە ١٦ی ئابی ١٩٤٦دا بەست، کە تێیدا بڕیار درا بە دەرچوواندنی ڕۆژنامەی ڕزگاری وەک ئۆرگانی حزب و یەکەم ژمارەی لە ئەیلوولی ١٩٤٦ بە نهێنی دەرچوو. هەڵبژاردنی ناوەکەشی دەگەڕێتەوە بۆ ئەو ناوبانگەی لە ناو کورددا هەیبوو.

لە ڕێکەوتی ٢٦ی کانوونی دووەمی ١٩٥٣، لە کۆنگرەی سێیەمی حزب لە کەرکووک، بڕیاری گۆڕینی ناوی ئۆرگانی پارتی لە (ڕزگاری)یەوە بۆ (خەبات) درا، بەڵام بەهۆی ناکۆکی نێوان ئەندامانی دەستەی ڕۆژنامەکە و جیابوونەوەی ژمارەیەک لە ئەندامانی حزب، تا بەهاری ١٩٥٦ هەر بەناوی ڕزگارییەوە دەرکرا. ئەم ڕۆژنامەیە لە ساڵانی ١٩٥٢ تا ١٩٥٦ بە زمانی کوردی دەرچووە و شانبەشانییەوە ڕۆژنامەی (نداء کوردستان) بە زمانی عەرەبی دەرکراوە.

لە بەهاری ساڵی ١٩٥٦، پارتی بڕیاری دا ڕۆژنامەی خەباتی کوردستان (نضال کوردستان) وەک ئۆرگانی ناوەندی حزب بە نهێنی دەربکات، ئەمەش دوای ئەوەی ئەو ئەندامانەی کە پێشتر جیاببوونەوە، گەڕانەوە ناو حزب و تا شوباتی ١٩٥٨ بەو ناوەوە لە دەرچوون بەردەوام بووە. هەرچی ڕۆژنامەی (الأخوة)- برایەتییە، لە دوای گەلاوێژی ساڵی ١٩٥٨ مۆڵەتی فەرمی وەرگرت، بەڵام دەرنەچوو. دواتر لە مانگی شوباتی ساڵی ١٩٥٩، تا ڕێکەوتی ١ی نیسانی ١٩٥٩ گۆڤاری ڕزگاری بە ئاشکرا دەرچووە. لە مانگی ئاداری ساڵی ١٩٥٩ بڵاوکراوەی ئازادی بڵاوکراوەتەوە و لە ماوەی نێوان ڕێکەوتەکانی (٤ی نیسانی ١٩٥٩ تا ٢٨ی ئاداری ١٩٦١) ڕۆژنامەی خەبات بە ئاشکرا دەرکرا و دواتر بۆ ماوەیەک وەستاوە. لە ڕێکەوتی ٤ی ئاداری ١٩٦١ و مانگی نیسانی ١٩٦١، ڕۆژنامەی کوردستان وەک ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستان ناسێنرا، بەڵام تا ئێستا ئەوە ساغ نەکراوەتەوە کە ئەم ڕۆژنامەیە ئۆرگانی حزب بووە.

لە سەردەمی شۆڕشی ئەیلوول لە (نیسانی ١٩٦٢ تا ئاداری ١٩٧٠) ڕۆژنامەی خەبات لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەسەڵاتی شۆڕش دەستی بەدەرچوون کردەوە. لە دوای ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ کە لەنێوان سەرکردایەتی شۆڕش و حکومەت بوو، بڕیار درا، ڕۆژنامەی (التآخي) بە زمانی عەرەبی و برایی بە زمانی کوردی بە ئاشکرا، لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستانەوە دەربچێت کە لە (نیسانی ١٩٦٧ تا تشرینی دووەمی ١٩٦٨) دەرچووە، تا ئەوکاتەی بەعسییەکان بە کودەتا سەربازییەکەی ١٧ی تەمووزی ١٩٦٨ دەسەڵاتیان گرتە دەست و ئامادە نەبوون ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیران جێبەجێ بکەن، لەو بارودۆخە ئاڵۆزە سەرکردایەتی پارتی بڕیاری دا (التآخي) و برایی ڕابگیرێ، هەر لە ماوەی بە ئاشکرا دەرچوونی (التآخي) و برایی، ڕۆژنامەی خەبات لە دەرچوون بەردەوام بووە. دوای واژۆکردنی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠، پارتی دیموکراتی کوردستان کەوتە کارکردنی ئاشکرا. دووبارە لەئایاری ١٩٧٠ تا ئاداری ١٩٧٤ ڕۆژنامەی (التآخي) بە زمانی عەرەبی و برایەتی بە زمانی کوردی بە ئاشکرا لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستان دەرچوو. برایەتی لە حوزەیرانی ١٩٧٠ تا حوزەیرانی ١٩٧١ وەک پاشکۆ بە شێوەی گۆڤار و لە ئەیلوولی ١٩٧١ تا ئاداری ١٩٧٤ وەک ڕۆژنامە بە پاشکۆ دەرچووە، دواتر وەستاوە.

ڕۆژنامەی خەبات لە مانگی ئاداری ١٩٧٠ تا ناوەڕاستی ئاداری ١٩٧٤، ڕاوەستاوە و لە ناوەڕاستی مانگی ئاداری ١٩٧٤ دوای وەستانی ڕۆژنامەی (التآخي) و برایەتی، ڕاستەوخۆ دەرچوویتەوە، کە تا ئێستاش بەردەوامە.

هەروەها لە مانگی ئاداری ١٩٩٣ تا ئایاری ٢٠٠٣ ڕۆژنامەی برایەتی بە زمانی کوردی دەرچووەوە، لە ئایاری ٢٠٠٣ ناوەکەی گۆڕا بۆ ڕۆژنامەی (التآخي) زمانەکەی بووەتە عەرەبی، تا ساڵی ٢٠١٧ بە شێوەی بەرپەڕ دەرچووە، دواتر بەهۆی بەردەوامی شەڕ و ئاڵۆزییەکانی بەغدا ئەم ڕۆژنامەیە کرایە ڕۆژنامەیەکی ئەلیکترۆنی و تا ئێستاش بەردەوامە.

هەوڵ دەدەین بەپێی زنجیرەی مێژوویی تیشـــک بخەینە ســەر ئۆرگـانی پـارتی دیموکراتی کوردستان:

١- ڕزگاری: لە کۆنگرەی یەکەمی پارتی دیموکراتی کورد بڕیار درا بە دەرکردنی ڕۆژنامەیەکی مـانگانە بە ناوی ڕزگاری، کە ڕۆژنامەیەکی نهێنی بووە، ماوەیەک بە زمانی عەرەبی و دواتر بە زمانی کوردی دەرچووەوە. پێش ١٦ی ئابی ١٩٤٦ هەردوو حزبی (ڕزگاری کورد) و (شۆڕش) کۆنگرەیان بەست و خۆیان هەڵوەشاندەوە و زۆربەی ئـەندامانیان، بەشداریان لە کۆنگرەی دامەزرانـدنی پـارتی دیموکراتی کورد کرد و بڕیـاریـان دا، کەلوپەلی چـاپەمەنی خۆیـان ڕادەستی پارتی دیموکراتی کورد بکەن. وەک لە بەرایی ئـــاماژەمان پێداوە کە لە کۆنگرەی یەکەمی پارتی دیموکراتی کورد بڕیار درا ڕۆژنامەی ڕزگــــاری، ببێت بە ئۆرگانی ناوەندی ئەو حزبە نوێیە. سەرەتای چاپکردن و دەرکردنی ڕۆژنامەی ڕزگاری لە ماڵان بووە، دواتر لە کۆنگرەی سێیەمی پارتی دیموکراتی کوردستان بڕیار درا ناوی ئـۆرگانی حزب لە ڕزگارییەوە بگۆڕدرێت بۆ خەبات، بەڵام بەپێی بەڵگە و سەرچاوەکان لەبەر بـارودۆخی سیاسی ئەوکات و ناکۆکی نێوان ئەندامانی دەستەی ڕۆژنامەکە جێبەجێکردنی ئەم بڕیارە دواکەوتووە، بۆیە ڕزگاری وەک ئـــــۆرگانی حزب لە دەرچوون بەردەوام بووە تا ســـاڵی ١٩٥٦، دواتر لە دەرچوون وەســـتاوە، لە ســـاڵی ١٩٥٦ ڕۆژنـامەی خەبـاتی کوردســـتان وەک ئۆرگـان بڵاوکراوەتەوە.

لە ڕاپۆرتی جەلال تاڵەبانی بۆ مەلا مســتەفا بارزانی (ســەرۆکی پارتی دیموکراتی کورد)دا هـاتووە ((ئۆرگـانی حزب مـاوەیەکە بەڕێکوپێکی دەرنـاچێـت، لە زســـتانی ١٩٥١- ١٩٥٢ هەوڵەکان بۆ کڕینی ئامێری چاپکردن و دانان و بەکارخستنی سەرکەوتوو بوو. لە ئەیلوولی ١٩٥١ یەکەم ژمارەی ڕۆژنامەی ڕزگاری بە زمـــانی کوردی دەرچوو، ئەمە دوای دوو ساڵ وەستانی لە دەرچوون. لە ساڵی ١٩٥٢ ڕۆژنامەی ناوەندی حزب ڕزگاری بە زمانی کوردی و (نداء کوردستان) بە زمـــانی عەرەبی دەرچووینە، لەم خولەی ڕزگاریدا لێکترازان لە نێوان ئەنـدامـانی حزب ڕوویـداوە. ڕزگاری بە زمانی کوردی ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردە و (نداء کوردســتان) بە زمانی عەرەبی دەردەچێت))[1]. لە دووەم ڕاپۆرتی جەلال تاڵەبانی بۆ مەلا مستەفا بارزانی سەرۆکی حزبدا هاتووە ((هەمزە عەبدوڵا هاتەوە ناو حزب و بڕیارمان دا ڕۆژنامەی ناوەندی حزب کە ئۆرگانییەتی بە ناوی خەباتی کوردســـتان دەربکەین))[2].

---

(١) مســـعود بارزاني، البارزاني و الحركة التحررية الكردية (ثورة بارزان) ١٩٤٥- ١٩٥٨، (كردســـتان- كانون الاول ١٩٨٧)، ص ص ٢٢٢، ٢٢٦، ٢٣٢، ٢٣٤، ٢٤٠، ٢٥٤.

(٢) مسعود بارزاني، المصدر السابق، ص ص ٢٥٧- ٢٥٨، ٢٦٦.

عەلی عەبدوڵا نووسیویەتی ((لە ١٦ی ئابی ١٩٤٦ لە کاتی بەستنی یەکەم کۆنگرەی پارتی دیموکراتی کورد، بەپێی بڕیاری هەردوو کۆنگرەی حزبی (ڕزگاری کورد) و (شۆڕش)، ئەو دوو حزبە هەڵوەشانەوە و زۆربەی ئەندامانیان هاتنە ناو پارتی دیموکراتی کورد و هەر لەو کۆنگرانە بڕیار درابوو کەلوپەلی چاپەمەنیان بدرێت بە پارتی، سەرەنجام پارتی دیموکراتی کورد ژمارە ١ی ڕزگاری دەرکرد. هەرچەندە ساڵی ١٩٤٩ بۆ پارتیمان کاتێکی سەخت و پر مەترسی بوو، بەڵام ڕۆژنامەی ڕزگاری ڕۆڵی مێژوویی خۆی بینیوە و زۆر باش ئەو سیاسەتە دڕندانەی کۆنەپەرستی ناوخۆی بۆ میللەت ڕوونکردۆتەوە و هانی داون بۆ شۆڕشگێڕی و لەناوبردنی ڕژێمی کۆنەپەرستی. نەوەستانی ڕزگاری بووە هۆی چڕترکردنی چاودێری میری لەسەر چالاکییەکانی پارتیمان، لە ئەنجامی ئەو ئابلۆقەدانەی چالاکییەکانی پارتی، میری توانی لە پاییزی ١٩٥٠ ڕزگاری بوەستێنێت. هەرچەندە هەوڵێکی زۆر درا بۆ ئەوەی کەلوپەلی چاپەمەنی لە سلێمانییەوە بگوازرێتەوە بۆ کۆیە تا ڕزگاری نەوەستێت، بەڵام لەبەر سیاسەتی تۆقاندنی میری نەتوانرا ئەمە بکرێت))[١].

ئاری نانەکەلی ئاماژە بەوە دەکات کە ((ڕزگاری لە ٣ی ئەیلوولی ١٩٤٦ لە ماڵی یەکێک لە باوەڕپێکراوەکانی حزب لە ناوچەی (الاعظمية) بڵاوکراوەتەوە، دوای جاڕدانی حوکمی عورفی لە ١٥ی ئایاری ١٩٤٨، هەمزە عەبدوڵا دەزگای چاپەمەنی دەگەیەنێتە سێتەک و چەند ژمارەیەکی ڕزگاری لەوێ دەردەچێت، پاشان هەمزە عەبدوڵا دەگەڕێتەوە بەغدا، بەڵام بە دەستگیرکردنی لە ساڵی ١٩٥٠ ڕۆژنامەکەش دەوەستێت))[٢]. دڵشاد وەسانی لەبارەی ڕۆژنامەی ڕزگارییەوە نووسیویەتی ((میرزا کەریم ئەفەندی لە ساڵی ١٩٥٢ بۆ ١٩٥٣ کە لە دادگای کەرکووک کاری دەکرد، بە ئامێری چاپ و ڕۆنیۆی ئەم دادگایە ستێنسڵەکانی ڕۆژنامەی ڕزگاری چاپ کردووە))[٣]. لە پرسیارێکماندا لەبارەی ڕێکەوتی دەرچوونی ڕزگاری، مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە گوتی: "یەکەم ژمارەی ڕۆژنامەی ڕزگاری لە ئەیلوولی ١٩٤٦ و دواین ژمارەی لە شوباتی ١٩٥٦ دەرچووە"[٤]. جەعفەر حەمیدی لە

(١) علی عبدالله، مێژووی پارتی دیموکراتی کوردستان- عێراق تا بەستنی کۆنگرەی سێ یەمی، (چاپخانەی خەبات- ئەیلوول ١٩٦٨)، ل ل ٦٤، ٨٢، ٨٤- ٨٥.

(٢) ئاری نانەکەلی، برایەتی ١٩٧٠-١٩٧١ دووەمین گۆڤاری سیاسیی ئاشکرای پارتی دیموکراتی کوردستان، (کوردستان- هەولێر- ٢٠٢٠)، ل ل ١٥- ١٦.

(٣) دڵشاد مستەفا وەسانی، خەبات بەردەوامە... پوختەیەک دەربارەی ڕۆژنامەی خەبات ١٩٥٩- ٢٠١٩، لە بڵاوکراوەکانی خەبات، چاپی یەکەم، (چاپخانەی ڕۆژهەڵات- هەولێر- ٢٠٢١)، ل ٢٥.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلوولی٢٠٢٣).

نامەی ماستەرەکەیدا نووسیویەتی ((ژمارە ٢ی ساڵی ١ی ڕۆژنامەی ڕزگـــاری لە تشـــرینی یەکەمی ١٩٤٦ دەرچووە. ژمارە ٣ی ساڵی ١ی لە تشــــــرینی دووەمی ١٩٤٦، ژمارە ١٣ی ســـاڵی ٢ی لە ئەیلوولی ١٩٤٧، ژمارە ١٧ و ١٨ی ســـاڵی ٢ی لە کانوونی دووەم و شـــوباتی ١٩٤٨ و ژمارە ٢ی ساڵی ٣ی لە تشـرینی یەکەمی ١٩٤٨ دەرچووینە))[١]. لە ژمارە ١٣ی ٦ی تەمووزی ١٩٥٩ی خەبات، بابەتێکی ژمارە ١٧ و ١٨ی ڕۆژنامەی ڕزگـــاری بڵاوکراوەتەوە کە ئاماژە بە کانوونی دووەم و شوباتی ١٩٤٨ کراوە وەک ڕێکەوتی دەرچوونی ئەو ژمارەیە[٢].

ســدیق ســاڵح و ڕەفیق ســاڵح نووسـیویانە ((ڕزگـــــاری یەک ژمارەی بە زمانی کوردی و ئەوانی دیکە بە زمـانی عەرەبی دەرچووە. لە ژمـارە ١٣-٥وە کە لە مانگی ئەیلوولی ١٩٤٧ دەرچووە بووەتە ساڵی ٢. لە خولی یەکەمدا هەمزە عەبدوڵا چاودێر و نووسەری سەرەکی وتار و ســەروتارەکانی بووە و دکتۆر جەعفەر محەمەد کەریم ناوبەناو وتاری بۆ نووسـیوە. کاتێک کرایە چاپ عەبدولڕەحمان زەبیحی و حەسەن قزڵجی پیتچنینیان کردووە، پـــاشان هەر حەســەن قزڵجی خۆی کاری پیتچنینی کردووە. لە کۆنگرەی دووەمەوە تا ســاڵی ١٩٥٦ لێکترازان لە نێوان ئەندامـانی پارتی ڕوویدا و هەمزە عەبدوڵا لە پارتی جیابووەوە و لە ژێر ناوی (پـــارتی دیموکراتی کورد- عێراق/ بەرەی پێشکەوتوو)، کاریدەکرد و بەجیا ڕۆژنامەی ڕزگاری لە دژی پارتی دەرکرد کە ژمارەی ٣ی ســاڵی ٨ بە زمانی عەرەبی و بە زمانی کوردی هەر یەکەیان بەجیا لە کانوونی یەکەمی ١٩٥٣، ژمارە ٤ی ساڵی ٨ بە زمـــانی عەرەبی و بە زمانی کوردی هەر یەکەیان بەجیا لە کـانوونی دووەمی ١٩٥٤، ژمارە ٥ی ساڵی ٨ بە زمانی عەرەبی لە مارتی ١٩٥٤، ژمارە ٦ی ساڵی ٨ لە نیسـانی ١٩٥٤ بە زمانی عەرەبی و ژمارە ٧ی ساڵی ٩ لە تشـرینی دووەمی ١٩٥٤ بە زمانی کوردی دەرکردووە. هاوکات پـارتی دیموکراتی کوردســـــتان بەردەوام بووە لە دەرکردنی ڕۆژنـامەی ڕزگـاری بە زمـانی کوردی و (نـداء کوردستان) بە زمانی عەرەبی، ڕۆژنامەی ڕزگـــاری ژمارە ٦ی ساڵی ٦ لە مارتی ١٩٥٢، ژمارە ١٠-١٣ی ســاڵی ٦-٧ لە تەمووز- تشـــــــرینی یەکەمی ١٩٥٢، ژمارە ١ی ســاڵی ٧ لە مارتی ١٩٥٣، ژمارە ٦ی ســاڵی ٧ لە ئۆغســتۆســی ١٩٥٣، ژمارە ٢ی ســاڵی ٩ لە حوزەیرانی ١٩٥٥ دەرکردووە. لە ساڵی ١٩٥٦ کە یەکیان گرتەوە هەردوو ڕۆژنامەکەی ڕزگـاریش یەکخران))[٣].

هەرچەندە ڕەفیق ساڵح و سدیق ساڵح نووسیویانە ((ڕۆژنامەی ڕزگـاری کراوەتە گۆڤاری

---

(١) جعفر عباس حميدي، التطورات السياسية في العراق ١٩٤١- ١٩٥٣، رسالة ماجستير، (مطبعة النعمان- نجف الأشرف- ١٩٧٦)، ص ص ٢٢٨، ٢١٠، ٢٢٦، ٢٣٠، ٢٣٣.

(٢) ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە ١٣، (٦ی تەمووزی ١٩٥٩- چاپخانەی النجاح)، ل ٨.

(٣) سـدیق ساڵح و ڕەفیق سـاڵح، ڕۆژنامەوانیی نهێنیی پارتی دیموکراتی کوردسـتان- عیراق ١٩٤٦- ١٩٥٨، (چاپخانەی شڤان- سلێمانی- ٢٠١١)، ل ل ٤- ٨.

ڕزگـــاری))، بەڵام جەعفەر حەمیدی نووسیویەتی ((لە بەهاری ١٩٥٦ ئۆرگانی حزب ناوی لە (ڕزگـــاری) بۆ (خەباتی کوردستان) گۆڕاوە))[١]. سەباح بازرگان نووسیویەتی ((لە دوای کۆنگرەی ٢ی حزب لە ئاداری ١٩٥١ ئیبراهیم ئەحمەد سەرنووسەری ڕزگـــاری بووە، چەند ژمارەیەکی ئەم ڕۆژنامەیە بە نهێنی بە زمانی کوردی لە کەرکووک دەرچووە. ژمارە ١ی خولی دووەم لە ئەیلوولی ١٩٥١ بە ٤ لاپەڕە دەرچووە. ژمارە ٥ی لە سەرەتای ساڵی ١٩٥٢ دەرچووە. لە دوای کۆنگرەی حزب لە ١٩٥٣ تـــا ١٩٥٥ بەردەوام بووە لە دەرچوون کە خولی سێیەمی بووە))[٢].

لە دوایین لاپەڕەی گۆشـەی (اعتذار)ی ژمارە ٢-٣ی ساڵی یەکەمی ١ی نیسانی ١٩٥٩ی گۆڤاری ڕزگاری نووسراوە ((داوای لێبوردن لە خوێنەران دەکەین بەهۆی درەنگ دەرچوواندنی گۆڤاری ڕزگـــاری، بەم نزیکانە بە دەرچوونی ڕۆژنامەی خەبات قەرەبوویان دەکەینەوە)). ئەمەش بەڵگەیە بۆ ئەوەی کە بڕیاری کۆنگرەی ٣ی پـــارتی دیموکراتی کوردســتان لە کاتی خۆی جێبەجێ نەکراوە بەڵکو تا ٤ی نیسانی ١٩٥٩ ئەو کات ئۆرگانی پـــارتی بووەتە خەبات. لە ئەنجامدا بەپێی ئەو گفتوگۆیەی لەگەڵ مـــامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە ئەنجاممان دا و بەڕێزیان ئیشـارەتیان بە نـــامەکەی جەلال تـــاڵەبانی دا لە پەرتووکی جەنابی سەرۆک، ئیتر بۆمان ساغ بووەوە کە ئـــۆرگانی حزب لە ساڵی ١٩٤٦ تا بەهاری ١٩٥٦ بە ناوی ڕزگاری بووە و دوای گەڕانەوەی هەمزە عەبدوڵا بۆ ناو حزب، ناوی ئـۆرگانی حزب گۆڕدراوە بۆ خەباتی کوردستان.

٢- **نداء کوردســتان:** ئەم ڕۆژنامەیە شـانبەشـانی ڕۆژنامەی ڕزگاری ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردســتان بە زمانی عەرەبی دەرچووە. ئیبراهیم ئەحمەد ســەر وتارەکانی نووســیوە. لە کەرکووک بە ڕۆنیۆ لە چاپ دراوە، میرزا فەندی عەبدولکەریم ســەرکاتبی دادگا پیتچنی کردووە، عەلی حەمدی کە بەڕێوەبەری تاپۆ بووە تایپ و ڕۆنیۆیەکەی کردووە و جەلال تاڵەبانیش دابەشـیکردووە. ژمـــارە ٢ی مایسـی ١٩٥٦ بە ٦ لاپەڕە دەرچووە. لە کۆنگرەی دووەمی پارتی دیموکراتی کوردســـتان تا دوای یەکگرتنەوەی هەمزە عەبدوڵا لەگەڵ پارتی

(١) ســدیق ســاڵح و ڕەفیق ســاڵح، ســەرچاوەی پێشــوو، ل ٨؛ الدکتور جعفر عباس حمیدي، التطورات و الاتجاهات السیاسیة الداخلیة في العراق ١٩٥٣-١٩٥٨، رسالة دکتوراه، الطبعة الاولی، (١٩٧٩-١٩٨٠)، ص ص ٢٣٠، ٣٦٥.

(٢) صـباح البازرگان، المرشـد الی صـحافة کرکوک ١٩١١-٢٠١١، (مطبعة ازاد هورامي- کرکوک- ٢٠١٣)، ص ١٣.

دیموکراتی کوردستان لە ساڵی ١٩٥٦ بەردەوام بووە و دواتر نەماوە[١].

لە ساڵی ١٩٥٢ ڕۆژنامەی ناوەندی حزب واتە ڕزگاری بە زمـــانی کوردی و شانبەشانی ڕۆژنامەی (نداء کوردستان) بە زمـــانی عەرەبی دەردەکرا، لەم خولەی ڕزگاری لێکترازان لە نێوان ئەندامانی حزب ڕوویداوە. لە ساڵی ١٩٥٣ بڵاوکراوەی لق (نداء کوردستان) دووبارە دەرچوویەوە[٢].

٣- خەباتی کوردستان (نضال کوردستان): ئۆرگانی پارتی دیموکراتی یەکگرتووی کوردستان/ عێراق بووە، پێشتر ناوی ڕۆژنامەی ڕزگـــاری بووە، لە بەهاری ساڵی ١٩٥٦ گۆڕا بۆ خەباتی کوردستان. لە کەرکووک بە زمـــانی کوردی و عەرەبی، بە سەرپەرشتی هەمزە عەبدوڵا و جەلال تـاڵەبانی و نوری ئەحمەد تەها دەرچووە. بە ڕۆنیۆ چاپ دەکرا، دوایی گواسترایەوە سلێمانی.

لە پەرتووکی (البارزاني و الحركة التحررية الكردية (ثورة بارزان) ١٩٤٥-١٩٥٨)دا هاتووە ((لە ساڵی ١٩٥٢ لێکترازان لە نێوان ئەندامـــانی حزب ڕوویداوە لەم خولەیدا ڕزگـــاری بە زمانی کوردی دەرچووە. لە ســـاڵی ١٩٥٥ هەمزە عەبدوڵا هاتەوە ناو حزب و بڕیار درا ڕۆژنامەی ناوەندی حزب کە ئـــۆرگانی حزبە، بە ناوی خەباتی کوردستان دەربکرێت))[٣]، (تەنیا ٥ ژمارەی لێ دەرچووە، ژمارە ١ی لە ئـــاداری ١٩٥٧ و ژمارە ٣ی لە مایسی ١٩٥٧ و ژمارە ٥ی لە شـوباتی ١٩٥٨ دەرچووە)[٤]. جەعفەر حەمیدی نووسـیویەتی ((ڕۆژنامەیەکی نهێنی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە، پێشتر ناوی ڕۆژنامەی ڕزگـاری بووە و لە بەهاری ساڵی ١٩٥٦ گۆڕا بۆ خەباتی کوردستان و یەکێک لە ژمارەکانی، لە کانوونی دووەمی ١٩٥٧ دەرچووە و ژمارەیەکی دیکەی لە شوباتی ١٩٥٨ دەرچووە))[٥].

ڕەفیق ساڵح و سدیق ساڵح نووسیویانە ((خەباتی کوردستان پێشتر ناوی بڵاوکراوەی خـــەباتمان بووە، کە لە ساڵی ١٩٤٩ لەلایەن لقی بەغدای پارتی دیموکراتی کوردستانەوە دەرچووە، ئەم بڵاوکراوەیە دواتر بووەتە خەباتی کوردســـتان و کرایە ئـــــۆرگانی حزب بە زمانی عەرەبی. تەنیا یەک ژمارەی بەردەســـت ماوە کە ژمارە ٣ی ســـاڵی یەکەمی مایســـی

(١) سدیق ساڵح و ڕەفیق ساڵح، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٦- ٧، ١٧٧، ٣٤٩.

(٢) مسعود بارزاني، المصدر السابق، ص ص ٢٢٢، ٢٣٢، ٢٤٠، ٢٥٤.

(٣) المصدر السابق، ص ص ٢٢٢، ٢٢٦، ٢٣٢، ٢٥٤، ٢٥٧- ٢٥٨، ٢٦٦.

(٤) ع.ز و ڕەفیق ســاڵح ئەحمەد، ڕابەری ڕۆژنامەنووســیی کوردی، گۆڤاری ڕۆژنامەڤانی، ژمارە ١١- ١٢، ساڵی ٤، (چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە- ٢٠٠٣)، ل ١٣٠.

(٥) الدكتور جعفر عباس حميدي، المصدر السابق، ص ص ٢٣٠، ٢٥٨، ٣٦٥.

١٩٥٧-ە، کە بە وتەیەکی مەلا مستەفا بارزانی لە لاپەڕە یەک دەستی پێکردووە و نووسراوە (انني اوجه ندائي هذا الى الشـعبين الكوردي و العربي على السـواء ليتكاتفا و يوحدا جهودهما في النضال المشترك ضد العدو المشترك و هو الاستعمار و اذنابه، و لكي يعيش كل شعب في ارضه حراً سعيداً مستقلاً)). لە یەکێک لە ژمـارەکانی کە لە کانوونی دووەمی ١٩٥٧ دەرچووە، دوو وتـاری دژی سیاسەتی نوری سەعید و پەیمانی بەغدای نووسیوە و ژمارەیەکیشی لە شوباتی ١٩٥٨ دەرچووە، بروسکەیەکی پیرۆزبـایی بۆ سەرانی میسـر و سوریـا بەبۆنەی یەکگرتنی هەردوو وڵاتەوە تێدایە))[١]. (ئەم دەقە عەرەبیەی پەرتووکی ڕەفیق ساڵح و سدیق ساڵح، ئەو ڕێنمایی یـاخود نامە و ڕاسپاردەیەیە کە لە ساڵی ١٩٤٦ هەمزە عەبدوڵا لە مەهابادەوە بەمەبەسـتی دامەزراندنی پارتی بۆ دامەزرێنەرانی پارتی هێناوە، هەروەها لە کاتی لەبەرگرتنەوەی وێنەی خەباتی کوردسـتانی سـاڵی ١٩٥٧ و دانانەوەی لە پەرتووکەکەیان ڕەفیق سـاڵح و سـدیق سـاڵح، سـاڵەکەی وەک ١٩٥٣ دەرکەوتووە)[٢]. وریا جاف نووسـیویەتی ((ڕۆژنامەیەکی سیاسـی نهێنی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە لە دوایی پەنجاکان بڵاوکراوەتەوە. ئەم ڕۆژنامەیە هەمان ڕۆژنامەی خەبات بووە، بەڵام ناوەکەی گۆڕاوە، تا شـۆڕشـی ١٤ی تەمووزی ١٩٥٨ هەر بە ناوی خەباتی کوردسـتان بڵاوبووەتەوە، هەمزە عەبدوڵا و حلمی عەلی شـەریف ناوبەناو بابەتییان نووسـیوە و عومەر مسـتەفاش دابەشـیکردووە))[٣]. بـازرگان سـەباح هەمان قسـەی سەرچاوەکانی نووسیوە کە لەپێشەوە ئاماژەمان پێکردووە[٤].

دڵشاد وەسانی نووسیویەتی ((لە سێیەمین کۆنگرەی پارتی دیموکراتی کوردستان بڕیار درا خەبات ببێتە ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردسـتان، لە سـاڵانی ١٩٥٣- ١٩٥٩دا، دوو ژمارەی بە نهێنی لێ دەرچووە، کە هەمزە عەبدوڵا سەرپەرشتی کردووە و خاوەن ئیمتیاز و سـەرنووسـەریشـی بووە. جەلال تاڵەبانی بە هاوکاری خورشـید شـێرە (نائیب زابتی کاتب بووە) و سـاڵح شـێرە لە کەرکووک پیتچنین و ڕۆنیۆکەیانی کردووە، ڕۆنیۆکە هێنراوەتە ماڵی خولە کۆمەڵە لە خـانووی قـادر تەگەرانی لە سـلێمانی. هەردوو ژمـارەی لە بـارەگـای سـەرکردایەتی فرقەی دوو بە ڕۆنیۆ چاپکراون. لەبارەی دەرچوونی خەبات ڕایەک هەیە کە لە ساڵانی ١٩٥٣- ١٩٥٩ هیچ ڕۆژنـامەیەک بەناوی خەبات دەرنەچووە. خەباتی کوردستان

(١) سدیق ساڵح و ڕەفیق ساڵح، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٥، ٧، ٨.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلوولی ٢٠٢٣).

(٣) وریا جاف، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٦.

(٤) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ١٥.

ژمارە ١ی لە دوایی ساڵی ١٩٥٦ بە ٦ لاپەڕە و ژمارە ٢ی لە بەهاری ١٩٥٧ بە ٦ لاپەڕە دەرچووە))[١].

لە ئەنجامدا بەپێی بەڵگەنامەی ژمارە (٧ و ٨)ی پەرتووکی (البارزاني و الحركة التحررية الكردية (ثورة بارزان) ١٩٤٥-١٩٥٨) و ئەو سەرچاوانەی کە دکتۆر جەعفەر حەمیدی لە نامەی ماستەر و دکتۆراکەی بەکاریهێناوە، ئەوە دەسەلمێنن کە ڕزگاری بووەتە خەباتی کوردستان نەک خەباتمان، هەروەها دەسەلمێنن کە خەبات لەو ماوەیە دەرنەچووە، بەڵکو خەباتی کوردستان دەرچووە. هەروەها بە پشتبەستن بە قسەکانی مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە بۆمان دەردەکەوێت دوا ژمارەی لە مانگی شوباتی ١٩٥٨ دەرچووە، کە وەک سەرچاوە لەلایەن دکتۆر جەعفەر حەمیدی بەکارهاتووە. (هەرچی ئەرشیفی بنکەی ژینە ئاماژە بەوە دەکات کە ژمارە ٣ی بە زمانی عەرەبی لە ساڵی ١٩٥٦ دەرچووە)[٢].

لەبارەی دەرچوونی خولی دووەمی ئەم ڕۆژنامەیە ئاری نانەکەلی نووسیویەتی ((ڕۆژنامەی خەباتی کوردستان لە مارتی ١٩٦٦ تا شوباتی ١٩٦٨ وەک ساڵی یەکەم، خولی دووەم ٧ ژمارەی بە زمانی کوردی لێ دەرچووە، ئۆرگانی ناوەندی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە و لە چاپخانەی خەبات چاپ کراوە))[٣]، بەڵام مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە دەڵێت: "ڕۆژنامەی خەباتی کوردستانی خولی دووەم لەلایەن جەلال تاڵەبانی، ئەوکاتەی جوودابوویەوە لە پارتی و چووە بەغدا دژ بە شۆڕش هەر لە ژێر ناوی ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستان لە ساڵانی ١٩٦٦ تا ١٩٦٨ بڵاوکردەوە. هەروەها دوای نسکۆی ١٩٧٥، مەسعود بارزانی و ئیدریس بارزانی هەوڵیان بۆ ڕێکخستنەوەی پارتی دیموکراتی کوردستان دا، کۆمەڵێکی دیکە کەوتنە خۆ کە لەگەڵ شۆڕش نەکەوتن و دژبەری شۆڕش و گەلی کورد وەستان و لە ژێر ناوی پارتی دیموکراتی کوردستان کاریان دەکرد، لە ساڵی ١٩٧٨ بۆ ١٩٧٩ ڕۆژنامەی خەباتی کوردستانیان دژی سەرکردایەتی کاتی دەرکرد، کە لە ژێر ناوی پارتی دیموکراتی کوردستان دەرچووە و هیچ پەیوەندییەکی بە پارتی دیموکراتی کوردستانەوە نەبووە. ئەوانەی ئەم ڕۆژنامەیان دەرکردووە جەماعەتی حزبی دیموکراتی کوردستان- لێژنەی ئامادەکاری بوون، بە سەرپەرشتی د. مەحمود عوسمان و ئەوان بووە"[٤].

(١) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٥، ٢٧.

(٢) https://zheen.org.

(٣) ئاری نانەکەلی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٤.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلوولی ٢٠٢٣).

٤- **ڕزگاری:** گۆڤارێکی ڕامیاری و وێژەیی و مێژوویی هەفتانە بووە، بە زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە[١]، پارتی دیموکراتی کوردستان بە ئاشکرا لە بەغدا بڵاویکردۆتەوە[٢]، لە سەرەتای قۆناغی کۆماری عێراقدا دوو ژمارەی دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی ساڵح حەیدەری و سەرۆکی نووسینی لێپرسراو پارێزەر فوئاد جەواد بوون[٣].

ژمارە ١ی ساڵی یەکەم بە زمانی کوردی لە ١٠ی شوباتی ١٩٥٩ لە چاپخانەی (النجاح) و ژمارە ٢، ٣ی ساڵی یەکەم بە زمانی عەرەبی لە ١ی نیسانی ١٩٥٩ لە چاپخانەی (الرابطة) چاپکراون[٤].

وریا جاف نووسیویەتی ((لە ژمارەی دووەم ئیمتیازی درایە خوالێخۆشبوو پارێزەر عومەر مستەفا))[٥]، بەڵام لە پەرتووکی (ڕۆژنامەوانیی نهێنیی پارتی دیموکراتی کوردستان- عێراق (١٩٤٦- ١٩٥٨)) کۆپی ژمارە ٢و ٣ی گۆڤارەکە هەیە تێیدا نووسراوە (دەبووایە ژمارە ٢ لە شوباتی ١٩٥٩ دەربچێ، بەڵام بەچەند هۆکارێکی لە دەسەڵات بەدەر ڕێی ئەوەیان نەدا دەربچێ، ناچاربووین بە ٢و ٣ دەربکەین، ئەم گۆڤارە خاوەن ئیمتیازی ساڵح حەیدەری و سەرۆکی بەرپرسی نووسینی پارێزەر فوئاد جەوادی لەسەر نووسراوە)[٦]. هیشام عەمار لەبارەی ڕزگاری نووسیویەتی ((ڕزگاری ڕۆژنامەیەکی سیاسی هەفتانەیە، بە زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە، خاوەنی ساڵح حەیدەری و سەرنووسەری فوئاد جەواد بوون. لە ڕۆژنامە چەپڕەوەکان بوونە، لە ساڵی ١٩٥٨ دەرچووە و لە ساڵی ١٩٦٠ ڕاوەستاوە))[٧]. ئێمە وەک ئامادەکاران ئەو زانیارییانەی هیشام عەمار ڕەتدەکەینەوە، چونکە ڕۆژنامە نەبووە بەڵکو گۆڤار بووە و لە شوباتی ١٩٥٩ و نیسانی ١٩٥٩ دەرچووە، نەک ساڵی ١٩٥٨ تا ١٩٦٠.

٥- **ئازادی:** ئەم ڕۆژنامەیە لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستان، وەک ئۆرگانی حزب لە

(١) عبدالجبار محمد جەباری، مێژووی ڕۆژنامەگەری کوردی، چاپی یەکەم، (چاپخانەی ڕاپەڕین- سلێمانی- ١٩٧٠)، ل ١١٢.
(٣) وریا جاف، کاروانی ڕۆژنامەگەریی کوردی، کتێبی گوڵان ژمارە (١٩)، (چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری- هەولێر- ١٩٩٨)، ل ٦٠.
(٣) عبدالجبار محمد جەباری، سەرچاوەی پێشوو، ل ١١٢.
(٤) سدیق ساڵح و ڕەفیق ساڵح، سەرچاوەی پێشوو، ل ٨.
(٥) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی.. سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٠.
(٦) سدیق ساڵح و ڕەفیق ساڵح، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٤٠٥، ٤٥٤.
(٧) هشام عمار أحمد الراوي، موسوعة الصحافة البغدادية و رجالاتها، الطبعة الأولى، (الناشر دار الحكمة- لندن- ٢٠١٣)، ص ١٤٤.

ڕۆژنامەی خەبات ئاماژەی پێکراوە کە لە ٣١ی ئاداری ١٩٥٩ دەرچووە[١]. ژمارە ٧ی ساڵی یەکەمی لە ١٤ی حوزەیرانی ١٩٥٩ بە زمانی کوردی دەرچووە، لە گۆشەی (خەباتی نەتەوەی کورد) بابەتێک لە ژێر ناونیشانی (شۆڕشەکەی بارزان وەک جەنابی شێخ احمدی بارزانی ئەی گێڕێتەوە) نووسراوە[٢].

٦- **خەبات (النضال):** ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە، لە ٤ی نیسانی ١٩٥٩ دەرچووە و تا ئێستا لە دەرچوون بەردەوامە. لە سێیەمین کۆنگرەی پارتی دیموکراتی کوردستان بڕیار درا خەبات ببێتە ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستان، ڕۆژنامەی خەبات لە ١١ی کانوونی دووەمی ١٩٥٩ مۆڵەتی کارکردنی وەرگرتووە، تیراژی گەیشتە ١٥ هەزار، بە زمانی کوردی و بە زمانی عەرەبی دەرچووە. خەبات ساڵێک بەر لە حزب مۆڵەتی کارکردنی وەرگرت، بۆیە تا ٩ی شوباتی ١٩٦٠ لە ژێر لۆگۆی پێناسەی وەک (زمانحاڵی پارتی دیموکراتی کوردستان) نەکراوە، لە ١٠ی شوباتی ١٩٦٠ وەک (زمانحاڵی پارتی دیموکراتی کوردستانە) پێناسەکراوە.

لەبارەی خەباتەوە عەبدولجەبار محەمەد پێی وابووە ڕۆژنامەیەکی ڕامیاری ڕۆژانە بووە[٣]، سەباح بازرگانیش پێی وابووە کە ڕۆژنامەیەکی نهێنی بووە[٤] و ئیسماعل تەنیا بە ئۆرگانی ناوەندی پارتی دیموکراتی کوردستان- عێراق پێناسەی دەکات[٥].

عەبدولجەبار محەمەد وای بۆ دەچێت کە (یەکەم ژمارەی لە ٧ی نیسانی ١٩٥٩ بەشێوەیەکی فراوان بڵاوکرایەوە)[٦] و سەباح بازرگان پێی وایە (یەکەم ژمارەی لە پاییزی ١٩٥٥ بە ٤ لاپەڕە لە کەرکووک بە سەرپەرشتی هەمزە عەبدوڵا و جەلال تاڵەبانی و خورشید شێرە لە دوای کۆنگرەی سێیەمی حزب کە لە ساڵی ١٩٥٣ لە کەرکووک گرێدرا و ژمارەیەکی دیکەی لە زستانی ١٩٥٥ بە ٦ لاپەڕە دەرچووە)[٧]، بەڵام بەپێی ئەو ژمارەیەی لە دەستەی ئینسکلۆپیدیا هەیە (ژمارە ١ی خەبات لە ٤ی نیسانی ١٩٥٩ دەرچووە) و زۆربەی

(١) ڕۆژنامەگەری کوردی لە یادی جەژنی خۆیدا ٨٦ مۆم دەکوژێنێتەوە، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٥١، (کۆتایی نیسان)، ل ٥.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) عبدالجبار محمد جەباری، سەرچاوەی پێشوو، ل ١١٣.

(٤) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ١٤.

(٥) ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی کوردی ١٩٧٥- ١٩٩٣، لە چاپکراوەکانی راگەیاندنی بزووتنەوەی میللی کوردستان، چاپی یەکەم، (چاپخانەی ڕۆشنبیری- هەولێر- ١٩٩٨)، ل ١٠.

(٦) عبدالجبار محمد جەباری، سەرچاوەی پێشوو، ل ١١٣.

(٧) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ١٤.

لێکۆڵەرانی مێژووی ڕۆژنامەڤانی لەسەر ئەوە کۆکن کە یەکەم ژمـــارەی خەبات لە ڕۆژی شەممەی ٤ی نیسانی ١٩٥٩ بڵاوبووەتەوە.

دوای شـــۆڕشـــی گەلاوێژی ســـاڵی ١٩٥٨، ئیبراهیم ئەحمەد دەبێتە خاوەن ئیمتیازی ڕۆژنامەی خەبات[١]، تا شـوباتی ١٩٦١ ســەرنووســەر و خاوەن ئیمتیاز بووە، چونکە دواتر حکومەتی بەغدا بە تۆمەتی کوشـــتن تۆمەتباریکرد، خۆی شـــاردەوە. ڕۆژنامەی خەبات لەسەرەتای دەرچوونی لەلایەن هەمزە عەبدوڵا، ساڵح حەیدەری، حەمید عوسمان، خســرۆ تۆفیق، نەژاد ئەحمەد عەزیز ئـاغا، سەرپەرشتی دەکرا، کە مەیلی شیوعیەتیان هەبوو بۆیە خەبات وەک ئاراستەی شیوعیەتی نەک پـــارتی دەبینرا و لەڕێگەی خەباتیش، بانگەشەی ئەوەیان دەکرد کە سەندیکا و کۆمەڵەی کوردی نەبێت و سەرتاسەری عێراقی بێت، تا ٣٠ی حوزەیرانی ١٩٥٩، ١٣ ژمـــارەی خەباتیان دەرکرد و دواتر بە بڕیاری کۆنگرە لە ڕیزی پارتی دوورخرانەوە[٢].

لەبارەی زمـــانی دەرچوونییەوە، وریا جاف نووسـیویەتی ((لە سـەرەتادا ١٤ ژمارەی بە زمانی کوردی لێ دەرکراوە ئینجا بە زمـــانی عەرەبی بڵاوبووەتەوە))[٣]، دڵشـاد وەسـانی نووسیویەتی ((تا ژمـــارە ١١١ لە ٢ی کانوونی یەکەمی ١٩٥٩ بە زمانی کوردی بووە، دواتر بووەتە عەرەبی))[٤]، بەڵام بەپێی ئەو ژمـــــارانەی بەرچاومان کەوتوون لە دەســـتەی ئینســـکلۆپیدیا (ژمارە ١ی خەبات تا ژمارە ٥ی بە زمـــــانی کوردی دەرکراوە، دواتر بەپێی بارودۆخ جار بە زمانی عەرەبی و جاریش بە زمـانی کوردی دەرچووە)[٥].

هەرچەنـدە ڕزگار نوری شـــاوەیس نووســـیویەتی ((ژمارە ســـفری لە ١ی ئایاری ١٩٥٩ دەرچووە))[٦]، هەروەهـا وێنەکەی داناوە، بەڵام ئێمە ئەو ژمارەیەی کە لە وێنەکە دایە لە دەسـتەی ئێسـکلۆپیدیا بەرچاوکەوت ژمارە ٥ی ١ی ئایاری ١٩٥٩ی سـاڵی یەکەم بوو نەک ژمارە سفر[٧].

---

(١) عبدالجبار محمد جەباری، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٧٤- ١٧٥.

(٢) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣٦- ٤٠.

(٣) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٢١.

(٤) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٨، ٣٠.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٦) رزگار نوری شاوەیس، (رزگاری) ثم (خەبات) لسان حال الحزب الديمقراطي الكوردستاني- نضال مشرف لاكثر من نصـف قرن-عرض تـــأريخي_ (١٩٤٦-١٩٩٨)، من منشـورات مؤسـســة (برايەتی و خەبات) الصحافية، (مطبعة التربية في اقليم كوردستان- ١٩٩٨)، ملحق صور.

(٧) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

لەبەرئەوەی خەبات ساڵێک بەر لە حزب مۆڵەتی کارکردنی وەرگرتووە[١]، بۆیە لە ژمارە ١ی ٤ی نیسانی ١٩٥٩ تا ژمارە ١٦٦ی ٩ی شوباتی ١٩٦٠ نەنووسراوە (زمانحاڵی پارتی دیموکراتی کوردستان)، لە ژمارە ١٦٧ی ١٠ی شوباتی ١٩٦٠ بەدواوە نووسراوە (زمانحاڵی پارتی دیموکراتی کوردستانە). لە ژمارە ١ی ساڵی یەکەم نووسراوە (خەبات، ڕۆژنامەیەکی سیاسی ڕۆژانەیە). لە ژمارە ٦ی ساڵی یەکەمی ٨ی ئایاری ١٩٥٩ نووسراوە (خەبات (النضال)، جريدة يومية سياسية)[٢].

لە کاتی گەڕان بەناو ژمارەکانی ئەم ڕۆژنامەیە چەند هەڵەیەکی تایپ بەرچاومان کەوتن لەوانە (لە ژمارە ١ تا ژمارە ١٩٤ی ٢٧ی ئاداری ١٩٦٠ ساڵی یەکەم بووە، لە ژمارە ١٩٥ کە لە ٦ی نیسانی ١٩٦٠ بەهەڵە نووسراوە ساڵی ٣، لە ژمارە ١٩٦ی ٨ی نیسانی ١٩٦٠ نووسراوە ساڵی ٢. هەروەها ژمارە ١٤ دووجار دەرچووە یەکێک لە ٦ی تەمووزی ١٩٥٩ و ئەوی دیکە لە ١٤ی تەمووزی ١٩٥٩. هەروەها ژمارە ١٢ی لە ١٦ی حوزەیران و ژمارە ١٥ی لە ٢١ی تەمووز دەرچووە، بەوپێیە بێت دەبێت ژمارە ١٤ی ٦ی تەمووزی ١٩٥٩، ژمارە ١٣ بێت و بەهەڵە بە ژمارە ١٤ دەرچووبێت. ژمارە ٢٥ نووسراوە لە ٥ی تەمووزی ١٩٥٩ دەرچووە خۆی دەبێت لە ٥ی ئابی ١٩٥٩ دەرچووبێت، ژمارە ٢٦ لە ٦ی ئابی ١٩٥٩ دەرچووە، هەروەها ژمارە ٢٧ی لە ٧ی ئابی ١٩٥٩ دەرچووە، کەچی بەهەڵە نووسراوە ٧ی تەمووز. هەروەها ژمارە ٢٨ بە هەڵە لەسەری نووسراوە ژمارە ٢٧ کە لە ١٠ی ئابی ١٩٥٩ دەرچووە ژمارە ٢١٠ی ساڵی ٢ لە ٥ی ئایاری ١٩٦٠ و ژمارە ٢٢ی ساڵی ٢ لە ٦ی ئایاری ١٩٦٠ و ژمارە ٢١٢ی ساڵی ٢ لە ٩ی ئایاری ١٩٦٠ دەرچووە، واتە لێرەدا بەپێی ڕێکەوت ژمارە ٢١١ بەهەڵە بە ٢٢ تایپ کراوە. ژمارە ٢٣٣ی ساڵی ٢ی لە ٢ی حوزەیرانی ١٩٦٠ و ژمارە ٢٣٤ی ساڵی ٢ لە ٩ی حوزەیرانی ١٩٦٠ و ژمارە ٢٣٦ی ساڵی ٢ لە ١٠ی حوزەیرانی ١٩٦٠ دەرچووە، لێرەدا هەڵەیەک هەیە، چونکە ژمارە ٢٣٤ و ٢٣٦ ڕێکەوتیان لە دوای یەک هاتووە بەو پێیە بێت ٢٣٥ دەرنەچووە یانیش بەهەڵە ژمارەکە نووسراوە ٢٣٤، هەروەها ژمارە ٢٥٤ی ساڵی ٢ی ٣ی تەمووزی ١٩٦٠ و ژمارە ٣٥٥ی ساڵی ٢ی ٤ی تەمووزی ١٩٦٠ و ژمارە ٣٥٦ ساڵی ٢ی ٥ی تەمووزی ١٩٦٠ و ژمارە ٢٥٧ی ساڵی ٢ی ٧ی تەمووزی ١٩٦٠ دەرچووینە، بەو پێیە بێت ژمارە ٣٥٥ و ٣٥٦ دەبێت ژمارە ٢٥٥ و ٢٥٦ بن کە بەهەڵە تایپ کراون، هەروەها ژمارە ٢٨٢ی ساڵی ٢ی ٨ی ئابی ١٩٦٠ و ژمارە ٣٨٢ی ساڵی ٢ی ٩ی ئابی ١٩٦٠ و ژمارە ٢٨٤ی ساڵی ٢ی ١٠ی ئابی ١٩٦٠ دەرچووینە، دیسان ژمارە ٣٨٢

(١) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٤.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

بەهەڵە نووسراوە و دەبێت ٢٨٣ بێت)[١].

لە ژمارە ٣٨١ی ڕۆژنامەی خەبات سەبارەت بە بەندی دووەم و سێیەمی دەستوری کاتی وتارێک بڵاوکراوەتەوە، بۆیە حکومەتی عەبدولکەریم قاسم ڕۆژنامەی خەباتی دایە دادگای سـەربازی عورفی، لە ئەنجامدا وتارەکەی خەبات ڕاسـت و ڕەوا دەرچوو و لەو دادگایەدا سـەرکەوت، قاسـم کەوتە هاندانی ڕۆژنامەی (الثورة) کە (یونس الطائی) خاوەنی بوو بە ئاشـکرا داوای تواندنەوەی نەتەوەی کوردی لەناو عەرەب دەکرد، بۆ دەمکوتکردنی (یونس الطائی) و ڕۆژنامەی (الثورة)، ڕۆژنامەی خەبات لە ژمارە ٤٤٠ی ٢٢ی شـوباتی ١٩٦١ هاتە دەنگ و سـەروتـارێکی بە ناونیشـانی (هەوڵدانی تواندنەوەی نەتەوەی کورد و ئەنجامە سەرنەکەوتووەکان) بڵاوکردەوە[٢].

خەبات لە چەند چاپخانەیەکی جودا چاپکراوە؛ لەژمارە ١ەوە تا ژمارە ٩٧ی ١٣ی تشـرینی دووەمی ١٩٥٩ لە چاپخانەی (النجاح) لە بەغدا، لە ژمارە ٩٨ی ١٦ی تشـرینی دووەمی ١٩٥٩ تا ژمارە ١٠٥ی ٢٥ی تشـرینی دووەمی ١٩٥٩ لە چاپخانەی (التمدن)، لە ژمارە ١٠٦ی ٢٦ی چریا دوویێ ١٩٥٩ تا ١٩٤ی ٢٧ی ئاداری ١٩٦٠ لە چاپخانەی (رأي العام) لە بەغدا لە چاپدراوە، دواتر پارتی دیموکراتی کوردسـتان چاپخانەی تایبەتی بە خۆی بەناوی سـەلاحەدین لە بەغدا دامەزراند، ژمارە ١٩٥ی ٦ی نیسـانی ١٩٦٠ تا[٣] ژمارە ٤٦٢ی ٢٨ی ئاداری ١٩٦١ کە دوا ژمارەی بە ئاشـکرا دەرچوونی خەبات بووە لەم چاپخانەیە دەرچووە[٤]. دوای ئەو ژمارەیە بە یەکجاری ڕۆژنامەکە داخرا و چاپخانەی سـەلاحەدینیش لەلایەن حکومەتی ئەوکات دەستی بەسەردا گیرا[٥]. دوای هەڵگیرسانی شۆڕشی ئەیلوول بۆ ماوەی سـاڵێک ڕۆژنامەکە وەستاوە[٦]. هەرچەندە فەرهاد محەمەد نووسـیویەتی ((خەبات تا ژمـارە ٢٠٠ لە چاپخانەی (رأي العام) دەرچووە و لە ژمارە ٢٠١-ەوە لە چاپخانەی سـەلاحەدین دەرچووە))[٧]، بەڵام لە ژمارە ١٩٦ی خەبات ئیبراهیم ئەحمەد نووسـیویەتی ((لە ساڵی یەکەم ١٩٤ ژمارەی خەبات دەرچووە بەڵام بەشێوەیەکی ڕێکوپێک نەبووە، بەو

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٨، ٣٠.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٤- ٢٥.

(٥) عبدالجبار محمد جەباری، سەرچاوەی پێشوو، ل ١١٥.

(٦) دڵشاد مستەفا وەسانی سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٩.

(٧) فرهاد محمد أحمد، خەبات/ النضال ١٩٥٩- ١٩٦١، دراسة تاريخية، دار سپيريز للطباعة والنشر، الطبعة الأولى، (مطبعة خاني- دهوک- ٢٠٠٨)، ص ٥٧.

هیوایەم لەمەودوا کە ئامێر و چاپخانەی تایبەتی بەخۆی هەیە بە ڕێکوپێکی دەربچێت))[1].
هەروەها لە ژمارە ١٩٥ی خەبات دا نووسراوە (بڕیاربوو لە ٤ی نیسـان ژمارەیەکی تایبەت بەبۆنەی ساڵیادی خەبات دەربچێت، بەڵام بەهۆی گواستنەوەی بارەگای کارگێڕی و دانانی چاپخانەی سـەلاحەدین دەرنەچوو، ژمارەی دابێت واتە ١٩٦ ژمـارەیەکی تایبەت دەبێت بەو یادە)[2]. وریا جاف نووسـیویەتی ((پاش هەڵگیرسـانی شـۆڕشـی ئەیلوول، خەبات کەوتەوە بارودۆخی نهێنی تا ڕێککەوتنەکەی ١١ی ئاداری ١٩٧١ لە بڵاوبوونەوەی نهێنی بەردەوام بوو))[3]. ئێمە ناکرێت ناوی بنێین قۆناغی نهێنی، چونکە لەناوچە ئازادکراوەکان بە ئاشـکرا دەرچووە، هەروەها وریا جاف لێرەدا سـاڵەکەی بەهەڵە نووسـیوەتەوە، خۆی ڕێککەوتنەکە لە ئاداری ١٩٧٠ بووە نەک ئاداری ١٩٧١.

دڵشـاد وەسـانی نووسـیویەتی ((لە لاپەڕە ١ی ژمارە ٤٦٥ کە لە سـەرەتای نیسـانی ١٩٦٢ دەرچووە، نووسراوە خەبـات جـارێکی دیکە دەگەڕێتەوە کۆڕی خەبـات و داوی بەو ڕاوەسـتـانە دێنێ، بەپێی ئەو نووسراوەی ڕۆژنـامەی خەبـات بێـت، ژمـارە ٤٦٣ و ٤٦٤ دەرنەچووە، چونکە ئەمە ئـامـاژەیە بۆ ئەوەی ژمـارە ٤٦٥ یەکەم ژمـارەی دوای قۆنـاغی بەغدایە. ژمارە ٤٦٥ یەکەم ژمارەیە لە دوای ژمارە ٤٦٢ دەرچووە، لە سـلێمانی بە سـادەیی دەسـتی پێکردووە و بە نهێنی دەرچووە. لە دوای سـاڵی ١٩٦٢، خەبات گواسـتراوەتەوە ئەشـکەوتە ڕەشـەی چیای گردەڕەش لە مـاوەت و ژمارە ٤٧٣ لە کانوونی دووەمی ١٩٦٤ دەرچووە، لەم قۆناغەدا ڕۆژنامەیەکی قەدەغەکراو بووە. پارتی دیموکراتی کوردستان ژمارە ٤٧٤ لە تشـرینی دووەمی ١٩٦٤ تا ژمارە ٤٨٥ لە شوباتی ١٩٦٦ لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەسـتی شـۆڕش بڵاوکردۆتەوە. لە ٢٨ی کانوونی دووەمی ١٩٦٦ هەریەک لە جەلال تاڵەبانی و حلمی عەلی شـەریف و عەلی عەسـکەری و عومەر دەبابە بەبێ پرسـی بەرپرسانی باڵای شۆڕش، دۆڵە ڕەقەیان بەجێهێشت و چوونە پاڵ حکومەتی عێراق و دژی شـۆڕشـی کورد وەسـتان، دوا ژمارەی خەبات کە ئەوان تێیدا بەشـداربوون ژمارە ٤٧٣ بوو، بۆیە کە چوونە بەغدا ژمارە ٤٧٤ لە شوباتی ١٩٦٦ تا ژمـارە ٤٨٤ لە حوزەیرانی ١٩٦٨یان بە ناوی پارتی دیموکراتی کوردسـتانەوە دژی شـۆڕش لە بەغدا دەرکرد، واتە ١١ ژمارەیان لێ دەرکرد و لەسەریان نووسیوە لە چاپخانەی خەبات دەرچووە، بەڵام لە ڕاستیدا لە چاپخانەی

(١) ابراهيم احمد يتكلم..، جريدة خەبات- نضال، عدد ١٩٦ السنة الثانية (الجمعة ٨ نيسان ١٩٦٠)، ص ص ١، ٨.

(٢) جريدة خەبات- نضال، عدد ١٩٥، السنة الثالثة، (الاربعاء ٦ نيسان ١٩٦٠)، ص ٢.

(٣) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣٠، ٣٦.

(تایمس) لە بەغدا چاپکراون))[1]. هەروەها ژمارە ٤٦٥ دوو جار دەرچووە هەردووکی نووسراوە سەرەتای نیسانی ١٩٦٢ کە بابەتیان جیاوازە[2]. هەروەها دڵشاد وەسانی نووسیویەتی ((لە گەرمەی شۆڕشی ئەیلوول لە ١٩٦٧ جگە لە خەبات، برایی-برایەتی بە ناوی عەرەبی (التآخي) دەرچووە. دوای ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ ڕۆژنامەی برایەتی لە تەک خەبات ڕۆژانە بە زمانی کوردی دەرچووە))[3]. مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە دەڵێت: "خەبات تا ئاداری ١٩٧٠، تەنیا ٥١٦ ژمارەی لێ دەرچووە و دواتر تا ئاداری ١٩٧٤ لە دەرچوون وەستاوە، لە ئاداری ١٩٧٤ دووبارە دەستی بە دەرچوون کردۆتەوە و تا شوباتی ١٩٧٥زنجیرەی ژمارەکانی گەیشتۆتە ٥٢٧"[4]. ژمارە ٥٢٥ لە سەرەتای کانوونی یەکەمی ١٩٧٤ دەرچووە[5].

وریا جاف نووسیویەتی ((خەبات لە شۆڕشی ئەیلوول هەواڵەکانی ئەو شەڕانەی بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی بڵاودەکردەوە و تا کارەساتە گەورەکەی ١٩٧٥ بەردەوام بوو لە بڵاوبوونەوە))[6]. دڵشاد وەسانی نووسیویەتی ((لە قۆناغی شۆڕشی ئەیلوول ٦٥ ژمارەی لێ دەرچووە، دوا ژمارەی شۆڕشی ئەیلوول ژمارە ٥٢٧ بووە کە لە شوباتی ١٩٧٥ دەرچووە. دوای ٣٥ ڕۆژ لە هەڵگیرسانی شۆڕشی گوڵان، ڕۆژنامەی خەبات دووبارە هاتەوە گۆڕەپانەکە و یەکەم ژمارەی ٥٢٧ لە ١ی تەمووزی ١٩٧٦ بە زمانی عەرەبی دەرچووە))[7]. لە لاپەڕە ١ی ژمارە ٥٢٨ی ٢٠ی ئەیلوولی ١٩٧٦ی خەبات بابەتێک بڵاوکراوەتەوە ئاماژە بە ژمارە ٥٢٧ی خەبات کراوە کە لە ١٦ی ئابی ١٩٧٦ دەرچووە و ناوی گوندەکانی تێدا بڵاوکراوەتەوە[8]. لە کاتی پۆلێنکردن و زنجیرەپێدانی ژمارەکانی خەباتدا هەڵەی تێکەوتووە و ڕۆژنامەی خەبات بە ژمارە ٥٢٦ لە ١ی تەمووزی ١٩٧٦ دوای نسکۆی ئاداری ١٩٧٥ لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەستی شۆڕش دەستی بە دەرچوون کردۆتەوە. دەبوو یەکەم

(١) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٤٩- ٥٦.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٤.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلوولی ٢٠٢٣).

(٥) نوزاد علي احمد، صحافة الحزب الديمقراطي الكردستاني (خارج الوطن)، (مطبعة شڤان- السليمانية- ٢٠١٠)، ص ٧٦.

(٦) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٧٤.

(٧) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٥٨- ٥٩.

(٨) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

ژمارەی شـــۆڕشـــی گوڵان، ژمارە ٥٢٨ی بدرێتێ، بەڵام ژمارە ٥٢٦ی درایتێ[١]. ژمارە ٥٣٨ کە دوا ژمارەی (سەرکردایەتی کاتی) بووە لە ئایاری ١٩٧٩ دەرچووە و تایبەت کراوە بە وەفاتی باوکی ڕۆحی نەتەوەییمان مەلا مستەفا بارزانی و لە ژمارە ٥٣٩ی ئاداری ١٩٨٠ لەسەردەمی شـۆڕشـی گوڵان نووسراوە (ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردسـتان)، دوا ژمـــــارەی قۆناغی شۆڕشی گوڵان ژمارە ٦٠٩ بووە، لەم قۆناغـەدا ٨٣ ژمارەی لێ دەرچووە. بە هەردوو شۆڕشی ئەیلوول و گوڵان کە مـاوەکەی ٣٠ ســـاڵ بووە کە ١٤٧ ژمـارە لە ڕۆژنـامەی خەبـات دەرچووە[٢]. هەروەها ژمارە ٦٠٩ لە تشـرینی دووەمی ١٩٩٠ دەرچووە[٣].

لە ژمـــــارە ٥٤٨ نووسراوە (لەبەر چەند هۆیەکی تەکنیکییەوە ڕۆژنامەکەتان خەبات نەیتوانی وەکو پێویســـت دەربچێت. بەم بۆنەیەوە داوای لێبووردن دەکەین و بەڵێن تازە دەکەینەوە لەمەودوا بەڕێکوپێکی دەربچێت)[٤]. لە ژمـــارە ٥٥٣ی کانوونی یەکەمی ١٩٨٤ ساڵی ٢٦ی وەرگرتووە لەم بارەیەوە نووسراوە ((ئێمە سـاڵی ٢٦مـــــان تەنیا بۆ دەرچوونی ڕۆژنامەی خەبات داناوە نەک وەک هەموو زنجیرەکانی ئۆرگانی پارتی کە لە ١٩٤٦-ەوە بەناوی ڕزگارییەوە دەرچووە))[٥].

لە دوای ڕاپەڕین جارێکی دیکە بە ئۆرگانی ناوەندی پارتی دیموکراتی کوردسـتان هاتەوە کۆڕی تێکۆشـــــان و ژمـارە ٦١٠ یەکەم ژمارەی دوای ڕاپەڕین بووە و لە ئەیلوولی ١٩٩١ دەرچووە و لە چاپخانەی ڕۆشنبیری لە هەولێر چاپکراوە. یەکەم ژمـــارەی خەبات بووە بە زمانی کوردی دەربچێت لە دوای ڕاپەڕین[٦]. دواتر ژمارەیەک زمانی کوردی و ژمـارەیەک بە زمـانی عەرەبی یـــــــان دوو ژمـارە بە زمـانی کوردی ژمـارەیەکی بە زمـانی عەرەبی لێ بڵاوکراوەتەوە. دوا ژمـارەی کوردی ٦٦٥ی ١ی ئاداری ١٩٩٣ بووە، وێنەیەکی بارزانی نەمری بە قەبـارەی لاپەڕەیەک بڵاوکردۆتەوە و هەر ئەو ژمـارەیە وەک ڕۆژنامەیەکی ســـیاســـی

(١) ئیســـماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی کوردی (ئازاری ١٩٧٥- ١٩٩٣)، چاپی یەکەم، (چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری- هەولێر- ٢٠١٣)، ل ٢٩.

(٢) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٦٠- ٦١.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) دەسـتەی نووسـەرانی (خەبات)،"خەبات" داوای لێبووردن دەکات!، ڕۆژنامەی خەبات(النضـال)، ژمارە ٥٤٨، (ئاب- ١٩٨٣)، ل ١٤.

(٥) (خەبات) و راستی یەکی مێژوویی، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٥٣، ساڵی ٢٦، (کانونی یەکەم/ ١٩٨٤)، ل ٢.

(٦) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٥.

هەفتانە پێناسە کراوە[1]، لە سەردەمی ڕاپەڕیندا فەلەکەدین کاکەیی و دواتریش حەبیب محەمەد کەریم سەرنووسەری بوون، بارەگاکەشی سەرەتا لە شەقڵاوە بووە، لە ژمارە ٦٦٦-ەوە بە یەکجاری بووە عەرەبی و بارەگاکەی چووە هەولێر و جارێکی دیکە فەلەکەدین کاکەیی بووە سەرنووسەر. لەو ماوەیەدا خەبات هەر ژمارەیەکی پتر لە ١٠ هەزار دانەی لێ چاپ دەکرا[2].

لە ٢٥ی کانوونی یەکەمی ١٩٩٤ بارەگای دەزگای ڕۆژنامەی برایەتی و خەبات لەلایەن مەفرەزەیەکی یەکێتی دەستی بەسەردا گیرا، ژمارە ٧٥٧ لە ١٠ی شوباتی ١٩٩٥ لە پیرمام بە ٨ لاپەڕە بە زمانی عەرەبی بە شێوەی کۆپی چاپ و بڵاوکرایەوە، بەڵام دوای دامەزراندنی چاپخانەی خەبات لە دهۆک لە ١٢ی ئابی ١٩٩٦ ژمارە ٧٩٤ لە چاپ درا و بڵاوکرایەوە. دوای گەڕاندنەوەی دەزگای ڕۆژنامەنووسی برایەتی و خەبات بۆ هەولێر، خەبات بە ژمارە ٧٩٨ لە ٧ی تشرینی یەکەمی ١٩٩٦ بە زمانی عەرەبی کە هەفتانە دەرچووە، دەستی پێکرد. لە ماوەی دەرچوونی لە پیرمام تا گەڕانەوەی بۆ هەولێر ٤١ ژمارەی لێ دەرچووە[3]. هەروەها ژمارە ٨٧٠ی ١٧ی نیسانی ١٩٩٨ و ٨٧١ی ٢٤ی نیسانی ١٩٩٨ دووجار دەرچوونە یەکێکیان بە زمانی عەرەبی ئەوی دیکە بە زمانی کوردی[4].

تا کۆنگرەی ١٠ی پارتی دیموکراتی کوردستان لە ساڵی ١٩٨٩ بە زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە، دواتر بڕیار دراوە تەنیا بە زمانی کوردی دەربچێت[5]. لە ژمارە ٥٠٠ تا ٦٦٥ جار بە زمانی عەرەبی و جاریش بە زمانی کوردی دەرچووە (واتە لە ساڵانی ١٩٦٩ تا ١٩٩٣). ژمارە ٦٠٢ تا ٦٠٩ واتە ساڵی ١٩٩٠ هەموویان بە زمانی کوردی (شێوەزاری سۆرانی و لاتینی دەرچووە)، لە ژمارە ٦٦٦ی ٣ی ئاداری ١٩٩٣ تا ژمارە ١١٢٧ لە ١ی ئایاری ٢٠٠٣ بە زمانی عەرەبی درچووە دواتر لە ژمارە ١١٢٨ لە ٣ی ئایاری ٢٠٠٣-ەوە تا ئێستا بە زمانی کوردی بەردەوامە[6].

لە ساڵی ١٩٩٣ بۆ ساڵی ٢٠٠٣ بە شێوەی هەفتانە دەرچووە، لە ساڵی ٢٠٠٣ بووەتە

(١) عەبدوڵڵا موحەممەد زەنگەنە، ڕۆژنامەنووسی کوردی لە کوردستانی دوای راپەڕین، ژمارە ٤٢، (چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری- هەولێر- ١٩٩٨)، ل ٣٦.

(٢) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٦.

(٣) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٠١، ١٠٨.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٥) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٦٠- ٦١.

(٦) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

ڕۆژانە[1]. تا ١٠ی کانوونی یەکەمی ٢٠٢٤، ٦٨٨١ ژمارەی لێ دەرچووە و بەردەوامیشە لە دەرچوون. خاوەن ئیمتیازی لە ژمارە ١ تا ٣٢٨ ئیبراهیم ئەحمەد، لە ژمارە ٩٥٨ تا ئێستا عەلی عەبدوڵا بووە. سەرنووسەری لە ژمارە ١ تا ٤٣٣ ئیبراهیم ئەحمەد، لە ژمارە ٩٥٨ی ١٤ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٠ تا ٩٦٦ فەلەکەدین کاکەیی، لە ژمارە ٩٦٧ی ١٠ی ئاداری ٢٠٠٠ تا ١٠٥٤ سەعید یەحیا خەتات و لە ژمارە ١٠٥٥ی ٧ی کانوونی یەکەمی ٢٠٠١ تا ١١٢٧ ڕزگار نوری شاوەیس، لە ژمارە ١١٢٨ی ٣ی مایسی ٢٠٠٣ تا ١٥٠٩ ئاریان فەرەج، لە ژمارە ١٥١٠ی ٢٦ی تەمووزی ٢٠٠٤ تا ٤٠١٩ نەژاد عەزیز سورمێ، لە ژمارە ٤٠٢٠ی ١٤ی ئاداری ٢٠١٢ تا ئێستا سەلام عەبدوڵا بووە[2]. لە ساڵی ١٩٥٩ محەمەد کەریم نووسەری خەبات بووە[3].

چاپی دەولی(نێودەوڵەتی) خەبات بە زمانی عەرەبی لە لەندەن بڵاودەبووەوە، ژمارە سفری لە ڕۆژی ١٦ی ئاداری ١٩٩٦ بڵاوبووەتەوە، ژمارەی یەکەمی لە مانگی ئایار و مایس ١٩٩٥ بڵاوبووەتەوە، لە ئەوڕوپا و ئەمریکا و کەنەدا دابەشدەکرا، تا ساڵی ١٩٩٦ تەنیا ٥ ژمارەی لێ بڵاوبووەتەوە و بەردەوامیش بووە[4]. ژمارە ١ی ئەم ڕۆژنامەیە لە نیسانی ١٩٩٥ بڵاوکراوەتەوە[5]. لە ساڵی ١٩٩٥- ١٩٩٦ یەکەمین ڕۆژنامە بووە کە بۆ کاری هونەری ڕۆژنامەکە توانیویەتی سوود لە کۆمپیوتەر و تەکنیکی نوێ وەربگرێت[6].

خەبات ماڵپەڕی تایبەت بەخۆی هەیە بە ناونیشانی www.xebat.net. کە ژمارەکانی ئەم ڕۆژنامەیە بە pdf لەم ماڵپەرەیە هەیە، بێجگە لە هەواڵی ناوخۆیی و جیهانی و سیاسی و ئەدەبی و کولتوری و ئابووری و وەرزشی.

خەبات لەگەڵ دەرچوونی، چەندان پاشکۆ و ڕۆژنامە و گۆڤاری دەرکردووە وەک:

أ- **دیسان بارزانی (البارزاني مرة اخرى):** پاشکۆی ڕۆژنامەی خەبات بووە، لە ساڵی ١٩٦١ بە زمانی کوردی و عەرەبی بە قەبارەی فۆلسکاب دەرچووە، بە ڕۆنیۆ ڕاکێشراوە. هەواڵی سەرکەوتنی پێشمەرگەی کوردستان و شۆڕش و بابەتی پەیوەندیدار بە ڕۆشنبیری حزبی و تەنزیمی و بەلاغی حزبیشی تێدا بڵاودەکرایەوە، هەروەها وەڵامی درۆ

(١) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٤.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) نتيجة انتخابات نقابة الصحفيين، خەبات(النضال)، العدد ٥٠، السنة الاولى، (الثلاثاء ٨ ايلول ١٩٥٩- مطبعة النجاح- بغداد)، ص ٢.

(٤) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی..... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠٧.

(٥) عەبدوڵڵا موحەممەد زەنگەنە، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٦.

(٦) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠.

هەڵبەستراوەکانی ڕژێمی دەدایەوە. ژمارە ٢ی لە سەرەتای حوزەیرانی ١٩٦٢ دەرچووە، لەسەری نووسراوە پاشکۆی دیسان بارزانی لە دەرەوەی کوردستان چاپدەکرێت و بڵاودەکرێتەوە، هەروەها لە ژمارە ٤٦٥ی ڕۆژنامەی خەباتی نیسانی ١٩٦٢ دا نووسراوە (لە بڵاوکراوەکانی خەبات، بڵاوکراوەی دیسان بارزانی لە دەرەوەی کوردستان چاپدەکرێت و بڵاودەکرێتەوە، لە ١٥ی حوزەیرانی ١٩٦٢ دەردەچێت)[١].

ب- **خەبات لاتینی (XEBAT)**: پاشکۆی لاتینی ڕۆژنامەی خەباتە، ژمارە ٦٠٠ی وەرگرتووە، لەگەڵ ژمارە ٦٠٠ی ڕۆژنامەی خەباتی عەرەبی، پاشکۆی خەبات بە زمانی کوردی ڕێنووسی لاتینی لە ئابی ١٩٨٩ دەرچووە، دوو بابەتی تێدا بووە، چاوپێکەوتنی ڕۆژنامەی (ئارمانج) لەگەڵ جەنابی سەرۆک مەسعود بارزانی لە ژمارە ٩١ی نیسانی ١٩٨٩ و چاوپێکەوتنی ئێزگەی دەنگی کوردستان و ڕۆژنامەی خەبات، لەگەڵ د.شەرەف ئاشیریان لە بارەی مەسەلەی کورد بە تایبەتی لە کوردستانی باشوور لەلایەن ن.بێباک (دکتۆر ناسح غەفوور) ئامادەکرابوو[٢].

پ- **هێلانەی منداڵان:** گۆڤاری منداڵان بووە، سەرەتا لە ١ی حوزەیرانی ٢٠٠٠ لە لاپەڕە ٧ بۆ ١٠ی ڕۆژنامەی خەبات فایلێکی تایبەت بە منداڵان کرایەوە، پاشان کرایە هەفتانە لە ڕۆژانی شەممە لاپەڕەیەکی تایبەت لە دوا لاپەڕەی خەبات بە ناوی هێلانەی منداڵان تەرخان کرا، دواتر هەر بەو ناوەوە کرایە پاشکۆیەکی چوار لاپەڕەی ڕەنگاوڕەنگی هەفتانە و یەکەم ژمارەی لە ١٩ی ئابی ٢٠٠٠ دەرچووە، دوای ئەوەی ٥٧ ژمارەی لێ دەرچوو و لە ٢٠٠١ وەستاوە. نەژاد عەزیز سورمێ سەرنووسەر، سەیران سەڵاح سەرپەرشتیار، هەڵەچن و زمانەوانی مەسعود پەرێشان و نیگارکێش ئاریان عەبدولخالق سەرسام بوونە. دوای ئەوەی جارێکی دیکە نەژاد عەزیز سورمێ بوو بە سەرنووسەری خەبات، دووبارە لە ١٦ی حوزەیرانی ٢٠٠٥ گۆڤاری هێلانەی منداڵانی وەک درێژەپێدەری خولی پێشوو و هەفتانە بە ژمارە ٥٨ دەستی پێکردەوە، لەم ژمارەیەوە تا ٦٦ هەر هەفتانە مایەوە، جەزا حەمە لاو بووە سەرپەرشتیاری، دواتر بڕیار درا ببێتە گۆڤارێکی مانگانە، لە ژمارە ١٣٨ی گۆڤارەکە نەژاد عەزیز سورمێ بووە سەرنووسەر. لە ٥ی ئایاری ٢٠١٢ سەلام عەبدوڵا بووە سەرنووسەری تا ئاداری ٢٠١٥ ئەم گۆڤارە بەردەوام بوو، هەمووی بەسەریەکەوە ١٧٥ ژمارەی لێ دەرچووە[٣]. لە ئێستادا دووبارە بە بڕیاری د.

(١) رزگار نوری شاوەیس، المصدر السابق، ص ٥٤، ملحق صور.
(٢) ڕۆژنامەی خەبات (النضال)، ژمارە ٦٠٠، (ئابی ١٩٨٩)، ل ١٠.
(٣) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٢٢- ١٢٣.

سالار عوسمان دەستی بەوەشان کردۆتەوە[١].

ت- تـــــاو: گۆڤارێکی تایبەت بوو بە فۆتۆ، سـەرەتا وەک پاشـکۆی ڕۆژنامەی خەبات. ١٣ ژمارەی لێ دەرچووە، نەژاد عەزیز سورمێ خاوەن ئیمتیاز و سۆنیا سدیق سەرنووسەری بوو. دواتر تاو بووەتە دەزگایەکی سەربەخۆ بەهەمان سەرنووسەری پێشوو[٢].

ک- ملحق خەبات: پاشـــکۆی خەباتی ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردســـتانە. ژمارە ٩٤١ی خەباتی وەرگرتووە لە ١٠ی ئەیلوولــــــی ١٩٩٩ بە زمانی عەرەبی دەرچووە، تایبەتە بەگوژمەی مەسروفاتی نیوەی یەکەمی ١٩٩٩ی وەزارەتی دارایی لە کابینەی ســێیەمی حکومەت. ژمارە ١٠٨٩ لە ٢ی ئابی ٢٠٠٢ دەرچووە و هەر هەمان ژمارەی خەباتی وەرگرتووە، بە بەرگەکەیەوە ٣٢ لاپەڕەیە، لە شـــێوەی پەرتووکە، بە زمانی عەرەبی دەرچووە، تایبەتە بە دەستوری کۆماری فیدڕالی عێراق و دەستوری هەرێمی کوردستانی عێراق کە پڕۆژەی پارتی دیموکراتی کوردستانە[٣].

گ- ملحق خاص خەبات: پاشـــکۆی خەباتی ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردســـتانە. تایبەت بووە بە هەڵبژاردنەکانی ساڵی ٢٠٠١ی شارەوانییەکانی هەرێمی کوردستان کە بە زمانی عەرەبی بە ٤ لاپەڕە دەرچووە، ئەو ژمارانەی بەردەستمانن ژمارە ١ لە ٢١ی ئایاری ٢٠٠١، ژمارە ٢ لە ٢٢ی ئایار، ژمارە ٣ لە ٢٣ی ئایار و ژمارە ٤ لە ٢٤ی ئایار دەرچووینە[٤].

ج- زانیاری و زانست: هەفتەنامەیەکی زانستی بووە، هەموو سێشەممان ڕۆژنامەی خەبات دەریدەکرد. بە زمـــــانی کوردی لە چاپخانەی موکریانی لە هەولێر چاپکراوە[٥]. لە ساڵی ٢٠٠٥ لاپەڕەی زانسـت بۆ ڕۆژنامەی خەبات زیادکرا، لە سـاڵی ٢٠١٢ بووە هەفتانەیەکی ٨ لاپەڕەیی و ڕۆژانی ســێشـــەممە وەک پاشـــکۆی ڕۆژنامەی خەبات دەرچووە، یەکەم ژمارەی لە ٤ی کانوونی یەکەمی ٢٠١٢ دەرچووە، دوا ژمارەی ژمـــارە ٨٦ی لە ١٩ی ئابی ٢٠١٤ دەرچووە[٦]، خاوەن ئیمتیازی عەلی عەبدوڵا و ســەرنووســەری ســەلام عەبدوڵا و سـەرپەرشـتیاری ئەژی چەتۆ بوون. سـتافەکەی ئازاد دیبەگەیی، هەردەوان نەقشبەندی و

(١) ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردسـتان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ شـکار عەفان نەقشبەندی، (پیرمام- ٢٣ی ئابی ٢٠٢٣).

(٢) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٢٣- ١٢٤.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) هەمان سەرچاوە.

(٥) هەمان سەرچاوە.

(٦) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٢٦- ١٢٧.

نەخشەسازی ئەبوبەکر عەبدوڵا بوون[1]. لاپەڕەی تەندروستی لەلایەن د. فەیسەڵ عارەب بلباس ئامادەکراوە. بابەتەکانی ئەم هەفتەنامەیە تایبەت بووە بە هەواڵی زانستی و نوێترین تەکنەلۆژیا و داهێنان، لە بوارە جیاجیاکانی زانستدا[2].

چ- ژمارەی شەممان: ڕۆژنامەی خەبات پێنج ڕۆژ لە هەفتەدا دەرچووە، ڕۆژانی هەینی و شەممە پشوو بوو. لە ٢٢ی ئایاری ٢٠٠٤ لە سەردەمی سەرنووسەر ئاریان فەرەج، ژمارەی ڕۆژانی شەممە دەرچوو. لە سەردەمی هەردوو سەرنووسەر نەژاد عەزیز سورمێ و سەلام عەبدوڵا بەردەوام بووە، بەمەش لە هەفتەیەکدا ٦ ڕۆژ ڕۆژنامە دەرچووە، ژمارەی ڕۆژی شەممە بە (ژمارەی شەممان) ناسرابوو، ژمارەیەکی تایبەت بوو بە لێکۆڵینەوە و بۆچوون لە بوارەکانی سیاسی، هزری، ئابووری، کۆمەڵایەتی و ئەدەبی، بەو پێیەی ژمارەیەکی جیاواز بوو. ڕزگار عەبدوڵا سەعید، هێمن مەهدی نەقشبەندی، ئیبراهیم سەمین لە دوای یەک سەرپەرشتیاری بوون. ئەم ژمارەیە لە قۆناغی دوایی، بەتایبەتیش لە سەردەمی ئیبراهیم سەمین لاپەڕەکانی ١ تا ٣ وەک هەمان لاپەڕەی ڕۆژانی دی بۆ ڕووداوەکانی ڕۆژ تەرخان کرا[3].

ح- خەبات وەرزشی(خەباتی وەرزش): هەفتەنامەیەکی وەرزشی بووە، ڕۆژنامەی خەبات بە زمانی کوردی دەریدەکرد. خاوەنی ئیمتیازی عەلی عەبدوڵا و سەرنووسەری نەژاد عەزیز سورمێ بوون. تا ژمارە ١٢٧ ناوی چاپخانەی کە لێی چاپکراوە نەنووسراوە، بەڵام ژمارە ١٤١ و ١٤٣ لە چاپخانەی موکریانی چاپکراوە[4]. خەباتی وەرزش هەفتانە بووە وەک پاشکۆی ڕۆژنامەی خەبات لە ١٥ی ئایاری ٢٠٠٥ یەکەم ژمارەی لێ دەرچوو، لە ژمارە ١ تا ٢٣٥ سامان بریفکانی و لە ژمارە ٢٣٦ تا کۆتایی هاوار مورتکە سەرپەرشتیاری بوون. پەیامنێرەکان محەمەد سەعید کوردە، ئەرسەلان عەبدوڵا و ئیحسان تاهیر بوون، زانا خدر دیزاینەر و عەبدوڵا ڕێزانەیی تایپیست و عەلی شێخانی هەڵەچن بوون[5].

خ- مئوية الجواهري: پاشکۆی ڕۆژانەی هەفتەنامەی خەبات بووە، کە تایبەت بووە بە ڤیستەڤاڵی سەد ساڵەی جەواهیری، لەلایەن نووسینگەی ڕۆژنامەنووسی برایەتی و خەبات بە ٤ لاپەڕە و بە زمانی عەرەبی دەرچووە. بابەتەکانی تایبەت بووە بەو کاروچالاکییانەی بۆ ماوەی هەفتەیەک ئەنجامدراون بۆ یادی جەواهیری، لەو ماوەیەدا

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٢) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٢٧.
(٣) هەمان سەرچاوە، ل ل ١٢٣- ١٢٤.
(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٥) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٢١- ١٢٢.

چەندان پێشـانگای فۆتۆگرافی و سـەردان و چاوپێکەوتن و سـیمینار ئەنجامدراون. ژمارە ١ی لە ٢٠ی تشـــرینی یەکەمی ٢٠٠٠ و ژمارە ٧ی لە ٢٦ی تشـــرینی یەکەمی ٢٠٠٠ دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی عەلی عەبدوڵا و سـەرنووسـەری سـەعید یەحیا خەتات بوون. دەسـتەی نووسـەران فەوزی ئەتروشـی، عەباس عەبدوڵا یوسـف، عەبدولڕەحمان پاشـا، موخلیس خۆشـناو و تاریق کارێزی بوون. لە ژمارە ٣-یەوە ئازاد لەشـکری لە دەسـتەی نووسەران زیادکراوە وەک وێنەگر[١].

د- هزر و هونەر: هەفتەنامەیەکی کولتووری بووە، ڕۆژنامەی خەبات دەریدەکرد، بە ١٦ لاپەڕە دەرچووە. خاوەنی ئیمتیاز عەلی عەبدوڵا و سەرنووسەری سەلام عـــەبدوڵا بوون، لە چاپخانەی موکریانی لە هەولێـــــر چاپکراوە. بابەتەکانی هونەری و ئەدەبی و کۆمەڵایەتی بووە[٢]. دوای ئەوەی لە ساڵی ٢٠٠١ هەفتەنامەی ئەدەب و هـونەر نەما کە فەرهـاد عەونی سەرنووسەری بوو، پێشتر لەسەردەمی سەرنووسەر نەژاد عەزیز سورمێ، دوو لاپەڕەی تـایبەت بە ئەدەب بە نـاوی کولتوور تەرخـانکرابوو، دوای ئەوەی لە ٦ی ئایاری ٢٠١٢، سـەلام عەبدوڵا وەک سـەرنووسـەری خەبات دەستبەکار بوو، ناوی ئەو دوو لاپەڕەیە کرایە هزر و هونەر و دواتر بووە پاشـــکۆ و ڕۆژانی هەینی دەرچووە، یەکەم ژمـارەی لە ٢٢ی حوزەیرانی ٢٠١٢ دەرچووە، لەگەڵ دەرچوونی یەکەم ژمـارەی هزر و هونەر، ژمارەی شـەممان نەما و سـتافی ژمارەی شـەممان لەگەڵ سـتافی لاپەڕەی هزر و هونەر کە (لاپەڕەی کولتووری جاران) کاریان لە هەفتەنامەی هزر و هونەر کرد، بۆیە ئیبراهیم سەمین کە سەرپەرشتیاری ژمارەی شەممان بوو، لە یەکەم ژمـارەوە تا ژمارە ٢٦ بووە سـەرپەرشـتیاری هەفتەنامەکە، دواتر نەجات حەمید بوو بە سـەرپەرشـتیاری ئەم هەفتەنامەیە لە ژمارە ٢٧-ەوە تا کۆتا ژمارە ١٣٤ لە ١٠ی نیسانی ٢٠١٥[٣].

سەلام عەبدوڵا دەڵێت ((لە ٤ی تشـرینی یەکەمی ٢٠١٥ ژمارە ١٣٤ی هەفتەنامەی هزر و هونەرمـــان دەرکرد کە دوا ژمارەی بووە، لەبەر بارودۆخی سیاسی و ئابووری ئەوکات، وا دیسـان دەست بە دەرکردنەوەی پاشکۆی هەفتانەی هزر و هونەر دەکەینەوە لەگەڵ ڕۆژنامەی خەبات، بە ٤ لاپەڕەی سـەربەخۆ لە هەموو ڕۆژانی پێنجشـەممە))[٤]. ژمارە ١٣٥ی پاشکۆی هزر و هونەر لە ١٠ی ئابی ٢٠٢٣ لەگەڵ ژمارە ٦٥٦١ی ڕۆژنامەی خەبات دەرچووە، تا ژمـــــارە ١٥٣ی ٢١ی کانوونی یەکەمی ٢٠٢٣ بە ٤ لاپەڕەی سـەربەخۆ

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) هەمان سەرچاوە.

(٣) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٢٤- ١٢٥.

(٤) سەلام عەبدوڵا، پاشکۆی هزر و هونەر، ژمارە ١٣٥، (٢٠٢٣/٨/١٠)، ل١.

دەرچووە. لە ژمـــــارە ١٥٤ی ١١ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٤ سـەربەخۆ نەماوە و لەگەڵ ڕۆژنامەی خەبات تێکەڵ کراوە و وەک دۆسـیە ناوی بردراوە، لاپەڕە ٧ تا ١٠ی ڕۆژنامەی خەباتی وەرگرتووە. ژمـارە ١٥٦ لە ١٨ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٤ دەرچووە. ژمـارە ١٥٧ لە ٢٥ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٤ دەرچووە. هزر و هونەر لەژمـــارە ٦٦٧٦ی ١ی شوباتی ٢٠٢٤ی ڕۆژنـامەی خەبـات ژمـارە ١٥٨ی وەرگرتووە، کەچی لەگەڵ ژمـارە ٦٦٨١ی ٨ی شـوباتی ٢٠٢٤ی ڕۆژنامەی خەبات دووبارە ژمارە ١٥٨ی وەرگرتووە و لەسـەری نووسراوە ژمارە ٦٦٧٦ی ڕۆژنامەی خەبات، دەبێت لە ٨ی شوباتی ٢٠٢٤ ژمارە ١٥٩ی هزر و هونەر بێت. هەروەها لەژمـــارە ٦٦٨٦ی ١٥ی شـوباتی ٢٠٢٤ی ڕۆژنامەی خەبات ژمارە ١٦٠ی وەرگرتووە، کەچی لە ژمـــارە ٦٦٩١ی ٢٢ی شـوباتی ٢٠٢٤ی ڕۆژنامەی خەبات دووبارە ژمارە ١٦٠ وەرگرتووە لەسـەری نووسراوە ژمـــارە ٦٦٨٦ی ڕۆژنامەی خەبات، دەبێت لە ٢٢ی شـوباتی ٢٠٢٤ ژمارە ١٦١ی هزر و هونەر بێت. سـەرپەرشـتیار و ڕێکخەری هزر و هونەر بۆتان جەلالە[1].

٧- **کوردسـتان:** ڕۆژنـــــامەیەکی ڕامیاری ڕۆژانە بووە، لە دوای خەبات ئیبراهیم ئەحمەد لەو ڕۆژنامەیە بوو بە خاوەن ئیمتیاز و سـەرۆک نووسراوی لێپرسراوی جەلال تاڵەبانی بووە. لە بەغدا دەرچووە. ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردسـتان بووە (لێرەدا مامۆسـتا عەبدوڵا زەنگەنە دەڵێت: زمانحاڵی پارتی نەبووە، تەنیا ڕۆژنامەیەک بووە)، لەسـەر ئاسـتێکی بەرز وتاری ڕامیاری و مێژوویی و وێژەیی تێدا بـــڵاوکراوەتەوە، بە خۆداگرتنێکی قایمەوە بەربەرەکانی هەنگاوە ناڕێکەکانی عەبدولکەریم قاسـمی دەکرد، بۆیە کاربەدەسـتانی حکومەتەکەی عەبدولکەریم قاسم نەیانهێشت لە ٥ ژمـارە زیاتر بژیت و دەرگایان لەسەر داخسـت[2]. ژمـــارە ١ی ساڵی ١ لە ٤ی ئاداری ١٩٦١ دەرچووە، ژمارە ٥ی ساڵی ١ لە ١ی نیســانی ١٩٦١ بە ٨ لاپەڕە بە زمانی کوردی دەرچووە. لە چاپخانەی کوردسـتانی نوێ چاپکراوە[3].

ئیبراهیم ئەحمەد نووسـیویەتی ((بەهیواین کە کوردسـتان بتوانێت شـان بەشـانی خەباتی هەڤاڵی نازداری، هێنانەدی ئامانجەکانی پارتی پێشـڕەوی خەڵکی کوردسـتان، پارتی دیموکراتی کوردسـتان بێت. کوردسـتان هەر خەباتەکەی جارانە و هەمیشـە هەر هەڵگری

(١) https://xebat.net.

(٢) عبدالجبار محمد جەباری، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٢٧، ١٧٥.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

خەباتی نەبەردانەی خەڵک ئەبێت))[1].

٨- برایەتی (الأخوة): ڕۆژنامەی سـیاسـی هەفتانەی کوردی و عەرەبی بووە، ئیمتیازەکەی لە ساڵی ١٩٥٩ درا بە خاوەن ئیمتیاز و سەرنووسەرەکەی خەسرۆ تۆفیق، بەڵام دەرنەچووە[2].

حەمە ساڵح نووسیویەتی ((ڕۆژنامەیەکی سیاسی ڕۆژانەی کوردی و عەرەبی بووە، ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە. خاوەن و سەرۆکی نووسینی خەسرۆ تۆفیق بووە. لە ٨ی ئاداری ١٩٥٩ ئیمتیازی دراوەتێ و لە ١٣ی تەمووزی ١٩٥٩ داخراوە. ئەم ڕۆژنامەیە لە هیچ سـەرچاوەیەکی کوردیدا نیە، بەڵام لە سـەرچاوە عەرەبییەکانی وەکو لاپەڕە ١٤ی (کشـاف الجرائد والمجلات العراقية)ی زاهیدا ئیبراهیم و لاپەرەی ٧ و ٨ی (دليل الصـحافة العراقية/ وزارة الاعلام) دەڵێن: لە وەزارەتی ڕاگەیـانـدن هەیە لەبەر نەدانی بـارمتەی یـاسـایی داخراوە))[3].

٩- التآخي: ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانەی سیاسی بوو، پارتی دیموکراتی کوردستان بە زمانی عەرەبی بڵاویدەکردەوە[4]. ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردسـتان بووە[5]، لە دوای ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ بڕیار درا ڕۆژنامەی (التآخي) دەربکرێت[6]. لە ٢٩ی نیسـانی ١٩٦٧ دا ڕۆژانە دەرچووە (هەفتەی جارێکی بە زمانی کوردی و ژمـارەکانیتری بە زمانی عەرەبی)، تا مـانگی تشـرینی دووەمی ١٩٦٨ بەردەوام بووە[7]. ژمارە ١ی لە ٢٩ی نیسانی ١٩٦٧ تا ژمارە ٢٧١ لە ٢٦ی نیسـانی ١٩٦٨ سـاڵی ١ و لە ژمارە ٢٧٣ی ٢٩ی نیسـانی ١٩٦٨ تا ژمارە ٤٢٩ی ١١ی تشـرینی دووەمی ١٩٦٨ ساڵی ٢ بووە[8].

(١) ئیبراهیم ئەحمەد، ئامانجی کوردسـتان، ڕۆژنامەی کوردسـتان، ژمارە ١، سـاڵی ١، (شـەممە ١٩٦١/٣/٤- چاپخانەی کوردستانی نوێ)، ل ١.

(٢) هشام عمار أحمد الراوي، المصدر السابق، ص ١٤٦.

(٣) حەمە سالح فەرهادی، چەند لایەنێکی ڕۆژنامەنووسـی کوردی، (چاپخانەی الحوادث- بەغدا ١٩٨٨)، ل ل ٤٠، ٦٥.

(٤) ئاری نانەکەلی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٥.

(٥) التآخي...، گۆڤاری برایەتی، ژمارە ٥ی سـاڵی یەکەمی خوولی دووهەم، (ناوەڕاسـتی ئەیلوولی ١٩٧٠- چاپخانەی دار الزمان- بەغدا)، ل ٨؛ (خەبات) و راسـتی یەکی مێژوویی، ڕۆژنامەی خەبات(النضـال)، ژمارە ٥٥٣، ساڵی ٢٦، (کانونی یەکەم/ ١٩٨٤)، ل ٢.

(٦) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٤١- ٤٢.

(٧) (خەبات) و راستی یەکی مێژوویی، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٥٣، ساڵی ٢٦، (کانونی یەکەم/ ١٩٨٤)، ل ٢.

(٨) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

وریا جاف پێی وا بووە كە (یەكەم ژمـــــارەی ڕۆژنامەی (التآخي) لە بەرەبەیانی ڕۆژی شـەممە لە ٢٩ی نیسـانی ١٩٧٦، لە بەغدا لە قەبارەی ٨ لاپەڕەدا بڵاوبووەوە)[١] و زۆربەی لێكۆڵەرانی ڕۆژنامەڤانی لە نێویشـــیاندا ئاری نـــــانەكەلی پێیان وایە (ژمارە ١ی لە ٢٩ی نیسـانی ١٩٦٧ بڵاوكراوەتەوە)[٢]، بۆ ڕاسـتی ئەم بابەتە ئەو ژمارانەی بینیومانە لە ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـكلۆپیدیا (ژمـــــارە ١ی لە ٢٩ی نیسـانی ١٩٦٧ دەرچووە)، كەواتە بۆمان دەردەكەوێت كە وریا جاف لە ڕێكەوتەكە هەڵەی كردووە ساڵی ١٩٦٧ نەک ١٩٧٦.

پـاشـــان حكومەت كەوتە بیـانووگرتن لە (التـآخي) و جـاربەجـار لاپەڕەیەكی سـپی بڵاودەكرایەوە، لە بەرئەوەی دەكەوتە بەر مقەسـتی سانسۆر و (التآخي)ش بێ سڵكردنەوە لە ڕێبازی خۆی بەردەوام بوو، ئەوەبوو لە ژمارە ٢٧٩ی ٧ی ئایاری ١٩٦٨، وەزیری ڕۆشنبیری و ئیرشـادی ئەو سـەردەمە مالک دوهان ئەلحەسـەن، نووسراوێكی بۆ سـەیدا ساڵح یوسـفی دەنێرێ و تیایدا دەڵێت: "ئەمە و هەندێک هەڵەكردن نابێتە هۆی هێرشكردنە سەر شۆڕش بۆیە بڕیارمان دا ڕۆژنامەكەتان بۆ ماوەی ٣٠ ڕۆژ دابخەین بەپێی ئەحكامی بەنـدی ١ی ماددەی ٣٣ی یاسـای چاپەمەنی ژمـــــارە ٥٣ی سـاڵی ١٩٦٤"، سـەرەڕای ئەوەش ڕۆژنامەی (التآخي) بەو شـێوەیە مایەوە، تا ئەو كاتەی بەعسـیەكان بە كودەتای ١٧ی تەمووزی ١٩٦٨ دەسـەڵاتیان گرتە دەسـت و ئامادەنەبوون ڕێككەوتننامەی ٢٩ی حوزەیران جێبەجێ بكەن، لەو بارودۆخە پڕ ئاڵۆزە و شــەڕ فرۆشـــتنە بە شــۆڕش و تەنگ پێهەڵچنین بە (التآخي) و بنەمـــاڵەكەی، سەركردایەتی پارتی بڕیاری دا (التآخي) ڕابگیرێ و دوا ژمارەی لەو قۆناغەدا ژمارە ٤٢٧ بوو[٣].

دوو مـانـگ پـاش بڵاوبوونەوەی ڕێككەوتنـامەی ئـاداری ١٩٧٠، ســـەركردایەتی پـارتی جارێكی دیكە بڕیاری دا ڕۆژنامەی (التآخي) بـــــڵاوبكرێتەوە. ئەوەبوو بەپێی زنجیرەی ژمارەی سـەردەمی پێشـوو لە ٩ی ئـــایاری١٩٧٠ ڕۆژنامەی (التآخي) ژمارە ٤٢٨ لە بەغدا بڵاوبووەوە[٤]. لە گەرمەی شـــۆڕشـــی ئەیلوول لە ســـاڵی ١٩٦٧ جگە لە ڕۆژنامەی خەبات، برایی- برایەتی لە ساڵانی ١٩٦٧ تا ١٩٧٤وەک پاشكۆی كوردی ڕۆژنامەی (التآخي) بە زمانی عەرەبی دەرچووە و ئەم پاشـكۆیە لەسـەری نووسرابوو (ڕۆژنامەیەكی سیاسـییە) ڕۆژانە بە زمانی كوردی دەرچووە، بووە یەكەمـــــین ڕۆژنامەی ڕۆژانە كە ٢٧ ژمـــــارەی ڕۆژانەیان دەركردووە. لە ســەرەتای ســاڵی ١٩٧٤جەنابی پێشــەوا و ســەركردە بارزانی نەمر پارەی بۆ

(١) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٤١- ٤٢.
(٢) ئاری نانەكەلی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٥.
(٣) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٤٤، ٥٢.
(٤) هەمان سەرچاوە، ل ٥٨.

پرۆژەی دەرکردنی ڕۆژنامەی برایەتی تەرخانکردووە. سەربەست بامەڕنی، جەلال میرزا، مەحمود زامدار، عەبدولڕەحمان نەقشبەندی، عەبدوڵا عەباس، سەڵاح شوان و محەمەد زادە (وەک خۆشنووس) کاریان تێدا کردووە، دارا تۆفیق سەرنووسەر بووینە[1]. بەم شێوەیە (التآخي) پارتی و بارزانی و شۆڕش پێی نایە خولی دووەمی. لەو ماوەیەدا (التآخي) بێوچان خاوەنی هەڵوێستی نیشتمانی و سیاسی و فکری بیناو بوو، بە تایبەتی شەڕە دەنووکە درێژەکەی لەگەڵ ڕۆژنامەی (الثورة) و ڕۆژنامەی (طريق الشعب) کە تا ئێستا لە بیری خوێنەراندا ماوە. زۆری نەخایاند لە پاییزی ساڵی ١٩٧٢ شەڕە دەنووکێکی خەست و چڕ کەوتە نێوان ڕۆژنامەی (التآخي) و (الثورة)ی بەعس، تیایدا هەردوولا بیروڕای خۆیان دەخستەڕوو سەبارەت ئەو هۆیانەی بوونەتە کۆسپ بۆ جێبەجێکردنی بەندەکانی ١١ی ئادار. بەعسیەکان بەم شەڕە دەنووکە لە نێوان (التآخي) و (الثورة) پەلەقاژەیان پێکەوت و خێرا پەنایان بردە بەر بارەگای بارزانی بۆ ڕاگرتنی ئەو شەڕە دەنووکە و لاپەڕەیەکی نوێ بکرێتەوە[2].

ڕۆژنامەی (التآخي) لە ژمارە ١٥٨٣ی ١٢ی ئاداری ١٩٧٤ نووسیبووی (بۆ خوێندەواران، لەبەر ئەو هۆیە ناسکە سیاسییە، مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان بڕیاری دا هەردوو ڕۆژنامەی (التآخي) و برایەتی بۆ کاتێکی نادیاریکراو ڕابگیرێ). ئەو کاتە نادیارە ١٩ ساڵی خایاند لە ئاداری ١٩٧٤ بۆ ئاداری ١٩٩٣، دەبێ بۆ ڕاستی ئەوە بگوترێ ئەو حزبە کارتۆنیەی کە ڕژێم بە ناوی پارتی دیموکراتی کوردستان دروستی کردبوو، لە ڕۆژی ٢٧ی ئاداری ١٩٧٤ بارەگای (التآخي) داگیرکرد و بە هەمان شێوەی پارتی (التآخي) بڵاوکردەوە، ئەوەی نەیتوانی لە (التآخي) بدزێ تەنیا ڕێبازە بێگەرد و ڕاستگۆیەکەی بوو[3].

برایەتی لە ساڵانی ١٩٩٣ تا ٢٠٠٣ لە هەولێر بە زمانی کوردی دەرچووە. دوا ژمارەی کوردی ژمارە ٣٩٨١ی لە ١ی ئایاری ٢٠٠٣ دەرچووە. لە ژمارە ٣٩٨٢ی کە لە ١٠ی ئایاری ٢٠٠٣ بە زمانی عەرەبی دەرچووە، ناوەکەی کراوەتە (التآخي) و لە بەغدا درێژەی بە دەرچوونی دراوە[4]. لە دەستەی ئینسکلۆپیدیا ژمارە کوردییەکەی برایەتی (٢٦/٨٦) لە ٢ی ئاداری ١٩٧٤ دەرچووە، عەرەبییەکەی (التآخي) ژمارە ١٥٨٠ لە ٩ی ئاداری ١٩٧٤، ژمارە ١٥٨٣ لە ١٢ی ئاداری ١٩٧٤ دەرچووە، ژمارە ١٥٨٤ی برایەتی لە ١ی ئاداری ١٩٩٣ بە زمانی عەرەبی بووە و لە ژمارەی ١٥٨٥ی لە ٢ی ئاداری ١٩٩٣ بووەتە کوردی تا ژمارە

(١) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٤.

(٢) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٥٨- ٥٩، ٦٣.

(٣) هەمان سەرچاوە، ل ٦٤.

(٤) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٤- ١٥.

٣٩٨١ لە ١ی ئـایاری ٢٠٠٣، دواتر زمـانەکەی بووەتە عەرەبی بەنـاوی (التآخي) لە ژمـارە ٣٩٨٢ی خولی سێیەم لە ١٠ی ئایاری ٢٠٠٣ دەستی پێکردووە تا ژمارە ٥٨٠٤ی خولی سێیەم لە ٢٢ی شوباتی ٢٠١٠[١].

ڕۆژنامەی (التآخي) لە چـەند چاپخانەیەکی جیاواز چاپکراوە، ژمارە ١ی ساڵی یەکەمی تا ژمارە ٥٤ی ٢٣ی حوزەیرانی ١٩٦٧ لە چاپخانەی (الشـعـب) لە بەغدا و ژمارە ٥٥ی لە چاپخانەی (التضـامن) لە بەغدا، ژمارە ٥٦ی ٢٦ی حوزەیرانی ١٩٦٧ تا ژمارە ٨٩٥ی سـاڵی ٢ی ٢٥ی تشـرینی دووەمی ١٩٧١ لە چاپخانەی (دار الجاحظ) لە بەغدا، لە ژمارە ٨٩٦ی سـاڵی ٢ی لە ٢٧ی تشـرینی دووەمی ١٩٧١ تا ژمارە ١٥٨٣ی ١٢ی ئاداری ١٩٧٤ لە چاپخانەی (تـایمس)، ژمارە ٢١٨٠ تا ژمارە ٢١٨٦ لە چاپخانەی خەبات، ژمارە ٢١٨٧ و ٢١٩٨ تا ٢٢٢٥ لە چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە لە هەولێر چاپ کراون[٢].

خاوەن ئیمتیاز و سـەرنووسـەر و دەسـتەی نووسـەرانی (التآخي) گۆڕانکاری بەسـەردا هاتووە، لە ژمارە ١ تا ژمارە ٤٢٩ی ١١ی تشـرینی دووەمی ١٩٦٨ سەرنووسـەر و خاوەن ئیمیازی سـاڵح یوسـفی، لە ژمارە ٤٢٨ی ٩ی ئایاری ١٩٧٠ (بەهەڵە ژمارەکە نووسراوە ٤٢٨ دەبێت ٤٣٠ بێت) تا ژمارە ١٥٨٣ی ١٢ی ئاداری ١٩٧٤ خاوەن ئیمتیازی حەبیب محەمەد کەریم بووە، لە ژمارە ١٧٠٨ تا ژمـارە ٣٩٨١ جەوهەر نامیق سالم وەک خاوەن ئیمتیازی برایەتی کوردی بووە، لە ژمارە ٤٤٣٢ی خولی سێیەم ٢٦ی ئاداری ٢٠٠٥ تـا ٧٠١٨ی خولی سێیەم ٢٥ی تشـرینی دووەمی ٢٠١٥ فەلەکەدین کاکەیی خاوەن ئیمتیازی بووە[٣]*.

سـەرنووسـەرەکانی لە ژمارە ٤٢٨ی ٩ی ئایاری ١٩٧٠ تا ٦٦٢ی ١٥ی شـوباتی ١٩٧١ عەلی عەبدوڵا، لە ژمارە ٦٦٣ی ١٦ی شوباتی ١٩٧١ تا ژمـارە ٦٨٩ی ٢٢ی ئاداری ١٩٧١ حەبیب محەمەد کەریم، لە ژمـارە ٦٩٠ی ٢٣ی ئاداری ١٩٧١ تا ژمارە ١٥٨٣ی ١٢ی ئاداری ١٩٧٤ دارا تۆفیق سەرنووسەری بووە[٤].

لە ژمارە ١ تـا ١٩٧ دەستەی نووسـەران محەمەد سـەعید جاف، نەجیب بابان، عەبدوڵا سـەعید و شـەوکەت عەقراوی بوون، لە ژمارە ١٩٨ تا ٤٢٩ شـەوکەت عەقراوی نەماوە و

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) هەمان سەرچاوە.

(٣) هەمان سەرچاوە.

* مامۆستای هێژا عەبدوڵا زەنگنە دەڵێت: بە پێی یاسای ڕۆژنامەڤانی ئەوکات (اصحاب الامتیاز) هەبووە، کە لە چەند کەسێک پێکدەهات، کە یەکێک لەوانە وەک سەرۆکی لێپرسراوی نووسین دادەنرا، کە دوای بەیاننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ ئەو یاسایە نەما.

(٤) هەمان سەرچاوە.

حەبیب محەمەد کەریم لە جیاتی لە دەستەی نووسەران زیاد کراوە، لە ژمارە ١٥٨٤ تا ١٨٦٦ حەبیب محەمەد کەریم سەرنووسەری برایەتی کوردی بووە و لە ژمارە ١٨٦٧ تا ٣٠٤٥ فەرهاد عەونی سەرنووسەری بووە و لە ژمارە ٣٠٤٦ تا ٣٥٥٦ زاهیر ڕۆژبەیانی سەرنووسەری بووە، لە ژمارە ٣٥٥٧ تا ٣٩٨١ ئاریان فەرەج سەرنووسەری بووە و لە ژمارە ٣٩٨٢ی خولی سێیەم ١٠ی ئایاری ٢٠٠٣ تا ٤٤٢٢ی خولی سێیەم ١٠ی ئاداری ٢٠٠٥ فەلەکەدین کاکەیی سەرنووسەری بووە، لە ژمارە ٤٤٢٣ی خولی سێیەم ١٣ی ئاداری ٢٠٠٥ تا ٦٢٩٣ی خولی سێیەم ٣ی نیسانی ٢٠١٢ دکتۆر بەدرخان سندی سەرنووسەری بووە. لە ژمارە(...)* تا ژمارە ٧٠١٨ی خولی سێیەم ٢٥ی تشرینی دووەمی ٢٠١٥ ئەحمەد ناسر فەیلی سەرنووسەری بووە[١].

لە ساڵی ٢٠١٤ بەهۆی پەلاماری میلیشیاکان بۆ سەر بارەگای ڕۆژنامەی (التآخي)، ڕۆژنامەکە لە چاپ و بڵاوکردنەوە ڕاوەستا تا نیسانی ٢٠١٥ واتە نزیکەی ساڵێک داخرا، لە نیسانی ٢٠١٥ تا ٢٠١٧ دیسانەوە بە کاغەز چاپکرا و بڵاوکرایەوە، پاشان چاپی کاغەز ڕاگیرا و بوو بە ئەلکترۆنی تا ئێستا بەردەوامە لە دەرچوون بە شێوەی ئەلکترۆنی، ژمارە ٩٥٩٥١ی لە ١٠ی کانوونی یەکەمی ٢٠٢٤ دەرچووە و بەردەوامیشە لە دەرچوون، لەسەری نووسراوە لەلایەن دەزگای (التآخي) بۆ چاپ و بڵاوکردنەوە لە بەغدا دەردەچێت، سەرنووسەری بە وەکالەت جەواد مەلەکشاهییە و خاوەن ئیمتیازی فەلەکەدین کاکەییە[٢].

ڕۆژنامەی (التآخي) ماڵپەڕی تایبەت بەخۆی هەیە بە ناونیشانی www.altaakhi.net. کە ژمارەکانی ئەم ڕۆژنامەیە بە pdf لەئەم ماڵپەڕە هەیە، جگە لە هەواڵی ناوخۆیی و جیهانی و سیاسی و ئەدەبی و کولتوری و ئابووری و وەرزشی.

ئەو پاشکۆ و ڕۆژنامانەی (التآخي) دەریدەکرد بریتی بوون لە:

ا- **ملحق التآخي:** پاشکۆیەکی سەربەخۆی چوار لاپەڕەیی ڕۆژنامەی (التآخي) بووە، لاپەڕەکانی ئەو پاشکۆیە تایبەت بووە بە یەکێتی قوتابیانی کوردستان(صفحة اتحاد طلبة كردستان) و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان(صفحة اتحاد شبيبة كردستان) و یەکێتی ئافرەتانی کوردستان(صفحة اتحاد نساء كردستان) و یەکێتی مامۆستایانی کوردستان(صفحة اتحاد معلمي كردستان)، کە هەر یەکەیان لاپەڕەی تایبەت بە خۆی

* لە نێوان ئەو ماوەیە ژمارەکانمان دەستنەکەوت.

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ جەواد مەلەکشاهی، (١٤ی ئایاری ٢٠٢٣).

هەبووە و بە هاوبەشی دوو هەفتە جارێک ئەم پاشکۆیەیان بە زمانی عەرەبی دەردەکرد، ئەم پاشکۆیە لە دوای کۆنگرەی حەوتەمی (ی.ق.ک) دەیان ژمارەی لێ دەرچووە تا ساڵی ١٩٧٢ بەردەوام بووە[١].

لاپەڕەی (یەکێتی ئافرەتانی کوردستان) لە ژمـــارە ٨٦٢ی (ملحق التآخي- صـفحة اتحاد نساء كردستان)ی ڕۆژی شەمە لە ١٦-١٠-١٩٧١دا دەرچووە، کەواتە (ملحق التآخي) لەگەڵ ئەو ژمارەیە دەرچووە[٢]. هەروەها لە دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان ئەم ژمارانەی (ملحق التآخي) هەیە (ژمارە ٨٨٤ی لە ١٠ی تشـــرینی دووەمی ١٩٧١، ژمارە ٩٠٣، ژمـــــارە ٩١٣، ژمارە ٩٢٦، ژمارە ٩٣٨، ژمارە ٩٤٤، ژمارە ٩٥٣، ژمارە ٩٥٨، ژمارە ٩٦٤، ژمارە ٩٦٩، ژمـــارە ٩٧٤، ژمارە ٩٨٠، ژمارە ٩٨٦، ژمارە ٩٩١، ژمارە ١٠٠٣ی لە ٨ی نیسـانی ١٩٧٢)[٣].

ب- **ملحق التآخي:** بڵاوکراوەی مانگانەی هەواڵی ڕێکخراوە کوردستانییەکان بوو، ڕۆژنامەی (التـآخي) دەریـدەکرد. ژمـارەی ١ی لە ئـابی ١٩٧٣ دەرچووە. بـابەتەکـانی لەبـارەی ڕێکخراوەکـانی قوتـابیـان و لاوان و ئـافرەتـانی کوردســـتـان بووە کە دەنگوبـاس و کـاروچـالاکییەکـانی ئەو ڕێکخراوانەی تێـدا بڵاودەکرایەوە، بە زمـانی عەرەبی بووە. لە چاپخانەی (التآخي) چاپکراوە. بەبێ بەرگ ٢٤ لاپەڕە بووە. لاپەڕەی یەکەمی ڕێنماییەکانی ســەرکردەی مەزن بارزانی نەمر بووە. بابەتەکانی ئەم بەڕێزانەی تێدا بڵاوکراوەتەوە برو، أ. پڕشنگ، حەسەن دەروێش، کازم عەبد نوری، عەبدولمونعەم ئەلئەعسەم، ساڵح کوردۆ، عومەر معەن ئەلعجێلی، سالیحا عەبدولمەناف، عەلی شێروان[٤].

پ- **التآخي الثقافي/ التواصل:** پاشکۆی ڕۆشنبیری هەفتانە بووە، لەلایەن ڕۆژنامەی (التآخي) هەموو پێنجشـــەممەیەک لە بەغدا بە زمانی عەرەبی بە ٤ لاپەڕە دەرچووە، یەکەمجار بەناوی (التآخي الثقافي) بووە، ژمــــارە ٥٩٩ی ٢٨ی ئایاری ٢٠١٥ مان بەردەستە، تا ژمارە ٦٢٦ی ٣٠ی کانوونی یەکەمی ٢٠١٥ بەم ناوە بووە دواتر لە ژمارە ٦٢٧ی ٧ی کانوونی دووەمی ٢٠١٦ ناوەکەی بووەتە (التواصـل) تا ژمارە ٧٢٧ی ١ی شـوباتی ٢٠١٨ مــــان

(١) موسـا ئەحمەد، ڕۆژنامەگەریی یەکێتی قوتابیانی کوردســتان، لە بڵاوکراوەکانی مەکتەبی سـکرتاریەتی یەکێتی قوتابیانی کوردستان زنجیرە (٩)، (چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە- هەولێر- حوزەیرانی ١٩٩٨)، ل ل ٣٨- ٣٩.

(٢) ملحق التآخي-صـفحة اتحاد نسـاء كردسـتان، عدد ٨٨٤، (١٠-١١-١٩٧١- مطبعة دار الجاحظ- بغداد)، ص ٢٠.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) هەمان سەرچاوە.

بەردەستە. لە ژمارە ٥٩٩ نووسراوە نووسەر حەسبوڵا یەحیا[١].

ت- ثورة ايلول: پاشکۆی تایبەت بە شۆڕشی ئەیلوول بووە، لەلایەن ڕۆژنامەی (التآخي) لە بەغدا بە زمانی عەرەبی بە ٤ لاپەڕە دەرچووە، ژمارە٦٩٧٠ی ڕۆژنامەی (التآخي) ١٠ی ئەیلوولی ٢٠١٥ی وەرگرتووە تەنیا ئەو ژمارەیەمان بەردەستە[٢].

چ- صدى التغيير: پاشکۆی سیاسی و خزمەتگوزاری بووە، لەلایەن ڕۆژنامەی (التآخي) لە بەغدا بە زمانی عەرەبی بە ٤ لاپەڕە دەرچووە، ژمارە ٧٢٠٦ی (التآخي)ی ٢٥ی ئەیلوولی ٢٠١٦ و ژمارە ٧٣٧٧ی (التآخي)ی ١١ی حوزەیرانی ٢٠١٧ وەرگرتووە، تەنیا ئەو دوو ژمارەیەمان بەردەستە[٣].

١٠- برايى/ برایەتی: ڕۆژنامەیەکی ڕامیاری ڕۆژانە بووە[٤]، لە ئەنجامی سەرکەوتنەکانی پێشمەرگە لە شەڕی هندرێن، حکومەتی عێراق ناچاربوو دانوستان لە ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ بکات و بەیاننامەیەکی دەرکرد، یەکێک لەو مافانەی لەو بەیاننامەیەدا هاتبوو بۆ کورد مافی دەرکردنی ڕۆژنامەیەک بوو لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستانەوە. ئەوەبوو مۆڵەتی فەرمی لەلایەن دەستەی ئیمتیازەوە لە بەغدا بۆ ڕۆژنامەی (التآخي)- برایەتی وەرگیرا و دەست بە چاپکردن و بڵاوکردنەوەی کرا[٥]. برايى لە ١٧ی شوباتی ١٩٦٨ بە دوو لاپەڕە ٩ و ١٠ لەگەڵ ڕۆژنامەی (التآخي) دەرچووە و نووسراوە (برايى هاتەوە کۆڕی تەلاشکردن و بەردەوام بوون)، خاوەن ئیمتیاز و سەرەک نووسەری لێپرسراوساڵح یوسفی بووە و دەستەی نووسەران حەبیب محەمەد کەریم، نەجیب بابان، محەمەد سەعید جاف و عەبدوڵا سەعید[٦]. تا ژمارە ٤٢٠ ساڵی ٢ی ٢ی تشرینی دووەمی ١٩٦٨ هەمان خاوەن ئیمتیاز و دەستەی نووسەران بەردەوام بووە و هەموو ژمارەکان لە چاپخانەی (دار الجاحظ) لە بەغدا چاپ کراون و تا مانگی ئایاری ١٩٦٨ بە دوو لاپەڕی لەگەڵ (التآخي) دەرچووە، دواتر لە حوزەیرانی ١٩٦٨ بووەتە پاشکۆیەکی سەربەخۆ، لەسەری نووسراوە (برايى ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانەی سیاسییە بە زمانی کوردی و عەرەبی دەردەچێت) و دواتر لە

(١) هەمان سەرچاوە.

(٢) هەمان سەرچاوە.

(٣) هەمان سەرچاوە.

(٤) عبدالجبار محمد جەباری، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٣٠.

(٥) عەبدوڵڵا زەنگەنە و سدیق سالح و ڕفیق سالح ئەحمەد، برایەتی ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانەی سیاسییە، پرۆژەی هاوبەشی بنکەی ژین و زانکۆی زاخۆ، (چاپخانەی خانی- دهۆک- ٢٠١٧)، ل ل ١١- ١٤.

(٦) ڕۆژنامەی برايى (التآخي)، بێ ژمارە، (١٧ شوبات ١٩٦٨- دار الجاحظ- بغداد)، ل ٩.

تشـرینی دووەمی ١٩٦٨ وەستاوە[١].

خولی یەکەمی چەند قۆناغێک بووە:

- **قۆناغی یەکەمی؛** برایی یەکەم ژمارە کوردییەکەی دەکاتە ٨-ەمین ژمـــارەی (التآخي) کە لە ٦ی ئایاری ١٩٦٧ دەرچووە. خاوەنی ئیمتیاز و دەســـتەی نووســـەرانی ســـاڵح یوســـفی (سەرۆکی نووسین و لێپرسراوی)، شەوکەت عەقراوی، محەمەد سەعید جاف، نەجیب بابان، عەبدوڵا سەعید. ئەم دوو ژمارەیە بە ٨ لاپەڕە دەرچوونە. وێنەی ڕێبەری کورد مەلا مستەفا بارزانی لەلای چەپی هەردوو ژمارەی یەکەمی کوردی و عەرەبییەکەی دانراوە. لە ژمارە ١٩٨ی (التآخي) کە لە ١٥ی تشـــرینی دووەمی ١٩٦٧ دەرچووە، ناوی شەوکەت عەقراوی لەدەســـتەکە نەماوە و حەبیب محەمەد کەریم لە شـــوێنی دانراوە. ژمارە ٢١٤ی (التآخي) ســـاڵی یەکەم کە دەکاتە ٢٩-ەمین ژمارە کوردییەکەی برایی لە ٢ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٧ دەرچووە ئەم ژمارەیە دەبێتە دوایین ژمارە کوردییەکەی ئەم ماوەیە. ژمارە ٢١٥ی (التآخي) لە ٢ی کانوونی یەکەمی ١٩٦٧ ناونیشانی (اغتیال الصحافة بمقصلة القطاع العام) بە سپێتی دەرچووە واتە دوایین ژمارەی ئەم قۆناغە بووە، (لێرەدا نووســـەر ئاماژە بەوە دەکات کە ژمارە ٢١٥ لە ٢ی کانوونی یەکەم دەرچووە کەچی لە دەســـتەی ئینســـکلۆپیدیا ژمارە ٢١٥ هەیە لە ٣ی کانوونی یەکەم دەرچووە) [٢].

- **قۆناغی دووەم؛** دوای ٧٥ ڕۆژ لە وەستانی برایی لە ١٧ی شوباتی ١٩٦٨ بە ژمـــارە ٢١٦ دەســـتی بە بڵاوکردنەوە و چاپکردنی کرایەوە، هەردوو بەشـــی عەرەبی و کوردی بەیەکەوە ڕۆژانە بڵاودەکرانەوە، کوردی برایی بە ٢ لاپەڕە لەگەڵ ٨ لاپەڕە عەرەبییەکە (التـآخي) دەرچووە، تـا ژمـارە ٢٧٩ی (التـآخي) ٧ی ئـایـاری ١٩٦٨ بەردەوام بووە، کە دەکـاتە ٦٣ی کوردی برایی، دواتر بۆ ماوەی مانگێک ڕاگیراوە[٣].

- **قۆناغی ســێیەم؛** لەم قۆناغەشـدا سـەرەتا وەک قۆناغی دووەم بەشـی کوردی برایی بە ٢ لاپەڕە لەگەڵ بەشـــە عەرەبییەکەی (التـآخي) دەرچووە. ژمـارە ٢٨٦ (التـآخي) لە ١٥ی حوزەیرانی ١٩٦٨ یەکەمین ژمـــارەی کوردی برایی ئەم قۆناغەیە کە بە تەنیا بڵاوکراوەتەوە، بەڵام وەک قۆناغی یەکەم نەنووسراوە ژمارە چەندە، هەربۆیە ژمـــــارە ٤٢٧ی (التآخي) لە ٩ی تشـرینی دووەمی ١٩٦٨ دەبێتە دوا ژمارەی کوردییەکە و زنجیرەی گشتی هەموو ژمارە عەرەبی و کوردییەکان، لە قۆناغی ســـێیەم ٢١ ژمارە بڵاوبووەتەوە و لەگەڵ قۆناغی یەکەم

(١) عبدالجبار محمد جەباری، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٣٠.

(٢) عەبدوڵڵا زەنگەنە و سدیق سالح و ڕەفیق سالح ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١١- ١٤.

(٣) هەمان سەرچاوە، ل ل ١١- ١٤.

دەکاتە ٥٠ ژمارە، لە قۆناغی دووەم و سێیەم کە بەشی کوردی و عەرەبی پێکەوە بڵاوکراونەتەوە هەموو ژمارەکانی ٦٣ی قۆناغی دووەم و ٢ی قۆناغی سێیەم بووە کە لە دوو توێی لۆگۆی (التآخي) بڵاوکراونەتەوە. ژمارە ٢٧ دوا ژمارەی کوردی برایی بووە لە ٩ی تشرینی دووەمی ١٩٦٨ دەرچووە. ڕۆژنامەی براییان پەکخست بەهۆی نووسراوێکی وەزیری ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن. ئەم داخستنەی بەهۆی دەرچوونی ڕۆژنامەی (النور) بووە لەلایەن جەلال تاڵەبانی و ئیبراهیم ئەحمەدەوە[١].

هەروەها وریا جاف نووسیویەتی ((بە زۆری ڕەفیق چالاک سەرپەرشتی بەشی کوردییەکەی دەکرد. ژمارەی یەکەمی ڕۆژنامەی برایی لە ڕۆژی ٦ی ئایاری ١٩٦٨ لە شاری بەغدا بڵاوبووەوە. بۆ یەکەمین جار بوو ڕۆژنامەیەکی سەربەخۆ بکەوێتە دەست خوێنەران لە پاش ڕۆژنامەی خەبات لە ١٩٥٩- ١٩٦٨، ڕۆژنامەی برایی خۆی بە ڕۆژنامەی ڕۆژانە بە خوێندەواران ناساندووە، ٦٥ ژمارەی لێ دەرچووە لەگەڵ ڕەچاوکردنی ڕۆژانی هەینی و پشووەکانی دیکە. برایی هەموو ڕۆژێ بە ٢ لاپەڕەی گەورە و ٢ لاپەڕەی بچووک دەرچووە، بە مانا لە هەفتەیەکدا بە ٢٤ لاپەڕەی بچووک و سێ قاتی جاران، ئەمە یەکەم جارە لە مێژووی ڕۆژنامەگەری کوردیدا ڕۆژنامەی ڕۆژانە بتوانرێ دەربکرێ))[٢]. لە گەرمەی شۆڕشی ئەیلوول لە ساڵی ١٩٦٧ بێجگە لە خەبات، برایی- برایەتی لە ساڵانی ١٩٦٧ تا ١٩٧٤وەک پاشکۆی کوردی ڕۆژنامەی (التآخي) بە زمانی عەرەبی دەرچووە و ئەم پاشکۆیە لەسەری نووسرابوو ڕۆژنامەی سیاسییە. دوای ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ ڕۆژنامەی برایەتی لە تەک ڕۆژنامەی خەبات بە زمانی کوردی دەرچووە[٣].

خولی دووەمی برایەتی:

دوای ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ دووبارە ڕۆژنامەکە دەستی بە بڵاوکردنەوە و چاپکردن کردەوە بە خاوەن ئیمتیاز و سەرنووسەری نوێ، لە خولی یەکەمدا مالک ناوێک لۆگۆ و مانشێتەکانی نووسیوە، لەم خولە سەعید یەحیا واژۆکەی زۆر بە ئاشکرا دیارە، دواتر محەمەد زادە کاری نەخشەسازی تێدا کردووە. لەم خولەدا بەپێی یاسای نوێ مۆڵەتی بۆ وەرگیراوە. لە ٩ی ئایاری ١٩٧٠ ژمارە ٤٢٨ (التآخي) دەرچوو و لە ڕۆژی دواتر بە ژمارە ٤٣١ دەرچووە و نووسراوە داوای لێبوردن دەکەین بەهەڵە نووسراوە ٤٢٨ کە دەبووا ٤٣١ بووایە، بەڵام دووبارە هەڵە کراوەتەوە دەبووایە ژمارە ٤٣٢ لە ڕۆژی دواتر دەرچووبا نەک ٤٣١.

(١) هەمان سەرچاوە، ل ل ١١- ١٤.
(٢) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٥٣- ٥٤.
(٣) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٤.

لەم ماوەیەدا بۆ جارێکیش نەوەستاوە تا ژمـــارە ١٥٨٠ی (التآخي) ١٢ی ئاداری ١٩٧٤ بە بەردەوامـــــی دەرچووە. ژمارە زنجیرەی ڕاگرتنی (التآخي) دەبووایە ١٥٨٤ بووایە نەک ١٥٨٣[١].

دواتر لە ١١ی ئەیلوولی ١٩٧١ ژمارە ١ی ســـاڵی ١ی بەناوی ڕۆژنامەی برایەتی دەرچووە و لە سەری نووسراوە (ڕۆژنامەیەکی سیاسییە و هەفتەی جارێک لە سلێمانی دەردەچێت)، لە ژمارە ٢ی ٢٣ی ئەیلوولی ١٩٧١ بووەتە ساڵی ٢. ژمـــارە ٢ تا ژمارە ٨ی ساڵی ٢ی ٧ی تشـــرینی دووەمی ١٩٧١ لە چاپخانەی ژین لە سلێمانی، ژمارە ١١ تا ١١٧ی ساڵی ٢ی ١٨ی مارتی ١٩٧٢ لە چاپخانەی کامەرانی لە سلێمانی، ژمـــارە ١ی خولی چوارەمی ٢٦ی ئایاری ١٩٧٢ تا ژمـــارە ٢٨ی خولی چوارەمی ٢ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٢ لە چاپخانەی (الجامعة) لە بەغدا، ژمارە ٢٩-٣٠ی خولی چوارەمی ٢١ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٢ تا ژمارە ٤٧ی خولی چوارەمی ١٩ی نیسانی ١٩٧٣ لە چـاپخانەی (الحوادث) لە بەغدا، ژمارە ٤٨ی خولی چوارەم تا ژمارە ٥١ی ١٨ی ئایاری ١٩٧٣ لە چاپخانەی (التآخي) لە بەغدا و ژمـــــــارە ٥٢ی ٢٥ی ئایاری ١٩٧٣ تا ژمـــارە ٨٢ی ٢٨ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٣ لە چاپخانەی (تایمس) لە بەغدا چاپکراون. لە ژمارە ٩ی ســـاڵی ٢ی ١٤ی تشـــــــرینی دووەمی ١٩٧١ تا ژمارە ٨٢ی ٢٨ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٣ خاوەن ئیمتیاز حەبیب محەمەد کەریم و سەرنووسەری دارا تۆفیق بووە[٢].

لەبارەی دەرچوونی برایەتی لە ساڵی ١٩٧٤ (ژمارە سفری لە ١ی کانوونی دووەمی ١٩٧٤ تا ژمارە ٢٦/٨٦ی ٢ی ئاداری ١٩٧٤ خاوەن ئیمتیـازی حەبیب محەمەد کەریم و سەرنووسەری دارا تۆفیق بووە، لە ژمارە ٢ی ٩ی کانوونی دووەمی ١٩٧٤ تا ژمـــارە ٢٦/٨٦ لە ٢ی ئاداری ١٩٧٤ لە چاپخانەی (دار الجاحظ) لە بەغدا چاپ کراون. ژمـارە ٥٨ لە ٦ی تەمووزی ١٩٧٣ دەرچووە، ژمارە ٥٩ بەهەڵە بە ٩٥ دەرچووە کە لە ١٣ی تەمووزی ١٩٧٣ دەرچووە، هەفتەی یەک ژمارە دەرچووە و دوا ژمـارە ٢٦/٨٦ لە ٢ی ئاداری ١٩٧٤ دەرچووە و دواتر وەستاوە[٣]. لە ژمارە ٢٦ی ١٩٧٤ بەهەڵە نووسراوە ٧ی تشـــرینی دووەمی ١٩٧٤ کەچی دەبووایە ٧ی شوباتی ١٩٧٤ بووایە، بەڵگەش بۆ ڕاستی ئەوەی مانگەکە شوباتە نەک تشـــرینی دووەم، لە لاپەڕە ٤ی ژمـــارە ٢٦دا هاتووە (لە ڕۆژی هەژدەی ئەم مانگەدا یادی بیست و یەکەمی

---

(١) عەبدوڵلا زەنگەنە و سدیق سالح و ڕەفیق سالح ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١١- ١٤.
(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٣) هەمان سەرچاوە.

دامەزراندنی یەکێتی قوتـــابیانی کوردســتان تێدەپەڕێت)[1]. لە ژمارە ســفری (التآخي) و برایەتی کە ئۆرگانی پـارتی دیموکراتی کوردســتان بووە لەســەری نووسراوە (دەزگای چاپەمەنی و بڵاوکردنەوەی (التآخي) دەریدەکات، چەند ڕۆژێک لەمەوبەر دوا ژمارەی برایەتی هەفتانەمان بوو لە ژمـارە ٨٢ دا، لە کاتێکدا ماڵئاوایی لەو ژمارانەی ڕۆژنامەکەمان دەکەین، دەگەڕێینەوە ســەر هەمـــــان ڕێباز و ڕێگای جاران واتە لە هەفتانە بووەتە ڕۆژانە)[2]. لە ئاماری دەستەکەمان ژمارە کوردییەکەی ٢٦/٨٦ لە ٢ی ئاداری ١٩٧٤ دەرچووە و عەرەبی (التآخي) ژمـــارە ١٥٨٠ لە ٩ی ئاداری ١٩٧٤ دەرچووە، ژمـــارە ١٥٨٣ لە ١٢ی ئاداری ١٩٧٤ دەرچووە[3].

هەروەها لەبارەی دەرچوونی برایەتی لە ساڵی ١٩٧١ تا ١٩٧٣ ڕەفیق ساڵح نووسـیویەتی ((ڕۆژنامەی برایەتی ڕۆژنامەی سیاسی گشتی بوو، هەفتەی جارێک لە سلێمانی دەرچووە. سەرپەرشتیاری ڕەمزی قەزاز بوو. ژمارەی یەکەمی لە ١١ی ئەیلوولی ١٩٧١ لە سلێمانی بە زمانی کوردی دەرچووە. ژمـــارە ١٧، ١٨ لە مارتی ١٩٧٢ دەرچووە)). هەروەها وریا جاف نووســیویەتی ((دوو مانگ پاش ڕاوەســتاندنی گۆڤاری برایەتی لە ســلێمانی، برایەتی بە شێوەی ڕۆژنامەیەکی پاشکۆ بڵاوبووەتەوە، ژمـــارە ١ی لە ١١ی ئەیلوولی ١٩٧١ دەرچووە، خوالێخۆشبوو ڕەمزی قەزاز سەرپەرشتی کردووە. دوا ژمارەی ژمارە ١٧ بووە لە ١٨ی ئاداری ١٩٧٢ دەرچووە. پاش ئەوەی بۆ ماوەی دوو مـانگ ڕۆژنامەی برایەتی کە بەشێوەی پاشکۆ بـــڵاودەبووەوە ڕاوەستا و بڕیار درا برایەتی ببرێتەوە بۆ بەغدا. ئەوەبوو ڕۆژنامەی برایەتی بەشـێوەی هەفتانە بڵاوکرایەوە و ژمارەی ١ی لە ڕۆژی ٢٦ی ئایاری ١٩٧٢ لە شـاری بەغدا بڵاوکرایەوە، دوا ژمارەش ٨١ بوو لە دوایی ١٩٧٣ دەرچووە)). بەڵام بەپێی ئەو ژمارانەی کەوتۆتە بەر دیدی ئێمە لە دەستەی ئینسکلۆپیدیا (دوا ژمارە ٨٢ بووە کە لە ٢٨ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٣ دەرچووە)[4].

هەروەها لەبـــارەی دەرچوونی برایەتی لە ساڵی ١٩٧٤، وریا جاف نووسـیویەتی ((لە

---

(١) بەبۆنەی یادی بیســت و یەکەمینی دامەزراندنی یەکێتی قوتابیانی کوردســتانەوە، ڕۆژنامەی برایەتی (پاشکۆی ئەلتەئاخی)، ژمارە ٢٦، (٧-١١-١٩٧٤- چاپخانەی دار الجاحظ- بەغدا)، ل ٤.

(٢) ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٠، (١٩٧٤/١/١)، ل ل ٦- ٧.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) ڕەفیق ســاڵح ئەحمەد، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەنوســیی کوردیی لە شــاری ســلێمانی (١٩٢٠-١٩٩٠)، بڵاوکراوەکـانی هەفتەنـامەی ســلێمانیی نوێ ژمـارە (١)، (٢٠٠٢)، ل ٧٥؛ وریـا جـاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٦٧- ٦٨؛ ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

سەرەتای ساڵی ١٩٧٤ برایەتی بووە ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانە لەبــەغدا دەرچووە، ژمارە سفری لە ڕۆژی سـێشــەممە لە ١ی کانوونی دووەمی ١٩٧٤ بڵاوبووەتەوە. دوا ژمارەی ڕۆژنامەی برایەتی ڕۆژانە ژمــــارە ٢٦ بوو لە ٦ی شـوباتی ١٩٧٤ دەرچوو ئیتر لەوە بەدواوە ڕاگیرا، بڕوبیانووی وەزارەتی ڕاگەیاندن ئەوەبوو گوایە ڕۆژنامەی برایەتی ڕۆژانە بەڕەسمی ماوەی پێنەدرابوو))[١]. ژمارە ٢٦ی برایەتی کە لەبەردەستمانە لەسەری نووسراوە ٧ی تشــــرینی دووەمی ١٩٧٤ خۆی بەپێی ژمارەکانی دواتر بێت دەبووایە ڕێکەوتەکەی ٧ی شوباتی ١٩٧٤ بووایە[٢]. هەروەها نووســیویەتی ((پاش چەند هەفتەیەک و تا ڕاگرتنی (التآخي) لەلایەن مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان، برایەتی ماوە ماوە بڵاودەکرایەوە و لەسەری دەنووسرا ژمارە (٢٧/٨١) واتە ژمارەی هەفتانە و ڕۆژانەکەی دەنووسرا، لە دوایدا بە یەکجاری ڕاگیرا و لە مەزەندەی کەس نەبوو کە ئەو ماوەیە ١٩ ساڵی ڕەبەق بکێشێ واتە تا ســاڵی ١٩٩٣))[٣]، دووبارە نووســەر بەهەڵە نووســیویەتی (٢٧/٨١) کەچی ژمارە (٢٦/٨٣، ٢٦/٨٤، ٢٦/٨٥، ٢٦/٨٦) وەک پاشکۆی (التآخي) دەرچووە[٤].

لە ناوەڕاستی مانگی ئـــاداری ١٩٧٤، دوای کۆتایی هاتنی ڕێککەوتننامەی ئاداری ١٩٧٠، کۆمەڵێکی دیکە لەگەڵ شۆڕش نەکەوتن و دژبەری شۆڕش و گەلی کورد وەستان، هەستان بە درێژەدان بە ڕۆژنامەی (التآخي) و برایەتی دژ بە گەلی کورد، بەڵام بەس ناوەکەی وەک خۆی ماوەتەوە ناوەڕۆک و ئامانجی جیاواز بووە، کە لە ژمارە ١٥٨٥ی ٢٨ی ئاداری ١٩٧٤ تا ژمارە ٢١٣٤ی ١٧ی شوباتی ١٩٧٦ی (التآخي) بە هی پارتی دیموکراتی کوردستان هەژمار ناکرێن. ژمارە ١٥٨٤ لە ١٠ی ئاداری ١٩٩٣ دووبارە کەوتەوە بڵاوکردنەوە و چاپکردن. لەژمارە ١ی ســاڵی ١ی ١١ی ئەیلوولی ١٩٧١ ناوی برایی بووەتە برایەتی، دوا ژمارە کوردییەکەی ٢٦/٨٦ لە ٢ی ئاداری ١٩٧٤ دەرچووە و بە زمانی عەرەبی (التآخي) ژمارە ١٥٨٠ لە ٩ی ئاداری ١٩٧٤ دەرچووە و ژمارە ١٥٨٣ لە ١٢ی ئاداری ١٩٧٤ دەرچووە[٥].

خولی ڕاپەڕین:

شــیاوی گوتنە دوای ئەوەی (التآخي) لە ژمارە ١٥٨٣ دا لە ســاڵی ١٩٧٤ لە دەرچوون وەســتابوو، لە ڕاپەڕین ڕۆژنامەی برایەتی- (التآخي) جارێکی دیکە دەســتی بە وەشــان کردووەتەوە وەک (ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانەی پارتی دیموکراتی کوردســتان- عێراق)، یەکەم

(١) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٩.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٧٠.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٥) هەمان سەرچاوە.

ژمارەی خولی ڕاپەڕین ژمــارە (١٥٨٥-١) لە ٢ی ئاداری ١٩٩٣ بە زمانی کوردی بڵاوبووەوە. لە ڕووی ژمـــاردنەوە لەگەڵ ڕۆژنامەی (التآخي) جاران حیساب کراوە. واتە درێژەپێدەری (التـآخي)ی عەرەبی بووە. ڕۆژانە ٣ هەزار دانەی لە چـاپخـانەی وەزارەتی پەروەردە لە هەولێر لێ چاپ دەکرا. بەهۆی شــەڕی نـاوخۆ یەکێتی بـارەگـای ڕۆژنـامەی برایەتی و خەبـاتیـان داگیرکرد و هەردوو ڕۆژنـامەکە بۆ مـاوەیەک لە کـارکەوتن، لە ٢٥ی کـانوونی یەکەمی ١٩٩٤ ژمـارە ٢١١٥ی برایەتـی دوای دەرچـوونـی لە بـارەگـای دەزگـا لەلایەن مەفرەزەیەکی یەکێتی ســووتێنرا و دابەش نەکرا. ڕۆژنـامەی برایەتی تـا مـانگی کـانوونی یەکەمی ١٩٩٤ بەردەوام بوو. لە ١٣ی شوباتی ١٩٩٥ بەدواوە برایەتی بە هەفتانە لە هاوینە هەواری پیرمـام بڵاودەبێتەوە. برایەتی لە ١٩٩٣ تـا ٢٠٠٣ لە هەولێر بە زمـانی کوردی دەرچووە. دوا ژمـــارەی کوردی ژمـــارە ٣٩٨١ی لە ١ی ئایاری ٢٠٠٣ دەرچووە. لە ژمارە ٣٩٨٢ی ناوەکەی بووەتە (التآخي) کە لە ١٠ی ئایاری ٢٠٠٣ بە زمـــانی عەرەبی لە بەغدا درێژەی بە دەرچوونی دراوە[1].

ســتافی برایەتی لە خولی ڕاپەڕین بەم شـێوەیە بووە: لە ژمـــارە ١٥٨٤ تا ١٨٦٦ حەبیب محەمەد کەریم سەرنووسەر، لە ژمارە ١٨٦٧ تا ٣٠٤٥ فەرهاد عەونی سەرنووسەر، لە ژمارە ٣٠٤٦ تا ٣٥٥٦ زاهیر ڕۆژبەیانی سـەرنووسـەر و لە ژمـــارە ٣٥٥٧ تا ٣٩٨١ ئاریان فەرەج ســەرنووســەر بووینە. لە ژمارە ١٧٠٨ تا ژمارە ٣٩٨١ جەوهەر نامیق ســالم خاوەن ئیمتیاز بووە[2].

چاپی دەولی ڕۆژنامەی برایەتی بارەگاکەی لە لەندەن بووە. ژمارە ســفری لە ڕۆژی ١٢ی نیسانی ١٩٩٥ و ژمارەی ١ی لە حوزەیرانی ١٩٩٥ بڵاوبووەتەوە. لەلایەن ئاوارەکانی کورد لە دەرەوەی کوردســتان پێشـوازییەکی یەکجار مەزنی لێکرا، لە ئەوروپا و ئەمریکا و کەنەدا و وڵاتانی ئەسکەندەناڤیا دابەش دەکرد[3].

برایەتی دوای ڕاپەڕین لە ژمـــارە ١٥٨٤ لە ١ی ئاداری ١٩٩٣ عەرەبی (التآخي- برایەتی) بووە و لە ژمارە ١٥٨٥ی لە ٢ی ئاداری ١٩٩٣ تا ژمارە ٣٩٨١ لە ١ی ئایاری ٢٠٠٣ بووەتە کوردی (برایەتی- التآخي)، عەرەبییەکەی (التآخي) لە ژمـارە ٣٩٨٢ کە لە ١٠ی ئایاری ٢٠٠٣

(١) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... ســەرچاوەی پێشــوو، ل ل ٩٧- ٩٩، ١٠٢؛ ئیســماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٦؛ دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٤- ١٥، ١٠١.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٠٦- ١٠٧.

دەستی پێکردووە تا ئێستا بەردەوامە[1].

ئەو پاشکۆ و ڕۆژنامە و هەفتەنامانەی برایەتی دەریدەکرد ئەمانە بوون:

ا- **برایەتی ئەدەب و هونەر:** ڕۆژنامەی برایەتی ئەدەب و هونەر لە ساڵی ١٩٩٦ لە هەولێر دەرچووە. لە سەرەتا دا وەک پاشکۆی ئەدەبی ڕۆژنامەی برایەتی دەستی پێکرد کە تا ژمارە ٤٤ چوار لاپەڕەیی بووە. لە ژمارە ٤٥ەوە تا ژمارە ١٠٠، بووەتە هەفتەنامەیەکی سەربەخۆ کە هەموو هەفتەیەک لە ڕۆژی هەینی بە ٨ لاپەڕە بە زمانی کوردی دەرچووە. نووسەرانی دەرەوەی کوردستانیش بابەتیان بۆ بڵاوکردنەوە دەنارد. یەکەم ژمارەی ئەم پاشکۆیە لە ٣١ی تشرینی یەکەمی ١٩٩٦ دەرچووە، لە ژمارە ١ تا ٤ دوو هەفتە جارێک دەرچووە و لە ژمارە ٤ بە دواوە تا ٤٤ بوو بە پاشکۆی ئەدەب و هونەر و هەفتانە ڕۆژانی پێنجشەمە دەرچووە، تەنیا ژمارە ٨ی لە چوارشەممە دەرچووە بە بۆنەی سەری ساڵی تازەی ١٩٩٧-ەوە. لە ژمارە ٤٥-ەوە کە لە ٢ی تشرینی یەکەمی ١٩٩٧ دەرچووە ئێدی ناوەکەی گۆڕاوە لە پاشکۆی (ئەدەب و هونەر) بۆ (برایەتی ئەدەب و هونەر)، لاپەڕەکانیشی لە ٤ لاپەڕە بووەتە ٨ لاپەڕە و بوو بە هەفتەنامەیەکی سەربەخۆ لە ڕۆژنامەی برایەتی جیابوویەوە. تا ساڵی ٢٠٠١ بەردەوام بووە لە دەرچوون. خاوەن ئیمتیازی لە ژمارە ١ تا ١٠٠ جەوهەر نامیق سالم و سەرنووسەری فەرهاد عەونی بوون. دەستەی نووسەرانی زادوق ئادەم، جەلیل کاکەوەیس، عەباس عەبدوڵا یوسف و حەیدەر عەبدولڕەحمان بوون. بەڵام لە ژمارە ٦٠-ەوە بۆ بەشی هونەریەکەی لە لاپەڕە ٦ و ٧ لە جیاتی حەیدەر عەبدولڕەحمان، تاریق کارێزی دانراوە. هەندێک دیمانە و ئامادەکردنی عەباس عەبدوڵا یوسف بە ناوی (ب- دۆڤمیر یان بەهاناس)، و هی جەلیل کاکەوەیس بە (ب- میدیا یان ڕێکار بیبانی) ئەنجام دراون، لە ژمارە ٨٣-یەوە ئازاد سوبحی بۆ دەستەی نووسەران زیاد بووە و بە ناوی (ئازاد یان هێمن) بابەتی ئامادەکردووە. سەرپەرشتیاری ڕۆژنامەکەش زاهیر ڕۆژبەیانی بابەتی بە ناوی (کۆزاد یان کۆردۆنیا) بڵاوکردۆتەوە[2].

ب- **برایەتی پاشکۆی هەواڵ و سیاسەت:** ئەم ڕۆژنامەیە پاشکۆی هەواڵ و سیاسەتە، هەفتانە ڕۆژانی پێنج شەممە ڕۆژنامەی برایەتی دەریدەکرد. ژمارەی ١ی لە ٣٠ی

---

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) جەلیل کاکەوەیس، برایەتی ئەدەب و هونەر بیبلۆگرافیای ١٠٠ ژمارەی یەکەم، (چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە- هەولێر)، ل ل ٩- ١١؛ دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١١٥- ١١٦.

تەمووزی ١٩٩٨ بە ڕەش و سپی بە دیالێکتی کرمانجی خواروو- سۆرانی دەرچووە[1].

پ- وەرزشی برایەتی: ڕۆژنامەیەکی وەرزشی گشتی بووە، دوو هەفتە جارێک دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی جەوهەر نامیق سالم و سەرنووسەری فەرهاد عەونی بووە، سەرپەرشتکاری یاوەر نامیق سالم و دەستەی نووسەران سدیقی گچکە و خالید محەمەد بوون. لاپەڕە ١ و ٨ ڕەنگاوڕەنگ و ئەوانیتر ڕەش و سپی بوون. لە چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە لە هەولێر لە چاپدراوە. تیراژی ١١٠٠ دانە و بە ٨ لاپەڕەیی دەرچووە. لە دەزگای ڕۆژنامەنووسی برایەتی و خەبات بووە. ژمارە سفری لە ١٢ی تشرینی یەکەمی ١٩٩٧ دەرچووە و ژمارە ١ی لە ڕۆژی ٢٦ی تشرینی یەکەمی ١٩٩٧ بە ٨ لاپەڕە دەرچووە. ژمارە ٦ لە ٤ی کانوونی دووەمی ١٩٩٨ دیاری ڕۆژژمێری وەرزشی برایەتی لەگەڵدا بووە. ژمارە ١٧ی لە ١٠ی حوزەیرانی ١٩٩٨ دەرچووە لەسەری نووسراوە (وەرزشی برایەتی ڕۆژنامەیەکی وەرزشی ڕۆژانەیە بەبۆنەی مۆندیالی فەرەنساوە دەردەچێت)، کراوە بە ٤ لاپەڕە و تیراژەکەی ١٥٠٠ دانە و ژمارەی تایبەت بووە و هەمووی ڕەنگاوڕەنگ بووە. ژمارە ٤٣ لە ١٣ی تەمووزی ١٩٩٨ دەرچووە و ژمارەی تایبەت بە ٨ لاپەڕە دەرچووە، لە ژمارە ١ و ٨ ڕەنگاوڕەنگە و ئەوانی دیکە ڕەش و سپین. ژمارە ٤٤ لە ١٨ی تەمووزی ١٩٩٨ دەرچووە و نووسراوە هەفتەنامەیەکی وەرزشییە، ٤ لاپەڕە و لاپەڕە ١ و ٤ ڕەنگاو ڕەنگ و ئەوانی دیکە ڕەش و سپی، تیراژی بووە بە ١٧٥٠ دانە. ژمارە ٥٦ لە ١٢ی تشرینی یەکەمی ١٩٩٨ دەرچووە و ژمارەی تایبەت ١٢ لاپەڕە بووە، ٤ لاپەڕەی بەرگ و ناوەڕاستی ڕەنگاوڕەنگن و ئەوانی دیکە ڕەش و سپین. ژمارە ٦٨ لە ٣١ی کانوون یەکەمی ١٩٩٨ دەرچووە و ژمارەی تایبەت بووە کە بە ١٢ لاپەڕە دەرچووە و لاپەڕە ١ و ١٢ ڕەنگاوڕەنگ و ئەوانی دیکە ڕەش و سپین. لە ژمارە ٦٩ نووسراوە ڕۆژنامەیەکی وەرزشیە. ژمارە ٨٢ لە ٢٤ی نیسانی ١٩٩٩ دەرچووە و ژمارەی تایبەت بووە، بە ٨ لاپەڕە دەرچووە، لاپەڕەی ١ و ٨ رەنگاو ڕەنگ و ئەوانی دیکە ڕەش و سپی. ژمارە ٨٤ی لە ٨ی ئایاری ١٩٩٩ دەرچووە و ژمارەی تایبەت بووە و ٨ لاپەڕەیی بووە، لاپەڕە ١ و ٨ ڕەنگاوڕەنگن. ژمارە ١٠١ لە ٤ی ئەیلوولی ١٩٩٩ دەرچووە و نووسراوە ڕۆژنامەیەکی وەرزشییە هەفتەی جارێک دەردەچێت. ژمارە ١١٢ لە ٢٠ی تشرینی دووەمی ١٩٩٩ بە ٤ لاپەڕە دەرچووە و سەرجەمیان ڕەنگاوڕەنگن. ژمارە ١٢٧ لە ١١ی ئاداری ٢٠٠٠ دەرچووە و ناوی سەرنووسەری لەسەر نەنووسراوە، یاوەر نامیق

(١) جەمال خەزنەدار، ئینسکلۆپیدیای ڕۆژنامەگەریی کوردی، پرۆژەی نووسینەوەی مێژووی ڕۆژنامەگەری کوردی ١٨٩٨- ٢٠١٥، بەرگی دووەم (ب)، (چاپخانەی زانکۆی سەلاحەدین- هەولێر- ٢٠١٨)، ل ٢٨١.

ســالم کراوە بە بەڕێوەبەری نووســین. ژمارە ١٤١ لە ٢٤ی حوزەیرانی ٢٠٠٠ دەرچووە، و نووسراوە ڕۆژنامەیەکی وەرزشییە هەفتەی جارێک لە دەزگای ڕۆژنامەنووسی برایەتی و خەبات دەردەچێت. دوا ژمارەی ٢٠٥ لە ٦ی تشــرینی یەکەمی ٢٠٠١ دەرچووە و دواتر وەستاوە[١].

ت- **مۆندیالی ٢٠٠٢ برایەتی:** پـــاشـکۆیەکی ڕۆژانەی برایەتی تایبەت بە مۆندیال بووە. ڕۆژنامەی برایەتی بەهاوکاری هۆتێل چوارچرا دەریدەکرد. ڕاپۆرت و هەواڵ ســدیق گچکە، ئیبراهیم عەلی موراد، ڕێبوار محەمەد، هاوار مورتکەیی، سابیر سمایل، ئیحسان تاهیر بوون. لە چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە لە هـــەولێر بە ڕەنگاوڕەنگ چاپ دەکرا. بە تیراژی ٧٠٠ دانە بوو، ژمارە ١ی لە ٢٦ی ئایاری ٢٠٠٢ بە ٤ لاپەڕە و ژمـــارە ٣٧ی لە ١ی تەمووزی ٢٠٠٢ دەرچووە. دیاری پاشــکۆ خشــتەی یارییەکانی مۆندیالی بەجیا لەگەڵدا بووە[٢].

ج- **ســەنتەری برایەتی:** گۆڤارێکی وەرزی فیکری- سیاسی بووە، دەزگای ڕۆژنامەنووسی برایەتی و خەبات بە زمانی کوردی دەریکردووە، ژمارە ١ی ســاڵی ١ لە ئابی ١٩٩٧، ژمارە ٧ی ساڵی ٢ لە ئابی ١٩٩٨، ژمارە ١٣ی ساڵی ٣ لە ئەیلوولی ١٩٩٩، ژمارە ١٨ی ساڵی ٤ لە ٢٠٠١، ژمارە ٢١ی ســاڵی ٥ لە ٢٠٠١، ژمارە ٢٥ی ســاڵی ٦ لە ٢٠٠٢ و دوا ژمارەی بەردەستمانە لە ئەرشیف ژمارە ٢٧ی ساڵی ٦ لە ٢٠٠٣ دەرچووونە. هەروەها ژمارە ١٠ و ١٦ی ژمارەی تایبەت بوونە. لە ژمارە ١ تا ٢٥ لە چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە لە هەولێر و ژمارە ٢٧ لە چاپخانەی منارە لە هەولێر چاپکراون[٣]. خاوەن ئیمتیازی ئەم گۆڤارە جەوهەر نامیق سالم بووە، سەرنووسەری لە ژمارە ١ تا ١٤ فەرهاد عەونی و لە ژمارە ١٥ تا ٢٧ فوئاد ســەدیق بوونە، ئاسـۆ کەریم دواتر فوئاد ســدیق لە دوای یەک بەڕێوەبەری نووسین بووینە[٤].

---

(١) ســەنگەر شــێخەشــلی، بڵاوکراوە وەرزشــییەکانی دوای ١٩٩٤- ٢٠٠٤، لە بڵاوکراوەکانی ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ، چاپی یەکەم، چاپخانەی مەکتەبی ناوەندی ڕاگەیاندنی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان، (سلێمانی- ٢٠٠٤)، ل ل ٣٥- ٤٤، ٤٧. ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٥.

(٢) سەنگەر شێخەشلی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٥- ٢٧.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١١٤- ١١٥.

هەرچەندە ئیسماعیل تەنیا نووسیویەتی ((ژمارە ١ی لە تەمووزی ١٩٩٧ دەرچووە))[١]، بەڵام ئەو ئەرشیفەی لە دەستەی ئینسکلۆپیدیا بەردەستە ئەوە دەردەخات ژمارە ١ی لە ئاب دەرچووە نەک تەمووز.

چ- برایەتی وەرزش: گۆڤارێکی گشتیی وەرزشییە، لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستان بە زمانی کوردی دەرچووە، خاوەن ئیمتیاز جەوهەر نامیق سالم و سەرنووسەری فەرهاد عەونی بوو، هەروەها سدیقی گچکە و خالید محەمەد لە دەستەی نووسەران بوون. گۆڤارێکی ڕەنگاوڕەنگ بووە و بە تیراژی ٧٥٠ دانە و لە چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە لە هەولێر چاپکراوە. بە ٤ لاپەڕە دەرچووە و لە بارەگای ڕۆژنامەی برایەتی بووە. ژمارە ١ی لە ١٢ی تشرینی یەکەمی ١٩٩٩ بە ٥٦ لاپەڕەیی دەرچووە جگە لە ٤ لاپەڕەی بەرگی. لە ژمارە ٥ سەرنووسەری نەماوە. ژمارە ٦ی لە تەمووزی ٢٠٠١ دەرچووە و دواتر وەستاوە[٢].

١١- برایەتی: گۆڤارێکی سیاسی گشتی مانگانە بووە، وەک پاشکۆی ڕۆژنامەی (التآخي) دەردەکرا. مانگێ جارێک بە زمانی کوردی لە بەغدا دەرچووە و پاشانیش لە سلێمانی دەرچووە. هەمووی دوو مانگ بەسەر ڕێککەوتننامەی ئاداری ١٩٧٥ تێنەپەڕی (لێرەدا وریا جاف ئاداری ١٩٧٠ی بەهەڵە بە ١٩٧٥ی نووسیوە)، سەرکردایەتی پارتی و شۆڕش ئیمتیازی دەرچوواندنی (التآخي) وەکو ئۆرگانی ئاشکرای پارتی دیموکراتی کوردستان وەرگرتەوە و گۆڤاری برایەتیشی لەگەڵ دەرچووە کە بە تێکڕا ١٤ ژمارەی لێ بڵاوبووەتەوە. ژمارە ١ی ساڵی ١ی خولی دووەم لە ١ی حوزەیرانی ١٩٧٠ تا ژمارە ١١ی ساڵی ١ی خولی دووەمی ١٥ی شوباتی ١٩٧١ لە بەغدا لە چاپخانەی (دار الزمان)، ژمارە ١٢ی ساڵی ١ی خولی دووەمی ١ی نیسانی ١٩٧١ و ژمارە ١٣ی ساڵی ١ی خولی دووەم ١ی مایسی ١٩٧١ و ژمارە ١ی ساڵی ٢ی حوزەیرانی ١٩٧١ لە سلێمانی دەرچووە، لە چاپخانەی ژین چاپکراون. بەرگی پشتەوەی هەموو ژمارەکانی بە پیتی لاتینی ناوی گۆڤارەکە و ناونیشانی نووسراوە تەنیا ژمارە ١ نەبێت[٣].

ئەم گۆڤارە ١١ ژمارەی لە بەغدا لێ دەرچووە کە خاوەن ئیمتیازیان حەبیب محەمەد

---

(١) ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٤.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ فەرهاد عەونی، ئەزموونی ڕۆژنامەوانیم، (چاپخانەی ڕۆژهەڵات- هەولێر- ٢٠١١)، ل ل ١٦٣- ١٦٤؛ سەنگەر شێخەشلی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٨٤- ٨٦.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ ڕەفیق ساڵح ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٧٢؛ وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٦٥-٦٧.

کەریم و سـەرنووسـەریان عەلی عەبدوڵا بوونە و لەلایەن سـەعید ناکام و ڕەفیق چالاک سـەرپەرشـتی دەکران، هەروەها سـێ دانەکەی تریشـی لە سـلێمانی دەرچووە خاوەن ئیمتیازیان حەبیب محەمەد کەریم و دارا تۆفیق کراوەتە سـەرنووسـەری بەهۆی ئەوەی عـەلی عەبدوڵا بە پارێزگاری سـلێمانی دامەزرێندراوە و ڕەمزی قەزاز سـەرپەرشـتی ئە ژمارانەی دەکرد[١].

لەبارەی کۆتا ژمـارەی وریا جاف نووسیویەتی ((دەتوانین بڵێین ژمارە ١ی ساڵی ٢ی لە حوزەیرانی ١٩٧٢ دوا ژمارەی گۆڤاری برایەتی بووە))[٢]. لێرەدا وریا جـاف ڕێکەوتەکەی بەهەڵە نووسیوەتەوە خۆی ١٩٧١-ە نەک ١٩٧٢.

١٢- **KDP info**: ماڵپەڕی فەرمی پارتی دیموکراتی کوردسـتانە، لە ٢٨ی شـوباتی ٢٠١١ دامەزراوە، سـەر بە بەشـی ڕۆشـنبیری و ڕاگەیاندنی مەکتەبی سیاسـی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە. لە کۆنگرەی ١٣ی پارتی دیموکراتی کوردستان بڕیار دراوە مـاڵپەڕێکی فەرمی هەبێت وەک ئـۆرگانی ئەو حزبە، بەڵام لە کۆنگرەی ١٤ی پارتی دیموکراتی کوردسـتان ڕۆژنامەی خەبات و ماڵپەڕی (KDP.info) وەک ئـۆرگانی ئەم حزبە دەستنیشان کران. بارەگای لە هەولێرە بە زمانی کوردی شێوەزاری سۆرانی، لاتینی و زمانی عەرەبی هەواڵەکانی بڵاودەکاتەوە، بابەتەکانی هەواڵ و دەنـگوباسـی سـەرکردایەتی و کاروچالاکییەکانی حزب و مەکتەبی سیاسی و دامەزراوە فەرمییەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستان و پارێزگاریکردن لە دەسکەوتە نەتەوەیی و نیشتمانییەکانی ئەم حزبە و دیدی حزب بۆ ناوچەکە و جیهان. یەکەم بەڕیوەبەری ئەم سـایتە بەختیار شـاخی بووە و دواتر غازی حەسـەن و دوای ئەو بەکر ئەحمەد بووە، دوا بەڕێوەبەر کە تـا ئێستا بەردەوامە جەبار حەجی عەبدوڵا بووە. لە سۆشیاڵ میدیا فەیسبوک و تویتەر و ئینستگرام ئەکاونتی هەیە بابەتەکانی سایت تیدا بڵاودەکرێتەوە. ماڵپەڕیان بە ناونیشانی WWW.KDP.info[٣].

(١) ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردسـتان؛ ڕەفیق سـاڵح ئەحمەد، سـەرچاوەی پێشوو، ل ٧٢؛ وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٦٥-٦٧.

(٢) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٦٥-٦٧.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ جەبار حەجی عەبدوڵا، (١٤ی ئایاری ٢٠٢٣).

بەشی دووەم

ڕاگەیاندنی کۆمیتەی ناوەندی مەکتەبی سیاسی

الكادر

مجلة ثقيفية دورية يصدرها المكتب السياسي
للحزب الديموقراطي الكردستاني

العدد ١ | تموز | ١٩٦٨

أهدافنا

تنشر العدد الاول من مجلة الكادر بين ايدي كوادر الحزب واعضاءه ومرشحيه بناء على القرار الذي اتخذته اللجنة المركزية للحزب بهذا الخصوص في اجتماعها الاخير، وقد صدر هذا القرار نظراً لوجود بعض الصعوبات والعراقيل التي حالت لحد الان بيننا وبين افتتاح مدرسة الكوادر التي كان من المقرر ان تباشر بالعمل منذ اوائل العام الماضي. وسوف لا تكون مجلة الكادر بطبيعة الحال البديل عن المدرسة المذكورة بل اننا مع اشرافة على

حول الكادر

مبادىء عامة

١ـ اهمية الكادر في حياة الحزب الداخلية:

لا يستطيع اي حزب، ان يقوم بواجبه وان يكون في مستوى مهماته، ان لم يستند على مجموعة جيدة من خيرة العناصر الحزبية الثابتة، التي تتوقف على نوعيتها مدى قدرة الحزب على تنفيذ برامجه واهدافه.

وهذه العناصر التي تتدرج من اللجان السفلى الى

ڕاگەیاندنی کۆمیتەی ناوەندی مەکتەبی سیاسی

مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان گرنگییەکی تایبەتی بە ڕاگەیاندن داوە، هەر لە سەرەتای دامەزراندنی مەکتەب سیاسییەوە ڕاگەیاندن ڕۆڵی سەرەکی گێڕاوە لەم دەزگایە، ئەمانەی خوارەوە لە بڵاوکراوە و دەزگای ڕاستەوخۆی بوون:

١- مرۆڤ: ڕۆژنامەیەکی نهێنی پارتی دیموکراتی کورد بووە، لە ساڵی ١٩٤٨ بە زمانی کوردی دەرچووە.

لێکۆڵەرانی بواری ڕۆژنامەنووسی ڕاوبۆچوونی جیاوازیان لەبارەیەوە هەیە؛ لەوانە ئاری نانەکەلی ئاماژە بەوە دەکات کە ((ڕۆژنامەی مرۆڤ پارتی دیموکراتی کورد بە زمانی کوردی دەریکردووە، ژمارە ١ی ئەم ڕۆژنامەیە لە ئەیلوولی ١٩٤٨ لە ژێر چاودێری موحەڕەم محەمەد ئەمین بڵاوکراوەتەوە)). نووسەر لێرەدا سوودی لە پەرتووکی فەرهاد محەمەد ئەحمەد وەرگرتووە کە نووسیویەتی ((گۆڤاری مرۆڤ)). هەروەها فەرهاد محەمەد سوودی لە ژمارە ٣ی ڕۆژنامەی خەباتی کوردستانی مانگی مایسی ١٩٥٧ وەرگرتووە، لە پەرتووکی ڕەفیق ساڵح و سدیق ساڵح دا، ژمارە ٣ی ڕۆژنامەی خەباتی کوردستانی مایسی ١٩٥٧ هەیە، ئێمە زۆر لەناو بەرپەڕەکانی گەڕاین، بەڵام هیچ ئاماژە بە گۆڤاری مرۆڤ و موحەڕەم محەمەد ئەمین نەکراوە لەو ڕۆژنامەیە دا[١]. هەرچی سەباح بازرگانیش نووسیویەتی ((گۆڤاری مرۆڤ گۆڤارێکی نهێنی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە، دوای کۆنگرەی سێیەمی ١٩٥٣ی حزب لە ساڵی ١٩٥٥ لە کەرکووک دەرچووە))[٢].

لێرەدا نووسەرەکان هەندێک دەڵێن گۆڤارە و هەندێکی دیکە دەڵێن ڕۆژنامەیە، بەڵام بە حوکمی ئەوەی جەعفەر عەباس حەمیدی (لە بەشی سەرچاوەکان بە ڕۆژنامە ناوی بردووە)[٣]، بۆیە ئێمەش وەک ڕۆژنامە ناساندیتمان.

٢- نرکەی جووتیار: ڕۆژنامەیەکی سیاسی بووە کە ئۆرگانی چینی جوتیارانی کوردستان بوو و لەلایەن مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستانەوە بە شێوەی نهێنی بەزمانی کوردی بڵاودەکرایەوە. لە سەرەوەی ڕۆژنامەکە نووسراوە (زەوی بۆ جووتیار). ساڵی ١٩٤٩ کاتێکی

---

(١) ئاری نانەکەلی، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٦؛ فرهاد محمد احمد، المصدر السابق، ص ٣٢؛ سدیق ساڵح و ڕەفیق ساڵح، سەرچاوەی پێشوو.

(٢) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ١٤.

(٣) جعفر عباس حميدي، رسالة ماجستير...، المصدر السابق.

پڕ مەترســی بووە بۆ پارتی کەچی نرکەی جووتیار دەردەچوو، ئەمەش بووە هۆی پترکردنی چاودێری میری بۆ ســەر پارتی و ئەوە بوو لە پاییزی ســاڵی ١٩٥٠ ســکرتێری کۆمیتەی ناوەندی لە سلێمانی دەستبەسەرکرا و چالاکیەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان سستی تێکەوت. لە ســاڵی ١٩٥٣ دووبارە بە زمانی کوردی دەرچوویەتەوە. ژمارە ٥ی ســاڵی ١ی لە مانگی ئەیلوولی ١٩٥٣ دەرچووە و ژمارە ٧-٨ی ساڵی ١ی لە تشــرینی دووەم و کانوونی یەکەمی ١٩٥٣ دەرچووە[١].

هەرچی د. سامان جەلال لەسەرەتادا لەبارەی ئەم ڕۆژنامە ئاماژە بە ساڵی ١٩٥٦ دەکات وەک ســاڵی دەرچوونی، بەڵام لە ناوەڕۆکەکەیدا نووســیویەتی ژمارە ٥ی ســاڵی ١ی لە ئەیلوولی ١٩٥٣ و ژمارە ٦ی لە تشــرینی یەکەمی ١٩٥٣ و ژمارە ٦ و ٧ی لە تشــرینی دووەم و کانوونی یەکەمی ١٩٥٣ دەرچووە[٢]. بەپێی ئەو ســەرچاوانەی پێشــتر ئاماژەمان پێکردووە نووسەر هەڵەی کردووە لە ساڵەکەی.

٣- **بانگی کوردســتان:** ڕۆژنامەیەکی نهێنی پارتی دیموکراتی کوردســتان بووە، لە باشــووری کوردستان بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە. لە باشووری کوردستان لە ساڵانی ١٩٥٢- ١٩٥٦ دەرچووە، لە ســاڵی ١٩٥٦ بە هەردوو زمــــانی کوردی و زمانی عەرەبی دەرچووە. ژمارە ٢ی لە مایسی ١٩٥٦ بە زمانی عەرەبی دەرچووە. عەبدوڵا زەنگەنە دەڵێت: "من خۆم لە سەرچاوەیەکدا بینیومە ئامــاژە بە ناوەڕۆکی یەک لە ژمارەکانی ساڵی ١٩٥٢ دەکات"[٣]. ئەو قســەیەی عەبدوڵا زەنگەنە وەها دەردەخات کە ئەم ڕۆژنامەیە لە بڵاوکراوەکانی ساڵی ١٩٥٢ بووە[٤].

٤- **ڕێگەی نوێ:** بڵاوکراوەی پارتی دیموکراتی کوردستانە بۆ ڕۆشنبیرکردن، کە تایبەت بووە بە ڕۆشــنبیری پارتایەتی، ئەم بڵاوکراوەیە لە ماوەی دەرچوونی ڕۆژنامەی نرکەی جووتیار لە

(١) مسعود بارزاني، المصدر السابق، ص ص ٢٢٢، ٢٣٩- ٢٤٠، ٢٥٤؛ علی عبدالله، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٨٢، ٨٤- ٨٥؛ وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٥؛ سدیق ساڵح و ڕەفیق ساڵح، سەرچاوەی پێشوو، ل ٧.

(٢) د. سامان جەلال، ئینسایکلۆپیدیای میدیای کوردی لە باشووری کوردستان، چاپی یەکەم، (چاپخانەی زانکۆی سەڵاحەدین- هەولێر- ٢٠٢٣)، ل ٥١١.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلوولی ٢٠٢٣).

(٤) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٠.

ساڵی ١٩٥٣ دەرچووە[١].

٥- **ڕۆژی نوێ(اليوم الجديد):** گۆڤارێکی ئەدەبی سیاسی کۆمەڵایەتی مانگانەی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە، لەلایەن پارێزەر جەمال شاڵی لە سلێمانی دەردەچوو. ژمارە ١ی لە نیسانی ١٩٦٠ و ژمارە ١٨ی لە ئەیلوولی ١٩٦٠ دەرچوو، تەنیا ١٨ ژمارەی لێ دەرچوو و دواتر وەستا[٢].

٦- **کادر (الكادر):** گۆڤارێکی ڕۆشنبیری و تیۆری سیاسی خولی ناوبەناوی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە. بە زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە. تیایدا وتاری سەبارەت بە ڕێکخستن بڵاودەکردەوە لەگەڵ بارودۆخی شۆڕشی ئەیلوول و بڵاوکردنەوەی بەڵگەنامەی سیاسی و مێژوویی دەربارەی کێشەی کورد. یەکەمجار بابەتەکانی بە ئامێری لاینۆ تایپ، تایپ کراوە و دواتر بە لاینۆ ڕایتەر چاپکراوە، بە ڕەنگی ڕەش و سپی دەرچووە، شێوازی بڵاوکردنەوەی بابەتەکانی دوو ستوون یان سێ ستوونی بووە. خولی یەکەم لە ساڵی ١٩٦٨ لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەسەڵاتی شۆڕش دەرچووە. دوای ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ تا ئاداری ١٩٧٤ خولی دووەمی لە بەغدا دەرچووە. خولێکیشی دوای ڕاپەڕینی بەهاری ١٩٩١ دەرچووە[٣].

یەکەم خولی گۆڤاری کادر؛ هژمارا ١ێ ل تیرمەها ١٩٦٨، ب ٨ بەرپەڕان، ژمارە ٢ی لە ئابی ١٩٦٨ بە ٨ لاپەڕە، ژمارە ٣ی لە تشرینی دووەمی ١٩٦٨ بە ١٢ لاپەڕە (بە دوو دانەی جیاواز بڵاوکراوەتەوە کە بابەتیان هەمان شت بووە، یەکیان بە زمانی عەرەبی و ئەوی دی بە زمانی کوردی بووە)، ژمارە ٤ی لە مایسی ١٩٦٩ بە ٨ لاپەڕە، ژمارە ٥ی لە ئابی ١٩٦٩ بە ١٧ لاپەڕە (ئەم ژمارەیە ژمارەیەکی تایبەت بووە بە یادی دامەزراندنی پارتی دیموکراتی

---

(١) مسعود بارزاني، المصدر السابق، ص ص ٢٢٢، ٢٤٠، ٢٥٤؛ نەوشیروان مستەفا ئەمین، چەند لاپەڕەیەک لە مێژوی ڕۆژنامەوانی ی کوردی ١٩٣٨- ١٩٥٨ (ڕۆژنامەوانی ی نهێنی)، بەرگی سێیەم/ بەشی یەکەم، (سلێمانی- ٢٠٠٤)، ل ٢٢٢.

(٢) عرض مقتضب للصحافة الكردية العلنية، جريدة التآخي، عدد ٤٦٣، (الاثنين ١٥ حزيران ١٩٧٠- مطبعة دار الجاحظ- بغداد)، ص ٢.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلوولی ٢٠٢٣)؛ نوزاد علی احمد، الكادر، الطبعة الاولى، (مطبعة شهاب- اربيل- ٢٠١٥)، ص ص ٤- ٦، ٣٥، ٤٣؛ حەمەی ئەحمەد جاف، لە ئەرشیفی مێژووی ڕۆژنامەگەریی پارتی دیموکراتی کوردستانەوە گۆڤاری (کادر) یان پەیمانگای دێرینی پێگەیاندنی کادران، ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٢٥٧٠، (چوارشەممە ١٩٩٨/٤/٢٢- هەولێر)، ل ١٧؛ ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣٩، ٧٠، ٩٧.

کوردستان) دەرچوونە. لە چاپخانەی خەبات چاپ دەکران. لە ژمارە ٦ دەبێتە خولێکی دیکە، مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە دەڵێت: "ژمارە ٦ی درێژەپێدەری ژمارەکانی پێشە خۆی بووە". لە لاپەڕە ١ی ژمارە ٤ی مایسی ١٩٦٩ی گۆڤاری کادر نووسراوە (لەگەڵ دەرچوونی یەکەم ژمارەی کادر ڕوونمان کردەوە لەبەر ئەوەی کردنەوەی خولی پەیمانگای کادران هەندێک ئاستەنگی هاتۆتە پێش لەسەر پێشنیاری کۆنگرەی ٧ی پارتی دیموکراتی کوردستان سەرەتاکانی ١٩٦٧ بەسترا، تێیدا بڕیار درا ئەم گۆڤارە دەربچێت، بەڵام لەگەڵ دەستپێکردنی خولی پەیمانگای کادران لەبەرئەوەی سوودی زۆری هەبووە بۆ کادرانی حزب و داوایەکی زۆرمان بۆ هاتووە تاکو بەردەوام بین بۆیە ڕاناوەستین و بەردەوام دەبین)[١].

خولی دوای ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ تاکو ئاداری ١٩٧٤؛ لەم خولەدا کادر وەک گۆڤارێکی نیوە ئاشکرای لێ هات و لە بەغدا چاپ دەکرا و بەسەر بنکەکان و جەماوەری پارتی دابەش دەکرا. ئینجا گۆڤاری کادر بووە گۆڤارێکی تیۆری. تا مانگی شوباتی ١٩٧٠، ٦ ژمارەی بە نهێنی لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەستی شۆڕش دەرچوواندووە، لە سەردەمی شۆڕشی ئەیلوولدا بە دوو خول ٢٥ ژمارەی لێ دەرچووە، دوا ژمارەی ئەم خولە ژمارە ٢٥ بوو. لە سەردەمی شۆڕشی گوڵاندا دەرنەچوو[٢].

خولی دوای ڕاپەڕین؛ دوای نزیکەی ١٨ ساڵ وەستان ژمارە ٢٦ی دوای ڕاپەڕین دووبارە دەرچووەوە تا ژمارە ٣١ی ئاداری ١٩٩٢ لە شەقڵاوە بەردەوام بوو، لە چاپخانەی خەبات لێدەدرا و لە چاپخانەی ڕۆشنبیری و وەزارەتی پەروەردە لە هەولێر چاپ دەکرا، مانگانە دەرچووە و هەر ژمارەیەکی ٢ هەزار دانەی لێ چاپ دەکرا. هەروەها لە دوای کۆنگرەی ١١ی پارتی دیموکراتی کوردستان جارێکی دیکە ئەم گۆڤارە دەرچوویەوە، لەم خولە گۆڤاری کادر لە گۆڤارێکی تیۆریەوە کرا بە گۆڤارێکی ڕۆشنبیری و حەبیب محەمەد کەریم سەرپەرشتی دەکرد و زاهیر ڕۆژبەیانیش سکرتێری نووسینی بوو[٣].

سەبارەت نۆرەی (ژمارەی ساڵ)ی دەرچوونی ئەم گۆڤارە لە دوو خولی کۆتایی؛ هەرچەندە ژمارەی تشرینی دووەمی ١٩٧٠ کە بە ٩٣ لاپەڕە دەرچووە لەسەری نووسراوە ژمارە ١ی ساڵی یەکەم، بەڵام لە لاپەڕەی دووەمی ژمارە ٨ی ساڵی ٣ لە شوباتی ١٩٧١ی گۆڤاری (الكادر) کە بە زمانی عەرەبی بووە، نووسراوە (ئاگاداری: هەڵەیەک لە ژمارەی

(١) هەمان سەرچاوە.
(٢) هەمان سەرچاوە.
(٣) هەمان سەرچاوە.

پێشـــوودا ڕوویداوە کە بەهەڵە لەســـەر بەرگەکەی نووسراوە ژمارە ١ی ســـاڵی یەکەم لە تشـــرینی دووەمی ١٩٧٠ دەرچووە کەچی لە ئەسڵدا ژمارە ٧ی ساڵی ٣-یە کە تەواوکەری ژمارەکانی پێش خۆیەتی). لە ژمارە ١١ بووەتە ساڵی ٤ لە ئایاری ١٩٧٢، لە ژمارە ١٨ بووەتە ساڵی ٥ لە کانوونی دووەمی ١٩٧٣ دەرچووە، لە ژمارە ٢١ بووەتە ساڵی ٦ لە شوباتی ١٩٧٤ دەرچووە، لە ژمـــارە ٢٥ بووەتە ساڵی ٧ و لە کانوونی دووەمی ١٩٧٥ دەرچووە، لە ژمارە ٢٦ی ئاداری ١٩٩٢ بە دواوە ســـاڵی لەســـەر نەنووسراوە، دوا ژمارەی ٣٢ی لە ئایاری ١٩٩٣ دەرچووە[١].

سـەبارەت بە زمـــانی دەرچوونیان لەم دوو خولەی کۆتایی؛ ژمارە ٧ تا ١١، ١٤-١٥، ١٨، ٢٢، ٢٤، ٣٢ بە زمـــانی عەرەبی دەرچووینە و ژمارە ١٢، ١٣، ١٦، ١٧، ١٩ تا ٢١، ٢٣، ٢٥ تا ٣١ بە زمانی شیرینی کوردی دەرچووە[٢].

هەروەها چاپخانەکان لەم دوو خولەدا بەم شێوەیە بوونە؛ ژمارە ٩ لە چاپخانەی (سلمان الاعظمي) لە بەغدا، ژمارە ١٠ لە چاپخانەی (دار السلام) لە بەغدا، ژمارە ١١ی لە چاپخانەی (تایمس) لە بەغدا و ژمـارە ١٢ و ١٤-١٥ تا ١٧ و ٢٢ تا ٣٢ لە چاپخانەی خەبات چاپکراون. ژمـــارە ١٠ی تایبەت بووە بە یادی بیسـت و پێنج سـاڵەی دامەزراندنی پارتی دیموکراتی کوردستان. هەروەها ژمـــارە ٢٩ی تایبەت بووە بە شۆڕشی مەزنی ئەیلوول. لە ژمـــارە ٧ نووسراوە (بڵاوکراوەیەکە پارتی دیموکراتی کوردســـتانی دەریدەکات). لە ژمارە ٨ بۆ ١١ی نووسراوە (پارتی دیموکراتی کوردستانی دەریدەکات)، لە ژمارە ٩-ەوە نووسراوە (گۆڤارێکی خولییە، پارتی دیموکراتی کوردستانی دەریدەکات). لە ژمارە ١٢ بۆ ٢٧ی نووسراوە (گۆڤاری تیۆری پارتی دیموکراتی کوردســـتانە)، لە ژمارە ٢٨ بۆ ٣٢ی نووسراوە (گۆڤاری ڕۆشـــنبیری پارتی دیموکراتی کوردستان)[٣].

نووســـەرانی خولی ڕاپەڕین؛ لە ژمـــــارە ٢٦ حەبیب محەمەد کەریم، هوشـــیار زێباری، فەلەکەدین کاکەیی، م. زامـــــدار، کامەران قەرەداغی، محەمەد مەلا قادر، ن- بێباک (ناسح غەفور) و زاهیر ڕۆژبەیانی بوون. لە ژمارە ٢٧ فەوزیە عزەدین ڕەشـــید، حەبیب محەمەد کەریم، بەشـــی ڕێکخســـتن، ک. ڕێبوار، فەلەکەدین کاکەیی، زاهیر ڕۆژبەیانی و دیار بوون. ژمارە ٢٨ فەرەنســـۆ هەریری، عەزیز پیرداود، ن- بێباک (ناســـح غەفور)، زادوق ئادەم، ئەحمەد ســـەلام، فەلەکەدین کاکەیی و زاهیر ڕۆژبەیانی بوون. ژمارە ٢٩ حەبیب محەمەد

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٢) هەمان سەرچاوە.
(٣) هەمان سەرچاوە.

کەریم، فەلەکەدین کاکەیی، فەرەنسـۆ هەریری، عەلی حسـۆ میرخان، مامۆسـتا کەمال غەمبار، سەردار ئەحمەد و ئەسعەد عەدۆ بوون. ژمارە ٣٠ فەرەنسۆ هەریری، عەبدولحسێن شەعبان، ئەحمەد سالار، ئـازاد عەبدولواحید، گۆران هەڵبجەیی و حەسەن هەمزە بوون. ژمارە ٣١ سـەردار ئەحمەد یاسـین، کەمال غەمبار، شـوان محەمەد، نزار ئاغری، سـەیدا و تـاریق فەقێ عەبدوڵا بوون. ژمارە ٣٢ محەمەد خدر مەولود، ک. ڕێبوار، پارێزەر محەمەدساڵح ئامێدی، ع. کەرکووکی، فەیسەڵ نورەدین دەباغ، باوکی ژیار و ز. ب بوون[١].

نووسەران ڕای جیاوازیان هەیە لە بارەی دەرچوونی ژمـارەی ١ی کادر بۆ نموونە ساڵح یوسف نووسیویەتی ((هژمارا ١ێ ل ٨ێ تیرمەها ١٩٦٨ دەرکەفتیە))[٢]، هەروەها ئیسماعیل تەنیا لە دوو کتێبەکەی دوو ڕای جیاوازی نووسیوە، لە کتێبێک نووسیویەتی ((ژمارە ١ی لە ساڵی ١٩٧٠ دەرچووە))[٣]، کەچی لە کتێبەکەی دیکەیدا نووسیویەتی ((ژمارە ١ی لە ساڵی ١٩٦٧ دەرچووە))[٤] و بەڵام ئەوانەی دەستەی ئینسکلۆپیدیا لە هەموویان ڕاستترن.

لەبارەی دووبارە دەرچوونی ئەم گۆڤارە زاهیر ڕۆژبەیانی نووسـیویەتی ((لە دوای کۆنگرەی ١١ی ١٩٩٢ی پارتی دیموکراتی کوردسـتان لەلایەن مەکتەبی سـیاسـی بڕیار درا دەرکردنی گۆڤارەکە بسـپێردرێت بە مەکتەبی ناوەندی ڕێکخسـتن، بەڵام تا کۆنگرەی ١٢ هیچ ژمارەیەکی لێ دەرنەچوو. لە کۆنگرەی ١٢ی ساڵی ١٩٩٩ی پارتی دیموکراتی کوردستان بڕیاردرا ئەم گۆڤارە لەلایەن مەکتەبی ناوەندی دیراسـات و لێکۆڵینەوە دەربچێت، بەڵام تا ئێستا دەرنەچووەوە))[٥].

٧- **دەنگو باسـی کوردسـتان (دەنگوباسـی کوردسـتان)/ اخبار کردسـتان:** بڵاوکراوەیەکی دەنگوباسـی بووە، هەندێجار بە زمانی کوردی و هەندێجارش بە زمانی عەرەبی دەرچووە. هەڵوێسـت و دەنگوباس و چالاکییەکانی پارتی تێدا بووە. ژمارە کوردییەکانی دەنگوباسـی کوردسـتان بەم شێوەیە بووە: ژمـارە ٢ی ١٥ی تەمووزی ١٩٦٩ لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردسـتان دەرچووە، ژمارە ١١ی ١٢ی ئەیلوولی ١٩٦٩ لێژنەی پەخش و ئاراسـتەی پارتی دەرچووە. لە لاپەڕە ١ی ژمـارە ١٣ی (اخبار کردسـتان)ی ناوەڕاسـتی نیسـانی ١٩٧٣ی

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) صالح یوسف صوفی، کرۆنۆلۆژیا کوردستانێ و جیهانێ، بەرگێ دووێ، چاپا ئێکێ، ڕێڤەبەرییا چاپ و بلاڤکرنێ، (چاپخانا پارێزگەها دهۆکێ- دهۆک- ٢٠١٣)، ل ٦٨٧.

(٣) ئیسماعیل تەنیا، ڕابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٠٠.

(٤) ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٨.

(٥) زاهیر ڕۆژبەیانی، ئەزموونی ڕۆژنامەگەریم، لە بڵاوکراوەکانی یەکێتی نووسەرانی کورد- لقی کەرکووک ژمارە ١٦٧، چاپی یەکەم، (چاپخانەی کارۆ- ٢٠١٢)، ل ل ٧٦- ٧٧، ٩٣- ٩٤.

بڵاوکراوەی دەنگوباسی کوردستانی(بەشی ڕاگەیاندنی پارتی) هاتووە (ئەم بڵاوکراوەیە درێژەپێدەری ساڵانی پێشووە، لەبەر پێویستی بەشی ڕاگەیاندنی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان بڕیاری دا کە دەنگوباسی کوردستان (اخبار کردستان) بە زمانی کوردی و بە زمانی عەرەبی دووبارە دەربکاتەوە). ژمارە ١٤ تا ١٧ی ١ی ئابی ١٩٧٣ لەلایەن (بەشی پەخش و ڕاگەیاندنی پارتی) دەرچووە، لە ساڵانی هەشتاکان بەشی ڕاگەیاندنی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان- عێراق دەریدەکرد. هەروەها ژمارە عەرەبییەکانی (اخبار کردستان) بەم شێوەیە بووە: ژمارە ١٣ی ناوەڕاستی نیسانی ١٩٧٣ و ژمارە ٢٠ی لە ١ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٣ لەلایەن بەشی پەخش و ڕاگەیاندنی مەکتەبی سیاسی پارتی دەرچووە. سەبارەت بە ساڵانی هەشتاکان بە دواوە: ژمارە ١ی لە ٧ی ئاداری ١٩٨٠، ژمارە ١٠ی لە کانوونی دووەمی ١٩٨١ و ژمارە ١١ی لە شوباتی ١٩٨١ دەرچووە، بەشی ڕاگەیاندنی مەکتەبی سیاسی پارتی دەریدەکرد. چالاکی پێشمەرگە و هەواڵی گشتی کوردستان و عێراق بڵاودەکردەوە. ژمارەیەکی تایبەتی لە ١ی ئاداری ١٩٨٣ بێ ژمارە دەرچووە کە دەکەوێتە نێوان ژمارە ١٠١ی ٢٨ی شوباتی ١٩٨٣ و ژمارە ١٠٢ی ٣٠ی ئاداری ١٩٨٣. تا کانوونی دووەمی ساڵی ١٩٨٤ تەنیا ١١٠ ژمارەی لێ دەرچووە، ژمارە ١٢٨ی ١ی شوباتی ١٩٨٥ تا ژمارە ١٣٧ی ١ی تشرینی دووەمی ١٩٨٥ کە لەبەردەستمانە ساڵی ٦ بووینە، هەروەها ژمارەیەکی (اخبار کردستان) بە زمانی فارسی لە ١٥ی ئەیلوولی ١٩٨٥ لێ دەرچووە. ژمارە ١٩٢ی ٤ی ئاداری ١٩٩٠ و ١٩٣ی ١ی ئایاری ١٩٩٠ ساڵی یازدەمە. ژمارە ٩٨ی ٢٨ی کانوونی یەکەمی ١٩٨٢ ژمارە (٩٩، ١٠٠، ١٠٤، ١١١تا ١١٥، ١١٨، ١٢١، ١٢٤، ١٢٩، ١٣٩، ١٥٧، ١٦١ تا ١٦٣، ١٦٨، ١٧٢، ١٧٥ تا ١٧٩، ١٨٢، ١٨٣، ١٨٥تا ١٨٧، ١٨٩، ١٩١، ١٩٢) لەلایەن بەشی ڕاگەیاندنی مەکتەبی سیاسی دەرچووە. لە ساڵی ١٩٨٦ تەنیا ١ ژمارەی بەزمانی کوردی و عەرەبی لێ دەرچوو[1].

لەبارەی ڕۆژی دەرچوونی ژمارە ١ی ساڵی ١٩٨٠ی ئەم گۆڤارە، ئیسماعیل تەنیا نووسیویەتی ((ژمارە ١ی لە ٨ی ئاداری ١٩٨٠ تا تشرینی یەکەمی ١٩٨٢))[2]. بەڵام وەک

---

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ دەنگوباسی کوردستان، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٤٦، (شوباتی ١٩٨١)، ل ٢؛ اخبار کردستان، جریدة خەبات(النضال)، عدد ٥٤٣، (تشرین الثانی ١٩٨٠)، ص ٢؛ چاپەمەنییەکانمان لە ساڵی ١٩٨٦، خەبات، ژمارە ٥٦٩، (کانوونی یەکەمی ١٩٨٦)، ل ٤؛ لە بڵاوکراوەکانی راگەیاندنی پارتیمان، خەبات(النضال)، ژمارە ٥٤٩، (کانونی دووەمی ١٩٨٤)، ل ٦.

(٢) ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٦. ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٠.

ئەوەی لەسەرەوە ئاماژەمان پێداوە (ژمارە ١ی لە ٧ی ئاداری ١٩٨٠دەرچووە و تا ئاداری ١٩٩٠ بەردەوام بووە لە دەرچوون).

٨- **بەلاغی عەسکەری:** هەرچەندە ڕۆژنامە و گۆڤار نەبوو، بەڵام دەتوانرا وەک ڕۆژنامەیەکی دەنگوباس دابنرێت، ئەم بڵاوکراوەیە ناوبەناو بوو، پارتی دیموکراتی کوردستان- سەرکردایەتی کاتی- لێژنەی ڕاگەیاندن بڵاویدەکردەوە. لە شۆڕشی گوڵانی مەزن ٢١ ژمارە لە بەلاغی عەسکەری پارتی دیموکراتی کوردستان- سەرکردایەتی کاتی- بڵاوکرایەوە[١].

٩- **ئینساتی ناوەندی (م.س):** بڵاوکراوەی ڕۆژانەی مەکتەبی سیاسی بەشی ڕاگەیاندنی ناوەندی پارتی دیموکراتی کوردستان، بە زمانی عەرەبی و کوردی بووە. ناجی ئەرگۆشی سەرپەرشتی دەکرد. یەکەمجار لەسەری نووسراوە (ئەنساتی ناوەندی پارتی دیموکراتی کوردستان/ مەکتەبی سیاسی/ ڕاگەیاندنی ناوەندی)، دوای ئەو بووەتە مەکتەبی ناوەندی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن، دواتر بووەتە (مەکتەبی ناوەندی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن ئینساتی ناوەندی). ژمارە ٤٧٠٤ی ١ی تشرینی دووەمی ١٩٩٦ ژمارەیەکی تایبەت بووە بە بۆنەی چواردە ساڵەی دامەزراندنی ئەنساتی ناوەندی. لە دوای کۆنگرەی ١٣ی پارتی دیموکراتی کوردستان بڕیاری وەستاندنی درا و ئیتر دەرنەچوو[٢].

ژمارە ١ی لە ١ی تشرینی دووەمی ١٩٨٣، ژمارە ٣١٣ ساڵی ١ لە ١٠ی تشرینی یەکەمی ١٩٨٤، (لەم ژمارە نووسراوە ژمارەیەکی گرنگ)، ژمارە ٤٣٧ ساڵی ٢ لە ١٩ی شوباتی ١٩٨٥ لەسەری نووسراوە (بڵاوکراوەی ڕۆژانەیە هۆبەی (ئەنسات) دەریدەکات)، ژمارە ٧٢٧ ساڵی ٢ لە ١٥ی کانوونی یەکەمی ١٩٨٥، ژمارە ٧٧٢ ساڵی ٣ لە ٢٩ی کانوونی دووەمی ١٩٨٦ دەرچووینە[٣]. ژمارە ٣١٠٨ ساڵی ٩ی ١٨ی حوزەیرانی ١٩٩٢ تا ژمارە ٣٢٤٢ی ٣٠ی تشرینی یەکەمی ١٩٩٢. ژمارە ٣٢٤٤ ساڵی ١٠ی لە ١ی تشرینی دووەمی ١٩٩٢ تا ژمارە ٣٦٠٨ لە ٣٠ی تشرینی یەکەمی ١٩٩٣. ژمارە ٣٦٠٩ ساڵی ١١ی ١ی تشرینی دووەمی ١٩٩٣ تا ژمارە ٣٩٧٣ی ٣١ی تشرینی یەکەمی ١٩٩٤. ژمارە ٣٩٧٤ ساڵی ١٢ی ١ی تشرینی دووەمی ١٩٩٤ تا ژمارە ٤٣٣٧ی ٣١ی تشرینی یەکەمی ١٩٩٥. ژمارە ٤٣٣٨ ساڵی ١٣ی ١ی تشرینی دووەمی ١٩٩٥ تا ٤٧٠٣ی ٣١ی تشرینی یەکەمی ١٩٩٦. ژمارە ٤٧٠٤ ساڵی ١٤ی ١ی تشرینی دووەمی ١٩٩٦ تا ٥٠٧٠ی ٣١ ی تشرینی یەکەمی ١٩٩٧. ژمارە ٥٠٧١ ساڵی

(١) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٢.
(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

لەسەر نەنووسراوە لە ژمارە ٥٠٧٢ نووسراوە ساڵی ١٥ی ٢ی تشـــرینی دووەمی ١٩٩٧ تا ٥٤٣٥ی ٣١ی تشـــرینی یەکەمی ١٩٩٨. ژمارە ٥٤٣٦ ساڵی ١٦ی ١ی تشـــرینی دووەمی ١٩٩٨ تا ٥٨٠١ی ٣١ی تشـــرینی یەکەمی ١٩٩٩. ژمارە ٥٨٠٢ ساڵی ١٧ی ١ی تشـــرینی دووەمی ١٩٩٩ تا ژمارە ٦١٦٧ی ٣١ی تشـــرینی یەکەمی ٢٠٠٠. ژمـــارە ٦١٦٨ ساڵی ١٨ی ١ی تشـــرینی دووەمی ٢٠٠٠ تا ژمارە ٦٥٣٢ی ٣١ی تشـــرینی یەکەمی ٢٠٠١. ژمارە ٦٥٦٣ ساڵی ١٩ی ١ی کانوونی یەکەمی ٢٠٠١ تا ٦٨٨٨ی ٣١ی تشـــرینی یەکەمی ٢٠٠٢. ژمارە ٦٨٨٩ ساڵی ٢٠ی ١ی تشـــرینی دووەمی ٢٠٠٢ تا ٧٠٩٥ی ٢٥ی ئایاری ٢٠٠٣. لە ژمارە ٧٠٩٦ی ٢٦ی ئایاری ٢٠٠٣ بەهەڵە نووسراوە ساڵی ١٩ تا ژمـــارە ٧١٢٠ی ١٩ی حوزەیرانی ٢٠٠٣[١].

١٠- دەنگی دیموکراتی کوردستان: لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستانەوە بەبۆنەی دەنگدانی ئەنجوومەنی پارێزگای هەولێر، بە زمـــانی کوردی دەرچووە. ژمـــارە ١ی لە ٢٢ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٥ و ژمارە ٤ی لە ٢٦ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٥ دەرچووە[٢].

١١- هەڵەبجە: گۆڤاری وەرزی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە، بە زمانی کوردی دەرچووە و خاوەن ئیمتیازی نوری عەلی محەمەد بووە[٣].

(١) هەمان سەرچاوە.

(٢) هەمان سەرچاوە.

(٣) حبیب کرکوکي، الخطاب السیاسي في القنوات الفضائیة الکوردیة، (مطبعة ئـــارابخا کرکوک- کرکوک- ٢٠٠٦)، ص ١٩٤.

بەشی سێیەم

ڕاگەیاندنی بەش و مەکتەبەکانی کۆمیتەی ناوەندی

مەکتەبی سیاسی

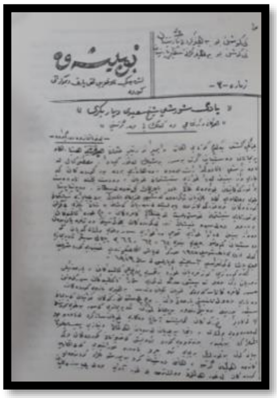

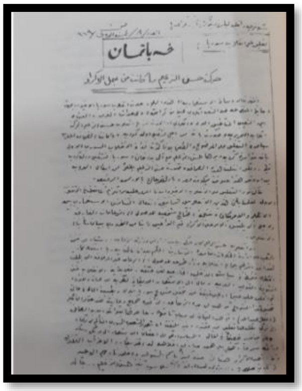

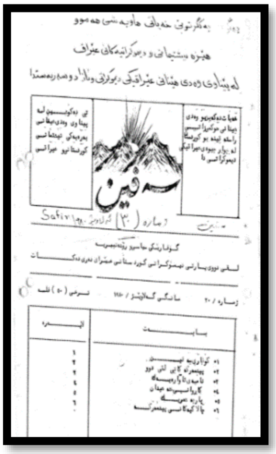

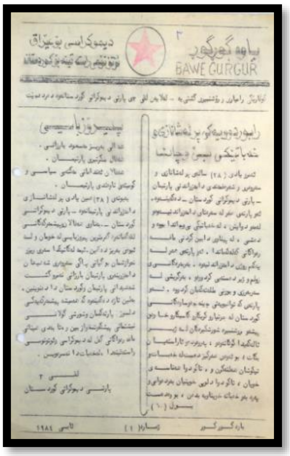

نامەی هێزا بارزانی
بۆ نیلسۆن ماندێلا
بابەگورگوڕ
نامەی هەڤاڵی بەڕێز نوری حمەعلی
بۆ «بابەگورگور» ..
حەقە ئێمەی کورد جارجارێك ئاوڕ لەمێژووی
دوورونزیکی خۆمان بدەینەوە و بیـــەندو
عیبرەتی لێ وەربگرین ..

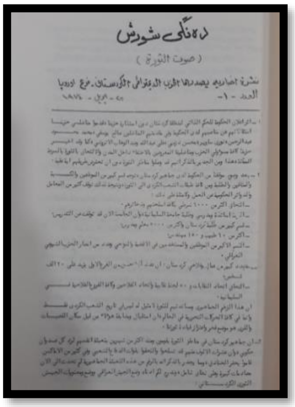
دەنگی شۆڕش
(صوت الثورة)

رزگاری

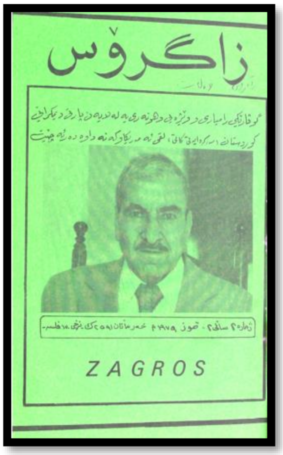
زاگرۆس
ZAGROS

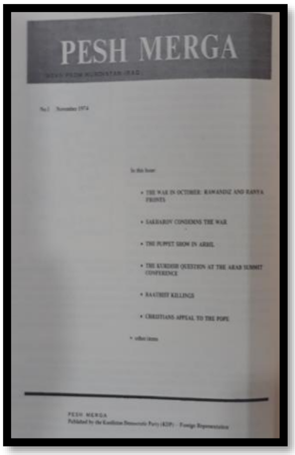
PESH MERGA

کوردستان

صدى
خەبات

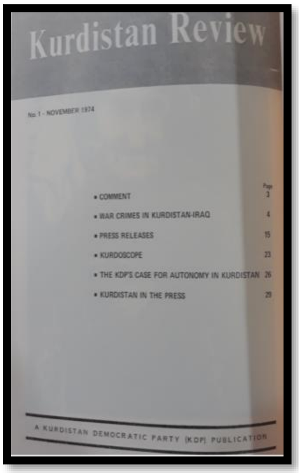
Kurdistan Review
No. 1 - NOVEMBER 1974
COMMENT 3
WAR CRIMES IN KURDISTAN-IRAQ 4
PRESS RELEASES 15
KURDOSCOPE 23
THE KDP'S CASE FOR AUTONOMY IN KURDISTAN 26
KURDISTAN IN THE PRESS 29
A KURDISTAN DEMOCRATIC PARTY (KDP) PUBLICATION

گوڵان

ملحق
اخبار كردستان

دەنگوباسی کوردستان

صوت الشبيبة والطلبة

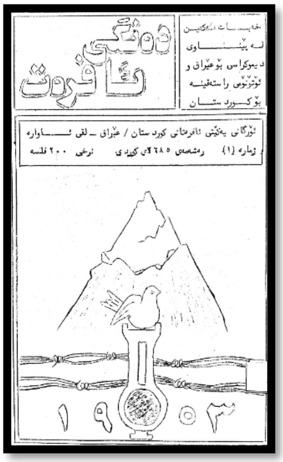
دەنگی ئافرەت

١٩٥٣

دەنگی قەڵات

پێشکەوتن

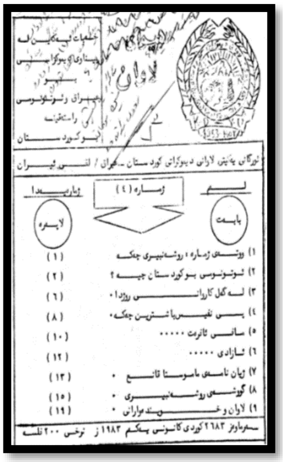
لاوان

ئێستێرە

ESTÊRE Hewlêr

اتحاد الشبيبة الديمقراطي الكردستاني
خەباتی لاوان
نضال الشبيبة

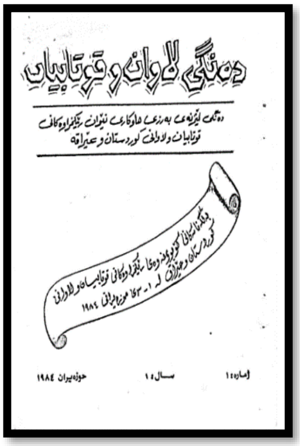
دەنگی لاوان و قوتابیان

دەنگی لاوان و قوتابیان

هیوای قوتابیان و لاوان

دەنگی قوتابی

قسم من اذاعة
صوت كردستان العراق

Disco-
Zentrum

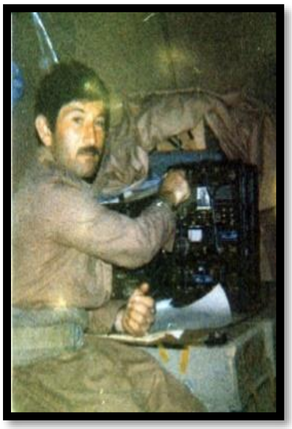

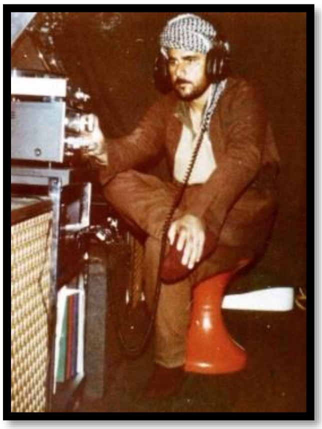

تەوەری یەکەم
ڕاگەیاندنی بەشەکانی کۆمیتەی ناوەندی مەکتەبی سیاسی

کۆمیتەی ناوەندی مەکتەبی سیاسی پێکدێت لە چەند بەشێک کە هەندێکیان بڵاوکراوە و تەلەڤزیۆن و سایتی تایبەت بە خۆیان هەیە وەک؛ بەشەکانی (ڕێکخستن، هەڵبژاردن، دیراسات و پێگەیاندن، ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن، پەیوەندی گشتی، ڕێکخراوە جەماوەری و پیشەییەکان) و مەکتەبی ڕێکخستنی پارێزگاکانی کۆمیتەی ناوەندی مەکتەبی سیاسی (هەولێر، دهۆک، سلێمانی- هەڵەبجە- ڕاپەڕین، نەینەوا، کەرکووک- گەرمیان، بەغدا).

• بەشی ڕێکخستن:

ئەم بەشە سەر بە کۆمیتەی ناوەندی مەکتەبی سیاسی پارتییە کە ئەویش چەند بەشێکی هەیە و یەکێک لەو بەشانە بڵاوکراوەی هەبووە:

أ- **هەیئەی گشتی مەکتەبی ڕێکخستنی پێشمەرگە:** ئەم دەزگایە ئێستا سەر بە بەشی ڕێکخستن کۆمیتەی ناوەندی مەکتەبی سیاسی پارتییە و چەندین جار ناوی گۆڕاوە لە (لێژنەی پەخش و ئاراستەی پارتی دیموکراتی کوردستان) بۆ (لێژنەی ئاراستە و پەخشی شۆڕشی کوردستان) دواتر بۆ (دەزگای پەخش و ڕاگەیاندنی شۆڕشی کوردستان) دوای ئەویش بۆ (مەکتەبی ڕێکخستنی پێشمەرگە) و ئێستاش بە ناوی (هەیئەی گشتی مەکتەبی ڕێکخستنی پێشمەرگە)یە، ئەم بڵاوکراوانەی هەبووە:

١- **هەواڵی کوردستان (اخبار کردستان):** بڵاوکراوەی دەوری بوو، لێژنەی پەخش و ئاراستەی پارتی دیموکراتی کوردستان بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی بڵاویدەکردەوە و زیاتر هەواڵی شەڕەکانی شۆڕشی ئەیلوولی لە خۆ دەگرت[1]. سەبارەت بە دەرچوونی یەکەم ژمارەی ڕای جیاواز هەیە؛ لە سایتی هەواڵنامە ژمارەکەی دانراوە و زانیارییەکانی بەم شێوەیەیە: ژمارە ١ی لە ١ی تەمووزی ١٩٦٩ بە زمانی عەرەبی بە ٨ لاپەڕە دەرچووە و لەسەری نووسراوە (بڵاوکراوەی خولی سەربازیی نیو مانگییە، بە زمانی کوردی و زمانی عەرەبی لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستان دەردەچێت)[2]، محەمەد مەلا قادر نووسیویەتی ((گۆڤاری (هەواڵی کوردستان) لە ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردستان-

(١) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٤.

(٢) www.hewalname.com.

یەکگرتوو لە دوایی ساڵانی شەستەکان دەرچووە))[1] و هەروەها وریا جاف نووسیویەتی ((لە مانگی نیسانی ١٩٦٥ بڵاوبووەوە و بە ڕۆنیۆ لە چاپ دەدرا، دوا ژمارەی لە ناوەڕاستی کانوونی یەکەمی ١٩٦٩ بڵاوکرایەوە. کوردیەکەی بە ناوی هەواڵی کوردستان بووە))[2].

٢- **دەنگی پێشمەرگە:** گۆڤارێکی مانگانە بوو، وتاری تایبەت بەشۆڕشی بڵاودەکردەوە. سەرەتا لێژنەی ئاراستە و پەخشی شۆڕشی کوردستان دەریدەکرد، لە ژمارە ١٤ی ئایاری ١٩٦٨ تا ژمارە ٢٢ لە ژێر دروشمی (هێزی پێشمەرگە قەڵغانە بۆ پاراستنی بوون و مافی نەتەوایەتی کورد) دەرچووە. لە ژمارە ١٨ تا ٢٤ بە ڕۆنیۆ لە چاپ دەدرا، لە دوایدا لە چاپخانەی خەبات چاپ دەکرا. ژمارە ٢٤ی تشرینی دووەمی ١٩٦٩ دوا ژمارەی ئەم خولە بووە لە قەوارەی ٢٨ لاپەڕەدا بووە. ژمارە ٢٥ی خولی ٣ی مانگی مارتی ١٩٧٤ لە ژێر دروشمی (کوردستان یان نەمان، ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستان و دیموکراتی بۆ عیراق) لەلایەن دەزگای پەخش و ڕاگەیاندنی شۆڕشی کوردستان دەرچووە و لە لاپەڕە ٢یدا نووسراوە (ئەمە یەکەمین بەرهەمی سێیەمین خولی گۆڤارەکەمانە کە پێشکەشتان کرا)، ئەو بەڕێزانەی لەم ژمارەیەدا بەشداربووینە قوسری (خالە حەمە)، هەڵۆ، مەهدی خۆشناو، بەنگین، ئافەرین جاسم، نەژاد عەزیز سورمێ، ناکام و سەبری بۆتانی. دوای وەستانی بۆ ماوەیەکی درێژ دووبارە ژمارەی ١ی لە مانگی ئەیلوولی ١٩٩٧ لە هەولێر دەستی بە دەرچوون کردەوە و لەسەری نووسراوە (گۆڤارێکی مانگانەی ڕۆشنبیری گشتییە فەرماندەیی لەشکری کوردستان- مەکتەبی ڕێکخستنی پێشمەرگە دەریدەکات). بابەتەکانیان سیاسی و سەربازی و ئەدەبی و مێژوویی بوون. تا ژمارە ٩٦ هیچ ئاماژە بە ژمارەی ساڵەکان نەکراوە و لە ژمارە ٩٦ی ئاداری ٢٠٠٦ بووەتە ساڵی ٩، لە ژمارە ١٠٣ی تشرینی یەکەمی ٢٠٠٦ بووەتە ساڵی ١٠، لە ژمارە ١٢١ی نیسانی ٢٠٠٨ بووەتە ساڵی ١١، لە ژمارە ١٥٣ی کانوونی یەکەمی ٢٠١٠ بووەتە ساڵی ١٢، لە ژمارە ١٦١ی ئابی ٢٠١١ بووەتە ساڵی ١٣، دوا ژمارەی بەردەستمان ژمارە ١٧٤ی ئەیلوولی ٢٠١٢یە. لە ژمارە ١٤١ تا ١٧٤ عومەر عوسمان مێرگەسۆری خاوەن ئیمتیاز و فریاد بارزانی سەرنووسەر بووینە. لە ژمارە ٣ تا ٨ لە چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری لە هەولێر، ژمارە ٨٤ لە چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە لە هەولێر، ژمارە ١٠٤ تا ١١٣ و ١٣٢ تا ١٦٦ لە چاپخانەی ئاراس لە هەولێر، لە ژمارە ١١٤ تا ١٣٠ لە چاپخانەی موکریانی لە هەولێر، لە ژمارە ١٦٧ و ١٦٨ لە

(١) محەمەد مەلا قادر، سەربردە- کورتەیەک لە بیرەوەرییەکان، چاپی یەکەم، (دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس- هەولێر- ٢٠٠٩)، ل ٧٧.

(٢) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٦.

چاپخانەی حاجی هاشم لە هەولێر چاپ کراون[١].

لەم بارەیەوە فریاد بارزانی گوتی: "لە شـــۆڕشـــی ئەیلوول ٢٥ ژمارەی لێ دەرچووە و لە ساڵی ١٩٩٧ دووبارە دەرچوویتەوە کە ١٧٦ ژمارە بووە لە دوای ساڵی ١٩٩٧ دەرچووە"[٢]. بەڵام مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە دەڵێت: "لە شۆڕشی ئەیلوول ٢٨ ژمارەی لێ دەرچووە"[٣].

٣- **پێشمەرگە:** گۆڤارێکی لەشکری- ڕۆشنبیری گشتیە، وەرزانە سوپای یەک، هۆبەی ڕێنمایی ســـیاســـی دەریدەکات. ژمارە ١ی لە مانگی ئابی ١٩٩٦ بەبۆنەی یۆبێلی زێڕینی پارتی دیموکراتی کوردســـتانەوە دەرچووە[٤]. ل دهۆکێ ب زمانی کوردی و عەرەبی دەردچوو. هژمارا ١٧ و دیماهیـــکێ ل شـواتا ٢٠٠٠ دەرکەفتییە. ل دەسـتپێکێ لیوا بابەکر زێباری خودانێ ئیمتیازێ بوو و حەسـەن نوری سـەرنڤیسـکار بوو. پاشـان نادر هەورامی بوویە خودانێ ئیمتیازێ و مەسـعود سـەرنی بوویە سـەرنڤیسـکار و خوشـناڤ جەمیل بوویە سـکرتێری نڤیسـینێ تا راوەسـتانا وێ. هەروەسـا ل دەسـتپێکێ دەسـتەکا نڤیسـەرا ژ ڤان بەڕێزان پێک دهات ل عەلی عەبدولخالق، ئازاد موختار، لەزگین مســـتەفا. پاشـــان د قوناغەکا دیتر ئەڤ بەرێزە بوونە دەستەکا نڤیسـەرا عەبدوڵا سـگێری، عەلی عەبدولخالق، تالب سەعید نهێلی، فاروق ئەمین ئامێدی، عەبدوڵا حسێن ئامێدی، جەعفەر یوسف شێخ مەمی هەروەسا رێبەر عومەر و محەمەد مەلا حەمـــدی ب دەرهێنانا گۆڤارێ رادبوون و ڤیان عەبدوڵا ب کاری تایپ کرنێ ڕادبوو[٥].

● بەشی هەڵبژاردن:

پێشـتر بەشـێکی سـەربەخۆ بووە بە دەزگای هەڵبژاردن دەناسرا، بەڵام لە کۆنگرەی ١٤ بووە بەشێک لە مەکتەبی سیاسی پارتی:

١- **هەڵبژاردن:** گۆڤاری دەزگای گشـتی هەڵبژاردنە بە زمانی کوردی دەریکردووە. ژمارە ١ی لە

(١) ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردسـتان؛ وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٧.

(٢) ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردسـتان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ فریاد بارزانی، (پیرمام- ٢٣ی شوباتی ٢٠٢٣).

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلولی ٢٠٢٣).

(٤) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠٩.

(٥) وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٧٢.

ساڵی ٢٠٠٦ و دوا ژمارەی بەردەستمان ژمارە ٤٤ی لە نیسانی ٢٠١٤ دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی لە ژمارە ١ تا ١١- ١٢ جەعفەر ئیبراهیم و لە ژمارە ١٣ تا ٤٤ خەسرۆ گۆران بوونە. سەرنووسەری لە ژمارە ١ تا ١١- ١٢ ساڵح هەرکی و لە ژمارە ١٣ تا ٤٤ قەرەنی قادری بوون. ژمارە ١٣ تا ٤٤ لە چاپخانەی نازە لە هەولێر چاپکراون. پاشکۆیەکی بە ناوی پاشکۆی هەڵبژاردن هەبووە(١).

٢- **هەڵبژاردن:** پاشکۆی گۆڤاری هەڵبژاردنە، دەزگای گشتی هەڵبژاردنی پارتی دیموکراتی کوردستان بە زمانی کوردی دەریکردووە، بێ ژمارەیە لە شوباتی ٢٠١٣ دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی خەسرۆ گۆران و سەرنووسەری قەرەنی قادری بوونە، لە چاپخانەی نازە لە هەولێر چاپ کراوە(٢).

٣- **هەڵبژاردن (تایبەت):** گۆڤاری دەزگای گشتی هەڵبژاردنە بە زمانی کوردی دەریکردووە. دوو ژمارەی تایبەتی گۆڤاری هەڵبژاردن بێ ژمارە بڵاوکراونەتەوە یەکێکیان لە ئاداری ٢٠١٣ و ئەوی دیکە لە ئابی ٢٠١٨ دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی جەعفەر ئیبراهیم و سەرنووسەری ساڵح هەرکی بوون(٣).

● بەشی دیراسات و پێگەیاندن:

بەشێکی مەکتەبی سیاسی پارتییە بۆ توێژینەوە، یەکەمجار بەناوی مەکتەبی ناوەندی دیراسات کرایەوە، دواتر ناوەکەی کراوە بە سەنتەری دیراسات و توێژینەوە و ئەکادیمیای پارتی دیموکراتی کوردستان، لە دوای کۆنگرەی ١٤ی پارتی دیموکراتی کوردستان ناوەکەی بووەتە بەشی دیراسات و پێگەیاندن، ئەمەی خوارەوە یەکێکە لە گۆڤارەکانی:

١- **شرۆڤە:** گۆڤارێکی سیاسی فکرییە، ئێستا بووەتە وەرزە گۆڤارێکی سیاسی هزری، بەشی دیراسات و پێگەیاندن بە زمانی کوردی دەریدەکات. ژمارە ١ی لە ساڵی ٢٠٠٦ و ژمارە ٢٨ی لە ساڵی ٢٠١٨(٤)، ژمارە ٣٢ لە ئایاری ٢٠٢٣ دەرچووە، بۆ ماوەیەک ئەم گۆڤارە وەستاوە، دواتر ژمارە ٣٤ لە ئاداری ٢٠٢٤ و ژمارە ٣٥ لە ئەیلوولی ٢٠٢٤ دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی لە ژمارە ١ تا ١٠ جەعفەر ئیبراهیم، لە ژمارە ١١ تا ١٤ دکتۆر عەبدوڵا ئاگرین، لە ژمارە ١٥

---

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) هەمان سەرچاوە.

(٣) هەمان سەرچاوە.

(٤) https://zheen.org.

تا ٣١ سەنتەری دیراسات و توێژینەوە و ئەکادیمیای پارتی دیموکراتی کوردستان و ژمــــارە ٣٢ و ٣٤ و ٣٥ بەشــی دیراســات و پێگەیاندن بووینە. ســەرنووســەری لە ژمــــارە ١ تا ١٤ نەورەس ڕەشید، لە ژمــارە ١٥ تا ٢٤ دکتۆر عەبدوڵا ئاگرین، لە ژمارە ٢٥ تا ٣٥ دکتۆرە چنار سەعد عەبدوڵا بوونە. ژمارە ١ تا ٤ و ١٢ تا ١٤ لە چاپخانەی حاجی هاشم لە هەولێر، ژمارە ٥ تـــــا ١١ لە چاپخانەی ئاراس لە هەولێر، لە ژمارە ١٥ تا ٣٢ لە چاپخانەی ڕۆژهەڵات لە هەولێر، ژمـارە ٣٤ و ٣٥ لە چاپخانەی دانیشفەر لە هەولێر چاپ کراون. ژمارە ١٤ی تایبەت بووە بە کۆنگرەی ١٣ی پارتی دیموکراتی کوردستان(١).

• بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن:

یەکێکە لە بەشـەکانی مەکتەبی سیاسی، لە ساڵی ١٩٤٦ هۆبەی ڕاگەیاندن و دارایی بووە و لە ئاداری ١٩٧٤ بووەتە ئەمانەتی گشــتی ڕاگەیاندن و ڕۆشــنبیری و لاوان، کاتێک ئەمانەت (وەزارەت)ەکان دامەزران، یەکێک لەوانە ئەمانەتی گشــتی ڕاگەیاندن و ڕۆشــنبیری و لاوان بووە، کە لە ســێ بەڕێوەبەرایەتی گشــتی پێکهاتبوو (بەڕێوەبەرایەتی گشــتی ڕاگەیاندن فەلەکەدین کاکەیی بەڕێوەبەری گشـتیی ئەو بەڕێوەبەرایەتییە بووە، بەڕێوەبەرایەتی گشـتی ڕۆشـــنبیری تەڵعەت نادر بەڕێوەبەری گشــتی ئەو بەڕێوەبەرایەتییە بووە، بەڕێوەبەرایەتی گشـتی لاوان فەرهاد عەونی بەڕێوەبەری گشتی ئەو بەڕێوەبەرایەتییە بووە)(٢)، دواتر بووەتە مەکتەبی ڕاگەیاندن و لە هەفتەی یەکەمی مانگی شـوباتی ٢٠٠٢ بووە بە ١٠ هۆبە کە بریتی بوون لە مەکتەبی ناوەندی ڕۆشـنبیری و ڕاگەیاندن، دەزگای ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنی کوردســتان، دەزگای ڕۆژنامەنوســی برایەتی و خەبات، دەزگای تەلەڤزیۆنی کوردســتان کەناڵی ئاسـمانی، دەزگای ڕۆشـنبیری و ڕاگەیـــــاندن، ئەرشـیفی مەرکەزی، بەڕێوەبەرایەتی تەکنیکی ناوەندی، بەڕێوەبەرایەتی ئینساتی مەرکەزی، ناڤـــەندا خانی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی موکریانی. کاروان ئاکرەیی لە ١٢ی شـوباتی ٢٠٠٠ لەلایەن سـەرۆک مەسـعود بارزانی کرا بە بەرپرسـی ڕاگەیاندن لە مەکتەبی ڕاگەیاندن. لە سـاڵی ٢٠٢٣ لە کۆنگرەی ١٤ی پارتی، مەکتەبی ڕاگەیـاندن بووە بەشێک لە مەکتەبی سیاسی. ئەم بەشە کۆمەڵێ بڵاوکراوەی لەخۆ گرتووە کە هەندێک لەوانە لە ساڵانی ١٩٤٦- ١٩٧٤ لە پێشتر باسکراوە، لەم تەوەرشـدا لە ساڵی ١٩٧٤ بەدواوە باس دەکەین. ڕۆژنامە و گۆڤارەکانی وەک (گۆڤارا پێشمەرگە، گۆڤاری دەنگی پێشـــمەرگە، پاشـــبەندی دەنگی پێشـــمەرگە، بڵاوکراوەی أخبار کوردســـتان (هەواڵی

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) فەرهاد عەونی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٤.

کوردستان)، گۆڤاری صوت کوردستان، بڵاوکراوەی دەنگوباسی کوردستان، بەلاغی عەسکەری، بڵاوکراوەی صـوت الشـبیبة الکردیة- KURD DENGÊ LAWANÊ، ئینسـاتی ناوەندی (م.س)، ئەنسـاتی ناوەندی ئەلکترۆنی (بەشـی ڕۆشـنبیری)، ڕۆژنامەی پەیمان، ڕۆژنامەی هەولێر پۆسـت- هەولێر، ڕۆژناما Kurdish Globe، ئاژانسـی هەواڵی زاگرۆس ZN/ئاژانسـی هەواڵی پەیامنێر.

هەروەها، مەکتەبی ڕاگەیاندن بەشـی دەزگای ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنی کوردسـتان لەخۆگرتووە لەوانە، دەزگای ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنی کوردسـتان وەک (KTV (هەولێر- پیرمام)/ تەلەڤزیۆنی کوردسـتان (کەناڵی مەرکەزی یان ناوەندی، Ktv کوردسـتان سـەتەلایت/کوردسـتان تی ڤی (کەناڵی ئاسـمانی)، تەلەڤزیۆنی زاگرۆس-زاگرۆس تی ڤی (ئاسـمانی)، تەلەڤزیۆنی زاگرۆس عەرەبی، دەزگای بێتەلی پەخشی ڕادیۆ، تەلەڤزیۆنی خەبات، تەلەڤزیۆنی کورستان (دهۆک)، تەلەڤزیۆنی دهۆک، ئێزگەی دەنگی کوردستان/زاخۆ، ڕادیۆی دەنگی زاخۆ، ڕادیۆیا زاخۆ، Ktv کەناڵی (سـلێمانی)، Ktv (کۆیە)، Ktv کەناڵی دەروازەی ڕاپەڕین (ڕانیە)، TV پارتی-کەناڵی شـارەزور، KTV (ئاکرێ)، ڕادیۆی دەنگی کوردسـتان (دهۆک)، ڕادیۆی دهۆک، ئێزگێ دەنگێ شـەقڵاوە، ڕادیۆ پارتی-شـارەزور، ڕادیۆیا ئاکرێ، ڕادیۆیا چۆمان، دەزگای ناوەندی ڕۆشـنبیری ڕادیۆ و تی ڤی کەرکووک وەک KTV(کەرکووک)- کەرکووک تی ڤی- حەمرین تی ڤی (کەرکووک)- باوگوڕگوڕ (کەرکووک)، ڕادیۆی دەنگی کوردستان (کەرکووک).

بەشی چاپخانەی مەکتەبی ڕاگەیاندن بریتین لە ڕزگاری، سەلاحەدین، خەبات، ئەلتەئاخی، موکریان و خانی.

سـەنتەر و دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی بریتی بووە لە دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی (التآخي)، دەزگای موکریان هەولێر، ناڤەندا خانی (دهۆک)، سەنتەرێ دەلال (زاخۆ)، دەزگای شـەفەق (کەرکووک)، دەزگای گوڵان، دەزگای هەرمان (بارزان)، دەزگای (دار الاهالي) لە دهۆک دواتر لە بەغدا، دەزگای شەفەق (فەیلی- لە بەغدا).

نووسـینگەکانی مەکتەبی ڕاگەیاندن بریتین لە نووسـینگەی خەبات، نووسـینگەی برایەتی (سلێمانی)، نووسینگەی دەزگای ڕۆژنامەنووسی برایەتی و خەبات.

یەکەم- ڕۆژنامە و گۆڤار و بڵاوکراوە: ڕاسـتەوخۆ سـەر بە بەشـی ڕۆشـنبیری و ڕاگەیاندن بووینە لەوانە:

١- نتائج المعارک في جبهات القتال في کردسـتان العراق: بڵاوکراوەی خولی بووە، لەلایەن بەشـی دیراسـاتی ئەمانەی گشـتی ڕۆشـنبیری و ڕاگەیاندن و لاوانی شـۆڕشـەوە دەرچووە.

ژمارە ١ی لە ناوەڕاستی نیسانی ١٩٧٤ و ژمـارە ٢ی لە سەرەتای ئایاری ١٩٧٤ و ژمارەە ٣ی لە ١٥ی ئایاری ١٩٧٤ دەرچووە[١].

٢- صـوت کوردسـتان/ دەنـــگی کوردسـتان: دکتۆر کەمال مەزهەر ئەحمەد سـەرپەرشتی دەرکردنی ئەم گۆڤارەی لە ئەسـتۆ بووە، لە ئاداری سـاڵی ١٩٧٤ بۆ ئاداری سـاڵی ١٩٧٥ ناوبراو یاریدەدەری ئەمینداری گشـتی ئەمـــانەی ڕۆشـنبیری و لاوانی شـۆڕش بووە[٢]. نـــاوەڕۆکەکەی بریتی بووە لەو وتار و هەواڵانەی لە ئێزگەی دەنگی کوردستان بە زمانی عەرەبی بڵاودەکرانەوە، تەنیا ٣ ژمارەی لێ دەرچووە، کە ژمــارە ١ی دەنگی کوردستان بە زمانی کوردی لە ساڵی ١٩٧٥ دەرچووە[٣].

٣- بــــارزان/ بارزان نیوز: ڕۆژنامەیەکی گشــتی بوو لە ئەمریکا دەرچووە، وەک ئۆرگانی کۆمەڵەی قوتابیانی قوتابخانەی بارزانیی ناسـێنرابوو. عەبدولقادر محەمەد ئەمین لە ئەمریکا دەریدەکرد. پاش ڕاپەڕین عـــەبدولقادر سـەردانی کوردسـتانی کرد و لە هەولێر دەریکرد، لە ساڵی ٢٠٠٩ ناوەکەی لە (بارزان) کراوەتە (بارزان نیوز).

ئەم ڕۆژنامەیە لە ژێر دروشمی (کوردستان یەک پارچەیە، ئەو سنوورەی جیای کردۆتەوە دەستکردە) بڵاودەکرایەوە. ژمـــارە ١ی لە ئەیلوولی ١٩٨١، بە دیالێکتی کرمانجی خواروو-سـۆرانی و بە ئەلفوبێی کوردی لە عەرەبی و ئارامی داهێنراو چاپکراوە. پاش سـەرهەڵدانی کوردسـتانی باشـوور و لە کاتی هەڵبژاردنی یەکەم خولی پەرلەمانی کوردسـتان، ژمارەکانی ١٠، ١١، ١٢ی ڕۆژنامەی بارزان لە شـــاری هەولێر چاپ و بڵاوکرایەوە و بە یەکجاری گەڕایەوە هەولێر و دامەزرێنەر و خاوەن ئیمتیازی عەبدولقادر محەمەد ئەمین بوو. ژمارە ٥٠ی لە ١٣ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٨ بە ڕەش و سـپی دەرچووە و دامەزرێنەر و خاوەنی ئیمتیاز لەو ژمارەیەدا عەبدولقادر محەمەد ئەمین و سەرنووسەری نەجات حەمید ئەحمەد بووە. ژمارە ١٠٦ی ٨ی ئاداری ٢٠٠٩ بە ڕەش و سپی و ڕەنگاوڕەنگ دەرچووە و دامەزرێنەر و خاوەن ئیمتیاز عەبدولقادر محەمەد ئەمین سـەرنووسـەر غازی حەسـەن بوونە. ژمارە ١٣٥ی ٤ی تشـرینی یەکەمی ٢٠٠٩ بە ناوی (بارزان نیوز) دەرچووە، کە خاوەنی ئیمتیاز و سەرنووسەری غازی حەسەن بووە. دوا ژمارەی ٢٠٢ی ٢٧ی شوباتی ٢٠١١ بووە[٤].

---

(١) من ادبيات الحزب، خەبات(النضال)، عدد ٥١٩، (اواسط حزيران- مطبعة خەبات)، ص ٨.

(٢) فەرهاد عەونی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٦.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلوولی ٢٠٢٣).

(٤) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٢٨- ١٣٣.

پاشکۆ و ڕۆژنامەکانی بارزان/ بارزان نیوز:

أ- **بارزان sport News:** هەفتەنامەیەکی وەرزشـــی بوو، ڕۆژنامەی بارزان نیوز، لە ژێر دروشـمی (بارزان سپۆرت بکە بە سـەرچاوەی زانیاریی وەرزشـی خۆت) دەریدەکرد. ژمارە ١ی لە ٤ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٩ بە لاپەڕەی ڕەنگاوڕەنگ بە زمانی کوردی دیالێکتی کرمانجی خواروو- سۆرانی دەرچووە. ژمارە ٨٢ی لە ٩ی کانوونی دووەمی ٢٠١١ دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی غازی حەسەن و سەرپەرشتیاری گشتی مامە یارە ئەحمەد بووە[١].

ب- **ئەزموون:** پاشـــکۆیەکی ئەدەبی و هونەری بوو. هەفتەنامەی بارزان نیوز لە هەولێر دەریدەکرد. ژمارە ١ی لە ٢١ی شوباتی ٢٠١٠ بە زمانی کوردی دیالێکتی خواروو سۆرانی- کرمانجی بە ڕەش و سپی دەرچووە. ژمارە ٧ی لە ٢٣ی مایسی ٢٠١٠ دەرچووە[٢].

٤- **KURDISTAN NEWS:** ڕۆژنامەی پارتی دیموکراتی کوردســتان بووە، بە زمانی ئینگلیزی لە شـــاری هەولێر بڵاودەکرایەوە. یەکەم ژمـارەی لە مـانگی ئـاداری ١٩٩٣ دەرچووە. بابەتەکانی سیاسی و کۆمەڵایەتی بوون. حەبیب محەمەد کەریم سەرنووسەری بووە[٣].

لەبارەی جۆری ڕۆژنامەکەیەوە وریا جاف پێی وایە (ڕۆژنامەیەکی ســیاســییە)[٤]. بەڵام لە سەرچاوەیەکی دیکە ئاماژە بەوەکراوە کە (مانگانەی گشتییە)[٥].

٥- **من الانترنیت:** گۆڤاری مەکتەبی ناوەندی ڕۆشـــنبیری و ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردستان بە زمانی عەرەبی دەرچووە. ژمـــارە ٣٩ی لە ١٩٩٨[٦]، ژمارە ٧١ لە تشـــرینی دووەمی ١٩٩٨ و ژمارە ٦٥٩ لە شوباتی ٢٠٠١ دەرچوونە[٧].

٦- **هەولێر پۆســـت/ هەولێر:** ڕۆژنـامەیەکی ڕۆژانەی خۆڕاییە لەلایەن پـارتی دیموکراتی کوردســـتان بڵاودەکرێتەوە. بیرۆکەی دەرچوواندنی دەگەڕێتەوە بۆ بەڕێز ســـەرۆ قادر کە

(١) هەمان سەرچاوە، ل ل ٤٤٠- ٤٤١.

(٢) جەمال خەزنەدار، ئینسـكلۆپیدیای ڕۆژنامەگەریی کوردی، بڵاوكراوەكانی سـەندیكای ڕۆژنامەنووسـانی کوردستان گۆڤاری ڕۆژنامەنووس (٤)، بەرگی یەکەم (الف)، (چاپخانەی حاجی هاشم- هەولێر- ٢٠١١)، ل ٥٤٣.

(٣) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠٣.

(٤) هەمان سەرچاوە.

(٥) PDK News Views, (Kurdistan Demokratic Party, Iraq in USA & Eurpe), issue 1, july 1993 ,Merrifield, Virginia, page 5.

(٦) https://zheen.org.

(٧) ئەرشیفی دەستەی ئینسكلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

سەردانی سوێدی کردووە و لە شوێنی مێترۆی ستۆکهۆڵم، ڕۆژنامـــەی بە خۆڕایی دانرابوون و ئەویش بیرۆکەکەی گواستەوە بـــۆ کوردستان و لە هەولێر جێبەجێی کرد، لە ساڵی ٢٠٠٤ سەرۆ قادر بوو بە بەرپرسی مەکتەبی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردستان ڕۆژنامەی هەولێر پۆســـتیان دەرکرد، ئیمتیازەکەی هی شـــارەوانی هەولێر بووە لە ســـاڵی ١٩٩٢ بەڕەزامەندی پـــارێزگاری هەولێر نەوزاد هادی ئیمتیازەکە دراوە بە هەولێر پۆست. ئێکەمجار هەولێر پۆست لە دوایی ساڵی ٢٠٠٥ دەرچووە[١].

سەبارەت بە گۆڕینی ناوی ڕۆژنـــامەکە؛ لەسەر بڕیاری ئەنجوومەنی کارگێڕی ڕۆژنامەی هەولێر پۆســـت بڕیاردرا بەلادانی وشـــەی پۆســـت لە ڕۆژنامەی (هەولێر پۆســـت) کرا بە (هەولێر). لە چـاپخـانەی موکریـانی چـاپ دەکرا و لەلایەن دەزگـای تەتەرەوە پەخش و بڵاودەکرایەوە[٢]. ژمـارە ١٧١ لە ٢٦ی ئابی ٢٠٠٧ دوا ژمـارە بووە بەناوی هەولێر پۆست و ژمارە ١٧٢ی ٢٩ی ئابی ٢٠٠٧ بووەتە هەولێر[٣].

ئەو ژمـــــارانەی لە ئینســـکلۆپیدیا بینیمانن لە هەولێر پۆســـت نووسراوە (ڕۆژنامەیەکی گشتییە هەفتەی دووجار دەردەچێت)، لە ژمارە ١٣٨ تـــا ١٤٦ نووسراوە (لەلایەن دەزگای موکریانی بۆ چاپ و بڵاوکردنەوە دەردەچێت). لە ژمارە ٢٠٥ی ٩ی کـــــانوونی دووەمی ٢٠٠٨ نووسراوە (بە پشتیوانی پارێزگای هەولێر دەردەچێت)، هەرچەندە لە ژمـــارە ٣٣٦ی ٢٨ی تەمووزی ٢٠٠٨ لەسەری نووسراوە (لە ساڵی ١٩٥٠ پارێزگای هەولێر دەریکردووە)[٤]، بەڵام بەڕێزان عـــەبدوڵا زەنگەنە و سەرۆ قادر ئەوەیان ڕەتکردەوە کە ڕۆژنامەی هەولێری ئێســـتا بەردەوامی ڕۆژنامەی هەولێری ســـاڵی ١٩٥٠ بێت، بەڵکو بەردەوامی ڕۆژنامەی هەولێر پۆســتە و هیچ پەیوەندییەکی بەو ڕۆژنامە و پەخشـاننامە و گۆڤارانەی پێشـتر نییە کە بە ناوی هەولێرەوە دەرچوونە[٥]، تا ئێســـتا بەردەوامە لە دەرچوون ژمارە ٤٢١٠ی لە ١٠ی کانوونی یەکەمی ٢٠٢٤ دەرچووە. ئەم ڕۆژنامەیە ماڵپەڕی تایبەت بەخۆی هەیە بە ناونیشـانی www.hawlerweb.net. کە ژمـــارەکانی ئەم ڕۆژنامەیە بە pdf لەم ماڵپەڕەیە

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ سەرۆ قادر، (٢٦ی تشـرینی دووەمی ٢٠٢٣).

(٢) ڕۆژنامەی هەولێر پۆست، ژمارە ١٦٨، (١٥ی ئابی ٢٠٠٧- هەولێر- چاپخانەی موکریانی)، ل ١.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) هەمان سەرچاوە.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ سەرۆ قادر، (٢٦ی تشـــرینی دووەمی ٢٠٢٣)؛ ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلوولی٢٠٢٣).

هەیە، جگە لە هەواڵی ناوخۆیی و جیهانی و سیاسی و ئەدەبی و کولتوری و ئابووری و وەرزشی[1].

ئەو پاشکۆ و هەفتەنامەی ڕۆژنامەی هەولێر دەریدەکرد ئەمانەن:

ا- **بەڕوو:** هەفتەنامەیەکی زانیاری گشتی بوو. ڕۆژنامەی هەولێر بە دیالێکتی کرمانجی خواروو- سۆرانی دەریدەکرد. بە خۆڕایی لەگەڵ ڕۆژنامەی هەولێر بڵاودەکرایەوە. ژمارە ١ی لە ٢ی تشرینی یەکەمی ٢٠٠٩ دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی ئاریان فەرەج و سەرنووسەری جەواد قادر و بەڕێوەبەری نووسینی زکری موسا بوونە. ژمارە ٦٦ی لە ٧ی ئاداری ٢٠١٠ دەرچووە[2].

ب- **ئابووری هەولێر:** پاشکۆیەکی سەربەخۆیە لەلایەن ڕۆژنامەی هەولێر هەفتەی جارێک بڵاودەکرێتەوە. ژمارە ١ی ئەم پاشکۆیە لەگەڵ ژمارە ٢٢٠ی ڕۆژنامەی هەولێر لە ٥ی شوباتی ٢٠٠٨ دەرچووە. جەبار قادر بەڕێوەبەری و ماکوان عزەت و لوقمان مستەفا دەستەی کاری بوون[3].

٧- **Kurdish Globe:** ئەم هەفتەنامەیە لەلایەن بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردستان بە زمانی ئینگلیزی لە هەولێر دەردەچێت و پاڵپشتی دەکرێت. بایەخی بە بابەتە سیاسی و کولتوری و هونەری و زمانەوانی و ئەدەبی و پەروەردە و تەندروستی و وەرزشیەکان دەدا.

ئەم هەفتەنامەیە؛ ژمارە ١ی لە ٣١ی نیسانی ٢٠٠٥ دەرچووە، سەرنووسەری تاهیر تەیب جاف بووە[4]. ژمارە ٨٥ لە ٢٢ی تشرینی دووەمی ٢٠٠٦ دەرچووە، ٦ لاپەڕەی ئینگلیزییە و ٦ لاپەڕەشی کوردییە، لەم ژمارەیەدا نیوەی ئینگلیزیە و نیوەکەی دیکەی بە ژمارە ١ی کوردی دەرچووە، لەسەری نووسراوە (ڕۆژنامەیەکی کوردی و ئینگلیزییە لە هەولێر دەردەچێت). سەرنووسەری ژمارە ١ی کوردییەکەی جەواد قادر و جێگری سەرنووسەر جەمال ئیختیار بوونە. ژمارە ٢٥٦ لە ١٥ی مایسی ٢٠١٠ بە ١٦ لاپەڕەیی بە زمانی ئینگلیزی دەرچووە. سەرنووسەری جەواد قادر، سەرنووسەر ئازاد ئەمین، بەڕێوەبەری نووسینی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، سۆزان دێرون و بەڕێوەبەری نووسینی وڵاتە یەکگرتووەکانی بەریتانیا، بەشدار پوشۆ ئیسماعیل و دەستەی نووسەران ئاکۆ محەمەد، سازان م. مەولودی،

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی دووەم (ب)، ل ل ٤٤٣- ٤٤٥.

(٣) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی یەکەم (الف)، ل ٤٧٩.

(٤) www.kurdishglobe.krd

ئەیوب مەولودی، زەکەریا محەمەد، قاسم خزر و هاوژین ڕەشادەدین بوون. ژمارە ٣٦٩ لە ٢٥ی ئەیلوولی ٢٠١٢ بە ١٦ لاپەڕە بە ئینگلیزی دەرچووە. سەرنووسەری ئازاد ئەمین و بەڕێوەبەری نووسینی وڵاتە یەکگرتووەکانی بەریتانیا، بەشدار پوشۆ ئیسماعیل و دەستەی نووسەران زەکەریا محەمەد، سازان م. مەولودی، ساڵح وەلەدبەگی. ژمارە ٣٧٧، ٣٨٠، ٣٨٧ بەهەمان شێوەی ژمارە ٣٦٩ بوون. ژمارە ٥١٩ لە ٢١ ی کانوونی یەکەمی ٢٠١٥ بە ئینگلیزی بە ٨ لاپەڕە دەرچووە. سەرنووسەری غازی حەسەن بووە و بەڕێوەبەری نووسینی وڵاتە یەکگرتووەکانی بەریتانیا، بەشدار پوشۆ ئیسماعیل و دەستەی نووسەران زەکەریا محەمەد و ساڵح وەلەدبەگی بوون. ژمارە ٥٢٠، ٥٣٤، ٥٣٥، ٥٣٦، ٥٤٥، ٥٤٨، ٥٦٧، ٥٦٨ بەهەمان شێوەی ژمارە ٥١٩ بوون[١]. لە ژمارە ٥٦٨ لە ٢٠ی شوباتی ٢٠١٧ وەستاوە، دووبارە لە ٢١ی ئابی ٢٠٢٣ بە ژمارە ٥٦٩ دەستی بە دەرچوون کردەوە. ژمارە ٥٨١ی لە ١٩ی شوباتی ٢٠٢٤ دەرچووە[٢].

هەروەها ماڵپەڕی تایبەت بەخۆی هەیە بەناوی kurdishglobe.krd سەرپەرشتی ماڵپەڕەکە عەلی سمکۆیە. لە ٢٨ی ئابی ٢٠٢٣ وەک تێستی ئەزموونی کەوتۆتە کار و تا ئێستا بەردەوامە[٣].

٨- **بەرەو هەڵبژاردن:** بڵاوکراوەیەکە لەلایەن بەشی مەکتەبی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن بەیادی هەڵبژاردنی لقی چواری پارتی لە ساڵی ٢٠١٤ دەرچووە[٤].

٩- **ئەنساتی ناوەندی ئەلکترۆنی (بەشی ڕۆشنبیری):** بڵاوکراوەی ڕۆژانەی ئەلیکترۆنی بەشی ڕاگەیاندنی ناوەندی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستانە. بە زمانی کوردی بووە. ژمارە ١٢٣٨ی ١٤ی کانوونی یەکەمی ٢٠٢٢ و ژمارە ١٢٣٩ی ٢٠ی کانوونی یەکەمی ٢٠٢٢ دەزگای ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن/ بەشی ئەنسات، ژمارە ١٢٥٥ی ساڵی ٨ی ١٣ی ئاداری ٢٠٢٣ تا ژمارە ١٢٦١ی ساڵی ٨ی ٢٦ی ئاداری ٢٠٢٣ بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن (ئەنسات بۆ چاودێری و شیکردنەوەی میدیایی)، ژمارە ١٢٦٢ی ساڵی ٨ی ٢٧ی ئاداری ٢٠٢٣ تا ١٢٨٦ی ساڵی ٨ی ٢٥ی نیسانی ٢٠٢٣ بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن تا ئێستاش

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) www.kurdishglobe.krd

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) هەمان سەرچاوە.

بەردەوامە لە دەرچوون[1].

دووەم- ئاژانسی هەواڵی زاگرۆس ZN/ ئاژانسی هەواڵی پەیامنێر:

ئەم ئاژانســە ســەر بە دەزگای ڕۆشــنبیری و ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردســتانە. بە زمانی کوردی و لاتینی و عەرەبی بابەتەکانی بڵاودەکاتەوە. لە ڕێکەوتی ٢٢ی نیسانی ٢٠٠٤، بە ناوی (ئاژانســی هەواڵی پەیامنێر) کەوتەکار، تا ســاڵی ٢٠١٤ بەم ناوە بووە و دواتر ناوەکەی گۆڕاوە بۆ (ئاژانســی هەواڵی زاگرۆس) تا ئێســتا بەردەوامە لە کارەکانی.بارەگاکەی لە هەولێر بووە، ئێستاش لە هەولێر لە میدیا سەنتەرە. بابەتەکانی زیاتر سیاسی کوردستانی، عێراقی و نێودەڵەتی، کۆمەڵایەتی، ئابووری، وەرزشــی، وتار، تەکنەلۆژیا، لایڤ ســتایل و ڕاپرسی لەسەر پرسە گرنگەکانی نێوخۆیی و جیهانین. یەکەم بەڕێــوەبەری میکائیل ئاکرەیی بووە و دواتر ڕێبوار کەریم وەلی و دواتر عەبدولڕەزاق عەلی و دوای ئەو شڤان حەمدی کە تا ئێستا هەر ئەو بەڕێوەبەرێتی. ماڵپەڕیان بە ناونیشانی WWW.Zagrosn.com [2].

سێیەم- دەزگای ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنی کوردستان:

دەزگای ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنی کوردستان لە هەفتەی یەکەمی شوبــاتی ٢٠٠٢ ڕێبوار یەڵدا بەرپرســی ئەم دەزگایە بووە[3]. ئەم دەزگایە چەند تەلەڤزیۆن و ڕادیۆیەک لەخۆ دەگرێت لەوانە:

١- **دەنــگی کوردستانی عێراق:** ئەم ڕادیۆیە لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستان دامەزرا، کە بۆ یەکەمجار لە مێژووی شۆڕشی کوردی و باشووری کوردستاندا ئێزگەیەک هاتە بوون. ئەم ئێزگەیە چەند قۆناغێکی تێپەڕاندووە؛ قۆناغی یەکەمی لە ساڵی ١٩٦٣ تــا ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠، قۆناغی دووەمی لە مــــانگی ئاداری ١٩٧٤ تا ســاڵی ١٩٧٥، قۆناغی سێیەم دوای ساڵی ١٩٧٥ تا ٥ی ئەیلوولی ١٩٨٨ و کۆتا قۆناغی لە سەرەتاکانی ساڵی ١٩٩١ تــا ئێستا بووە[4]. هەندێکجار بە دەنگی کوردستانی عێراق و هەندێکجاریش بە دەنگی

(١) هەمان سەرچاوە.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ شڤان حەمدی حوسێن، (١٥ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٤).

(٣) وریا جاف، مێژووی دەنگی کوردستانی عێراق، (چاپخانەی خەبات- دهۆک- ٢٠٠٢)، ل ١٦٣.

(٤) صالح یوسف صوفی، کرۆنۆلۆژیا کوردستانێ و جیهانێ، بەرگێ سێ، ڕێڤەبەرییا چاپ و بڵاڤکرنێ، (چاپخانا پارێزگەها دهۆکێ- دهۆک- ٢٠١٣)، ل ٩٦٢.

کوردستان کاری کردووە[1].

قۆناغی یەکەم؛ سەبارەت بە یەکەم ڕۆژ و مانگی دەستپێکردنی پەخشی ڕادیۆ ڕای جیاواز هەیە، لە بڵاوکراوەی (PDK News Views) دا هاتووە ((بۆ یەکەمجار لە ١٥ی تەمووزی ١٩٦٣ دامەزرا تا مانگی ئاداری ١٩٧٠ بەردەوام بوو))[2]. وریا جاف نووسیویەتی ((لە ٢٠ی ئابی ١٩٦٣ دەستی بە پەخش کردووە))[3]. ساڵح یوسف نووسیویەتی ((لە ٢٨ی ئەیلوولی ١٩٦٣ دەستپێکرد))[4]. بەڵام بەپێی ئەو بابەتەی لە لاپەڕە ١ی ژمارە ٤٧١ی ڕۆژنامەی خەباتی ئەیلوولی ١٩٦٣ لە ژێر ناونیشانی (دەنگی کوردستان في خدمة الشعب و الثورة) بڵاوکراوەتەوە، نووسراوە ((لە ٢٠ی ئابی ١٩٦٣ ئەم ئێزگەیە دەستی بە پەخش کردووە و دکتۆر سەید عەزیزی شەمزینی بەم بۆنەیەوە وتاری مەلا مستەفا بارزانیی خوێندەوە. ڕادیۆی دەنگی کوردستان هەموو ڕۆژێ لە دەمژمێر ٨ی ئێوارە بە کاتی بەغدا پرۆگرامەکانی لەسەر شەپۆلی کورت بە درێژی ٤٣ مەتر بۆ ماوەی کاتژمێرێک و هەروەها نیو کاتژمێر بەرنامەی دەنگی برایەتی کورد و عەرەب بە زمانی عەرەبی بڵاوکراوەتەوە)). هەروەها لە ژمارە ٤٧٢ی تشرینی دووەمی ١٩٦٣ی خەبات دا هاتووە ((بۆ بەرەوپێشبردنی بەرنامەکانی دەنگی کوردستان بۆ ماوەیەکی کەم وەستاوە، پاشان لەسەر شەپۆلی کورتی ٤٧،٥ مەتر دووبارە دەستی بە پەخشی خۆی کردووەتەوە. بەشی کوردی لە دەمژمێر ٦:٣٠ تا ٨:٠٠ و بەرنامە عەرەبییەکەی بە ناوی (صوت الاخوة العربية الكردية) لە دەمژمێر ٧:٣٠ لەسەر هەمان شەپۆل بووە))[5]. لە وتاری سابیر ئەحمەد بۆ ڕۆژنامەی خەبات هاتووە ((لە ئەیلوولی ڕابردوودا ٢٥ ساڵ بەسەر دامەزراندنی ئێزگەی دەنگی کوردستانی عێراقدا ڕەت بوو، کە لە پاییزی ١٩٦٣دا دەنگی زوڵاڵی گەلی کوردستان و شۆڕشی ئەیلوول و پارتی بەسەرکردایەتی بارزانی نەمر بڵاوبووەوە))[6].

ئەم ئێزگەیە لەسەر شاخی گردەڕەش لە ناوچەی ماوەتی سەر بە پارێزگای سلێمانی لەلایەن سەرکردایەتی شۆڕش دامەزراوە، بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی دەستی بە

(١) سابیر ئەحمەد، یۆبیلی زیوین "٢٥" ساڵەی ئێزگەی دەنگی کوردستانی عیراق، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٨٥، (تشرینی دووەمی ١٩٨٨)، ل ٣.

(٢) PDK News Views, (Kurdistan Demokratic Party, Iraq in USA & Eurpe), issue 1, july 1993 ,Merrifield, Virginia), page 5.

(٣) وریا جاف، مێژووی دەنگی.. سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٥- ١٦.

(٤) صالح یوسف صوفی، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی سێ، ل ٩٦٢.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٦) سابیر ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣.

پەخش کردووە، حەبیب محەمەد کەریم بەرپرســـی لێژنەی ئێزگە و نووســـەر و بێژەری عەرەبی بووە[١]. لەســـەر فەرمانی ســـەرۆک مەلا مســـتەفا بـــــارزانی وەک یەکەم قۆناغی ئەزموونی لە چیای گردەڕەشـەی ماوەت پەخشـکرا، عەبدولخالق مەعروف ڕۆڵی کاریگەر و بەرچاوی هەبووە[٢]، کە ناوبراو لە سـاڵی ١٩٦٣ چووەتە ڕیـــــزەکانی شـۆڕشـی ئەیلوول و بووەتە بەڕێوەبەری ئێزگەی دەنگی کوردستان[٣]، ئەم ئێـــزگەیە لە ڕێگەی کەمال عوسمان ئاغا دابینکرا بۆ شـۆڕش، کە لە ڕێی براکەیەوە سـەلاح عوسـمان ئاغای و لەتیف قۆجە لە بەغدا نێردرا بۆ هەولێر[٤].

دەیـان کـادری پێشـــکەوتووی حزب لە ڕێی ئەم ئێزگەیەوە هەواڵی ســـەرکەوتنەکـانی پێشـــمەرگە و ورەی بەرزی جەمـــــاوەر و هێزی بەرگری میللی دەگەیاندە گوێی هەموو کەسـێک، دوای مـــــاوەیەک ئێزگە گوێزرایەوە دەڤەری قەسر و ماکۆک و پاشـان بۆ کانی خـاتوون لەســـەر ســـنووری ئێران و هـاوکـات، لەوێ بەرنـامەکـانی نـاوخۆی ئێزگە کرایە سەرتاسەری و لە ئێزگەی ناوخۆیی دەرچوو[٥].

دەنگی کوردستانی عێراق، ڕۆژانە سێ کاتژمێـــر لە ١٦:٠٠ بـــۆ ١٩:٠٠ گرینێچ بە زمانی کوردی و عەرەبی و نـاوبەنـاو بە زمـانی ئـاشـــووری و تورکیش پەخش دەکرا. دەنگی کوردســـتانی عێراق بە KHZ ١٦١٠ لە MW و KHZ ٤١٨٠ لە ٧٥مەتر SW بـــــاند پەخش دەکرا[٦].

دوای وەستانی لە ١٠ی شوباتی ١٩٦٤ جارێکی دیکە لە ناوەڕاستی ئـایاری ١٩٦٥ لەلایەن سەرکردایەتی شۆڕش لە گۆڕی گـاجوتان، لە پشت گوندی وەڵاش دامەزرایەوە و دەستی بە پەخشـکردەوە و سـاڵح یوسـفی سـەرۆکی دەسـتەی بەڕێوەبردنی کاروباری ئەم ئێزگەیە

(١) وریا جاف، مێژووی دەنگی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٥- ١٦.
(٢) ژیار پشـــدەری، ئێزگەی دەنگی کوردســـتان دەنگی زوڵاڵی شـــۆڕش و خەباتی نەتەوەیی و بڵندگۆی ڕاستی، گۆڤاری دەنگی پێشمەرگە، ژمارە ١٢٦، (ئەیلوولی ٢٠٠٨- چاپخانەی موکریانی- هەولێر)، ل ٤٠.
(٣) فـاروق ابراهيم شريف، الضـــباط الكورد في الجيش العراقي، الجزء الاول، الطبعـة الاولى، (مطبعـة ORKA MATBAACILIK TURKEY- توركيا- مايس ٢٠١٤)، ص ٢٧٦.
(٤) بەســـەرکردنەوەی هەڤاڵ (لەتیف قۆجە) پێشـــمەرگەی دێرینی شـــۆڕشـــی ئەیلوول، گۆڤاری دەنگی پێشمەرگە، ژمارە ١٥٥، (شوبات ٢٠١١- چاپخانەی ئاراس- هەولێر)، ل ٣٩.
(٥) ژیار پشدەری، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٤٠- ٤١.
(٦) PDK News Views, (Kurdistan Demokratic Party, Iraq in USA & Eurpe), issue 1, july 1993 ,Merrifield, Virginia) , page 5.

بووە[١].

دوای دەرکردنی بەیانی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ ئێزگەی (دەنگی کوردستانی عێراق) وەستاوە و دووبارە لە هاوینی ساڵی ١٩٦٨ لە ناوچەی باڵەکایەتی لە نێوان پردی زەرد و قەسر و ماکۆس تا ڕیککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ دەستی بە پەخش کردووە[٢]، لە ساڵی ١٩٦٩ بارزان مەلا خالید، ڕەفیق چالاک، دڵشاد مەعروف، محەمەدئەمین ئاغوک بە زمانی کوردی، سەعید یەحیا خەتات بە زمانی عەرەبی، سوها عەبدولڕەحمان بە زمانی تورکمانی، شەهید فەڕەنسۆ هەریری و قەشە فەرەنسیس داود بە زمانی ئاشووری، یۆنان هورموز بە زمانی فەڕەنسی، ئەنوەر میرزا بەرواری و جەرجیس فەتحوڵا بە زمانی ئینگلیزی سەرکەوتنی هەڵمەتی نەوتی کەرکووک بڵاوکردەوە[٣]. ئێزگە دوایین جار گوێزرایەوە مەمی خەلان تاکو ڕاگەیاندنی ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ لە نێوان سەرکردایەتی شۆڕش و حکومەتی ناوەندی عێراق ئەوکات ئێزگە وەستا[٤].

قۆناغی دووەم؛ لە پاش دەرکردنی یاسای ئۆتۆنۆمی لەلایەن ڕژێمی بەعس، سەرۆک مەلا مستەفا بارزانی لە ساڵی ١٩٧٤ بڕیاری بەگەڕخستنەوەی ئێزگەی دەنگی کوردستانی داوە[٥]. لە مانگی ئاداری ١٩٧٤ تا ئاداری ١٩٧٥، بە دەنگی کوردستانی عێراق بە شەش باندی جیاواز دەستی بە پەخشکردەوە بە زمانی کوردی، عەرەبی، ئاشووری، تورکی، ئینگلیزی[٦]. لە ٢٩ی ئاداری ١٩٧٤ لە دەوروبەری گوندی کۆسرەتان (هەولێر، چۆمان، ناوەند) بە پەیامێکی سەرۆک مەلا مستەفا بارزانی دەستی بە پەخشکردنی بەرنامەکانی بە زمانەکانی کوردی و عەرەبی و تورکمانی و ئاشووری و ئینگلیزی کردووە. دارا تۆفیق ئەمینی گشتی ڕۆشنبیری و لاوان بووە، ئەوکات مستەفا ساڵح کەریم بوو بە بەرپرسی بەشی کوردی ئێزگەی دەنگی کوردستانی عێراق[٧]. لە پەخش بەردەوام بوو تا ناوی گۆڕا بۆ

(١) وریا جاف، مێژووی دەنگی.. سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٧، ٢١.

(٢) هەمان سەرچاوە، ل ل ٢٧، ٢٨.

(٣) وەصفی حەسەن، داستانا لێدانا گازخانا کەرکووک، دەزگای توێژینەوە و بڵاوکردنەوەی موکریانی، (چاپخانەی خانی- دهۆک- ٢٠١٠)، ل ٣١.

(٤) ژیار پشدەری، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤١.

(٥) فەرهاد عەونی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٤.

(٦) PDK News Views, (Kurdistan Demokratic Party, Iraq in USA & Eurpe), issue 1, july 1993 ,Merrifield, Virginia) , page 5.

(٧) وریا جاف، مێژووی دەنگی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٥٣، ٥٥.

ئەمینداریەتی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن[١].

لە ساڵی ١٩٧٤، سامی شۆڕش لە ڕێگای کەریم شنگالی بە نووسەری وتاری سیاسی و داڕێژەری هەواڵ لە ڕادیۆی کوردستانی عێراق دامەزراوە[٢]. مام هەژار، کەمال میراودەلی، خوشکە گەزیزە، عومەر چاوشین، ڕەفیق چالاک، مستەفا ساڵح کەریم و بارزان مەلا خالید...، وەک کادر لەم ئێزگەیە کاریان کردووە[٣]. زۆر لە بەرنامە و بەیاننامە و ڕاپۆرتەکانی تۆمار و چاپ کردوون. دکتۆر دشنەری ئەڵمانی لە پەرتووکەکەی بەناوی (ڕۆڵەکانی سەلاحەدین) نووسیوویەتی: نەبەس خەڵکی کوردستان، بەڵکو خەڵکی عەرەبی عێراقیش لە ناوەڕاست و باشوور، لە ساڵانی ١٩٧٤ تا ١٩٧٥ ڕۆژانە گوێیان لە بەشی عەرەبی ئێزگەکە دەبوو، تا لە حەقیقەتی ڕووداوەکان (واتە؛ شەڕی سەختی ئەو سەردەمە لە کوردستان) تێبگەن[٤].

قۆناغی سێیەم؛ پەخشی ڕادیۆ لە ساڵی ١٩٧٧ لە ناوچە ئازادکراوەکان هاتەوە پەخش تا پاییزی ١٩٧٩ بە ئاستەنگێکی زۆر بەردەوام بوو[٥]. لە پاییزی ١٩٧٧ ڕادیۆی ئێرە دەنگی کوردستانە، بە زمانی کوردی و عەرەبی لە گوندی بێداو لەلایەن سەرکردایەتی کاتی پارتی دیموکراتی کوردستان دامەزراوە و دەستی بە پەخش کردووە، لەلایەن شەماڵ حەوێزی، ئاسۆ کەریم، فەتحی ئاکرەیی و فارس ئامێدی بەڕێوە دەچوو[٦].

لە هەشتاکان جگە لە کاری حزبی و شۆڕش و پێشمەرگە، بایەخی بە گەیاندنی دەنگی جود و هەروەها بەرەی کوردستانی داوە[٧].

سەبارەت بە ڕێکەوتی دەستپێکردنەوەی پەخشی ئەم ئێزگەیە لە ساڵی هەشتا ڕای جیاواز هەیە؛ لە بڵاوکراوەی (PDK News Views)دا هاتووە (لە ٩ی نیسانی ١٩٨٠

---

(١) ژیار پشدەری، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤١.

(٢) حەمە ئەحمەد جاف، خامەی سامی شۆڕش، گۆڤاری دەنگی پێشمەرگە، ژمارە ١٥٨، (ئایاری ٢٠١١- چاپخانەی ئاراس- هەولێر)، ل ٧٣.

(٣) ژیار پشدەری، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤١.

(٤) سابیر ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣.

(5) PDK News Views, (Kurdistan Demokratic Party, Iraq in USA & Eurpe), issue 1, july 1993 ,Merrifield, Virginia) , page 5.

(٦) وریا جاف، مێژووی دەنگی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٣٥.

(٧) سابیر ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣.

دەنگی کوردستانی عێراق بە شێوەیەکی ڕێکوپێک و ڕۆژانە دەستی بە پەخشکردەوە)[١]. لە بڵاوکراوەی مەتین دا هاتووە (ئێزگەی دەنگی کوردستانی عێراق لە ١٢ی ئایاری١٩٨٠، بە (گوێ بیستی دەنگی کوردستان بن لەسەر شەپۆلی کورت کە درێژیەکەی ٤٩ مەترە، لە دەمژمێر شەش و نیوی ئێوارە و حەفتی بەیانی)، لە دواى کۆنگرەی نۆیەمی حزبەکەمان جارێکی دیکە دەستی کردەوە بە وەشانی)[٢]. هەروەها وریا جاف نووسیویەتی ((لە ١٩ی ئایاری ١٩٨٠ ئێزگەی دەنگی کوردستان لە ناوچەیەکی نزیک سنووری عێراق و ئێران و تورکیا بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی دەستی بە پەخشی بەرنامەکانی کردەوە، کە لەلایەن دکتۆر عەبدولحەمید ئاکرەیی و ئەندازیار ئەحمەد بریفکانی بەڕێوە دەچوو. دکتۆر ڕزگار زاخۆیی لە بەشی ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردستان لە ئێزگەی دەنگی کوردستان لە ١٩ی ئایاری ١٩٨٠ دامەزراوە و کاریکردووە))[٣].

قۆناغی کۆتایی؛ پەخشی ڕادیۆ ڕۆڵێکی چارەنووسسازی لە ڕاپەڕینی جەماوەری کورد لە دژی ڕژێمی سەدام لە ئاداری ١٩٩١دا بینی[٤]. لەم قۆناغەدا سەباح بەیتوڵا بەڕێوەبەر و بەهزاد چەلەبی جێگری بەڕێوەبەر و شێرکۆ ڕەسوڵ سەرنووسەری ئێزگەی دەنگی کوردستانی عێراق بوون. وریا جاف لە هەفتەی یەکەمی مانگی شوباتی ٢٠٠٢ بوو بە بەڕێوەبەری ڕادیۆی دەنگی کوردستانی عێراق[٥]، ئەم ڕادیۆیە تا ئێستا لە پەخش بەردەوامە.

سەبارەت بە ڕێکەوت و شوێنی دەستپێکردنەوەی پەخش؛ وریا جاف نووسیویەتی ((ئێزگە بۆ ماوەیەک لە سەربازگەی باپشتیان بووە سەر بە قەزای سۆران، دوای کۆڕەوی ٣١ی ئاداری ١٩٩١ ئێزگەکە گواستراوەتەوە بۆ گوندی (دار السلام) لە ناوچەی باڵەکایەتی، جارێکی دیکە هێنراوەتە گوندی شێرۆکیان سەر بە قەزای مێرگەسۆر، ئینجا بێخمە و دواتر ناوچەی شەقڵاوە و پیرمام))[٦]. هەرچی ئیسماعیل تەنیایە نووسیویەتی ((لە بەهاری ساڵی ١٩٩١ بارەگاکەی لە هاوینەهەواری پیرمام دامەزرایەوە و دەستی بە پەخشکردەوە))[٧].

---

(١) PDK News Views, (Kurdistan Demokratic Party, Iraq in USA & Eurpe), issue 1, july 1993 ,Merrifield, Virginia) , page 5.

(٢) نشرة مەتین (عەرەبی)، بێ ژمارە، (حوزەیران/ ١٩٨١)، ل ٤.

(٣) وریا جاف، مێژووی دەنگی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٣٧، ١٣٩.

(٤) PDK News Views, (Kurdistan Demokratic Party, Iraq in USA & Eurpe), issue 1, july 1993 ,Merrifield, Virginia) , page 5.

(٥) وریا جاف، مێژووی دەنگی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٦٠، ١٦٣.

(٦) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٤.

(٧) وریا جاف، مێژووی دەنگی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٦٠، ١٦٣.

بڵاوكراوەیەكی تایبەت بە خۆی هەبوو ئەویش:

ا- **دەنـــــگی كوردســـتان:** بڵاوكراوەیەك بوو، ڕادیۆی دەنگی كوردســـتان- عێراقی پارتی دیموكراتی كوردسـتان- عێراق، بە زمـانی كوردی لە ساڵی ١٩٨٣ لە ناوچە ئازادكراوەكانی ژێر دەســـتی شـــۆڕش بڵاویدەكردەوە. بابەتەكانی بریتی بوون لەو وتارانەی لە ڕادیۆ دەخوێندرانەوە. لە قۆناغە جۆربەجۆرەكانیدا چەند خولێكی دیكە دەرچووە[١].

٢- **بێتەلی پەخشـــی ڕادیۆ:** لە هاوینی ســـاڵی ١٩٦٣ دەزگایەكی بێتەلی پەخشـــی ڕادیۆیی هەبووە لەلایەن هێزی پێشمەرگە بەكارهاتووە[٢].

٣- KTV كوردســـتان (كەناڵی مەركەزی یان ناوەندی- پیرمام)/ زاگرۆس كوردی- Zagros (ئاسمانی)/ زاگرۆس عەرەبی- عربیة Zagros:

KTV كوردستان (كەناڵی مەركەزی یان نـــاوەندی- پیرمام)؛ تەلەڤزیۆنا پارتی دیموكراتی كوردستانێ بوو ل هاڤینگەها پیرمام هاتیە دامەزراندن[٣]. لە هەر یەك لە دهۆك و هەولێر و ســـلێمانی لەلایەن پارتی دیموكراتی كوردســـتان ســـێ كەناڵی ناوخۆ كرانەوە. ماوەی پەخشیان پێنج دەمژمێر بوو، بە زمـــانی كوردی و عەرەبی بوو، تەنیا لە شارە سەرەكیەكان پەخشی هەبووە. بەم دواییە بەشی تەكنیكی و زانیاری پارتی دیموكراتی كوردستان توانیان پەخشـەكە فراوان بكەن بۆ سـێ ناوچەی نوێ، سـێ كەناڵی بەهێزكردنی تەلەڤزیۆن دانران لە دەربەندیخان بۆ كەركووك و كۆیە و ئاكرێ[٤].

ســـەبارەت ئێكەم ڕۆژا پەخشـــا وێ و وەســـفی ڕدێنی نڤێســـیە ((ل ١٤ێ ئایارا ١٩٩٢ كەفتیەكاری))[٥] و ساڵح سۆفی نڤێسیە ((لە ١٧ێ گوڵانێ ١٩٩٢ كەفتیەكاری))[٦].

سـەرپەرشـتێ وێ یێ پێشین ئەندازیار ئەحمەد بریفكانی بوو، ب ڕەنج و كەدا ئەندازیار

(١) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٣٠.

(٢) دانا ئادامز شمیدت، سەفەرێک بۆ ناو پیاوە ئازاکانی کوردستان، وەرگێڕانی ئەبوبەکر ساڵح ئیسماعیل، دەزگای توێژینەوە و بڵاوکردنەوەی موکریانی، (چاپخانەی خانی- دهۆک- ٢٠٠٨)، ل ١٤٩.

(٣) صـالح یوسـف صـوفی، سـەرچاوەی پێشـوو، بەرگێ دووێ، ل ٤٩٣؛ وەسـفی حەسـەن ردێنی، ئێزگە و تەلەڤزیۆنێت كوردی ١٩٣٩- ٢٠٠٢، چاپی یەكەم، (بەڕێوەبەرایەتیی چاپخانەی ڕۆشـــنبیری- هەولێر- ٢٠٠٥)، ل ٧١.

(٤) PDK News Views, (Kurdistan Demokratic Party, Iraq in USA & Eurpe), issue 1, july 1993 ,Merrifield, Virginia) , page 6.

(٥) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و.. سەرچاوەی پێشوو، ل ٧١.

(٦) صالح یوسف صوفی، سەرچاوەی پێشوو، بەرگێ دووێ، ل ٤٩٣.

و تەکنیکارێت تەلەڤزیۆنا دهۆک زوهێر یاسین ئامێدی، حەسەن شەبیبە، سدیق مستەفا ئامێدی هاتە دانان، کارمەندین دێرین یێن ڤی کەناڵەی سامی سلێوە (وێنەگر)، هەڤاڵ نەورۆز، سابیر ئەحمەد وەرزش. لە هەفتەی یەکەمی شوباتی ٢٠٠٢، تەحسین ئیسماعیل دۆلەمەری بووەتە بەڕێوەبەری تەلەڤزیۆنی کوردستان/کەناڵی مەرکەزی. لە ساڵی ٢٠٠٥ ناوی گۆڕا بۆ (زاگرۆس تی ڤی)[١].

زاگرۆس کوردی- Zagros (ئاسمانی)؛ ئەم کەناڵە درێژەپێدەری کوردستان تی ڤییە کە لە ١٣ی حوزەیرانی ٢٠٠٥ وەک کەناڵێکی نیشتیمانی و نەتەوەیی و سەرانسەری، دەستی بە وەشان کرد. ئەم کەناڵە بە پێشکەشکردنی دەنگوباس و بەرنامە سیاسییەکان، ئابووری، وەرزشی، ڕۆشنبیری، کلتووری و هونەری توانی ببێتە سەکۆیەک بۆ گەیاندنی پەیامی کوردستان بۆ جیهان و پردێکی بەهێزی پەیوەندی نێوان خەڵک و دەسەڵات بوو[٢].

زاگرۆس عەرەبی- عربية Zagros؛ کەناڵی سەتەلایتی عربية Zagros سەر بە پارتی دیموکراتی کوردستانە. دوای ئەوەی هەردوو کەناڵی سەتەلایتی کوردستان و زاگرۆس لە ١١ی ئاداری ٢٠١٨ چوونە سەر بە دەزگای سەتەلایتی کوردستان، ئیتر کەناڵی زاگرۆس بوو بە عەرەبی[٣].

٤- Ktv کوردستان سەتەلایت/ کوردستان تی ڤی (کەناڵی ئاسمانی): ئێکەمین کەناڵێ ئاسمانییە ل سەر ئاخا کوردستانا عێراقێ هاتە پەخشکرن، ب پشتەڤانیا سەرکردایەتیا پارتی دیموکراتی کوردستان پەخشا خو وەشاند، چەندین پەیامنێر ل پارچێن کوردستانێ و ل چەندین دەولەتێن ئەوڕوپی و ئەمریکا و ڕوسیا هەنە)[٤]. لە ساڵی ٢٠٠٠ بەدران حەبیب لێپرسراوی سەتەلایتی کوردستان بووە و دوایی کاروان ئاکرەیی بەرپرسی کەناڵی کوردستان تی ڤی بووە[٥].

سەبارەت ڕێکەفتا پەخشا ڤێ تلەڤزیۆنێ؛ ساڵح یوسف نڤێسیە ((تەلەڤزیۆنی ئاسمانی کوردستان تی ڤی لە ١٥ی تشرینی دووەمی ١٩٩٨ کە سەر بە پارتی دیموکراتی کوردستانە

(١) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و.. سەرچاوەی پێشوو، ل ٧١؛ وریا جاف، مێژووی دەنگی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٦٣.

(٢) https://kurdistantv.net/ku/news/83190.

(٣) https://kurdistantv.net/ku/news/83190.

(٤) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٢.

(٥) فەرهاد عەونی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٠٢.

دەستی بە پەخشی خۆی کرد))[1]. هەروەسا وەسفی ڕدێنی نڤێسیە ((ل ١٧ی کانوونی دووەمی ١٩٩٩ کەفتیەکاری))[2].

٥- **pêlistank tv HD:** ئێکەم کەناڵێ زارۆکا بوویە، کو ل ١ێ ئایارا ٢٠١٢ ل دهۆکێ ب زمانێ کوردی دەست ب پەخشێ خۆ کریە و ل سالا ٢٠١٧ ڕاوەستیایە. پاشدا چوویە سەر ب دەزگەهێ سەتەلایتا کوردستان و ل ١٧ێ کانوونا ئێکێ یا ٢٠٢٢ پەخشا خو دەستپێکریەڤە و ل ١ێ ئادارا ٢٠٢٣-یێ ئۆفیسا خو ل هەولێرێ ڤەکریە، ڕێڤەبەرێ ڤێ کەناڵێ داروین وەیسە و نزیکی ٥٠ کارمەندێت هەین[3].

چوارەم- نووسینگەی Ktv کەناڵێ (سلێمانی)/ سلێمانی تی ڤی:

ئەڤ تەلەڤزیۆنە ل پاییزا ١٩٩٢ێ ل سلێمانیێ پەخشا خو وەشاند. ئێکەمین ڕێڤەبەرێ وێ هەڵگورد عارف بوو، ل هاڤینا ١٩٩٤ پەخشا وێ ڕاوەستیا[4]. کەناڵی ناوخۆ لە سلێمانی لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستان کرانەوە. ماوەی پەخشی ٥ دەمژمێر بووو بە زمانی کوردی و عەرەبی، تەنیا لە شارەکە پەخش هەبووە. بەم دواییە بەشی تەکنیکی و زانیاری پارتی دیموکراتی کوردستان توانیان پەخشەکە فراوان بکەن[5]. دووبارە لە ١ی ئابی ٢٠٠٨ دامەزراوە و ئێستا بووەتە نووسینگە[6].

پێنجەم- تەلەڤزیۆن و ڕادیۆکان:

ئەم تەلەڤزیۆن و ڕادیۆیانە پێشتر سەر بە ناوچە و لقەکان بووینە بەڵام دواتر هاتوونەتە سەر بە بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن، لەوانە:

١- **Ktv کەناڵێ دەروازەی ڕاپەڕین (ڕانیە)/ DERWAZE HD:** ئەڤ تەلەڤزیۆنە سەر ب

(١) صالح یوسف صوفی، سەرچاوەی پێشوو، بەرگێ سێ، ل ١١٢٠.

(٢) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٢.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ داروین وەیس، (١٨ی ئابی ٢٠٢٥).

(٤) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٥.

(٥) PDK News Views, (Kurdistan Demokratic Party, Iraq in USA & Eurpe), issue 1, july 1993 ,Merrifield, Virginia) , page 6.

(٦) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ عومەر بەکر، (هەولێر- ١ی شوباتی ٢٠٢٣).

پارتا دیموکراتا کوردستانێ ڤە بوو، ل ١٦ێ ئادارا ١٩٩٣ ل شـارێ ڕانیێ دەروازێ ڕاپەڕینێ کەفتیەکاری، ڕێڤەبەرێ وێ فاروق حەمید عەبدولقادر بوو، کارمەندێن وێ خالید مستەفا، بەکر محەمەد عەبدولا، عوسمان ئیبراهیم ڕانیەیی، بەهائەدین عەلی، سەلام خدر بوونە، ئەڤ تەلەڤزیۆنە ل ٩ێ چریا دوویێ یا ١٩٩٤ بەر شەڕێ ناڤخۆ هاتیە ڕاوەستان[1]. لە ١٧ی کانوونی یەکەمی ٢٠١٨ دووبارە دەروازە تی ڤی دامەزرایەوە[2]. کەچی لە پەیجی فەیسبوک نووسراوە (مێژووی دامەزراندنی دەگەڕێتەوە بۆ سـالی ٢٠٠٤ بەلام بە ناونیشانی دیکە، هۆیەکەشی ئەوەیە کە لە مانگی ٨ی ٢٠١٧ پەخشی ئەزموونی ڕادیۆ و تەلەڤزیۆن بەناوی دەروازە و بە ستایلێکی نوێ و تایبەت کرایەوە، دواتریش لە ڕۆژی ١٧ی کانوونی یەکەمی ٢٠١٨ پەخشی فەرمی پرۆگرامەکانی دەروازەمان دەستپێکرد)[3].

٢- **TV پارتی/ کەنالێ شارەزور:** ئەڤ تەلەڤزیۆنە پێشتر ناڤێ وێ تەلەڤزیۆنا یەکگرتن- کەنالێ شارەزور بوو، ل ٢٨ی نیسانی ١٩٩٣ کەفتیەکاری. پەخشا وێ دگەها عەربەت، سیروان، باریکە، زراین، دەربەندیخان. ڕێڤەبەرێ وێ فوئاد حەمە باقی بوو و کارمەندێن وێ ئەسعەد جەباری، ئازاد محەمەد عەزیز، عەلی عەبدولکەریم، فاتیح سالح بوون. ل تیرمەها ١٩٩٣ ناڤێ وێ هاتە گهورین بوو TV پارتی- کەنالێ شارەزور. ل چریا دوویێ ١٩٩٤ ژ بەر شەڕێ ناڤخۆیی دەست ب سەردا هاتەگرتن و هاتە دائێخستن[4].

٣- **KTV (ئاکرێ):** ئەڤ تەلەڤزیۆنە ل ٢٥ێ نیسانا ١٩٩٣ کەفتیەکاری. کارمەندێت وێ یێن پێشین تۆفیق سەلیم (ڕێڤەبەر)، جەمال عەبدولا، مستەفا محەمەد سەعید، موحسین هەدیەلا موحسین، سەربەست ڕەشید، عەبدولڕەحمان سدیق، مەسعود ئەحمەد، غەریب مستەفا، محەمەد حسێن ئەحمەد، مێهڤان سدیق، هەڤال ڕەمەزان عەزو) بوون، بێژەر و نڤیسکار ئەمیر فەندی، کەمال ڕەمەزان، مەلیکا ڕەشید، سەعید مەموزینی، ئەمین بۆتانی، بوهار کەمال، هەڤال ئەحمەد فەندی، عوسمان محەمەد ئەمین، هۆزان سدیق، لەیلا عەبدولغەنی عەلی یەحیا بۆتانی، شێخ موسا وەرمێلی و شەمال ئیسماعیل بوون. کارمەندێن دیتر یێت کەنالێ بەیبین شەعبان کەریم، میرساد ئیبراهیم، حیکمەت جەمیل،

(١) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٤.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ عومەر بەکر، (هەولێر- ١ی شوباتی ٢٠٢٣).

(٣) https://www.google.com/url?q=https://facebook.com/.DerwazeHD/post. 16 DEC 2019.

(٤) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٤.

ئەحمەد خەلیل و ئەحمەد عەزیز[١].

٤- زاخۆ: ئەڤ تەلەڤزیۆنە سـەر ب بەشـێ ڕۆشـنبیری و ڕاگەهـاندنا پارتی دیموکراتی کوردستانە. ل ٢٩ێ چریا دووێ ١٩٩٣ دامەزرایە[٢].

٥- KTV (کۆیە): سێ کەناڵی بەهێزکرنی تەلەڤزیۆن دانران لە دەربەندیخان بۆ کەرکووک و کۆیە و ئاکرێ[٣].

٦- دەلال (زاخۆ): ئەڤ تەلەڤزیۆنە سـەر ب دەزگەهێ دەلال یێ ڕەوشـەنبیریێ ڤەیە کو نها بن سەرپەرشتیا بەشێ ڕۆشنبیری و ڕاگەهاندنا پارتی دیموکراتی کوردستانێ ڤە دەردچیت، لە ١٠ی نیسانی ٢٠٠٦ ل زاخۆ کەفتیەکاری کو تا نها بەردەوامە[٤].

٧- قەڵات: تەلەڤزیۆنی ناوخۆی پارتی دیموکراتی کوردسـتانە سـەر بە بەشـی ڕۆشـنبیری و ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردستانە، لە ١٦ی ئابی ٢٠٠٧ لە هەولێر دامەزراوە[٥].

٨- داسنیا (دهۆک): ئەڤ تەلەڤزیۆنە سەر ب بەشێ ڕۆشنبیری و ڕاگەهاندنا پارتی دیموکراتی کوردستانێ ڤە بوو، لە ١٤ی ئاداری ٢٠١٢ ل دهۆکێ کەفتیەکاری[٦].

٩- داسنیا میوزیک (دهۆک): ئەڤ تەلەڤزیۆنە سەر ب بەشێ ڕۆشنبیری و ڕاگەهاندنا پارتی دیموکراتی کوردستانێ ڤە بوو، ل ساڵا ٢٠١٦ ل دهۆکێ کەفتیەکاری[٧].

١٠- داسنیا سپۆرت (دهۆک): ئەڤ تەلەڤزیۆنە سەر ب بەشێ ڕۆشنبیری و ڕاگەهاندنا پارتی دیموکراتی کوردستانێ ڤە بوو، لە ساڵی ٢٠١٦ ل دهۆکێ و زاخۆ کەفتیەکاری[٨].

---

(١) هەمان سەرچاوە، ل ٧٤.

(٢) ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردسـتان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ عومەر بەکر، (هەولێر- ١ی شوباتی ٢٠٢٣).

(٣) PDK News Views, (Kurdistan Demokratic Party, Iraq in USA & Eurpe), issue 1, july 1993 ,Merrifield, Virginia) , page 6.

(٤) موسەدەق تۆڤی، ئینسکلۆپیدیا پارێزگەها دهۆکێ، (بەرگێ شەشێ- ٢٠١٧)، ل ١٧٧.

(٥) ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردسـتان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ عومەر بەکر، (هەولێر- ١ی شوباتی ٢٠٢٣).

(٦) موسەدەق تۆڤی، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٧٧.

(٧) هەمان سەرچاوە، ل ١٧٧.

(٨) هەمان سەرچاوە، ل ١٧٧.

١١- ڕادیۆی دەنگی کوردســتان/ دهۆک: ڕادیۆی (دەنگی کوردســتان) لە ١٤ی تشـــــــرینی یەکەمی ١٩٩٢ لە شاری دهۆک لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستانەوە دامەزراوە، ناوی لە ١ی حوزەیرانی ٢٠٠٨ گۆڕا بۆ ڕادیۆی (دهۆک)[1]. ڕۆڵەکێ کـاریگەر هەبوویە ژ بۆ ڤەگوهاستنا چالاکی و سیمینار و ئاهەنگا ب شێوەکێ ڕاستەوخۆ و وەشانا دەنگوباسان، ل سەرانسەرێ بەهدینان و سنوورێ تورکیا و سوریا و موسڵ و شێخان ژ بو کوردیکرنا، زمانێ دامودەزگەهێن میری و کەرتێن تایبەت نەمازە ل ناڤبەرا ساڵێن ١٩٩٣ تا ٢٠٠٢. ڕێڤەبەرێت وێ ل دیف ئێک هەوار ئەنوەر بەرواری، عەبدولسـەمەد ئیسـلام، عەبدولوەهاب خالید، کامیران بەرواری...، کارمەندێت ئێزگەی یێن پێشـی کامیران بەرواری، موسـلح یاسـین نێروەیی، ئیسـماعیل تاهیر جانگیر، باییز عومەر، فەرسـەت حاجی، جەلیل خەلیل، گولیزار بەحری، نازم یاسین، عیسمەت محەمەد سەلیم، عەبدولغەفار فەتاح، هناو ڕەشید بەرواری، ئیدریس جەبار، ئەندازیار عەلی نەبی، عەبدوڵا بابەکر بەرواری (شوفێر)[2].

١٢- ڕادیۆی پارتی/ شارەزور: ئەم ڕادیۆیە پێشـتر ناوەکەی ڕادیۆ یەکگرتن- شـارەزور بووە، ل ٢٨ێ نیسـانا ١٩٩٣ کەفتیەکاری، ل سـەر شـەپۆلا FM پەخشـا خو ڕاگەهاند. پەخشـا وێ دگەها عەربەت، سـیروان، باریکە، زراین، دەربەندیخان. ڕێڤەبەرێ وێ فوئاد حەمە باقی بوو و کارمەندێت وێ ئەسـعەد جەباری، ئازاد محەمەد عەزیز، عەلی عەبدولکەریم، فاتیح ساڵح. ل تیرمەها ١٩٩٣ ناڤێ وێ هاتە گهورین بووە ڕادیۆ پارتی- شـارەزور. ل چریا دوویێ ١٩٩٤ ژ بەر شەڕێ ناڤخۆ دەست ب سەردا هاتەگرتن و هاتە دائێخستن[3].

١٣- ئاکرێ: ئەڤ ڕادیۆیە ل ٢٥ێ کانینا دوویێ یا ١٩٩٣ کەفتیەکاری و تـــا نها بەردەوامە. ژ کارمەندێت وی یێن پێشین ئەمیر یوسف ڕێڤەبەر، کەمال ڕەمەزان ڕێڤەبەر، محەمەد ساڵح ڕەسوڵ جێگر، ڕەجەب عەبدال و شێرزاد سەلیم و ڕەمەزان محەمەد قادر دەرهێنەر، مەلیکا ڕەشید، سولاڤ مام عوسمان، زەمرید تاهیر مەلا(شیرین تاهیر مەلا)، سولین تەیب بێژەر، کـــــارمەندێن دیتر سـالم ئەنوەر و دلۆڤان جەمیل، نیمال محەمەد تاهیر، کازم نەسـڕوڵا، هەروەسـا حەکیم بوتانی پەیامنێرێ ڕادیۆیا ئاکرێ بوو ل دهۆکێ، ئەم ڕادیۆیە تا ئێسـتا بەردەوامە[4].

---

(١) صالح یوسف صوفی، سەرچاوەی پێشوو، بەرگێ سێ، ل ١٠١٦.

(٢) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٧٢- ٧٣.

(٣) هەمان سەرچاوە، ل ٦٤.

(٤) هەمان سەرچاوە، ل ل ٧٣- ٧٤.

١٤- زاخۆ/ دەنگی کوردســتان/ دەنگی زاخۆ: ئەڤ ڕادیۆیە ســەر ب پشــکا ڕاگەهاندنا لێژنا ناوچا زاخۆ یـــــا پارتی دیموکراتی کوردســتان بوو[١]، نوکە ســەر ب بەشــێ ڕۆشــنبیری و ڕاگەهاندنا پارتی دیموکراتی کوردســتانە[٢]. ژ لایێ ســەرۆکێ خۆشــتڤی مەســعود بارزانی هاتیە ڤەکرن. ل هاڤینا ١٩٩٤ تا هاڤینا ١٩٩٦ یوسـف حسـێن ڕێڤەبەرێ وێ بوویە، ژ سـالا ١٩٩٧ هەتا ڕاوەســـتیانا وێ ل ســـالا ٢٠٠١ بەدیع محەمەد تاهیر ڕێڤەبەرێ وێ بوویە. ژ کارمەندێت وێ یێت دەســتپێکێ شــڤان شــێخۆ، میکائیل یەعقوب، ڕەشــید عەبدولعەزیز، حاجی سـەعید سندی وەک بێژەر بوون، کارمەندێت دیڤدا ژیان عومەر عەلی، سالم تاهیر، کوڤان حســێن، محەمەد کەمال، عەبدولباری ســلێمان، عەلی عومەر، موشــێ ئەنداراوس، عیسـا شـەرنەخی، بەحری ڕەشـید، حەسـیبا حەسـەن، کوڤان سـالم وەلی، فەرهاد حاجی، عەدنان ڕێســـان، قەدەم خێر حەســـەن و عەبدولباری ســـلێمان...، ل هاڤینا ســـالا ٢٠٠١ ڕاوەستیا[٣].

ســـەبارەت ب ناڤ و ڕێکەفتا پەخشـــا ڕادیۆیێ بۆچوونێن جیاواز هەنە؛ کو عومەر بەکر دبێژیت: "ل ٢٩ێ چریا دوێ ١٩٩٣ دامەزرایە"[٤] و وەسفی ڕدێنی نڤێسیە ((ڕادیۆیا زاخۆ ل ٢٢ێ چریا دوویێ ١٩٩٣ دەسـت ب کاری کریە))[٥]. هەرچی سـاڵح یوسـفە دوو بۆچوونێن جیاواز د پەرتووکا خودا نڤێسـینە، ل ڕوپەلێ ١١٦٧دا نڤێسـیە ((ئێزگەی دەنگی کوردسـتان لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستان لە ٢٩ی تشـــــرینی دووەمی ١٩٩٣ لە زاخۆ دامەزرا)) هەمان دەم ل ڕوپەلێ ١٢٧١دا نڤێســـیە ((ڕادیۆی دەنگی زاخۆ لە ٢٩ی کانوونی یەکەمی ١٩٩٣ لە زاخۆ لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستانەوە دامەزرا))[٦].

١٥- ڕادیۆی سـۆران: ئەم ڕادیۆیە لە ١٥ی کانوونی دووەمی ١٩٩٥ لەلایەن لقی ١٠ی سـۆران کراوەتەوە، کە لە ژێر چاودێری مەکتەبی ڕۆشـــنبیری و ڕاگەیاندن بووە، بەڕێوەبەرەکەی

(١) هەمان سەرچاوە، ل ٦٦.

(٢) ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردسـتان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ عومەر بەکر، (هەولێر- ١ی شوباتی ٢٠٢٣).

(٣) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٦.

(٤) ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردسـتان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ عومەر بەکر، (هەولێر- ١ی شوباتی ٢٠٢٣).

(٥) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٦.

(٦) صالح یوسف صوفی، سەرچاوەی پێشوو، بەرگێ سێ، ل ل ١١٦٧، ١٢٧١.

زەینەل خەیری بووە[١]. کارمەندێن وێ شـــوان ڕەواندزی، کەلســـوم شـــوان، ڕزگار نەورۆز، یوسف حەسەن زێڕۆ و حەیدەر ڕەواندزی[٢].

١٦- دەنگێ شەقڵاوە: ئەڤ ئێزگە ب ئامادەبوونا شەهید سامی عەبدولڕەحمان ل ١٧ێ کانینا ئێکێ یا ١٩٩٥ پەخشـــێ خۆ ڕاگەهاند. کارمەندێن پێشـــی یێن وێ هەژار محەمەد وســـو ڕێڤەبەر، حەسـەن خۆشناو، فاخیر ساڵح، محەمەد خەلیل بندیان، سـەردار عەبدوڵا، تەخیر عەبدولکەریم، چۆمـان حەسەن، عوسمان مەجید، ئەمین حەیدەری و ئارسن عومەر[٣].

١٧- چۆمان: ئەڤ ڕادیۆیە ل ١١ێ تەباخا ١٩٩٦ کەفتیەکاری[٤].

١٨- خانەقین: ئەم ڕادیۆیە لە ١٦ی ئابی ٢٠٠٤ کەوتووەتەکار[٥].

١٩- دەلال (زاخۆ): ئەڤ ڕادیۆیە ل ١٠ی نیسانی ٢٠٠٦ کەفتیەکاری[٦].

٢٠- زاگرۆس: ئەڤ ڕادیۆیە ل ٢١ی ئاداری ٢٠٠٦ کەفتیەکاری[٧].

٢١- دەنگی کوردستان/ هەڵەبجە: ئەم ڕادیۆیە سەر بە بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردســـتانە. لە ٢١ی ئاداری ٢٠٠٦ لە پارێزگای هەڵەبجە لەســـەر دەســـتی فەرەیدون جوانڕۆ دەســـتی بە پەخشـــی بەرنامەکانی ڕادیۆی ناوەند کردووە، لەگەڵ چەند بەرنامەیەکی تایبەت بە خۆی پاشـان لە سـاڵی ٢٠١٢-ەوە بووە خاوەن پەخشـی تایبەت بە خۆی کە هەفتانە ٢١ بەرنامەی جۆراوجۆری سیاسی، ئەدەبی، کلتوری، زانستی، ڕۆشنبیری... پێشـکەش دەکات. تاکە ڕادیۆیە لە سـنوورەکەیان گرنگی بە شـێوەزاری هەورامی داوە. لە ڕووی تەکنیکەوە لە سـاڵی ٢٠١٣-ەوە بەمەبەسـتی فراوانکردنی سـنووری پەخشـەکەیان بە توانای ٣٠٠ وات پەخشـی ناوچەی هاورامانیان لە چیای بەفری میری داناوە. پەخشـەکەیان تەنیا دەگاتە هەورامانی باشـــوور و ڕۆژهەڵات کە ئامانجیان گەیاندنی زانیاری زانســـت و

(١) محەمەد، لە سـێیەمین سـاڵڕۆژی دا... ئێرە سـۆرانە، دەنگی ئاشـتی ئازادی دیموکراسـی، ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٢٥٠٦، (پێنج شەممە ١٩٩٨/١١/١٥- هەولێر)، ل ٨.

(٢) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ٧٧.

(٣) هەمان سەرچاوە، ل ٧٩.

(٤) هەمان سەرچاوە، ل ٨٠.

(٥) ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردسـتان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ عومەر بەکر، (هەولێر- ١ی شوباتی ٢٠٢٣).

(٦) هەمان سەرچاوە.

(٧) هەمان سەرچاوە.

ڕۆشنبیری بووە. هەروەها لە ساڵی ٢٠١٨ بەمەبەستی فراوانکردنی سنووری پەخشەکەیان بە توانـــــای ١٠٠٠ وات پەخشـی پێنجوین و شـارباژێڕ و بەشـێک لە ڕۆژهەڵات لە چیای هۆمەران داناوە. لە ماوەی دامەزراندنیەوە تا ماوەی ٤ ســـاڵ محەمەد عەبدولقادر بەڕێوەبەری یەکەم بووە، پاشـــان بۆ ماوەی کەمتر لە ســـاڵێک بێســـتون تۆفیق وەک بەڕێوەبەری دەســـتبەکار بووە. لە ســـاڵی ٢٠١١-ەوە تا ئێســـتا شـــاخەوان کەریم وەک بەڕێوەبەری بەردەوامە لە خزمەتکردن. لە ئێستادا لە شـەو و ڕۆژێکدا ماوەی ٢١ دەمژمێر پەخشی بەرنامەکانیان دەکەن[١].

٢٢- موسڵ: ئەڤ ڕادیۆیە ل ساڵا ٢٠٠٨ کەفتیەکاری[٢].

٢٣- داسنیا (دهۆک): ئەڤ ڕادیۆیە سەر ب بەشێ ڕۆشنبیری و ڕاگەهاندنا پارتی دیموکراتی کوردستانێ ڤە بوو، ل ١١ی چریا دوویێ ٢٠١٠ ل دهۆکێ کەفتیەکاری[٣].

٢٤- کازیوە: ئەم ڕادیۆیە لە ١ی ئەیلوولی ٢٠١٣ لەلایەن لقی ٢٢ی گەرمیانی پارتی دیموکراتی کوردســـتانەوە لە گەرمیان دامەزراوە. تا ٢٠٢٢ ســـەر بە لقی ٢٢ی گەرمیان بووە، دواتر لە ١ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٢ چووە سەر بە بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردستان. بارەگاکەی لە کەلارە، پەخشەکەی بۆ کەلار و دەوروبەریە، لەسەر فریکوێنسی (FM ٩٦.١) پەخشـەکانی دەکات، تا ڕادەیەکی زۆر خزمەتێکی بەرچاوی ناوچەکەی کردووە لە گەیاندنی هەواڵ و بابەتە جیاوازەکانی سیاسی، ئەدەبی، کلتوری، زانستی، ڕۆشنبیری... بوون. بەرنامەکانی کازیوەی بەیان، پرسـیار و دیاری، هۆشـیاری تەندروسـتی، کۆمەڵایەتی فەرهەنگی، بەرنامەی سیاسی بەناوی کۆباس، خەڵاتی کـازیوە بوون. لەسەرتادا پەخشەکەی ٨ دەمژمێر بووە، لە ٨ی بەیانی بۆ ٤ی ئێوارە، دواتر پەخشـــەکەی فراوانترکراوە بۆ ١٢ی شەو، لە ئێستادا پەخشەکەی ٢٤ دەمژمێـرە. لەسەرتادا ئارام ئیکرام بەڕێوەبەری بووە دواتر کاروان کەلاری بووەتە بەڕێوەبەری، دوای ئەو کاک وریا بۆ ماوەی ســاڵێک ســەرپەرشــتی کردووە، دوای ئەو کاک بەرهەم بۆ مـاوەی ساڵێک بەڕێوەی بردووە، لە ساڵی ٢٠١٩-ەوە تا

(١) ئەرشـیفی دەســتەی ئینســکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردســتان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ شاخەوان کەریم محەمەد، (١٥ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٤).

(٢) ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردسـتان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ عومەر بەکر، (هەولێر- ١ی شوباتی ٢٠٢٣).

(٣) موسەدەق تۆڤی، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٧٣.

ئێستا کاروان کەلاری بووەتەوە بەڕێوەبەری[١].

٢٥- دەروازە (DERWAZE): ئەم ڕادیۆیە ل ١٧ی کانوونی یەکەمی ٢٠١٨ دەستی بەکارەکانی کردووە[٢]. لە مێژووی دامەزراندنی دەگەڕێتەوە بۆ سالّی ٢٠٠٤ بەڵام بە ناونیشانی دیکە، هۆیەکەشی ئەوەیە کە لە مانگی ئابی ٢٠١٧ پەخشی ئەزموونی ڕادیۆ و تەلەڤزیۆن بەناوی دەروازە و بە ستایلێکی نوێ و تایبەت کرایەوە، دواتریش لە ڕۆژی ١٧ی کانوونی یەکەمی ٢٠١٨ پەخشی فەرمی پرۆگرامەکانی دەروازەمان دەستپێکرد[٣].

٢٦- بەردەڕەش: ئەڤ ڕادیۆیە ل ١٨ی ئابی ٢٠٢١ کەفتیەکاری[٤].

٢٧- شێخان: ئەڤ ڕادیۆیە ل مەها تەمووزا ٢٠٢٤ ل شێخان هاتیە دانان کو ڕێڤەبەرێ وێ کاروان باعەدری بوو[٥].

٢٨- زێد: ئەڤ ڕادیۆیە سەر ب پارتی دیموکراتی کوردستانە، ل دهۆک و هەڤلێر و سلێمانی و کەرکووک پەخش وێ هەبوو[٦].

شەشەم- ناوەندی ڕۆشنبیری ڕادیۆ و تی ڤی کەرکووک:

ئەم دەزگایە لە سالّی ٢٠٠٤ لە کەرکووک دامەزراوە، یەکەم سەرپەرشتی ئەم دەزگایە بەختیار تاڵەبانی دوای ئەو کاوێز مەلا پەروێز بووە، لە خیانەتەکەی ١٦ی ئۆکتۆبەری ٢٠١٧ ئەم دەزگایە داخراوە[٧]، پێکدێت لە:

١- KTV کوردستان تی ڤی/ کەرکووک تی ڤی/ حەمرین تی ڤی/ باوەگوڕگوڕ تی ڤی:

---

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ کاروان کەلاری، (٢٠ی شوباتی ٢٠٢٤).

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ عومەر بەکر، (هەولێر- ١ی شوباتی ٢٠٢٣).

(٣) https://www.google.com/url?q=https://facebook.com/.DerwazeHD/post. 16 DEC 2019.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ عومەر بەکر، (هەولێر- ١ی شوباتی ٢٠٢٣).

(٥) هەمان سەرچاوە.

(٦) شەریف وەرزێر، رادیۆو رادیۆی کوردی، چاپی یەکەم، (چاپخانەی چوارچرا- ٢٠١٠)، ل ٣٨٢.

(٧) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ کاوێز مەلا پەروێز، (١٥ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٤).

کەناڵێکی ناوخۆیی بووە لە ساڵی ١٩٩٣ لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستان لە کەرکووک بە ناوی (کەرکووک) تی ڤی کرایەوە. مـــاوەی پەخشـی ٥ دەمژمێرو بە زمانی کوردی و عەرەبی بوو[١]. دواتر بەناوی کوردســتان تی ڤی لە ٢١ی تەمووزی ٢٠٠٤ دەســتی بە پەخشکردووە، لە ساڵی ٢٠٠٦ بۆ مـــاوەیەکی کورت ناوی گۆڕاوە بۆ (حەمرین تی ڤی)، دواتر ناوی بووەتە (بـــــاوەگوڕگوڕ). لە خیانەتە شــومەکەی ١٦ی ئۆکتۆبەری ٢٠١٧ ڕاوەســتاوە. یەکەم بەڕێوەبەری ئەم تەلەڤزیۆنە تەها تەیفور بووە و دوای ئەو ســەردار جاف بووەتە بەڕێوەبەری[٢].

٢- **دەنگی کوردستان (کەرکووک):** ئەم رادیۆیە لە کەرکووک لە ١٥ی تشرینی دووەمی ٢٠٠٣ دەستی بە پەخشکردووە. یەکەم بەڕێوەبەری کاوێس مەلا پەروێز، دواتر سامان، دوای ئەو مەریوان کەمـال حسێن تا وەستانی لە ١٦ی ئۆکتۆبەری ٢٠١٧ بەڕێوەبەری بووە[٣]. ڕادیۆی کەرکووک لە ١٥ی تشــرینی دووەمی ٢٠٠٣ دامەزراوە و یەکەمجار سەر بە لق بووە، دوای ساڵی ٢٠٠٤ چۆتە سەر ئەم دەزگایە[٤].

حەفتەم- دەزگا و نووسینگە و چاپخانەکانی بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن:

بەشـــی ڕۆشـــنبیری و ڕاگەیاندن چەند چاپخانە و دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوە لەخۆ دەگرێت:

١- **ڕزگاری:** ئەم چاپخانەیە ل ساڵا ١٩٤٩ پاراستنی ماڵی نهێنی پارتی و مانەوەی سکرتێرەکەی هەمزە عەبدوڵا لە بەغدا زۆر گران بوو، بۆیە بە زوویی لە بەغداوە گواسترایەوە بۆ سلێمانی لەگەڵ هەموو کەلوپەلی چاپەمەنی، تا ماوەیەک چاپخانەی ڕزگاری لە دەرەوەی ســلێمانی گوندی سیتەک دەپارێزرا و بەکاردەهێنرا[٥].

٢- **سـەلاحەدین:** ئەم چاپخانەیە لە ٦ی نیسـانی ١٩٦٠ دەسـتی بەکارکردن کرد و ژمارە ١٩٥ی

(١) PDK News Views, (Kurdistan Demokratic Party, Iraq in USA & Eurpe), issue 1, july 1993 ,Merrifield, Virginia) , page 6.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ کاوێز مەلا پەروێز، (١٥ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٤).

(٣) هەمان سەرچاوە.

(٤) ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردسـتان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ عومەر بەکر، (هەولێر- ١ی شوباتی ٢٠٢٣).

(٥) علی عبدالله، سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٢.

خەبات یەکەم ژمارەی بووە کە لەم چاپخانەیەی پارتی دیموکراتی کوردستان چاپکرابێت[١].

چاپخانەی سەلاحەدین لە مەکینەی چاپی دەستی لە جۆری ڤیکتۆریا، مەکینەی هەندبەرگ، مەکینەی لاینۆتایپ بۆ ڕێکخستنی تایپ و ئامێری ئینتەرتایپ بۆ کاستکردنی پیت و مەکینەی بڕین پێکدەهات. چاپخانەکە بەناوی نوری شاوێس و ڕەشید عارف و ئیبراهیم ئەحمەد تۆمارکرابوو. خاوەنی کارگێڕی چاپخانەی سەلاحەدین کە چاپکردنی ڕۆژنامەی خەباتی لە ئەستۆ بوو هەر یەک لە عەبدولڕەحمان زەبیحی سەرپەرشت و مام سەفەر(سەفەر مەلا نزور) چاپ (فەرهاد محەمەد لێرەدا ناوی مام سەفەری وەک (سەفەر مەلا نزور)ی ناساندوە بەڵام لە لاپەڕە ٨ی ژمارە ١٥٨٥ی ڕۆژنامەی برایەتی (التآخي)ی ٢ی ئاداری ١٩٩٣، کە فەرهاد محەمەد سوودی لێ بینیوە، مام سەفەر دەڵێت: "من ناوم سەفەر مەلا غەفورە")، محەمەد بچکۆڵ دیزاینەری پیت و محەمەد سەعید لەسەر لاینۆ تایپ بوون. سەرپەرشتیکردن و دانانی مەکینەی چاپ و لاینۆ لەلایەن هەردوو ئەندازیار نوری عومەر و ئیبراهیم هایس کراوە. دوای تێپەڕاندنی ئاریشەکانی ناو حزب و وەرگرتنی مۆڵەتی فەرمی کارکردنی حزب، حزب چاپخانەی سەلاحەدینی لە یەکێک لە کۆمپانیاکانی بەغدا کڕی کە نرخەکەی ٥٠٠ یان ٦٠٠ دینار بووە، نیوەی پارەکەی ڕەشید عارف کە مقاول بووە و نیوەکەیتری وەزارەتی پیشەسازی عێراق داویەتی[٢].

لەبارەی کڕین و دانانی ئەم چاپخانەیە؛ فەرهاد محەمەد نووسیویەتی ((تا ژمارە ٢٠٠ی ڕۆژنامەی خەبات لە چاپخانەی (رأي العام) چاپ دەکرا و لە ژمارە ٢٠١-ەوە لە چاپخانەی سەلاحەدین دەرچووە))[٣] و هۆگر بەهادین شەریف ئاماژە بەوە دەکات کە پارتی دیموکراتی کوردستان لە ساڵی ١٩٥٩ چاپخانەی سەلاحەدینی کڕیوە[٤]، هۆگر بەهادین لێرەدا سوودی لە لاپەڕە ٣٣- ٣٤ی پەرتووکی (کاریگەریی شۆڕشی ئەیلوول لەسەر ڕۆژنامەوانیی کوردی)ی ئازاد عوبێد ساڵح وەرگرتووە، ئێمەش بەدواداچوونمان بۆ سەرچاوەکە کرد، ئەویش لاپەڕە ٢٢٣ی ژمارە ٢٣ی گۆڤاری ڕامانی وەک سەرچاوە بەکارهێناوە کە دیداری سەفەر مەلا غەفووری تێدایە و هیچ ئاماژە بەکڕینی چاپخانە لە ساڵی ١٩٥٩ نەکراوە. کەچی لە ژمارە ١٩٥ی خەباتدا نووسراوە (بڕیاربوو لە ٤ی نیسان (واتە ساڵی ١٩٦٠) ژمارەیەکی تایبەت بەبۆنەی ساڵیادی خەبات دەربچێت، بەڵام بەهۆی

(١) جريدة خەبات النضال، عدد ١٩٦، (٨ نيسان ١٩٦٠- بغداد)، ص ص ١، ٨.

(٢) فرهاد محمد أحمد، المصدر السابق، ص ص ٦١- ٦٣.

(٣) المصدر السابق، ص ٥٧.

(٤) هۆگر بەهادین شریف، ماستەرنامە، ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردستان (١٩٧٦-١٩٩١)، (هەولێر- ٢٠٢٣)، ل ٤٧.

گواستنەوەی بارەگای کارگێڕی و دانانی چاپخانەی سەلاحەدین دەرنەچوو و ژمارەی دابێت (واتە ١٩٦) ژمارەیەکی تایبەت دەبێت بەو یادە)[١]. لە ژمارە ١٩٦ی خەباتدا ئیبراهیم ئەحمەد نووسیویەتی (لە ساڵی یەکەم کە ١٩٤ ژمارەی خەبات دەرچووە بەشێوەیەکی ڕێکوپێک دەرنەچووە، بەو هیوایەم لەمەودوا کە ئامێر و چاپخانەی تایبەتی بەخۆی هەیە بە ڕێکوپێکی دەربچێت)[٢]. بە پشت بەستن بە زانیارییەکانی ژمارە ١٩٦ی ڕۆژنامەی خەبات بۆمان ڕوون دەبێتەوە کە ژمارە ١٩٥ی ساڵی ٢ی ٦ی نیسانی ١٩٦٠ی ڕۆژنامەی خەبات لە چاپخانەی سەلاحەدین چاپکراوە.

لەبارەی ناونانی چاپخانەکە؛ ئاماژە بەوەکراوە کە لەبەر بارودۆخی سیاسی ئەو کات پارتی نەیتوانی ناو لە چاپخانەکەی بنێت خەبات، بۆیە ناوی سەلاحەدین دانرا. لە ٢٨ی ئەیلوولی ١٩٦١ بڕیاری هەڵوەشاندنەوەی پارتی دیموکراتی کوردستان درا و ئیمتیازی ڕۆژنامەی خەبات ڕەتکرایەوە و چاپخانەی سەلاحەدینیش بەوپێیەی کە چاپخانەی پارتی دیموکراتی کوردستان بوو داخرا[٣].

٣- **خەبات:** ئەم چاپخانەیە هی پارتی بووە، لەگەڵ دەستپێکردنی شۆڕشی ئەیلوول سەرکردایەتی شۆڕش کەوتە خۆی بۆ پەیداکردنی چاپخانە، ئەوەبوو لە ساڵی ١٩٦٣ پیتیان لە بەغدا کڕی ناچاربوون قاڵب بەکاربهێنن بۆ پیتچنین، بەشێوەیەکی زۆر سادە کاریان دەکرد لە ناوچەی ماوەت چیای گردەڕەش. لە زستانی ١٩٦٤ چاپخانەیەکی بچووک بەدەستکەوت کە بە دەست و قاچ کاری پێدەکرا، لەلایەن ئەحمەد دەشتی و مستەفا ڕابەر لە شاری هەولێرەوە گەیێندرایە دەستی شۆڕش و چیاکان، بەسەرپەرشتی حەبیب محەمەد کەیم لە گوندی سونێ لە ناوچەی قەڵادزێ دامەزراند[٤]، هەرچەندە لەسەرەوە باسی ئەوە کراوە کە گوایە بە پیت لێدان ڕۆژنامەکەیان دەرکردووە، بەڵام بەپێی ئەو ژمارانەی خەبات کە لەبەر دەستمانن لە دەستەی ئینسکلۆپیدیا، ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت کە ژمارە ٤٦٧ و ٤٦٨ بە دەست نوسراونەتەوە و ژمارە ٤٦٩ی حوزەیرانی ١٩٦٣ تا ژمارە ٤٧٣ی ١٩٦٤ لە

---

(١) جريدة خەبات- نضال، عدد ١٩٥، السنة الثالثة، (الاربعاء ٦ نيسان ١٩٦٠)، ص ٢.

(٢) ابراهيم احمد يتكلم..، جريدة خەبات- نضال، عدد ١٩٦، السنة الثانية، (الجمعة ٨ نيسان ١٩٦٠)، ص ص ١، ٨.

(٣) ڕۆژنامەی برایەتی (التآخي)، ژمارە ١٥٨٥، (١٩٩٣/٣/٢)، ل ٨؛ دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣٩- ٤٠.

(٤) دیدەنییەکی خێرا لەگەڵ مام سەفەر مەلا غەفوور و یەکەم چاپخانەی شۆڕشی کوردستان، گۆڤاری ڕامان، ژمارە ٢٣، (٥ ئایار ١٩٩٨- چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری- هەولێر)، ل ٢٢٣.

چاپخانەی خەبات ڕۆژنامەکە چاپکراوە[١]. دوای جیابوونەوەی جەلال تاڵەبانی و ئەوان لە پارتی دیموکراتی کوردستان لە ساڵی ١٩٦٤، چاپخانەی خەباتیان سوتاند و چوون بۆ ئێران، پارتی دیموکراتی کوردستان لە ڕێی لقی دوو لە هەولێر بە نهێنی دووبارە چاپخانەیەکی کڕیەوە و چاپخانەی خەباتی دانایەوە[٢]. ژمارە ٤٧٤ی تشرینی دووەمی ١٩٦٤ تا ژمارە ٤٧٦ی شوباتی ١٩٦٥ی خەبات، لە چاپخانەی خەبات چاپکراوە، ژمارە ٤٧٧ بە تایپی دەستی کراوە، ژمارە ٤٧٨ی حوزەیرانی ١٩٦٥ تا ژمارە ٤٨٨ی حوزەیرانی ١٩٦٦، ژمارە ٥١٤ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٩، و ٥١٥ی تشرینی دووەمی ١٩٦٩ لەو چاپخانەیە چاپکراوە[٣]. لە ساڵی ١٩٦٥ چاپخانەکەیان گواستەوە بۆ گوندی لێوژێی سەر بە ناوچەی نێودەشت، لەبەر بۆردومانی فڕۆکەکانی دوژمنان بۆ پاراستنی گیانی کارمەندان و چاپخانەکە لە ناوەڕاستی ١٩٦٦ چاپخانەکەیان گواستەوە بۆ گوندی سوورەبان سەر بە ناوچەی قەسرێ. تا دواکات چاپخانەکە گوازرایەوە بۆ گوندی مەمی خەلانی سەر بە ناوچەی چۆمان تا نسکۆی ١٩٧٥ بەردەوام بوو، بە یەکجاری لەوێ مایەوە چونکە ئەوێ شوێنێکی پارێزراوبوو و بۆردومانی فڕۆکەکان کاری تێ نەدەکرد. دوای ڕێککەوتنامە شوومەکەی جەزائیر ٦ی ئاداری ١٩٧٥ و تێکچوونی شۆڕش، چاپخانەکە بە دینامیت تەقێندرایەوە بۆ ئەوەی نەکەوێتە دەست دوژمنان[٤]. لە ساڵی ١٩٦٩ ڕۆژنامەی خەبات لەم چاپخانەیە لە چاپ دراوە[٥]. لە ساڵی ١٩٩٢ چاپی دووەمی پەرتووکی (بارزانی و بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد) لەم چاپخانەیە چاپ کراوە[٦]. لە ساڵی ١٩٩٤ بەهۆی

---

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٣.

(٣) خەبات، عدد ٤٧٤، (تشرین الثاني ١٩٦٤- مطبعة خەبات). خەبات، عدد ٤٧٥، (كانون الاول ١٩٦٤- مطبعة خەبات). خەبات، عدد ٤٧٦، (شباط ١٩٦٥- مطبعة خەبات). خەبات، عدد ٤٧٧، (نيسان ١٩٦٥). خەبات، عدد ٤٨٨، (حزيران ١٩٦٦- مطبعة خەبات). خەبات، عدد ٤٨٧، (ايار ١٩٦٦- مطبعة خەبات). خەبات، عدد ٤٨٦، (آزار ١٩٦٦- مطبعة خەبات). خەبات، ژمارە ٤٨٥، (ریبەندان(سەرەتای شباط) ١٩٦٦- چاپخانەی خەبات). خەبات، عدد ٤٨٣، (كانون الاول ١٩٦٥- مطبعة خەبات). خەبات، ژمارە ٤٨٢، (سەرماوەز ١٩٦٥- چاپخانەی خەبات). خەبات، ژمارە ٤٨٠، (خەرمانان ١٩٦٥- چاپخانەی خەبات). خەبات، عدد ٤٧٨، (حزيران ١٩٦٥- مطبعة خەبات). خەبات(النضال)، عدد ٥١٤، (تشرين الاول ١٩٦٩- مطبعة خەبات). خەبات(النضال)، عدد ٥١٥، (تشرين الثاني ١٩٦٩- مطبعة خەبات).

(٤) دیدەنییەکی خێرا... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٢٣، ٢٢٤.

(٥) جريدة خەبات، العدد ٥١١، (حزيران ١٩٦٩- مطبعة خەبات)، ص ١.

(٦) مەسعود بارزانی، بارزانی و بزووتنەوەی ئازادیخوازی کورد(یەکەم راپەڕینی بارزان ١٩٣١-١٩٣٢)، چاپی دووەم، (چاپخانەی خەبات- ١٩٩٢- کوردستان).

شەڕی ناوخۆ مەفرەزەیەکی یەکێتی دەستیان بەسەر چاپخانەکەدا گرت[1].

٤- **دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی (التآخي):** لە لاپەڕە ٦ و ٧ی ژمـــــارە ســـفری ڕۆژنامەی (التـآخي)ی ١ی کـانوونی دووەمی ١٩٧٤دا ئـامـاژە بە دەزگـای چـاپ و بڵاوکردنەوەی (التآخي)ی سـاڵی ١٩٧٣ کراوە[2]. دوای وەسـتانی دووبارە لە ١٠ی ئایاری ٢٠٠٣ دەسـتی بە کارەکانی کردووەتەوە و تـــا ٢٢ی شـوباتی ٢٠١٠ بەردەوام بووە[3]، بەهۆی پەلامـــاری میلیشیاکانی بەغدا بۆ سەر بارەگای (التآخي) لە ساڵی ٢٠١٤ تـا مانگی نیسانی ٢٠١٥ واتە نزیکەی سـاڵێک داخراوە، لە دوای نیسـانی ٢٠١٥ تا سـاڵی ٢٠١٧ دیسـانەوە ئەم دەزگایە دەستی کار کردەوە، پاشان چاپی کاغەز ڕۆژنامەی (التآخي) ڕاگیرا[4].

٥- **التآخي:** ئەم چاپخانەیە هی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە، ژمارە ٤٨ی خولی چوارەمی ڕۆژنامەی برایەتی ٢٦ی نیسـانی ١٩٧٣ تا ژمـــارە ٥١ی ١٨ی ئایاری ١٩٧٣ لەم چاپخانەیە چاپکراون. دواتر وەسـتاوە تا ١٠ی ئایاری ٢٠٠٣ دەسـتی بەکارەکانی کردووەتەوە و لە ٢٢ی شـوباتی ٢٠١٠ دووبارە وەسـتاوە[5]. دوای ماوەیەک دووبارە دەسـتی بەکارەکانی کردەوە تا لە ساڵی ٢٠١٤ بەهۆی پەلامـــاری میلیشیاکان بۆ سـەر بارەگای (التآخي) نزیکەی ساڵێک داخراوە و لە نیسانی ٢٠١٥ تـــا ساڵی ٢٠١٧ دیسانەوە دەستی کار کردەوە، پاشان چاپی کاغەزی ڕۆژنامەی (التآخي) ڕاگیرا و بوو بە ئەلکترۆنی ئیتر چاپخانەکەش ڕاوەستا[6].

٦- **خەبات:** نووســینگەی خەبات لە ســاڵی ١٩٥٩ دامەزراوە، بنکە ســەرەکییەکەی لە بەغدا بووە و لە گشت شار و شارۆچکەکانی کوردستان نووسینگەی هەبووە، بارەگای خەبات لە هەولێر بووە و لە کفری، زاخۆ، کەرکوک، گونـدی کەلار، عەین ســفنێ، دەربەنـدیخـان، شـەقڵاوە، موسـڵ و رایات نووسـینگەی هەبووە. سـەرپەرشـتی نووسـینگەی هەولێر باوکی ڕێبوار، کەرکووک مسـتەفا کرێکار، کەلار عەلی حەمدی، موسـڵ نوری خەلیل، کفری هاشـم بەرزنجی، رایات بەکر کەریم و شـەقڵاوە ئیسـماعیل حسێن بوون. هەروەها شـەمسـەدین

(١) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠١.
(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٣) هەمان سەرچاوە.
(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ جەواد مەلەکشاهی، (١٤ی ئایاری ٢٠٢٣).
(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٦) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ جەواد مەلەکشاهی، (١٤ی ئایاری ٢٠٢٣).

موفتی پارێزەر، عەبدولمەجید سەید، عەبدوڵا تاڵەبانی پارێزەر، مەجید ئەحمەد حەداد، زرار گەردین، ساڵح شێرە و قادر شۆڕش کاریان لە نووسینگەی هەولێردا کردووە. لە موسڵ سبغەتوڵا مزوری، خانەقین چالاک و شەقڵاوە مەولود عەزیز و عەبدولقادر عەبدوڵا پەیامنێر بوون و خەبات پەیامنێری لە کفرییش هەبووە[1].

٧- برایەتی (سلێمانی): نووسینگەی برایەتی بۆ چاپ و بڵاوکردنەوە لە ساڵی ١٩٧٣ دامەزراوە، مستەفا ساڵح کەریم لە ساڵی ١٩٧٤ لێپرسراوی نووسینگەی سلێمانی بووە[2].

٨- برایەتی و خەبات: نووسینگەی دەزگای ڕۆژنامەنووسی برایەتی و خەبات لە ساڵی ١٩٩٣ لە سلێمانی، لە ٢١ی نیسانی ١٩٩٣ لە دهۆک، لە زاخۆش نووسینگەکەی کرایەوە. لە ساڵی ١٩٩٦ فەرهاد عەونی وەک بەرپرسی دەزگای ڕۆژنامەنووسی برایەتی و خەبات دواتر نەژاد عەزیز سورمی وەک بەرپرسی دەزگای ڕۆژنامەنووسی برایەتی و خەبات لە ساڵی ٢٠٠٠ دەستی بەکارکردووە[3].

٩- هەرمان (بارزان): ئەم دەزگایە سەر بە بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی پارتی بووە لە ساڵی ٢٠٠٦ دامەزراوە و ئەم بڵاوکراوانە لەخۆ دەگرێت:

ا- هەرمان: گۆڤارەکا ڕۆشنبیری گشتی وەرزییە. دەزگای هەرمان بۆ ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن و لێکۆڵینەوە ل دەڤەرا بارزان ب زمانێ کوردی دەردکەت. سەرنووسەری فاخر عەلی عارف بووە و ژمارە ١ی لە ساڵی ٢٠٠٦ و ژمارە ٢ تا ٥ لە ساڵی ٢٠٠٧ و ژمارە ٦ تا ٨ لە ساڵی ٢٠٠٨ دەرچووینە[4].

ب- پەرجان: ئەم بڵاوکراوەیە لەلایەن دەزگای هەرمان لە دەڤەری بارزان بووە، ژمارە ٧ی

(١) جريدة خەبات(النضال)، عدد ٧٤، السنة الاولى، (الاحد ١١ تشرين الاول ١٩٥٩- مطبعة (النجاح)- بغداد)، ص ص ١، ٦؛ ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە ٥٨، ساڵی (١)، (هەینی ١٨ ئەیلوول- چاپخانەی (النجاح)- بەغدا)، ل ٦؛ ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە ٥٤، ساڵی (١)، (یەکشەمە ١٣ ئەیلوول- چاپخانەی (النجاح)- بەغدا)، ل ١؛ جريدة خەبات(النضال)، عدد ١١٧، (الجمعة ١١ كانون الاول ١٩٥٩- مطبعة (الراى العام)- بغداد)، ص ٦؛ الى رفاق المحترمين في مكتب خەبات بغداد، جريدة خەبات(النضال)، عدد ١٧٦، السنة الاولى، (الاثنين ٢٩ شباط ١٩٦٠)، ص ٢؛ رزگار نورى شاوەيس، المصدر السابق، ص ص ٤١- ٤٢.

(٢) جريدة التآخي، عدد ٧٠١٨، (٢٠١٥/١١/٢٥- دار التآخي للطباعة و النشر- بغداد)، ص ١٦؛ فەرهاد عەونی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٠.

(٣) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٩٥، ١١٥- ١١٦.

(٤) https://zheen.org.

لە مانگی ئاداری ٢٠٠٧ بە زمانی کوردی دەرچووە[١].

پ- هـەرمان: ئەم ڕادیۆیە لە ٣٠ی ئەیلوولی ٢٠٠٦ لە ناوچەی بارزان دامەزراوە[٢].

١٠- دەزگای شـەفەق (فەیلی- بەغدا): ئەم دەزگایە سـەربە بەشـی ڕۆشـنبیری و ڕاگەیاندنی پارتییە لە ساڵی ٢٠٠٥ دامەزراوە و ئەم بڵاوکراوەی هەبووە:

ا- **گوڵ سـوو:** گۆڤارێکە دەزگای ڕۆشـنبیری و ڕاگەیاندنی کوردی فەیلی (دەزگای شـەفەق) دەریکردووە. ژمـــــارە ١ی سـاڵی ١ی لە ســاڵی ٢٠٠٥، بە زمانی کوردی، ژمارە ٧٢ی ٦ی کانوونی دووەمی ٢٠١٠ دەرچووە. لە ژمـــــارە ٤ بووەتە سـاڵی ٢ و لە ژمارە ٧ نووسراوە ساڵی ٣، ئیتر ساڵی ٣ لێرە وەستاوە، لە ژمارە ٨ بە دواوە ساڵی لەسەر نەنووسراوە. لە ژمارە ١ تا ٧٢ خاوەن ئیمتیازی دەزگای ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی کوردی فەیلی (دەزگای شەفەق) خۆی بووە و سـەرنووسـەرەکەی عەلی حسێن فەیلی بووە[٣]. ژمارە ٨٨ی لە سـاڵی ٢٠١١ دەرچووە[٤].

١١- دەلال (زاخۆ): ئەم سـەنتەرە سـەربە بەشـی ڕۆشـنبیری و ڕاگەیاندنی پارتییە لە سـاڵی ٢٠٠٨ دامەزراوە و چەند بڵاوکراوەی هەبووە:

ا- **زاخۆ/ دەلال:** گۆڤارەکا ڕەوشـەنبیری هەیڤانەیە، ژ ئالیێ سـەنتەرێ دەلال یا ڕەوشـەنبیری و هونەری ل زاخۆ دهاتە بلاڤکرن. بەردەوامیا گۆڤارا زاخۆیە، کو گۆڤارەکا ڕەوشـــەنبیری گشـتی بوو ل ساڵا ٢٠٠٤ بلاڤ بوویە، هەیڤێ جارەکێ ل سـەنتەرێ زاخۆ یێ ڕەوشەنبیری دەردکەفت. پشـــتی جودابوونا ســـەنتەرێ زاخۆ و دەزگەهێ دەلال یێ ڕەوشـــەنبیری و ڕاگەهاندنێ گۆڤارا (زاخۆ) ژ وەشـــانا ژمـــــارە ٤١ێ پێڤە ل ئیلونا ٢٠٠٨ ناڤێ وێ بوویە گۆڤارا (دەلال) و بوویە پشکەک ژ دەزگەهێ ناڤبری و ل دهۆکێ دهاتە چاپکرن کو هەتا سـاڵا ٢٠١٢ بەردەوام بوو ژ وەشانا خو. دەسـتەکا نڤیسـکارا شـەوکەت تاهیر سندی، بەیار باقی، بەحری ڕەشید، ڕەشید عەبدولعەزیز و کوڤان حسێن بوون[٥].

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) صالح یوسف صوفی، سەرچاوەی پێشوو، بەرگێ سێ، ل ٩٦٩.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) https://zheen.org.

(٥) موسـەدەق تۆڤی، دیرۆکا ڕۆژنامەڤانیێ ل پارێزگەها دهۆکێ، چاپا ئێکێ، (نیسـانا ٢٠١٩)، ل ١٥٨؛ دلێر ڕەشـید و چیا ئەحمەد، سـەرهلدانا ڕۆژنامەگەریێ ل دەڤەرا زاخۆ (١٩٩١- ٢٠١٢)، (چاپخانا کوردسـتان- زاخۆ- ٢٠١٢)، ل ١٩.

ســەبارەت خودانێ ئیمتیاز و ســەرنڤیســەری؛ موســەدەق تۆڤی نڤێســیە ((خودانێ ئیمتیازێ د.هاشم ڕەمەزان و سەرنڤیسەرێ وێ بەحری ڕەشید بوون)) و دلێر ڕەشید و چیا ئەحمەد ل پەرتووکا خودا نڤێســینە ((خودانێ ئیمتیازێ د. ڕزگار و ســەرنڤیســەر سەگڤان عەبدولحەکیم بوون))[1].

ب- پەلاتینک: ئەڤ گۆڤارە پاشبەندا گۆڤارا (زاخۆ)، کو تایبەت بوو ب زارۆکان، هژمارا ١ێ ل ١ێ گولانا ٢٠٠٥ دەرکەفتیە، هژمارا ١١ێ ل ١١ێ ئـادارا ٢٠٠٦ دەرکەفتیە، ناهێتە زانین چەند هژمار لێ دەرکەفتینە. خودانی ئیمتیازێ د. هاشـم ڕەمەزان و سـەرنڤیسـەر بەحری ڕەشید و دەستەکا نڤیسەرا کوڤان سالم و شەرمین عەبدوڵا[2].

پ- دەلال یا ڤـــــەکولینا: گۆڤارەکا وەرزی ڕەوشـەنبیری گشـتی بوو، سـەنتەری زاخۆ یێ ڕەوشـەنبیری دەردئێخســت. هژمارا ١ێ ل زڤسـتانا ٢٠٠٦ دەرکەفتیە و ژمارە ٢ دوماهیک ژمارا وەشـــانا وێ بوو ل بهارا ٢٠٠٦ دەرکەفتبوو. بزاڤ دکر ژبۆ خورتکرنا هۆشـــیاریا نەتەوەیی و نیشتیمانا خەلکێ کوردستانێ، گرنگی ب بابەتین ڤەکۆلینان ل بوارێ سیاسی، هزری، ئابووری، دیرۆکی، جڤاکی، ئەدەبی، دیموکراســی، مافی مرۆڤی، مەدەنیەت... ددا. خودانێ ئیمتیازێ د. هاشـم ڕەمەزان و سـەرنڤیسـەر بەحری ڕەشـید و دەسـتەکا نڤیسـەرا خەڵات موسا، سەگڤان رەمو و دلبرین هالۆ و سەیفوڵا محەمەد بوون[3].

١٢- دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی موکریانی هەولێر: ئەم دەزگایە سـەربە بەشـی ڕۆشـنبیری و ڕاگەیاندنی پارتییە لە ساڵی ٢٠٠٠ دامەزراوە، کۆمەڵێک بڵاوکراوەی دەرچوواندووە وەک:

ا- گـــەپ: ئێکەمجار وەک ڕۆڤارێکی کاریکـاتێری بە زمانی کوردی دەرچووە. لە ژمارە ٢ی ساڵی ١ی ١٥ی تشـرینی یەکەمی ٢٠٠٤ نووسراوە (ڕۆڤارێکی کاریکاتێرییە خاروخۆتری تیا نییە لەوانەیە مـــانگی دوو جار لە تەرەفی گۆڤاری گوڵان دەربچێت). لە ژمارە ٤ی ساڵی یەکەمی نووسراوە (ڕۆڤارێکی کاریکاتێرییە خاروخۆتری تیا نییە لەوانەیە مانگی دوو جار لە تەرەفی دەزگای موکریانی دەربچێت)، ژمارە ٢٤ دوا ژمارەی ســاڵی یەکەمە و لە ژمارە ٢٥ی ١٥ی تشـــــرینی دووەمی ٢٠٠٥ بۆتە سـاڵی دووەم لەسـەری نووسراوە (ڕۆڤارێکی

---

(١) موسـەدەق تۆڤی، دیرۆکا ڕۆژنامەڤانیێ ل پارێزگەها دهۆکێ، چاپا ئێکێ، (نیسـانا ٢٠١٩)، ل ١٥٨؛ دلێر ڕەشـید و چیا ئەحمەد، سـەرهلدانا ڕۆژنامەگەریێ ل دەڤەرا زاخۆ (١٩٩١- ٢٠١٢)، (چاپخانا کوردسـتان- زاخۆ- ٢٠١٢)، ل ١٩.

(٢) دلێر ڕەشید و چیا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢١.

(٣) هەمان سەرچاوە، ل ٢١.

کاریکاتێرییە بە قەناعەتەوە مانگی دوو جار لە تەرەفی دەزگای موکریانی دەردەچێت). لە ژمارە ٤٦ی ١ی تشرینی یەکەمی ٢٠٠٦ بووەتە ساڵی سێیەم. لە ژمارە ٩٣ی ساڵی ٥ی ٢٥ی تشرینی یەکەمی ٢٠٠٨ بووەتە گۆڤار، لەسەری نووسراوە (گۆڤارێکی مانگانەی کاریکاتێرییە). لە ژمارە ١٠٥ی ٢٥ی تشرینی یەکەمی ٢٠٠٩ بووەتە ساڵی شەشەم، لە ژمارە ١١٨ی ٢٥ی تشرینی دووەمی ٢٠١٠ بووەتە ساڵی حەوتەم، لە ژمارە ١٢٩ی ٢٦ی تشرینی دووەمی ٢٠١١ بووەتە ساڵی هەشتەم، لە ژمارە ١٤١ی ٢٤ی تشرینی یەکەمی ٢٠١٢ بووەتە ساڵی نۆیەم، لە ژمارە ١٥٧ی ٢٦ی شوباتی ٢٠١٣ بووەتە ساڵی دەیەم، لە ژمارە ١٦٥ی ٢٨ی کانوونی یەکەمی ٢٠١٤ بووەتە ساڵی یازدەهەم. دوا ژمارەی بەردەستمان ژمارە ١٧٢ی ساڵی دوازدەهەمی ٢٨ی تشرینی یەکەمی ٢٠١٥ بووە. چاپخانەکانی کە ئەم گۆڤارەی لێ چاپکراوە؛ ژمارە ٢ تا ١٥ لە چاپخانەی حاجی هاشم لە هەولێر، ژمارە ١٧ تا ٥٠ لە چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە لە هەولێر، ژمارە ٥٤ و ٥٥ لە چاپخانەی ئاراس لە هەولێر، ژمارە ١٣٩ تا ١٧٢ لە چاپخانەی موکریانی لە هەولێر چاپکراون. خاوەن ئیمتیازی لە ژمارە ٩٣ تا ١٣٨ ئیسماعیل بەرزنجی بووە، سەرنووسەری لە ژمارە ٢ تا ٢٥ ئازا حەسیب قەرەداخی و لە ژمارە ٢٦ تا ٥٥ و ١٣٩ تا ١٧٢ محەمەد قادر بوونە. نووسەرەکانی عەلی دەروێش، سەردار کێستەیی (دواتر بوو بە سەرۆکی ئۆفیسی دهۆک)، خزیر حمیری، سەردەم، سەلاح محەمەد عەلی، کامەران، لوئەی، هەندرێن، جەمال نەجاڕی، دیار ئاکرەیی، یاسین قوڕەیشی، محەمەد ئەمین قوڕەیشی، سالم بادی، یوسف، ئیلتیزام کەرکووکی، ئومێد، ڕەئوف، گرفتار کاکەیی، نزار سدیق، فەریدا سەباح، مەڕوان شوکری، عەلی شەعبان، سالم سەلیم، عەبدولڕەحیم یاسر، سەربەست ئەفەندی و ئاراس... بوون. ئێستا لەلایەن بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن دووبارە دەردەچێتەوە[1].

ب- الصوت الآخر: گۆڤاری هەفتانەی سیاسی گشتی- هەرێمی کوردستان، لەلایەن دەزگای موکریانی بۆ چاپەمەنی دەردەچێت. لە ژمارە ٩٩ بووەتە (هەفتانەی سیاسی گشتی- هەرێمی کوردستان). ژمارە ١ی ساڵی ١ی لە ٥ی حوزەیرانی ٢٠٠٤ دەرچووە. لە ژمارە ٥٠ بووەتە ساڵی ٢، لە ژمارە ٩٩ بووەتە ساڵی ٣، لە ژمارە ١٤٨ بووەتە ساڵی ٤، لە ژمارە ١٩٤ بووەتە ساڵی ٥، لە ژمارە ٢٤٧ بووەتە ساڵی ٦، لە ژمارە ٢٩٧ بووەتە ساڵی ٧، لە ژمارە ٣٤٢ بووەتە ساڵی ٨، لە ژمارە ٣٩٢ بووەتە ساڵی ٩، لە ژمارە ٤٣٩ بووەتە ساڵی ١٠، لە ژمارە ٤٨٥ بووەتە ساڵی یازدەم، لە ژمارە ٥٩٦ بووەتە ساڵی دوازدەم. تا ژمارە ٥٩٧ی ١٩ی تشرینی یەکەمی ٢٠١٦ لە ئەرشیفی ئینسکلۆپیدیا هەبوو. خاوەن ئیمتیازی لە ژمارە ٩٩

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

تا ٥٩٧ مەحفوز مایی بووە. سەرنووسەری لە ژمارە ١ تا ١١٢ و ٣٠٤ تا ٣٢٦ و ٣٧٤ تا ٥٩٧ سەعید یەحیا خەتات، لە ژمارە ١١٣ تا ٣٠٢ و ٣٢٩ تا ٣٦٨ ماجد دەباغ بووە. ژمارە ٣٩ تا ١١٨ لە چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە لە هەولێر، ژمارە ١٢٥ لە چاپخانەی خەبات، لە ژمارە ١٣٠ تا ١٤٨ لە چاپخانەی دەزگای ئاراس لە هەولێر، لە ژمارە١٥٠ تا ١٦٨ و ١٨١ تا ٥٩٧ لە چاپخانەی خانی لە دهۆک، لە ژمارە ١٧٠ تا ١٨٠ لە چاپخانەی موکریانی چاپکراون. لەگەڵ ژمارە ٣٢ی ٢٥ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٥ پاشکۆیەکی تایبەت هەبووە[١]. فەرهاد محەمەد دەڵێت: "ئەم گۆڤارە درێژەپێدەری گۆڤاری (گوڵان العربي)یە. لە ساڵی ٢٠١٦ وەستاوە و ئیتر بە ئەلیکترۆنی دەردەچێت"[٢].

پ- الصوت الآخر: پاشکۆی تایبەتی گۆڤاری (الصوت الآخر)ە، هەفتانەی سیاسی گشتی-هەرێمی کوردستان، لەلایەن دەزگای موکریانی بۆ چاپەمەنی دەرچووە. لەگەڵ ژمارە ٣٢ی ساڵی یەکەمی ٢٥ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٥ ئەم پاشکۆیە تایبەتە دەرچووە، کە هەمان ژمارە ٣٢ی گۆڤارەکەی وەرگرتووە. سەرنووسەری سەعید یەحیا خەتات بووە[٣].

ت- توێژینەوە: گۆڤارێکە بایەخ بە کۆمەڵگا، سیاسەت، مەعریفە دەدات. لەلایەن دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی موکریانی بە زمانی کوردی دەرچووە. ژمارە ١ی لە ساڵی ٢٠٠٥ و ژمارە ١٠ی لە ساڵی ٢٠٠٧ دەرچووە. سەرنووسەری ئازا حەسیب قەرەداغی بووە[٤].

ج- موکریانی: ئەم چاپخانەیە لە ٢٠ی نیسانی ٢٠٠٧ لە هەولێر دامەزراوە[٥].

١٣- شەفەق (کەرکووک): دەزگای ڕۆشنبیری شەفەق لە ساڵی ٢٠٠٣ لە کەرکووک دامەزراوە و لە ساڵی ٢٠١٣ داخراوە. بەدران حەبیب سەرپەرشتی گشتی ئەم دەزگایە بووە لە هەولێر و لە کەرکووکیش حەمە کەریم عارف، دکتۆر مستەفا زەنگەنە و مەلا شاخەوان یەک لە دوای یەک بەرپرسی ئەم دەزگایە بووینە. نووسەرانی ئەم دەزگایە تاریق کارێزی، ئەحمەد تاقانە، حەمە سەعید زەنگەنە، سەباح ئیسماعیل، جەلیل کاکەوەیس، چنور نامیق، یوسف

(١) هەمان سەرچاوە.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ فەرهاد محەمەد، (١٤ی ئایاری ٢٠٢٣).

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) https://zheen.org.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ عومەر بەکر، (هەولێر- ١ی شوباتی ٢٠٢٣).

لەتیف و سیروان ناشاد... بوون. لە بڵاوکراوەکانی ئەم دەزگایە (ڕۆژنامەی باسەڕە، گۆڤاری نەوشەفەق، بڵاوکراوەی باوەگوڕگوڕ (منداڵان)، گۆڤاری کانیاو) بوون. لە کارەکانی دیکەی ئەم دەزگایە دامەزراندنی تیپێکی موزیک بەناوی تیپی مۆسیقای شەفەق و چاپکردنی کتێب و بەستنی کۆڕ و سیمینار بوون[1]، ئەم دەزگایە گۆڤار و ڕۆژنامەی دەرچوواندووە وەک:

ا- **منداڵانی باوەگوڕگوڕ:** گۆڤاری منداڵان بووە، لەلایەن دەزگای شەفەقی ڕۆشنبیری لە کەرکووک بە زمانی کوردی دەرچووە. سەرەتا وەک پاشکۆی گۆڤاری شەفەق دەرچووە. ژمارە ١ی لە ١ی کانوونی یەکەمی ٢٠٠٣، ژمارە ٥٦ی لە ١ی تەمووزی ٢٠٠٨ دەرچووە. ژمارە ١ و ٢ و ١٢ و ١٤ و ١٧ و ١٨ کە لەبەردەستمانن لە چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە لە هەولێر، ژمارە ٤٩ و ٥١ و ٥٦ لە چاپخانەی ئاراس لە هەولێر چاپکراون. خاوەن ئیمتیازی ژمارە ١٢ تا ١٨ فەلەکەدین کاکەیی و ژمارە ٤٩ تا ٥٩ بەدران ئەحمەد حەبیب بوونە. سەرنووسەری ژمارە ١٢ حەمە کەریم عارف و ژمارە ١٤ تا ١٨ یوسف لەتیف و ژمارە ٤٩ تا ٥٦ محەمەد سەعید زەنگەنە بوونە. دەستەی نووسەرانی ئەم گۆڤارە هیمەت کاکەیی و عومەر عەلی شەریف و سەباح ئیسماعیل بووینە. لە ژمارە ١٤ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٥ بەدواوە بووەتە گۆڤارێکی سەربەخۆ وەک پاشکۆ نەماوە. سەرنووسەری یەکەمجار یوسف لەتیف لە دوای ئەو محەمەد سەعید زەنگەنە بووە. لە بەهاری ساڵی ٢٠١٠ وەستاوە[2].

ب- **باسەڕە:** هەفتەنامەیەکی سیاسی ڕۆشنبیری بوو، دەزگای ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی شەفەق لە کەرکووک بە دیالێکتی کرمانجی خواروو- سۆرانی دەریکردووە. ژمارە ١ی ٣٠ی نیسانی ٢٠٠٣ بە ٨ لاپەڕە دەرچووە. لە ژمارە ٨٢ی ١٥ی کانوونی یەکەمی ٢٠٠٤ بە سەرپەرشتی کوڕی کەرکووک گۆشەیەک بە زمانی تورکمانی زیادکرا و تا ٦ی تشرینی یەکەمی ٢٠٠٥ ئەم گۆشەیە بەردەوام بووە و دواتر وەستا. ژمارە ٣٤٥ی ٢٦ی ئایاری ٢٠١٠ دەرچووە و پاش بڵاوبوونەوەی ئەو ژمارەیەی ماڵئاوایی لە بزاڤی ڕۆژنامەگەری کوردی کردووە. خاوەن ئیمتیازی فەلەکەدین کاکەیی، لە ژمارە ٣٠٠ی ١٧ی حوزەیرانی ٢٠٠٩ خاوەن ئیمتیازی بووەتە بەدران ئەحمەد حەبیب. سەرنووسەری جەلیل کاکەوەیس، دواتر هەریەک لەم بەڕێزانە لە دوای یەک بوون بە سەرنووسەری ڕۆژنامەکە تاریق کارێز، ڕەزا

(١) هەمان سەرچاوە.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ٧١.

کاکەیی، ئەحمەد تاقانە و کامەران تاهیر بوون. دەستەی نووسەران نەبەز ڕۆستەم و سیروان ناشاد و سەباح ئیسماعیل بوون. دواتر دەستەی نووسەران مەلا شاخەوان، جومعە ئەلجەباری، خالید عەبدول و ئاسۆ عادل بوون(١).

پ- نەوشەفەق: گۆڤارێکی گشتی بوو، دەزگای شەفەقی ڕۆشنبیری لە کەرکووك دەریدەکرد. لە ژمارە ١ تا ٤٢ دەزگای شەفەقی ڕۆشنبیری لە کەرکووک دەریکردووە، لە ژمارە ٤٣ تا ٩١ نووسراوە (کۆواری ئەدەب و ڕۆشنبیری). ژمارە ١ی لە ٤ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٣ دەرچووە، دوا ژمارەی بەردەستمان ژمارە ٩١ی ٣ی کانوونی دووەمی ٢٠١٣ بووە. لە ژمارە ١ تا ٤١ بە زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە و لە چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە هەولێر چاپکراوە. لە ژمارە ٤٢ تا ٩١ بە زمانی کوردی دەرچووە و لە چاپخانەی ئاراس لە هەولێر چاپکراوە. لە ژمارە ١ تا ١٩ فەلەکەدین کاکەیی خاوەن ئیمتیاز بووە، لە ژمارە ٢٠ تا ٣٨ خاوەن ئیمتیاز نەماوە و سەرپەرشتیاری بەدران ئەحمەد حەبیب بووە، لە ژمارە ٣٩ تا ٩١ بەدران ئەحمەد حەبیب خاوەن ئیمتیازی بووە. سەرنووسەری لە ژمارە ١ تا ٤١ حەمە کەریم عارف، لە ژمارە ٤٢ تا ٩١ یوسف لەتیف بوونە(٢).

ت- کانیاو: گۆڤارێکی ڕۆشنبیری کۆمەڵایەتی گشتیی بووە، مانگی جارێک لەلایەن دەزگای شەفەق لە کەرکوک بە زمانی کوردی دەرچووە(٣). ژمارە ١ی لە ساڵی ٢٠٠٦ دەرچووە. دوا ژمارەی بەردەستمان ژمارە ٢١ لە ساڵی ٢٠٠٨ دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی بەدران ئەحمەد حەبیب بووە. سەرنووسەری لە ژمارە ١ تا ٨ جومعە جەباری، لە ژمارە ١٣ تا ٢١ نەبەز ڕۆستەم بوونە. لە چاپخانەی دەزگای ئاراس لە هەولێر چاپکراوە(٤). دەستەی نووسەران ئاسۆ عادل و سروە حسێن بوون. ژمارە ٢١ی ئابی ٢٠٠٨ دوا ژمارە بووە(٥).

ج- بزاو: بڵاڤۆکەکا هەواڵییە حەفتەی دووجار لەلایەن دەزگای شەفەق لە کەرکووک و ئاکا نیوز لە هەولێر دەردەچێت، بە دیالێکتی کرمانجی خواروو- سۆرانی دەرچووە. ژمارە ١ی

(١) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ٥٠؛ جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی دووەم (ب)، ل ل ٣٤٧- ٣٤٩.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) https://zheen.org.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٥) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ١٢٣.

لە ٢٠ی تشـرینی یەکەمی ٢٠١٠ و ژمـارە ٨٠ی لە دوایی ساڵی ٢٠١١ دەرچووە[١]. خاوەن ئیمتیاز بەدران ئەحمەد حەبیب و سـەرنـــووسـەری عەوف عەبدولڕەحمان(شـاخەوان کەرکووکی) بوونە. لە چاپخانەی ئاراس چاپکراوە[٢].

چ- واتە: گۆڤارێکی هاوبەشـی دەزگای شــەفەق لە کەرکووک و دەزگای ئاراس لە هەولێر بووە، بە زمانی کوردی دەرچووە. ژمارە ١ی لە ١ی ئابی ٢٠١٠ و ژمارە ٢٩ی لە ١ی نیسانی ٢٠١٣ دەرچووە. لە چاپخانەی ئـــاراس لە هەولێر چاپکراوە. خاوەن ئیمتیازی بەدران ئەحمەد حەبیب بووە. سەرنووسەری لە ژمارە ١ تا ٢٣ یوسف لەتیف و لە ژمارە ٢٥ تا ٢٨ عەوف عەبدولڕەحمان(مەلا شاخەوان) بوونە[٣].

ح- واتە: پاشـکۆی ئەدەبی گۆڤاری (واتە)یە لەلایەن دەزگای ئـــاراس بە زمانی کوردی و ئینگلیزی دەرچووە. ژمارە ١ی سـاڵی یەکەمی لە ١ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٨ دەرچووە، ژمارە ٤ی سـاڵی یەکەمی لە ١ی تەمووزی ٢٠٠٨ دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی شـەوکەت شـێخ یەزدین و سـەرنووسـەری بەدران ئەحمەد حەبیب بوونە. لە چاپخانەی ئاراس لە هەولێر چاپکراوە[٤]. ئەم پاشـکۆیە بەر لەوەی گۆڤاری واتە بە هاوبەشـی لەلایەن دەزگای شەفەق و ئاراس دەربچێت، دەرچووە.

خ- حاجیلە: گۆڤاری مـــانگانەی منداڵانی ٩ بۆ ١٤ سـاڵیە لەلایەن دەزگای شـەفەق لە کەرکووک بە زمانی کوردی دەرچووە. ژمارە ١ی لە تەمووزی ٢٠١٠ دەرچووە و تا سـاڵی ٢٠١١، ١٩ ژمارەی لێ دەرچووە. ژمارە ٢٦ی لە سـاڵی ٢٠١٢ دەرچووە تا سـاڵی ٢٠١٣ بەردەوام بووە. خاوەن ئیمتیازی بەدران ئەحمەد حەبیب و سەرپەرشتی مەلا شاخەوان و سەرنووسەری محەمەد سەعید زەنگەنە بوون[٥].

١٤- خانی (دهۆک): ئەم ناڤەندە سـەر بە بەشـی ڕۆشـنبیری و ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردسـتانە لە سـاڵی ٢٠٠٠ دامەزراوە، بەڵام لە سـاڵی ٢٠١٩ ناوی بووەتە دەزگای خانی. بەڕێوەبەرەکـانی یەک لە دوای یەک فەهیم عەبـدوڵا حەمو، مەحفوز مـایی، ئیحسـان ئامێدی. کۆمەڵێک بڵاوکراوە و ڕادیۆ و تەلەڤزیۆن لە خۆدەگرێت وەک:

(١) المصدر السابق، ص ١٦٨.

(٢) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی دووەم (ب)، ل ٤٨٦.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٥) https://zheen.org.

ا- **مەتین (METÎN)**: سـەرەتا بڵاڤۆکەک بوو، یەکەمجار لقا ١ یا پارتا دیموکراتا کوردسـتانێ ب زمانێ کوردی و عەرەبی دەردئێخست. بابەتەکانی بڵاوکردنەوەی ڕووداوی ڕۆژانەی ناو سەنگەرەکانی پێشمەرگە و قارەمانێتیەکانیان و دەنگوباس و داستان و قارەمانێتی شۆڕشی گوڵان و هۆنراوە بووە، هەروەها گۆشەیەکی تایبەت بە شەهیدان هەبووە. لە بڵاوکراوەی مـــانگی ئابی ١٩٨٢ هەتا ژمارە ٣٢ی ئاداری ١٩٨٤ نووسراوە (بڵاڤۆکەکە، لقا ئێک یا حزبا دیموکراتا کوردســـتانێ- عێراق دەردئێخیت) دواتر لە ژمارە ٣٣ تا ژمارە ٥٣ی کانوونی یەکەمی ١٩٨٥ وەک بڵاڤۆک بووە و لەســـەری نووسراوە (بڵاڤۆکەکە، لقا ئێک یا حزبا دیموکراتا کوردســتانێ دەردئێخیت)، لە ژمارە ٥٤ی کانوونی دووەمی ١٩٨٦ بووەتە گۆڤار لەسـەری نووسراوە (گۆڤارا لقا ئێکە یا حزبا دیموکراتا کوردسـتانێ- عێراق). لە ژمارە ٥٨ و ٥٩ نووسراوە ســـیاســـی و ڕۆشـــنبیری و ئەدەبییە. لە لاپەڕە ٩ی ژمارە ٦٥،٦٦ی ئایار و حوزەیرانی ١٩٨٧ نووسراوە (داوای لێبوردن دەکەین گۆڤاری ئێوە مەتین بۆ چەند مانگێک ڕاوەستا بەهۆکارێکی تەکنیکی). لە ژمارە ٦٧،٦٨-ەوە ناوەڕۆکی بۆ نووسراوەتەوە. ژمـــارە ٦٩ لەســـەری نووسراوە ژمارەی تایبەت کە تایبەت بووە بە تۆماری داســـتانی دێرەلۆک. لە ژمـــــارە ٦٩ و ٧٠ بووەتە مەتین (METÎN). دیڤدا بوویە خولەکا دی و ل ژمارە ١ یا ئەیلوول و تشـرینی یەکەمی ١٩٩١ تا ژمارە ٩٨ یـا ئادارا ٢٠٠٠ ب ناڤێ پارتی دیموکراتی کوردســـتان بوویە، لە ژمارە ٩٩ لە نیســـانی ٢٠٠٠ تا ژمارە ٢٣٣ لە ئاداری ٢٠٢٣ بووەتە ناڤەندا خانی یا ڕەوشـــەنبیری و ڕاگەهاندنێ. ل ژمارە ١ تا ١١ لایێ ســـەری نڤیســـیە دیموکراتی بۆ عیراقێ و ئوتونومی یێ ڕاست و دروست بو کوردستانێ، لە ژمارە ١٢ تا ٢٥ نووسراوە (وتەی نەمر: ئەگەر دڵی میللەت لەگەڵمانا بێ، دوژمن هەزار هێنـدەی تریش بەهێزبێ ناتوانێ بمانشـــکێنن. بارزانی نەمر). لە ژمـــــارە ١ تا ٢٥ نووسراوە (کۆڤارەکا هەیڤانەیە یا لقی ١ پارتی دیموکراتی کوردستان)، لە ژمـارە ٢٦ تا ١٣٢ نووسراوە (کۆڤارەکا سیاسی ڕەوشەنبیرییە)، ل ژمـــارە ١٣٣ تا ٢٣١ نووسراوە (کۆڤارەکا ڕامیاری ڕەوشـەنبیری گشـتی سـەربخۆیە)، ژمـــارە ٢٣٣ تا ٢٤٥ نووسراوە (کۆڤارەکا ڕەوشـەنبیری یا گشـتیی- هەیڤانەیە)[١].

خولی یەکەمی مەتین لەساڵانی هەشتاکان وەک بڵاوکراوە دەرچووە؛ هەرچەندە دکتۆر ســاڵار عوســمان لە بارەی ڕێکەوتی دەرچوونی یەکەم ژمارەی مەتین نووســیویەتی ((لە

(١) ئەرشـیفی مەکتەبی سیاســی پارتی دیموکراتی کوردسـتان؛ ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

شـــۆڕشـــی ئەیلوول لە ســـاڵانی ١٩٧٠- ١٩٧٥ دەرچووە))[١]، هەروەها لە ژمارە ٥٤٩ی ڕۆژنامەی خەبات نووسراوە (لە سـاڵی ١٩٨٠ تا کانوونی دووەمی ١٩٨٤ بەردەوام بووە لە دەرچوون)[٢]، بەڵام ئەوانەی بەرچاومان کەوتوون و بەردەســـتن لە ئەرشـــیفی مەکتەبی سـیاسـی و دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیا، بەم شـێوەیە بووە؛ ژمارە ١ی خولی ١ی لە نیسـانی ١٩٨١دا دەرچووە. د ناڤبەرا نیسـانا ١٩٨١- نیسـانا ١٩٨٨ جار هەیڤانە و جار وەرزی بوو، ل ڕۆژانێت شـــۆرەشـــا گولانێ ل دەڤەرا کوماتە و زێوە و ل دەڤەرا نێروەیا دەردکەفت ل بەراهیێ ل دەڤەرا کۆماتە، ژ ســـاڵا ١٩٨٣ ل زێوەشـــکان بوو کو بارەگایێ لقێ بوو، ٧٢ هژمار ژێ هاتینە بڵاڤکرن. تیراژا وێ ژ ٢٠٠ دانەیان ژ نـــــاڤبەرا ١٩٨٥- ١٩٨٨ گەهشـتیە ١٤٠٠ دانەیان. ئەڤ بڵاڤۆکە ل سەرجەم وان جهێن ئازادکری دهاتە بڵاڤکرن و دگەهشتنە جهێن بن دەسەڵاتا حکومەتێ و نـــاڤ پەنابەرێن کورد ل ئیرانێ و جهێن دی. لە مـــانگی حوزەیرانی ١٩٨١ تا شـوباتی ١٩٨٤ تەنیا ڕێکەوتیان لەسـەرە بێ ژمارەن (حوزەیرانی ١٩٨١ بە زمانی عەرەبی و ٤ لاپەڕەیە، تشـــرینی دووەمی ١٩٨١ بە زمانی کوردی و عەرەبی و ٤ لاپەڕە، ئاداری ١٩٨٢ بە زمانی کوردی وعەرەبی و ٤ لاپەڕە، ئاب ١٩٨٢ بە زمانی کوردی و عەرەبی و ٤ لاپەڕە، تشـــــــــرینی یەکەم ١٩٨٢ بە زمانی کوردی و عەرەبی و ٤ لاپەڕە، تشـــــــرینی دووەم ١٩٨٢ بە زمانی کوردی و عەرەبی و ٤ لاپەڕە، مایس ١٩٨٢ بە زمانی عەرەبی و ٤ لاپەڕە، هەردوو بڵاوکراوەی ئـایاری ١٩٨٢ و مـایســـی ١٩٨٢ بەو شـــێوەیە ڕێکەوتەکانیان نووسراون بەڵام بابەتەکانیان جیاوازن بە زمانی عەرەبی و ٤ لاپەڕە بوونە، ئەیلوول ١٩٨٢ بە زمـــــانی عەرەبی و ٤ لاپەڕە، کانوونی یەکەم و دووەم ١٩٨٣/١٩٨٢ بە زمانی عەرەبی و ٤ لاپەڕە، کانوونی یەکەم ١٩٨٣ بە زمانی کوردی و عەرەبی و ٦ لاپەڕە، شـوبات ١٩٨٣ بە زمانی کوردی و عەرەبی و ٤ لاپەڕە، ئاداری ١٩٨٣ بە زمـــــانی کوردی و عەرەبی و ٦ لاپەڕە، ئـابی ١٩٨٣ بە زمـانی عەرەبی و ٤ لاپەڕە، ئەیلوول ١٩٨٣ بە زمـانی کوردی و عەرەبی و ٦ لاپەڕە، تشـــــــرینی یەکەم ١٩٨٣ بە زمانی کوردی و عەرەبی و ٦ لاپەڕە، تشـــــرینی دووەم ١٩٨٣ بە زمانی کوردی و عەرەبی و ٦ لاپەڕە، کانوونی دووەم ١٩٨٤ بە زمانی کوردی و عەرەبی و ٦ لاپەڕە، شـوبات ١٩٨٤ بە زمانی کوردی و عەرەبی و ٤ لاپەڕە)، لە ئاداری ١٩٨٤ ژمارە ٣٢ وەرگرتووە، لەم ژمارەیەوە تا ژمـــــارە ٥٣ی کانوونی یەکەمی ١٩٨٥ هەموویان بە زمانی کوردی و عەرەبی و ٦ لاپەڕە درچووینە. ژمارە ٥٤، ٥٨،

(١) د. سالار عوسمان، مەتین پێویستە چیبکات...؟!!، گۆڤاری مەتین، ژمارە ٢٣٣، (ئادارا ٢٠٢٣- دهۆک)، ل ٨.

(٢) لە بڵاوکراوەکانی راگەیاندنی پارتیمان، ڕۆژنامەی خەبات(النضـــال)، ژمارە ٥٤٩، (کانونی دووەمی ١٩٨٤)، ل ٦.

٥٩، ٦٠، ٦٥-٦٦، ٦٩، ٧٠ بە زمــانی کوردی و عەرەبی ١٢ لاپەڕە، ژمــارە ٥٥- ٥٦ بە زمانی کوردی و عەرەبی ٢٠ لاپەڕە، ژمارە ٥٧، ٦٣-٦٤، ٦٧-٦٨ بە زمانی کوردی و عەرەبی ١٦ لاپەڕەیی بووینە. لە ژمـــــارە ٥٤ تا ژمارە ٦٧-٦٨ قەبارەیان کتێبی بووە. هژمـــــارا ٧٢ و دومـــــاهیێ ل نیسانا ١٩٨٨ دەرکەفتییە. ژ بەر بەرپابوونا هەوا ئەنفالێت ڕەش ل دەڤەرا بەهدینان ئەڤ گۆڤارە ڕاوەستا[1].

کارمەندێن سـەرەکی یێ ڤێ خولێ؛ سـەرپەرشـتێ وێ د. ڕزگار زاخۆیی بوو و ژ سـتافێن سەرەکی یێن ڤێ گۆڤارێ د.غازی بامەرنی، تەیار سەلیم گەرمـاڤی، سەید جەلال تروانشی، خالـید محەمەد دەرکاری، نێچیرڤان ئەحمەد (وەک هونەرکاری و نەخشەسازی)، محەمەد ئەمین مایی(مام دژوار)، ناجی بامەڕنی، حەمید نەسری (وەک خوشـنڤیس)، هەروەسـا بو ماوەکێ جەعفەر مایی و ئەسـعەد گوهەرزی بوون. ژ وان بەرێزێت بەرهەم تێدا بلاڤ کرین عەبدولسـەلام بەرواری، د. رزگار زاخۆیی، د. جەرجیس حەسـەن، حەبیب کەلەش، عەبدولعەزیز تەیب، عیماد جەمیل مزوری... هی دیکە. ئەڤ گۆڤارە ب ئامێرێ چاپێ ژ لایێ سـەبری بامەڕنی و حەسـەن گولی (ئەبو کوڤان) و محەمەد حاجی دهاتە چاپکرن و پاشـان ب رۆنیو و سـتێنسـل و زیراکس دهاتە راکێشـان. هەروەسـا هەندەک جارا (ئەبو عێراقی) کادرێ ڕاگەهاندنا حزبا شیوعیا عێراقی ب کارێ نەخشەسازیێ ڕابوویە[2].

خولێکی دیکەی مەتین لە دوای سـالّی ١٩٩١ دەسـتپێکرد؛ سـەبارەت بە دەرچوونی خولی نوێی ئەم گۆڤارە ڕای جیاواز هەیە، ئیسـماعیل تەنیا لە پەرتووکێکیدا نووسـیویەتی ((ژمـارە ١ی خولی ٢ی لە ئەیلوولی ١٩٩١دا دەرچووە))[3]. هەروەهـا لە پەرتووکێکی دیکەیدا نووسـیویەتی((خولی ١ و ٢ی لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەسـتی شـۆڕش دەرچووە. ژمـارە ١ی خولی ٣ی لە ئەیلوولی ١٩٩١ دەرچووە))[4] و موسـەدەق تۆڤی نڤێسیە ((پشتی سەرهەلدانێ ل دوماهیکا ١٩٩١ ئێکەمین هژمارا وێ ل چریا ئێکێ ١٩٩١

(١) ئەرشـیفی مەکتەبی سیاسـی پارتی دیموکراتی کوردسـتان؛ ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا دەڤەرا بەهدینان، وەشانا دەزگەها سپیرێز یا چاپ و وەشانێ (ژمارا وەشانێ ١٦٨)، چاپا ئێکێ، (چاپخانا حەجی هاشـم- هەولێر- ٢٠٠٦)، ل ل ٣٠- ٣١، ٤٨؛ ئیسـماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٥؛ موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٨.

(٢) وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا....، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣٠- ٣١.

(٣) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٥.

(٤) ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٧.

هاتە بڵاڤکرن و هەتا ٢٠١٢ (٢٣٦) هژمار لێ هاتینە بڵاڤکرن))[١] و وەسفی نڤێسیە ((هژمارا ١ێ ژ خولا ٢ێ ل چریا دوویێ ١٩٩١ ل دهۆک دەرکەفت و هژمارا ١٣٢ و دوماهێ ل هاڤینا ٢٠٠٣ دەرکەفتیە، هژمارا ١٣٣ وەک تەمامکەرێ خولا دوویێ ل خزیرانا ٢٠٠٥ ل دهۆک دەرکەفتییە کو خولا ٣ بوویە)) [٢]. بەڵام ئەو ژمارانەی لە دەستەی ئینسکلۆپیدیا هەبووە بەم جۆرە بووە: ژمارە ١ لە ئەیلوول و تشرینی یەکەمی ١٩٩١ تا ژمارە ٧٤ لە ئاداری ١٩٩٨ نووسراوە خولی سێیەم، لە ژمارە ٧٥ تا ١٣٢ هیچ خولی لەسەر نیە، لە ژمارە ١٣٣ لە حوزەیرانی ٢٠٠٥ تا ژمارە ٢٣١ لە تشرینی یەکەمی ٢٠١٥ خولی چوارەم بووە، ژمارە ٢٣٣ ل ئادارا ٢٠٢٣ خولا پێنجێ دەستپێکریە، ژمارە ٢٤٥ ل ئادارا ٢٠٢٤ دەرچوویە. لە ژمارە ١ تا ١٣٢بە زمانی کوردی و عەرەبی و لە ژمارە ١٣٣تا ٢٤٥ بووەتە زمانی کوردی. لە ژمارە ٢٦ تا ٣٩ لە چاپخانەی ڕەوشەنبیری دهۆک، ژمارە ٤٠ و ٤١ و ٤٧ تا ٥١ و ١٠٦ تا ١٠٨ و ١١٦ تا ١٢٩- ١٣٠ و ١٣٤ و ١٤٣ و ١٤٤ و ١٤٨ تا ٢٣١ ل چاپخانا هاوار ل دهۆکێ، ژمارە ٤٤ ل چاپخانا ئۆفیس ل دهۆکێ، ژمارە ٤٥ و ٥٢ و ٥٣ ل چاپخانا کولێژا شەریعە ل دهۆکێ، ژمارە ٥٦ تا ٨٠ و ٨٢ تا ١٠٥ و ١١٠ تا ١١٥ ل چاپخانا خەبات ل دهۆکێ، هژمارا ١٠٩ بەس نڤیسیە دهۆک بێ چاپخانە و ژمارە ٢٣٣ ل چاپخانا ڕۆژهەڵات ل هەڤلێر، ژمارە ٢٣٥ و ٢٣٦ و ٢٣٩ و ٢٤٠ ل چاپخانا پارێزگەها دهۆکێ، ژمارە ٢٣٤ و ٢٣٧ و ٢٣٨ و ٢٤١ تا ٢٤٥ ل چاپخانا خانی ل دهۆکێ هاتینە چاپکرن[٣].

سەبارەت دەستەکا نڤیسەرا بۆ خولا پشتی ڕاپەڕینێ؛ ل سالا ١٩٩١ دەستەکا نڤیسینا گۆڤارا مەتین ل بارەگایێ لقا ئێکا پارتی ل زاویتە هاتە دەستنیشانکرن و ل دەستپێکێ هێژا د. ڕزگار زاخویی سەرنڤیسەرێ وێ بوو و دەستەکا نڤیسەرا پێک دهاتن ژ عەبدولکەریم فەندی، ئەنوەر محەمەد تاهیر، ڕەشید فەندی و ڕەمەزان عیسا. هژمارا ١٣٣ وەک تەمامکەرێ خولا دوویێ ل خزیرانا ٢٠٠٥ ل دهۆک دەرکەفتییە باڤی نازێ، د. سەلاح هروری، هزرڤان، ئەرشەد حیتۆ و ئامینا زکری، ژ دەستەکا نڤیسەران بوون. هەروەسا نزار رەشاد باڵەتەیی و سەعید خالید بوو دەرهێنانا هونەری. خاوەن ئیمتیاز ل ژمارە ٢٦ تا ١٣٢ نەجمەدین یوسفی، ژمارە ١٣٣ تا ٢٣١ ئەنوەر محەمەد تاهیر، ژمارە ٢٣٣ تا ٢٤٥ ناڤەندا خانی یا ڕەوشەنبیری و ڕاگەهاندنێ بوویە. سەرنڤیسەر ل ژمارە ٢٦ تا ٣٧-٣٨ حەمید سووری، ژمارە ٣٩ تا ٤١ کاروان ئاکرەیی، ل ژمارە ٤٢ تا ٨٦ فەهیم عەبدوڵا حەمو، ل ژمارە ٨٧ تا ١٣٢ دیار محەمەد سەعید دوسکی، ل ژمارە ١٣٣ تا ٢٣١ موحسین

(١) موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٨.
(٢) وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ، ل ل ٤٨- ٤٩، ٩٦؛
(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

قۆچان و ل ژمـــاره ٢٣٣ تا ٢٤٥ شـەمال ئاکرەیی بووینە. ماڵپەڕی تایبەت بەخۆی هەیە govarametin.com[١].

ب- ســڤۆرە: ئێکەمین گۆڤارا زاروکانە ل دەڤەرا بەهـدینان، گۆڤـارەکا هەیڤانەیە یا ڕەنگاورەنگە. ل دەســتپێکێ ژ لایێ دەزگەهێ ڕاگەهاندنا گازی ل هژمارا ١ یا ٢٢ نیســانا ١٩٩٨ ل دهۆکێ ب زمانێ کوردی دەرکەفتییە و تا ســاڵا ٢٠٠٥ بەردەام بوویە و پاشــان ڕاوەســتایە، ئەڤ گۆڤارە ل ســاڵا ٢٠١٩ د ژیێ ٢١ ســاڵیا خۆدا بوویە کو ژ لایێ ناڤەندا خانی یێ ڕەوشــەنبیری و ڕاگەهاندنێ ل دهۆکێ ب هەلکەفتا ســەد ســاڵیا ڕۆژنامەڤانییا کوردی دووبارە هاتیە بلاڤکرن. هژمارا ٢٣٦ێ ل ئادارا ٢٠١٩، هژمـــارا ٢٨٢ ل چریا ئێکێ ٢٠٢٣ دەرکەفتیە. هژمارا ٢٨٦ ڤێ گۆڤارێ ب کوالێتی و دیزاینەکا جوان کەفتە بەردەستێن خوەندەڤانان پرانیا بابەتێن هاتینە بلاڤکرن گرێدایی ئەدەب و ڕەوشـەنبیریا زارۆیانە و ل چاپخانا خانی هاتینە چاپکرن. خودانێ ئیمتیازێ ژ هژمارا ١ تا ٢٧ کاروان ئاکرەیی، ل ٢٨ تا ٥٥ حەبیب کەلەش، ل ٦٥ تا ٦٥ فەهیم عەبدوڵا، ل ٦٦ تا ١٠٠ د. فازڵ عومەر، ل ١٠١ تا ٢٨٦ ناڤەندا بووینە. ســەرنڤیســەر ل ١ تا ٢٧ فەهمی ســەلمان، ل ٢٨ تا ٥٥ بەهجەت هروری، ل ٥٦ تا ٦٦ فازڵ عەمەر، ل ٦٧ تـــا ٢٣٦ ســەلام بالایی و پاشــدا هەیفا عەلی دۆســکی بووینە. ل ســاڵا ٢٠٠٤ بۆ ٢٠٠٥ ســتافێ گۆڤارێ ب ڤی ئاوایی بوویە، پەروین عەبدولعەزیز (ســکرتێرا نڤێســینێ)، نەسـێود خالید گولی (دەسـتەکا نڤیسـەرا)، محەمەد عەبدوڵا (پێداچونا زمانی)، ســتار عەلی (دەرهێنانا هونەری)، ئەحمەد بیری (نیگارکێش)، محەمەد مەلا حەمدی (کومپیوتەر)[٢].

پ- پەیمان/ ئەڤرۆ: هەفتەنامەیا پەیمان هەفتەنامەکا ڕەوشـەنبیری- سیاسی بوو، ب زمانێ کوردی ل دهۆکێ دەردچوو. ژ ئـــالیێ نڤیســینگەها ڕەوشــەنبیری و ڕاگەهاندنا پارتی دیموکراتی کوردســتانێ ڤە، ب پشــتەڤانیا داراییا لقا ئێک یا پارتی دیموکراتی کوردســتان دەردکەت. ل دەســتپێکێ حەفتینامەیا سـیاسـی ڕەوشـەنبیری گشـتی بوو، دیڤدا ناڤی وێ بوویە (ئەڤرۆ) کو دریژەپێدانا کاروانێ هەفتەنامەیا (پەیمان) بوویە و وەک ڕۆژنامەیەکا

(١) ئەرشــیفی دەســتەی ئینســکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردســتان؛ وەصــفی حەســەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سـەرچاوەی پێشـوو، ل ل ٤٨- ٤٩، ٩٦؛ وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سـەرچاوەی پێشوو، ل ل ٨٩، ١٠٣، ١٠٤.

(٢) ڕۆژناما ئەڤرۆ، هژمارا ٣٤٨٧، (٣/٣/ ٢٠٢٤- چاپخانا موکریانی)، ل ١٦؛ موســەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١١٨- ١١٩؛ وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٧٧؛ https://www.xaniagency.com/.govarasivore/.

سەربەخۆیا گشتییە حەفتانە ل دهۆکێ ب زمانێ کوردی ب دیالێکتا ژووروو دەردکەفت، جارجاریش ب زاراڤێ کرمانجی خواروو- سۆرانی نڤێسینا بلاڤدکەت. پشتی ماوەکێ ڕۆژناما ئەڤرۆ بووە ئێک ژ بلاڤۆکێن دەزگەها ڕۆشنبیری و ڕاگەهاندنا خانی. گرنگی ب پەیام و ڕوودانێن ناڤخۆ و دەڤەرێ ددەت، هەروەسا پەیامێن سیاسی، ساخلەمی، زانستی، ڕەوشەنبیری، ئابووری، جڤاکی، وەرزشی، گۆتار و دیداران بلاڤدکەت[1].

سەبارەت هەفتەناما پەیمان؛ وریا جاف و وەسفی ڕدێنی نڤێسینە ((ژمارەی ١ی لە ١١ی تیرمەها ١٩٩٤ بلاوبووەتەوە))، ل هەمان دەمدا ل ماڵپەڕێ ڕۆژناما ئەڤرۆ نڤێسییە (ڕۆژناما پەیمان ل ٣١ێ تیرمەها ١٩٩٤ دەرکەفتیە)[2]. ژ هژمارە ١ تا ژمارە ١٤ یا ١١ێ کانینا دوویێ یا ١٩٩٥ بەروەخت و دوو حەفتیان جارەکێ دەرکەتیە. ژ هژمارە ١٥ یا ١٨ێ کانینا دوویێ یا ١٩٩٥ ب دروستی بوویە حەفتیانە. خودانێ ئیمتیازێ ل هژمارا ١ هەتا داویێ حەبیب کەلەش بوویە. سەرنڤیسکار هژمارا ١ هەتا ٣٢ ئەدیب چەلکی، ل هژمارا ٣٣ هەتا ٥٧ بەهجەت هروری ب وەکالەت سەرنڤیسکار و ل ١٥ێ ئایارا ١٩٩٥ هەتا داویێ بەهجەت هروری ب فەرمی سەرنڤیسکار بوویە. هژمارا ١ هەتا ١٠٠ بەرپەڕێن وێ ناڤبەرا ٨ بۆ ١٠ بەرپەڕان بوون، چەند هژمارەکێن کێم بوونە ٦ بەرپەڕ، پشتی هژمارا ١٠٠ بەردەوام دناڤبەرا ١٢ بۆ ١٦ بەرپەڕاندا بوو. هەتا هژمارا ١٢ ئەڤ حەفتینامە ل دهۆکێ دهاتە بەرهەڤکرن و ل هەڤلێر دهاتە چاپ کرن، ژ هژمارا ١٣ وێڤە ژبەر شەڕێ ناڤخۆ، ستافێ حەفتینامێ پەنا برە بەر پەرگەها (اخلاص) کو دکەفتە بەرانبەر بارەگایێ حەفتیناما پەیمان و هەتا هژمارا ٣٢ ل وێرێ دهاتە کۆپیکرن، پاشی ب دەستی ل چاپخانا هاوار و کۆلیژا شەریعە دهاتنە چاپکرن و هەتا هژمارا ٥٨ ڤەکێشا، چاپخانەیا هاوار و خەبات باشتر لێهاتن و هاتنە دامەزراندن هەتا هژمارا ١٠٠ ل ڤان دوو چاپخانەیان چاپ دکرن. پەیمان وەک ئێکەمین ڕۆژناما ژی درێژ ل دەڤەرێ کو یەکەمین جار بوو ڕۆژنامەکا حەفتیانە ل ڤێ دەڤەری دەرکەڤیت نزیکی ٩ سالان بەردەوام بوو. تیراژا وێ ل ٥٠٠- ١٠٠٠ لبان گەهشتە ٥٠٠٠- ٦٠٠٠ لبێن چاپکرنێ. دەمێ داوی هژمارا ٤١٣ ل ١٦ نیسانا ٢٠٠٣ دەرچووی دەملدەست هزر ل وێ چەندێ هاتە کرن سەر ل نو پەیمان دەرکەڤیت و دەربڕینێ ل قوناغا شەڕێ ئازادکرنا عێراقێ و سەروبەرێ نو یێ باشوورێ کوردستانێ بکەت، ئەنجامێ ڤێ هزرکرنێ دەرچوونا ڕۆژنامەیا ئەڤرۆ بوو[3].

---

(١) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٠٥- ١٠٦؛ وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا...سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٥؛ /https://rojnameyaevro.com/ku/.derbareyme.

(٢) هەمان سەرچاوە.

(٣) موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٩٦- ١٠٢، ١٠٤، ١٣٠- ١٣٢.

سـەبارەت ڕۆژناما ئەڤرۆ؛ هژمارا ١ێ ل ٣١ تیرمەها ٢٠٠٣ دەرکەتیە، خودانی ئیمتیازێ فەهیم عەبدولا حەمۆ و سەرنڤیسەر بەهجەت هروری بووینە، ل ١ێ چریا ئێکێ یا ٢٠٠٩ ژ حەفتیانە بوویە ڕۆژانە ل وی دەمی ڕێبەر فەتاح سـەرنڤیسـەر بوویە، ڕۆژنامە ل هەڤلێرێ چاپ دبوو. ل سـالا ٢٠٠٥ سـتافێ حەفتینامێ ب ڤی شـێوەی بوویە فەهیم عەبدولا حەمۆ خودانێ ئیمتیازێ، بەهجەت هروری سـەرنڤیسـکار، بشـار کیکی جێگرێ سـەرنڤیسـکاری و ئیسـماعیل بادی سـکرتێرێ نڤیسـینێ. ژ سـتافێ ڤێ حەفتینامێ پێت سـەرەکی نەوزاد جەمیل، عیسـمەت محەمەد بەدەل، درباس مسـتەفا، شـاکر ئەتروشـی، هۆگر محەمەد تاهیر، سـەباح ئەتروشـی، شـوکری شـێخان، هەروەسـا ڕێبەر هونەر بوو دەرهێنانا هونەری و ماوەکێ عیسـام حەجی تاهیر ژی ب دەرهێنانا هونەری ڕادبوون. سـەرنڤیسـەرێ هژمارا ٣٤٨٧ ل ٣ێ ئادارا ٢٠٢٤ فازل عومەر و خودانێ ئیمتیازێ ناڤەندا خانی یا ڕەوشەنبیری و ڕاگەهانـدنێیە و ل چاپخانا موکریانی هاتیە چاپکرن. هەتا نوکەش بەردەوامە ل دەرچوونێ، ژمـارە ٣٦٥١ ل ١٠ێ کانینا ئێکێ یا ٢٠٢٤ دەرچوویە. ماڵپەڕی تایبەت بەخۆی هەیە کە ژمارەکانی ئەم ڕۆژنامەیە بە pdf لەم مـاڵپەرەیە هەیە، جگە لە هەواڵی ناوخۆیی و جیهانی و سـیاسـی و ئەدەبی و کولتوری و ئابووری و وەرزشـی. مـاڵپەڕێ (ئەڤرۆ نیوز) گرنگیێ ب پەیام و ڕووداتێن ناڤخۆ و دەڤەرێ ددەت، هەروەسا پەیامێن سیاسـی، ساخلەمی، زانسـتی، ڕەوشـەنبیری، ئابووری، جڤاکی، وەرزشی، گۆتار و دیـداران بلاڤـدکەت، کو ل ڕۆژا ١ێ چریـا ئێکێ یـا ٢٠١٤ ب ڕەنگەکی فەرمی ب ناڤونیشانێت rojnameyaevro.com کەفتیەکاری[١].

ت- ئەڤرۆ: پاشـبەندێ ڕۆژناما ئەڤرۆ بوو، تایبەت بوو ب بەرنامێ لیسـتا کوردسـتانێ ڤە بۆ هەلبژارتنین پەرلەمانێ کوردستانێ ل ٢٥ێ تیرمەها ٢٠٠٩[٢].

ج- دەنگێ مە: بلاڤۆکەکا تایبەت بوو ب لیسـتا پارتی دیموکراتا کوردسـتان، ژ لایێ ناڤەندا خانی یێ ڕەوشـەنبیری و ڕاگەهاندنێ ب زمانێ کوردی و عەرەبی دەردچوو. هژمارا ١ێ ل ٢٣ێ کـانینـا دوویێ ٢٠٠٥ دەرکەفتییە. ٤ ژمـارە ب تیـراژا ٤٠٠٠ دانە دەرکەفتینە. سەرپەرشتکار فەهمی عەبدولا و سەرنڤیسەر بەهجەت هروری بوون. دەستەیا نڤیسـکارا بلند محەمەد، فازل عومەر، خالید دێرەشی، ئیسـماعیل بادی، ئیحسـان حەسـەن، حەسـەن سلێڤانەیی، درباس مستەفا، عەبدولخالق سـولتان، عیسـمەت محەمەد بەدەل و نەوزەت

(١) موسـەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سـەرچاوەی پێشـوو، ل ل ٩٦- ١٠٢، ١٠٤، ١٣٠- ١٣٢؛ وەصـفی حەسـەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٨؛ /https://rojnameyaevro.com/ku/.derbareyme.

(٢) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی یەکەم (الف)، ل ٤٠٥.

جەمیل بوون. هەروەسا عیسام حەجی تاهیر و ڕێبەر دەرهێنانا هونەری بوون[١].

چ- خەبات/ دهۆک/ ktv دهۆک: ئەم تەلەڤزیۆنە لە ٣ی گوڵانی ١٩٩٢ لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستانەوە بە ناوی (خەبات) لە دهۆک دامەزراوە. لە ساڵی ١٩٩٣ ناوی گۆڕدرا بۆ (کوردستان) و لە ساڵی ١٩٩٨ ناوی گۆڕدرا بۆ (دهۆک)[٢].

کەناڵی ناوخۆ لە دهۆک لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستان کرایەوە. ماوەی پەخشی پێنج دەمژمێر بوو بە زمانی کوردی و عەرەبی. تەنیا لە شارەکە پەخشی هەبووە. بەم دواییە بەشی تەکنیکی و زانیاری پارتی دیموکراتی کوردستان توانیان پەخشەکە فراوان بکەن[٣]. ڕۆلەکێ بەرچاڤ هەبوویە ل کوردیکرنا زمانێ خەلکی و ڕەوشەنبیرکرنا خەلکێ مە ل موسڵ و فەیدێ و دومیز و قامیشلی و ڕەوشەنبیریا کوردایەتی و وڵاتپارێزی. ئێکەمین کەناڵێ تەلەڤزیۆنیە ل بەهدینان پەخشا ئێکسەر ب کار ئینابیت. ڕێڤەبەرێت وێ ل دیڤ ئێکدا حەمید سوری، فەهیم عەبدوڵا، سەعید دێرەشی، ئەحمەد عەبدوڵا جاسم، عەبدولوەهاب خالید، عەبدولسەمەد ئیسلام، خوشناڤ جەمیل، عەدنان یوسف حسێن و هەلکەفت عەبدولواحید سالح بوون. بێژەرێن پێشییێن وێ ئەحمەد عەبدوڵا جاسم، نسرەت هادی، سەمیرا ئیبراهیم، هنار سالم ئامێدی، نوری عەبدولڕەحمان، ئەحمەد مایی، جەمیل خەلیل و ڤیان عەباس بوون. ژ کارمەندێت پێشییێن ڤێ کەناڵی باسل سەید محەمەد ئامێدی، شەوکەت بەندی، عادل حەسەن، پەژان عەبدولستار، ڕەمەزان سندوری (وێنەگر)، سالم سەعید نێروەیی (وێنەگر)، حەمید فەرەج (وێنەگر)، عەبدوڵا سەعید نێروەیی (وێنەگر)، ئازاد هروری (مونتاژ)، حیکمەت حسێن باجلوری، عومەر عەلی میرو (مونتاژ)، غەواس ئەرتوشی (وێنەگر)، عەبدولعەزیز خەیات، شوکری شێخان، ئیبراهیم عیسا، ڤیان عەباس، خەلیل جەمیل، خالید سیسکو (وێنەگر)، ئیبراهیم عیسا، ئارین عەبدولقادر، هانی عەبدولڕەحمان... بوون. نوکە ژ لایێ ناڤەندا خانی درێژە پێ هاتیە دان و بەردەوامە ل پەخشا خۆ[٤].

ح- xaniagency.com: ماڵپەڕێ دەزگای خانیە ژ لایێ ناڤەندا خانی ل ١٦ێ تەباخا ٢٠٢١

(١) وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠٤.

(٢) صالح یوسف صوفی، سەرچاوەی پێشوو، بەرگێ دووێ، ل ٤٤٤.

(٣) PDK News Views, (Kurdistan Demokratic Party, Iraq in USA & Eurpe), issue 1, july 1993 ,Merrifield, Virginia) , page 6.

(٤) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٦٩- ٧٠؛ ناڤەندا خانی یا ڕەوشەنبیری و ڕاگەهاندنێ.

هاتیە دانان، بابەتێن وێ هەمەڕەنگن و د. ڕێبەر فەتاح ڕێڤەبەرێ وێیە[١].

خ- ئاژانسا خانی (xaniagency): ئاژانسەکا نوچەیی یا کوردستانێیە، ناڤەندا وێ ل باژێرێ دهۆکێیە، سەر ب ناڤەندا خانی یا ڕەوشەنبیری و ڕاگەهاندنێیە. ل ١٦ی ئابی ٢٠٢١ دامەزراوە[٢].

د- Helhelok tv: سەتەلایێتا هەلهەلۆک تایبەتە ب جیهانا زارۆکا ل ١٨ێ ئادارا ٢٠١٦ێ ل دهۆکێ کەفتیەکاری[٣].

ژ- چاپخانەی خانی/ خەبات: ئەم چاپخانەیە لە ساڵی ١٩٩٦ لە دهۆک دامەزراوە تا ساڵی ١٩٩٨ کاریکردووە. محەمەد مەلا حەمدی لە ساڵی ١٩٩٨ کاروباری دەرهێنانی هونەری و کۆمپیوتەری لەم چاپخانەیە لە ئەستۆ بووە[٤]. چاپخانا خەبات ل ساڵا ١٩٩٦ ژ لایێ دەزگەهێ ڕۆشنبیری و ڕاگەهاندنێ ڤە دهاتە سەرپەرشتیکرن، ل ساڵا ٢٠٠٥ ناڤێ وێ هاتیە گهۆڕین بۆ (خانی). ڕێڤەبەرێت وێ سەعید یەحیا خەتات، مەعسوم ئەنوەر مایی، بەکر عەبدولکەریم کۆڤلی، زهێر یاسین مستەفا، سەورەت عەبدوڵا سلێمان و سەلام بالایی بوون[٥].

ز- ئەڤرۆ سپۆرت: حەفتینامەیا وەرزشییە، هژمارا ١ێ ل ٦ێ چریا دووێ یا ٢٠١٢ ژ لایێ ناڤەندا خانی یا ڕەوشەنبیری ل دهۆکێ دەرکەفتیە[٦].

ک- دهۆک سپۆرت: کەناڵێ ناڤەندا خانی یا ڕەوشەنبیری و ڕاگەهاندنێیە، ل ٢٢ی ئاياری ٢٠٢٢ لە دهۆک دامەزراوە. زیاتر گرنگی دەداتە بابەتی وەرزشی ناوخۆیی و دەرەوە. بەڕێوەبەری تەلەڤزیۆنەکە ڕەشید یەحیایە[٧].

(١) ناڤەندا خانی یا ڕەوشەنبیری و ڕاگەهاندنێ.

(٢) https://www.instagram.com/xaniagency?igsh=MTEzM3NjbWh1MjZkcA==.

(٣) موسەدەق تۆڤی، ئینسکلۆپیدیا... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٧٨.

(٤) حبيب محمد كريم، تأريخ الحزب الديمقراطي الكوردستاني- العراق، (مطبعة خەبات- دهوک- ١٩٩٨)، ص ٢.

(٥) ناڤەندا خانی یا ڕەوشەنبیری و ڕاگەهاندنێ.

(٦) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ ئیسماعیل ئیبراهیم، (دهۆک- ١٥ێ تەمووزا ٢٠٢٤).

(٧) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ ئیسماعیل ئیبراهیم، (دهۆک- ١٥ێ تەمووزا ٢٠٢٤).

١٥- گوڵان: ئەم دەزگایە سەربە بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە له ساڵی ١٩٩٥ دامەزراوە، کۆمەڵێک بڵاوکراوە و ڕادیۆ و تەلەڤزیۆن لە خۆ دەگرێت وەک:

ا- گوڵان: ڕۆژنامەیەکی هەفتانە بووە، لەلایەن کۆمەڵگەی گوڵان بڵاودەکرایەوە کە کۆمەڵگەیەکی سەربەخۆیە، پارتی دیموکراتی کوردستان بەڕێوەی دەبات. یەکەمجار بوو ڕۆژنامەیەکی کوردی بەم جۆرە ئازادانە بنووسێ. لەبارەی دەرچوونی یەکەم ژمارەی وریا جاف نووسیویەتی ((ژمارەی ١ی لە ٢٢ی نیسانی ١٩٩٤ بڵاوبووەتەوە))، بەڵام ئەوەی ئێمە بینیومانە ژمارە سفری لە ٢٢ی نیسانی ١٩٩٤ و ژمارە ١ی لە ٢٨ی نیسانی ١٩٩٤ دەرچووە. ژمارە ٣٦ی لە ٢٢ی کانوونی یەکەمی ١٩٩٤ دەرچووە. دوا ژمارەی ئەم ڕۆژنامەیە ٣٧ بووە، بەهۆی شەڕی ناوخۆ بارەگای گوڵان بەر هێرش کەوت و ڕاگیرا. دواتر لە ١٨ی شوباتی ١٩٩٥ ژمارە ٣٨ی گۆڤاری گوڵان (کوردی) وەک درێژەپێدەری ڕۆژنامەی گوڵان بەردەوام بوو[1].

ب- گوڵان (کوردی): گۆڤاری گوڵان (کوردی)، دەزگای ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی گوڵان دەریکردووە. درێژەپێدەری ڕۆژنامەی گوڵانە کە ٣٧ ژمارەی لێ دەرچووبوو و لە ژمارە ٣٨ی ١٨ی شوباتی ١٩٩٥ بووەتە گۆڤاری گوڵان. خاوەن ئیمتیازی لە ژمارە ٣٨ تا ١٢٨ شەهید فەرەنسۆ هەریری، لە ژمارە ١٢٩ تا ئێستا شەهید شەوکەت شێخ یەزدینە. سەرنووسەری لە ژمارە ٣٨ تا ٣٥٩ سەرۆ قادر، لە ژمارە ٣٦٠ تا ٦٢٤ بێوار عەبدولڕحمان، لە ژمارە ٦٢٥ تا ٧٧٥ فوئاد سدیق، لە ژمارە ٧٧٦ تا ئێستا فەرهاد محەمەدە. لە ژمارە ٦٨ تا ١٢٨ نووسراوە (دەزگای ڕاگەیاندنی گوڵان دەریدەکات)، لە ژمارە ١٢٩ تا ٣٦٣ نووسراوە (دەزگای ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی گوڵان دەریدەکات)، لە ژمارە ٣٦٤ تا ٤٨٣ نووسراوە (ناوەندی ڕۆشنبیری گوڵان دەریدەکات). لە ژمارە ١٠٩ تا ١١٨ ساڵی ٣، لە ژمارە ١١٩ تا ١٧١ ساڵی ٤، لە ژمارە ١٧٢ تا ٢٢٢ ساڵی ٥، لە ژمارە ٢٢٣ تا ٢٧٥ ساڵی ٦، لە ژمارە ٢٧٦ تا ٣٢٦ ساڵی ٧، لە ژمارە ٣٢٧ تا ٣٧٨ ساڵی ٨، لە ژمارە ٣٧٩ تا ٤٢٩ بووەتە ساڵی ٩، لە ژمارە ٤٣٠ تا ٤٨٣ ساڵی ١٠، لە ژمارە ٤٨٤ تا ٥٣٣ ساڵی ١١، لە ژمارە ٥٣٤ تا ٥٩١ ساڵی ١٢، لە ژمارە ٥٩٢ تا ٦٣٠ ساڵی ١٣، لە ژمارە ٤٣١ تا ٦٨١ ساڵی ١٤، لە ژمارە ٦٨٢- ٧٢٩ ساڵی ١٥، لە ژمارە ٧٣٠ تا ٧٧٧ ساڵی ١٦، لە ژمارە ٧٧٨ تا ٨٢٥ ساڵی ١٧، لە ژمارە ٨٢٦ تا ٨٧٥ ساڵی ١٨، لە ژمارە ٨٧٦ تا ٩٢٤ ساڵی ١٩، لە ژمارە ٩٢٥ تا ٩٧٣ ساڵی ٢٠، لە ژمارە ٩٧٤ تا ١٠٢١

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٠٤- ١٠٥.

ساڵی ٢١، لە ژمارە ١٠٢٢ تا ١٠٧٠ ساڵی ٢٢، لە ژمارە ١٠٧١ تا ١١١٨ ساڵی ٢٣، لە ژمارە ١١١٩ تا ١١٦٦ ساڵی ٢٤، لە ژمارە ١١٦٧ تا ١٢١٤ ساڵی ٢٥، لە ژمارە ١٢١٥ تا ١٢٧٢ ساڵی ٢٦، لە ژمارە ١٢٧٣ تا ١٣١٣ ساڵی ٢٨، لە ژمارە ١٣١٤ تا ژمارە ١٣٥٢ی ٦ی شوباتی ٢٠٢٣ بووەتە ساڵی ٢٩. ژمارە ٨٢ و ٨٣ لە چاپخانەی خەبات، ژمارە ٨٥ تا ٢٧٩ لە چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری لە هەولێر، ژمارە ٢٨٢ تا ٢٩٦ و ٣٦٠ تا ٤٣٥ و ٥٤٥ تا ٦١٩ و ٦٢٩ و ٦٣٠ لە چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە لە هەولێر، ژمارە ٦٢٥ و ٦٣١ تا ٦٤٥ لە چاپخانەی دەزگای ئاراس لە هەولێر، ژمارە ٦٤٦ تا ٩٠٣ لە چاپخانەی موکریانی و ژمارە ١٣٥٢ لە چاپخانەی ڕۆکسانا لە هەولێر چاپکراون. تا ئێستا بەردەوامە لە دەرچوون[١].

پ- گوڵان: پاشکۆی گۆڤاری گوڵان (کوردی)یە، دەزگای ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی گوڵان دەریکردووە. ژمارە ٢٤٢ی ساڵی ٦ لە ٩ی ئەیلوولی ١٩٩٩ بە زمانی کوردی دەرچووە کە تایبەت بووە بە خەرجیەکانی نیوەی یەکەمی ١٩٩٩ی وەزارەتی دارایی و ئابووری حکومەتی هەرێمی کوردستان. لە چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری لە هەولێر چاپکراوە. ژمارە ٢٤٤ی ساڵی ٦ لە ٢٣ی ئەیلوولی ١٩٩٩ دەرچووە کە تایبەت بووە بە پەیوەندی نێوان داهێنان و دەسەڵات و ڕۆشنبیری. ژمارە ٣٣٢ی ساڵی ٨ لە ٣١ی ئایاری ٢٠٠١ دەرچووە کە تایبەت بووە بە ئەنجامەکانی هەڵبژاردنی شارەوانییەکان. خاوەن ئیمتیازی شەهید شەوکەت شێخ یەزدین و سەرنووسەری سەرۆ قادر بوونە[٢].

ت- گوڵان العربي: گۆڤارێکی مانگانەی سیاسی و ڕۆشنبیری گشتیە، دەزگای ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی گوڵان بە زمانی عەرەبی بە جیا شانبەشانی گۆڤاری گوڵان (کوردی) دەستە خوشکی دەریدەکرد. ژمارە سفری ساڵی ١ی لە ١ی تەمووزی ١٩٩٦ و ژمارە ١ی لە ١ی ئابی ١٩٩٦ دەرچووە. لە ژمارە ١٤ بووەتە ساڵی ٢، لە ژمارە ٢٥ بووەتە ساڵی ٣، لە ژمارە ٣٧ بووەتە ساڵی ٤، لە ژمارە ٤٩ بووەتە ساڵی ٥، لە ژمارە ٦١ بووەتە ساڵی ٦، لە ژمارە ٧٣ بووەتە ساڵی ٧، تا ژمارە ٩١ی ١ی ئاداری ٢٠٠٤ لەبەردەستمان هەیە. لە ژمارە ١٤ تا ٩١ خاوەن ئیمتیازی شەهید شەوکەت شێخ یەزدین بووە. سەرنووسەرەکەی لە ژمارە ١٤ تا ٦٦ سەرۆ قادر، لە ژمارە ٦٧ تا ٨٤ حەمە کەریم عارف، لە ژمارە ٨٥ تا ٩١ ڕزگار نوری شاوێس بوونە، دواتر گۆڕا بووەتە (الصوت الآخر)[٣].

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) هەمان سەرچاوە.

(٣) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠٩؛ ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

ج- تیڕامـــــان/ ڕامان: گۆڤارێکی ڕۆشـنبیری گشـتییە، دەزگای گوڵان لە هەولێر بە زمانی کوردی دەریدەکات[1]. هژمارا ١ێ ل ١١ێ تیرمەها ١٩٩٦ ب ٥٨ لاپەڕان ل هاڤینگەها پیرمام ب ناڤێ تێڕامان دەرکەفتیە[2]. لە ژمارە ٢ی ١١ی ئابی ١٩٩٦ ناوی بووەتە (ڕامان)، کە تا ئێستا بەردەوامە لە دەرچوون. ژمارە ٣١٢ لە ٥ی تشـرینی یەکەمی ٢٠٢٣ دەرچووە. ژمارە ٧ تا ١٢ سالّی ١، لە ژمارە ١٣ تا ٢٤ سالّی ٢، لە ژمارە ٢٥ تا ٣٦ سالّی ٣، لە ژمارە ٣٧ تا ٤٨ سالّی ٤ لە ژمارە ٤٩ تا ٦٠ سالّی ٥، لە ژمارە ٦١ تا ٧٢ سالّی ٦، لە ژمارە ٧٣ تا ٨٢-٨٣ سـالّی ٧، ژمارە ٨٤- ٨٥ سـالّی ٨، لە ژمارە ٨٦- ٨٧ تا ٩٧ بووەتە خولی دووەم سـالّی ٩، لە ژمارە ٩٨ تا١٠٠ خولی دووەم سـالّی ١٠، لە ژمارە ١٠١ تا ١٠٩ خولی سـێیەم سـالّی ١١، لە ژمارە ١١٠ تا ١٢١ خولی سێیەم سالّی ١١، لە ژمارە ١٢٢ تا ١٣٣ خولی سێیەم سالّی ١٢، لە ژمارە ١٣٤ تا ١٤٥ خولی سێیەم سالّی ١٣، لە ژمارە ١٤٦ تا ١٥٧ خولی سێیەم سالّی ١٤، لە ژمارە ١٥٨ تا ١٦٨ خولی سێیەم سالّی ١٥، لە ژمارە ١٦٩ تا ١٨١ خولی سێیەم سالّی ١٦، لە ژمارە ١٨٢ تا ١٩٣ خولی سـێیەم سـالّی ١٧، ژمارە ١٩٤ هیچ نەنووسراوە، لە ژمارە ١٩٥ تا ٢٠٤ خولی سێیەم سالّی ١٨، لە ژمارە ٢٠٥ تا ٢١٧ خولی سێیەم سالّی ١٩، لە ژمـارە ٢١٨ تا ٢٣٠ خولی سـێیەم سـالّی ٢٠، لە ژمارە ٢٣١ تا ٢٤٠ خولی سـێیەم سـالّی ٢١، ٢٤١ تا ٢٥٣ خولی سـێیەم سـالّی ٢٢، لە ژمارە ٢٥٤ تا ٢٦٤ خولی سـێیەم سـالّی ٢٣، لە ژمارە ٢٦٥ تا ٢٨٣- ٢٨٤ خولی سێیەم سالّی ٢٤، لە ژمارە ٢٨٥- ٢٨٦ تا ٢٩٥- ٢٩٦ خولی سێیەم سالّی ٢٥، لە ژمارە ٢٩٧- ٢٩٨ تا ٢٩٩- ٣٠٠ خولی سـێیەم سـالّی ٢٦، لە ژمارە ٣٠١- ٣٠٢ تا ٣١٢ خولی چوارەم سالّی ٢٦. لە ژمارە ١ تا ١٠٤ دەزگای ڕاگەیاندنی گوڵان، لە ژمارە ١٠٥ تـــا ١٢٤ بەڕێوەبەرایەتی ڕۆشـــنبیری ڕامان، لە ژمارە ١٢٥ تا ٣١٢ دەزگای ڕامان دەریدەکرد. ژمـــارە ٢ی لە چاپخانەی خەبات، ژمارە ٣ تا ١١٦ لە چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشـنبیری لە هەولێر، ژمارە ١١٧ تا ١٢٦ لە چاپخانەی ئاراس لە هەولێر، ژمـــــارە ١٢٧ تا ١٢٩ لە چاپخانەی موکریانی لە هەولێر، ژمارە ١٣٠ تا ٢٧٤ لە چاپخانەی خانی لە دهۆک، ژمـــارە ٢٧٥-٢٧٦ تا ٣١٢ لە چاپخانەی ڕۆکســـانا لە هەولێر چاپکراون. خاوەن ئیمتیازی لە ژمارە ١٤ تا ٣١٢ شـەوکەت شـێخ یەزدین بووە. سـەرنووسـەری لە ژمارە ٧ تا ٦٦ سـەرۆ قادر، لە ژمارە ٦٧ تا ٣١٢ ئازاد عەبدولواحید بووینە و تا ئێستاش بەردەوامە لە دەرچوون[3].

---

(١) https://zheen.org.

(٢) صالح یوسف صوفی، سەرچاوەی پێشوو، بەرگێ دووێ، ل ٦٩٧؛ ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٧.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

چ- ئێوارە گوڵان/ گوڵانی ئێوارە: ڕۆژنامەیەکی سیاسی گشتی ئازاد بوو، دەزگای ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی گوڵان لە هەولێر بە زمانی کوردی بە دیالێکتی کرمانجی خواروو- سۆرانی هەموو ئێوارەیەک دەریدەکرد، جگە لە ڕۆژانی هەینی و شەممە پشووی ڕۆژنامە بوو. بە یەکەم ڕۆژنامەی کوردی دادەنرێت کە لە ئێواران دەرچووبێت. ژمارە سفری لە ٢٦ی تشرینی یەکەمی ١٩٩٧ دەرچووە. لە ژمارە ٥١ی ١١ی کانوونی دووەمی ١٩٩٨ ناوی گۆڕاوە بووەتە (گوڵانی ئێوارە). دوا ژمارەی ٥٧٧ی ٢٣ی شوباتی ٢٠٠٠ بووە. خاوەن ئیمتیازی شەوکەت شێخ یەزدین و سەرنووسەری سەرۆ قادر بوون[١].

ح- GULAN: گۆڤارێکی گشتی بوو، دەزگای ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی گوڵان لە هەولێر بە لاتینی دەریدەکرد. ژمارە ١ی ساڵی یەکەمی لە ١٥ی کانوونی دووەمی ١٩٩٩ دەرچووە و دوا ژمارەی کە لەبەردەستمانە ژمارە ١٢ی ساڵی یەکەمی لە ٣١ی کانوونی یەکەمی ١٩٩٩ دەرچووە. لە ژمارە ١ تا ١٢ خاوەن ئیمتیازی شەوکەت شێخ یەزدین و سەرنووسەری سەرۆ قادر بوون[٢].

خ- Tv گوڵان: ئەڤ کەناڵە ل ٢٢ی نیسانی ١٩٩٤ کەفتیەکاری. کارمەندێن پێشیێن ڤی کەناڵی سەرۆ قادر (سەرپەرشتێ گشتی)، محەمەد مەلا ئەسعەد، سەڵاح حەسەن، ڤینۆس بابان، سیروان چاوبەخاڵ، شاخەوان، تریفە ڕەشید، فەرهاد ئیسماعیل، حەمکۆ(محەمەد فەرەیدون)، عەدنان شەریف، دلاوەر ڕەسوڵ حەریری، وەلید نانەکەلی، سیڤەر مەحمود زامدار، جانگیر حەمید بەرزنجی، موسلیح ئاکرەیی، سامی فەقێ، حەیدەر محەمەد، هێرش عەبدولوەهاب، ئازاد عەبدولواحید، بێخال عەبدوڵا، محیەدین قادر، بەختیار حەمەد، سەمیر نانەکەلی، ڕزگار لەشکری (وێنەگر)، جاسم وەندی، ڕەفیق خۆشناو، عەلی حەسەن، بەدیعا ئەحمەد، سۆزان عزەدین... بوون[٣].

د- گوڵان: ئەڤ ڕادیۆیە ل ٢٤ی نیسانی ١٩٩٤ ل ئاڤاهیێ ئوتێلا شیراتۆن ل هەڤلێرێ پەخشا خو ڕاگەهاند. کارمەندێن پێشین ڕەوەند ئاکرەیی، نەزمی بارزانی، هۆشەنگ، شێرزاد سلێمان، ڤینوس بابان، جاسم وەندی (دەرهێنەر)، ڕزگار ئاکرەیی بوون[٤].

١٦- (دار الاهالي) لە دهۆک دواتر لە بەغدا: ئەم دەزگایە سەر بە بەشی مەکتەبی ڕاگەیاندنی

(١) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی یەکەم (الف)، ل ل ٣١١-٣١٣.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و.... سەرچاوەی پێشوو، ل ٧٦.

(٤) هەمان سەرچاوە، ل ٧٦.

پارتییە و ڕۆژنامەی (الاهالي) لە خۆ دەگرێت:

ا- **(الاهالي):** ڕۆژنامەکا هەفتیانەیا سیاسی ڕەوشەنبیری سەربخۆ بوو، ب زمانێ عەرەبی ژ ئالیێ دەزگەهێ (دار الاهالي) دهاتە بڵاڤکرن. هژمارا ١یێ ل نیسانا ٢٠٠٢ ل دهۆکێ هاتیە بڵاڤکرن(١). پشتی ڕووخانا رژێما دیکتاتۆری ل بەغدا، بارەگایێ وێ هاتیە ڤەگوهاستن بۆ بەغدا و نهوژی د نـاڤبەرا دهۆک و بەغدا رۆژناما (الاهالي) بەردەوامە. ل دەستپێکێ تا سالا ٢٠٠٦ خودانێ ئیمتیازێ حسێن سنجاری و سەرنڤیسەر هەڤال زاخۆیی بووینە. هەکار فەندی رێڤەبەرێ هونەری بوویە، زێدەباری ناڤێت ژووری، ل هاڤینا ٢٠٠٣ روبار سندی بوویە سەرۆکێ دەستەکا کارگێری یا (دار الاهالي) و محەمەد سەلیم سواری بوویە سکرتێرێ نڤیسینێ و زێدەباری چەندین کارمەند و پەیامنێرێت دیتر(٢).

١٧- تەتەر بۆ دابەشکردن: ئەم دەزگایە لە ١ی حوزەیرانی ٢٠٠٧ لە هەولێر دامەزراوە. سەر بە مەکتەبی ناوەندی ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردستان بەشی ڕاگەیاند و ڕۆشنبیریە. بەڕێوەبەری دەزگـا ئەسعەد عەدۆ ڕەسوڵە. یەکەم دەزگا بووە بە ئوتومبێلی حزب و چاپخانەی حزب کاربکات و بڵاوکراوەکانی (ئەڤرۆ و خەبات و هەولێر و گوڵان و ڕامان) لە شاروشارۆچکەکانی کوردستان (دهۆک و سۆران و ڕانیە و سلێمانی و ناو هەولێر) دابەشبکەن. تا ئێستاش بەردەوامە لە کارەکانی(٣).

• بەشی پەیوەندیی گشتی:

بەشێکە لە بەشەکانی مەکتەبی سیاسی پارتی کە پەیوەندی ناوخۆ و دەرەوە لە خۆ دەگرێت، پێشتر پەیوەندی دەرەوە و ناوخۆ دوو بەشی سەربەخۆ بووینە، بەڵام لە کۆنگرەی ١٤ بوونەتە بەشی پەیوەندی گشتی، چەند بڵاوکراوەیەک لەخۆ دەگرێت لەوانە:

١- دەنگ و باسی کوردستان/ دەنگوباسی کوردستان (اخبار کردستان): بڵاوکراوەیەکی پارتی دیموکراتی کوردستان- عێراق بوو ڕاگەیاندنی دەرەوەی پارتی دیموکراتی کوردستان بە زمانی کوردی و زمانی عەرەبی بە شێوەی خولی دەریدەکرد.

---

(١) موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٢٧.

(٢) وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٣.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ ئەسعەد عەدۆ، (١٥ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٤).

لە شـەسـتەکان: ژمـــارە ٢ی لە ســاڵی ١٩٦٦ ڕاگەیاندنی دەرەوە بە زمانی کوردی دەریکردووە[١]، لە هەشــتـاکـان؛ ڕاگەیـانـدنی دەرەوە بە زمـانی عەرەبی لە لەنـدەن دەریدەکرد، ژمارە ١ی ٨ی ئاداری ١٩٨٠، ژمارە ١٤٢ی ساڵی ١٩٨٦ بە ڕەش و سپی، ژمـارە ١٨٥ی ١-١٥ی ئەیلوولی ١٩٨٨ دەرچووە. لە ڕووی کاتی دەرچوونیەوە نارێک بووە[٢].

لە نەوەدەکان؛ ڕاگەیاندنی دەرەوە بە زمانی کوردی ژمارە ٣ی لە ساڵی ١٩٩٦ دەرکردووە[٣] و دواتر لە ساڵی ١٩٩٧ دووبارە بە زمـــانی کوردی و عەرەبی دەرچۆتەوە، کوردیەکەی بە ناوی (دەنگوباسی کوردستان) و عەرەبییەکەی بە ناوی (أخبار کوردستان) بووە. ژمارە ١ی لە سـەرەتای ١٩٩٧ بڵاوکراوەتەوە. ژمـــارە ٥ی لە سـاڵی ١٩٩٧ و ژمارە ٨ی لە ئەیلوولی ١٩٩٧ دەرچووە[٤].

٢- **کوردستان نیوز بوڵتین:** بڵاوکراوەیەکی خولی بووە، لەلایەن نوێنەرایەتی شۆڕشی کوردی لە دەرەوە لە برۆکسل بە زمانی ئینگلیزی دەردەچوو. هەواڵی شۆڕشی کوردی و قارەمانێتی پێشـمەرگە کە لە دەنگوباسـی کوردسـتان (اخبار کردسـتان)ی بە زمانی کوردی و زمانی عەرەبی بڵاودەکرانەوە و وەریـان دەگێڕایە ســەر زمـانی ئینگلیزی و لە وڵاتـانی دەرەوە بڵاودەکرایەوە کە تا مانگی ئاداری ١٩٦٦، ٧ ژمارەی لێ بڵاوکراوەتەوە[٥].

٣- **صـــوت الأكراد (DENGÊ KURD):** بڵاوکراوەی خولی بووە، ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کورد لە لوبنان (پارتی) بووە. ژمارە ٣ی لە سـەرەتای مانگی ئایاری ١٩٧١ بە زمانی عەرەبی بە ٤ لاپەڕە دەرچووە[٦].

٤- **ملـــــحق اخبار کردســـتان:** بڵاوکراوەی خولی بووە، لەلایەن نوێنەری پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق لە لوبنان بە زمـــانی عەرەبی دەرچووە. ژمارە ٩ی لە ٢٠ی تشـــرینی دووەمی ١٩٧٤ و ژمارە ١٠ی لە ٥ی کانوونی یەکەمی ١٩٧٤ دەرچووە[٧].

٥- **صـــدى دەنگی کرد في اوروبا:** لە ســاڵی ١٩٧٤ ژمارەیەکی تایبەتی لێ دەرچووە لەلایەن

(١) https://zheen.org.

(٢) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەری... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٧٩- ٨٠، ١٩٠.

(٣) www.hewalname.com.

(٤) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی یەکەم (الف)، ل ل ١٨٥، ٣٠٠.

(٥) جريدة خەبات، عدد ٤٨٦، (آزار ١٩٦٦- مطبعة خەبات)، ص ٣.

(٦) www.hewalname.com.

(٧) نوزاد علي احمد، صحافة... المصدر السابق، ص ص ٧٩، ٨٩.

پارتی دیموکراتی کوردستان[1].

٦- **صوت الشبيبة الكردية (KURD DENGÊ LAWANÊ):** بڵاوکراوەیەکی ناوخۆیی بووە، دەستەی ناوەندی ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردی لە لوبنان (پارتی)- سەرکردایەتی کاتی بە زمانی عەرەبی دەریکردووە. بابەتەکانی سیاسی و بەیاننامەکانی حزبی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە. ژمارە ٢٣ لە ١ی ئاداری ١٩٨٠ لە بەیروت- لوبنان[2] و ژمارە ٢٨ی لە ١ی ئەیلوولی ١٩٨٠ دەرچووە[3].

٧- **دەنگوباسی کوردستان (اخبار كردستان):** پاشبەندی بڵاوکراوەی دەنگوباسی کوردستان (اخبار كردستان) بووە و لەلایەن نووسینگەی لوبنانی پارتی لە ساڵی ١٩٨٣ و ١٩٨٧ دەرچووینە[4].

٨- **صدى كردستان:** ڕۆژنامەیەکی سیاسی گشتی بوو، پارتی دیموکراتی کوردستان- نووسینگەی لوبنان بە زمانی عەرەبی لە ژێر دروشمی (دیموکراتی بۆ عێراق و حوکمی زاتی ڕاستەقینە بۆ کوردستان) بڵاویدەکردەوە. بیروڕای پارتی دەخستە بەردەم خوێندەوارانی عەرەب، لە ئەمریکا و ئەوروپا و کەنەدا دابەشدەکرا. تێکڕا ٣٤ ژمارەی لێ بڵاوبووەوە. یەکەم ژمارەی لە سەرەتای ساڵی ١٩٨٣ بڵاوکرایەوە و ژمارە ٥ی لە کۆتایی کانوونی یەکەمی ١٩٨٣، ژمارە ٦ی لە سەرەتای ١٩٨٤، ژمارە ٧ لە شوباتی ١٩٨٤، ژمارە ٢٦ و ٢٧ی لە تشرینی یەکەمی ١٩٨٦ دەرچووینە و دوا ژمارەی ٣٤ بووە و لە ت٢ ١٩٩٠ (ت٢ واتە تشرینی دووەم) دەرچووە. ژمارە ١٠ بە ٧ لاپەڕە، ژمارە ١١ تا ٢٦- ٢٧ بە ٨ لاپەڕە و ٢٩، ٣٠، ٣٢ بە ١٢ لاپەڕە و ژمارە ٣١ بە ١٠ لاپەڕە و ژمارە ٣٣، ٣٤ بە ١٤ لاپەڕە دەرچووینە. بەپێی ئەو ژمارانەی بەردەستمان لە دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان وا دەردەکەوێت بەڕێکی دەرنەچووە[5].

---

(١) المصدر السابق، ص ٥٦.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) ئیسماعیل تەنیا، ڕابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٥.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٨؛ ئیسماعیل تەنیا، ڕابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٢٤- ١٢٥؛ اصدارات اعلامية، جريدة خەبات(النضال)، عدد ٥٥٠، (شباط ١٩٨٤)، ص ٤؛ لە بڵاوکراوەکانی ڕاگەیاندنی پارتیمان، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٤٩، (کانونی دووەمی ١٩٨٤)، ل ٦؛ لە بڵاوکراوەکانی

٩- مەشخەڵ (الشعلة): ئەم ڕۆژنامەیە ئورگانا پارتا یەکێتی دیموکراتی کوردستان بوو. هژمارا ١ ل تەباخا ١٩٧٨ ل شامێ دەرچوویە و پشتی سەرهلدانـــا سالا ١٩٩١ ئەڤ ڕۆژنامەیە هاتیە ڤەگوهاســتن بۆ باژێرێ دهۆک و هژمارا ١٩ تا هژمـــارا ٢٨ و دوماهیێ ل دهۆک دەرکەفتییە. ل سالا ١٩٩٢ سەر هاتیە نڤێسین یەکێتیا دیموکراتا کوردستانێ زڤریتەڤە بۆ پارتا دیموکراتا کوردستانێ. ئەڤ ڕۆژنامەیە ب سەرپەرشتیا عەلی سنجاری دەرچوویە(١).

• دەزگای باڵای ئەیلوول:

پێشتر بەشێکی سەربەخۆ بووە سەر بە مەکتەبی سیاسی پارتییە و بە دەزگای باڵای ئەیلوول دەناسرا، بەڵام لە کۆنگرەی ١٤ سەر بە بارەگای بارزانی و بڵاوکراوەی هەبووە وەک:

١- ڕۆژی پێشـــمەرگە: گۆڤاری گرووپی ١١ی دەزگای باڵای ئەیلول بە زمانی کوردی دەریکردووە. ژمارە ١ی لە ١١ی ئەیلوولی ٢٠١٩ و دوا ژمارەی بەردەستمان ژمـــارە ١٦ لە ١١ی نیسانی ٢٠٢٢ دەرچووە. خاوەنی ئیمتیاز قادر قادر و سەرنووسەری سەباح شێخانی بوون. ل چاپخانا پارێزگەها دهۆک هاتیە چاپکرن(٢).

• ڕێکخراوە جەماوەری و پیشەییەکان:

دابەشی سەر دوو ڕێکخراو دەبێت ئەویش (ڕێکخـــراوە جەمـــاوەرییەکان، ڕێکخراوە پیشـــەییەکان)، لێرەدا هەوڵ دەدەین ئامـــاژە بەو ڕێکخراوانە بکەین کە بڵاوکراوە و تەلەڤزیۆن و ماڵپەڕیان هەیە.

یەکەم: ڕێکخراوە جەماوەرییەکان:-

سەر بە ڕێکخراوە جەماوەری و پیشەییەکانی کۆمیتەی ناوەندی مەکتەبی سیاسی پارتییە. پارتی دیموکراتی کوردستان دوای بەستنی کۆنگرەی سێیەمی بڕیاری دامەزراندنی ڕێکخراوە جەماوەرییەکانی دا، هەر یەک لە ڕێکخراوەکان (یەکێتی قوتابیانی کوردســتان، یەکێتی

پارتیمان، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٦٧- ٥٦٨، (تشرینی یەکەم و تشرینی دووەمی ١٩٨٦)، ل ٩؛ چاپەمەنییەکانمان لە ساڵی ١٩٨٦، ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە ٥٦٩، (کانوونی یەکەمی ١٩٨٦)، ل ٤.

(١) وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٦.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

لاوانی دیموکراتی کوردســـتان و یەکێتی ئافرەتانی کوردســـتان) لەلای خۆیانەوە هەوڵ و کۆششیان کرد بۆ گەیاندنی کاروچالاکی و ئامـانجەکانی. لە ساڵی ١٩٥٣ تا ٢٠٢٤ بڵاوکراوە و تەلەڤزیۆن و ڕادیۆ و ســـاتی تایبەت بە خۆیانەوە بووە. کاری زۆر جوانیان پێشـــکەش بە توێژی قوتابیـان و لاوان و ئـافرەتـان کردووە، بەتـایبەت ئەو بەرپەڕانەی بە نهێنی بەر لە ڕاپەڕینی گەلاوێژی ١٩٥٨ یاخود ئاشکرای دوای ڕاپەڕینی گەلاوێژی ١٩٥٨، دووبارە لە ناوچە ئازادکراوەکانی کوردستان لە شۆڕشی مەزنی ئەیلوولی ١٩٦١، لە دوای ڕێککەوتننامەی ٢٩ی حوزەیرانی ١٩٦٦ لە (١٩٦٧ تا ١٩٦٨) بە ئاشـــکرا دەرچووینە، دواتر لە ناوچە ئازادکراوەکان لە (١٩٦٨ تا ١٩٧٠)، دوای ڕیککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ تا ناوەڕاستی ئاداری ١٩٧٤ بە ئاشـــکرا دەرچووینە، لە دوایی ئاداری ١٩٧٤ تا ١٩٨٦ هەندێک جار بە نهێنی و هەندێک جاریش بە ئاشـکرا لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەسـتی شـۆڕش و ئاوارەیی لە ڕۆژهەڵاتی کوردســـتان دەرچوون، لە (١٩٨٦ تا ١٩٩٣) یەکێتی قوتابیانی کوردســـتان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســـتان یەکخران بە ناوی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردســـتان، لێرەدا بە جیا باسی هەر یەکەیان دەکەین:

ا- ڕاگەیاندنی یەکێتی قوتابیانی کوردستان:

ســـەر بە ڕێـــــــکخراوە جەماوەرییەکانە کە چەندین بڵاوکراوە و بەرنامەی ڕادیۆی و تەلەڤزیۆنی و ماڵپەڕی ئەلیکترۆنی هەبووە، لێرەدا دەیانخەینەڕوو:

١- اتحاد طلبة كردســـتان- نضـال الطلبة- خەباتی قوتـــــابیان: ئۆرگانی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بووە، لەلایەن سکرتاریەتی یەکێتی قوتابیانی کوردستان جار بە زمانی کوردی و جاریش بە زمانی عەرەبی دەرچووە. بـــابەتەکانی تایبەت بووە بە بواری خوێندن و وتاری ســـیاســـی و پەروەردەیی و نەتەوەیی و مێژووی کورد و ئەدەبی و هونەری. بەپێی قۆناغە جیاوازەکانی شۆڕشی کوردی بەم شێوەیەی خوارەوە گۆڕانکاری بەسەردا هاتووە:

- **ڕۆژنامەی (اتحاد طلبة كردستان):** لەبارەی ساڵی دەرچوون و ناوی ئەم ڕۆژنامەیە؛ عرفان عەزیز نووسـیویەتی ((جەلال تاڵەبانی لە نامەکەی ٨ی تشـــــرینی یەکەمی ١٩٥٥ بۆ مەلا مستەفا بارزانی، کە ئەوکات پەناهەندەی یەکێتی سـۆڤیەتی جاران بووە، تێیدا ئـــاماژەی بەوە کردووە کە بڵاوکراوەی خەباتی قوتابیان بۆ یەکێتی قوتابیانی کوردستان دەردەکەن کە سـەر بە سـکرتاریەت بووە، واتە لە سـاڵی ١٩٥٥ دەرچووە))[1]. ئێمەش بەدواداچوونمان بۆ

(١) عرفان عەزیز عەزیز، ڕۆژنامەنووسی یەکێتی قوتابیانی کوردستان، زنجیرەی مێژوویی یەکێتی قوتابیانی کوردستان (٢)، چاپی یەکەم، (چاپخانەی ڕۆژهەڵات- هەولێر- ٢٠١٢)، ل ل ٢٣- ٢٤.

هەمان سەرچاوە کرد کە عرفان عەزیز بەکاریهێناوە، لە نامەی ژمارە ٧ی تایبەت بە هەواڵەکانی (١٩٤٩ تا ١٩٥٥)ی ناو حزب، ئاماژە بەوەکراوە کە ((لە ساڵی ١٩٥٣ ڕۆژنامەی (اتحاد طلبة كردستان) بۆ یەکێتی قوتابیانی کوردستانمان دەرکرد، واتە یەکێتی قوتابیانی کوردستان ڕۆژنامەی تایبەت بەخۆی هەیە))[1]. لێرە بۆمان ڕوون دەبێتەوە کە ناوی ڕۆژنامەکە (اتحاد طلبة كردستان) بووە نەک خەباتی قوتابیان، هەروەها لە ساڵی ١٩٥٣ دەرچووە نەک لە ساڵی ١٩٥٥.

- **لاپەڕەی (نضال الطلبة) لە ڕۆژنامەی خەبات:** ئەم لاپەڕەیە لە لاپەڕە ٣ و ٦ی ژمارە ٣٣٠ی ڕۆژنامەی خەباتی ساڵی ٢ی ٥ی تشرینی یەکەمی ١٩٦٠ دا هەبووە[2].

- **لاپەڕەی خەباتی قوتابیان (نضال الطلبة) ڕۆژنامەی خەبات(نضال):** پێش دەرچوونی گۆڤاری خەباتی قوتابیان (نضال الطلبة) لە ڕێکەوتی تشرینی دووەمی ١٩٦٧، لاپەڕەی نضال الطلبة بە سەرپەرشتی یەکێتی قوتابیانی کوردستان لە ژمارەکانی ڕۆژنامەی خەبات (نضال) بڵاودەکرایەوە، بۆیە گۆڤارەکەش هەر بەم ناوە ناونراوە[3].

- **خولی یەکەمی گۆڤاری خەباتی قوتابیان (نضال الطلبة):** گۆڤاری خەباتی قوتابیان (نضال الطلبة) ئۆرگانی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بوو، لەلایەن سکرتاریەتی یەکێتی قوتابیانی کوردستان دەرچووە. لە سەر ڕاسپاردەکانی کۆنگرەی پێنجەمی (ی.ق.ک) کە لە ١٤ی گەلاوێژی ١٩٦٧ بەسترا، بڕیار درا گۆڤارێک بەناوی گۆڤاری خەباتی قوتابیان (نضال الطلبة) بۆ یەکێتی قوتابیانی کوردستان دەربکرێت. لە خولی یەکەمدا، ژمارە ١ی لە تشرینی دووەمی ١٩٦٧، ژمارە ٢ی لە شوباتی ١٩٦٨[4]، دوا ژمارەی ئەم خولە، ژمارە ٣ی لە کانوونی دووەمی ١٩٦٩ بە زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە. ناوی دەستەی نووسەرانی لەسەر نەبووە، بەڵام نەوزاد محەمەد عەلی سەرپەرشتی کردووە و مەحمود زامدار لەگەڵی کاری تێدا کردووە، پێداچوونەوەی بابەتەکان و ڕێکخستنەوەیان لە کارەکانی مەحمود زامدار بوون. ئەم گۆڤارە لە مەکتەبی سکرتاریەت ڕێکدەخرا و لە چاپخانەی ڕۆژنامەی خەبات لە ناوپردان بە ئامێری ڕۆنیۆ چاپ دەکرا. تا کۆنگرەی شەشەمی

(١) مسعود بارزاني، المصدر السابق، ص ص ٢٢٢، ٢٣٩-٢٤٠، ٢٥٤.
(٢) خەبات(النضال)، عدد ٣٣٠، السنة الثانية، (الاربعاء ٥ تشرين الاول- مطبعة صلاح الدين- بغداد)، ص ص ٣، ٦.
(٣) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٢.
(٤) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣؛ لمحات عن تاريخ الحركة الطلابية الكردستانية، من مطبوعات اتحاد الطلبة و الشبيبة الديمقراطي الكردستاني- العراق، (نيسان ١٩٩٢)، ص ٣٦.

(ی.ق.ک) تەنیا ٣ ژمارەی لێ بڵاوکراوەتەوە[١].

- **لاپەڕەی (صفحة اتحاد طلبة كردستان- العراق) لە ڕۆژنامەی (التآخي):** لە نێوان ژمارە ٣ی خولی ١ی کانوونی دووەمی ١٩٦٩ و ژمارە ٤ی خولی ٢ی ئایاری ١٩٧١ی گۆڤاری خەباتی قوتابیان، وەستانی تێکەوت، چونکە لە دوای ڕێککەوتننامەی ئاداری ١٩٧٠ و ئاشکرایی کارەکانی یەکێتی قوتابیانی کوردستان مۆڵەتی فەرمی حکومەتیان وەرنەگرتبوو بۆ دەرکردنی خولی ٢ی گۆڤارەکە، بۆیە یەکێتی قوتابیانی کوردستان سەرپەرشتی لاپەڕەیەکی عەرەبی دەکرد بە ناوی (صفحة اتحاد طلبة كردستان- العراق) لە ڕۆژنامەی (التآخي)، تا دوای کۆنگرەی شەشەمی (ی.ق.ک) لە ١٥-١٧ی تەمووزی ١٩٧١ بەردەوام بوو، هەردوو هەفتە جارێک بڵاودەکرایەوە تاکو ژمارە ٨٦٢ی ڕۆژنامەی (التآخي)ی ١٦ی تشرینی یەکەمی ١٩٧١[٢]. ئەو لاپەڕانەی لەبەردەستمانن لە دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان ئەمانەن: لاپەڕەی تایبەت بە یەکێتی قوتابیانی کوردستان لە لاپەڕەی ٣ی ئەم ژمارانەی ڕۆژنامەی (التآخي) دایە (ژمارە ٧٩٧ی ١ی ئابی ١٩٧١، ژمارە ٨١٠ی ٨ی ئابی ١٩٧١، ژمارە ٨١٥ی ٢٢ی ئابی ١٩٧١، ژمارە ٨٢١ی ٢٩ی ئابی ١٩٧١، ژمارە ٨٢٧ی ٥ی ئەیلوولی ١٩٧١، ژمارە ٨٣٣ی لە ١٢ی ئەیلوولی ١٩٧١)[٣]. دواتر لاپەڕەکە بووەتە پاشکۆی سەربەخۆ بەناوی (ملحق التآخي)[٤].

- **ملحق التآخي- صفحة اتحاد طلبة كردستان:** پاشکۆیەکی چوار لاپەڕەیی ڕۆژنامەی (التآخي) بووە، لاپەڕەکانی ئەو پاشکۆیە تایبەت بووە بە یەکێتی قوتابیانی کوردستان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی ئافرەتانی کوردستان و یەکێتی مامۆستایانی کوردستان، کە هەر یەکەیان لاپەڕەی تایبەت بە خۆی هەبووە و بە هاوبەشی دوو هەفتە جارێک ئەم پاشکۆیەیان دەردەکرد، ئەم پاشکۆیە لە دوای کۆنگرەی حەوتەمی (ی.ق.ک) دەیان ژمارەی لێ دەرچووە تا ساڵی ١٩٧٢ بەردەوام بووە[٥]. لەگەڵ ژمارە ٨٦٢ی ڕۆژنامەی (التآخي) (ملحق التآخي- صفحة اتحاد نساء كردستان)ی ڕۆژی شەمە لە ١٦ی تشرینی یەکەمی ١٩٧١ دا دەرچووە، کەواتە (ملحق التآخي- صفحة اتحاد طلبة كردستان)یش

(١) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣٢، ٣٤.
(٢) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣٨- ٣٩.
(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٤) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣٨- ٣٩.
(٥) هەمان سەرچاوە، ل ل ٣٨- ٣٩.

هەبووه لەو ژمارەیەدا[١]. له دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان ئەم لاپەڕانەی یەکێتی قوتابیان به ناوی (ملحق التآخي- صفحة اتحاد طلبة كردستان) هەیە کە ئەم ژماره و لاپەڕانەی (ملحق التآخي)یان وەرگرتووە: (ژماره ٨٨٤ی ١٠ی تشرینی دووەمی ١٩٧١ لاپەڕە ١٣ و ١٤، ژماره ٩٠٣ لاپەڕە ٩ و ١٦، ژماره ٩١٣ لاپەڕە ١٠، ژماره ٩٢٦ لاپەڕە ١٣، ژماره ٩٣٨ لاپەڕە ١٤، ژماره ٩٤٤ لاپەڕە ١٣، ژماره ٩٥٣ لاپەڕە ١٣، ژماره ٩٥٨ لاپەڕە ١٤، ژماره ٩٦٤ لاپەڕە ١٣، ژماره ٩٦٩ لاپەڕە ١٣، ژماره ٩٧٤ لاپەڕە ١٣، ژماره ٩٨٠ لاپەڕە ١٩، ژماره ٩٨٦ لاپەڕە ١٣، ژماره ٩٩١ لاپەڕە ١٣، ژماره ١٠٠٣ لاپەڕە ١٤، ژماره ١١٣٢ی ٩ی ئەیلوولی ١٩٧٢ لاپەڕە ٩)[٢].

- **خولی دووەمی گۆڤاری خەباتی قوتابیان (نضال الطلبة):** خولی دووەمی ئەم گۆڤاره به زمانی کوردی و زمانی عەرەبی دەرچووه کە له ژماره ٤ی ئایاری ١٩٧١ له دوای کۆنگرەی شەشەمی (ی.ق.ک) دەستپێدەکات، بەڵام بەهەڵە لەسەری نووسراوه ژماره ١، له لاپەڕەی قوتابیان له ڕۆژنامەی (التآخي)ی ژماره ٨٨٤ی ١٠ی تشرینی دووەمی ١٩٧١ ئەو هەڵەیە ڕوونکراوەتەوە[٣]. لێرەدا نووسەرەکان به هەڵە نووسیویانە ژماره ٢٨٨٤، دوای بەدواداچوون و گەڕان بەناو لاپەڕەکانی ڕۆژنامەی (التآخي) بۆمان ڕوون بووەوە خۆی ژماره ٨٨٤ی ١٠ی تشرینی دووەمی ١٩٧١ی (التآخي) بووه و لەم ژمارەیدا هاتووه (له ڕۆژانی داهاتوو ژماره ٥ی گۆڤاری خەباتی قوتابیان دەردەچێت کە تەواوکەری ژماره ٤ی پێشووترە کە بەهەڵە لەسەری نووسراوه ژماره ١، چونکە ژماره ١ له تشرینی دووەمی ١٩٦٧ دەرچووه)[٤]. ژماره ٥ی خەباتی قوتابیان(نضال الطلبة) له تشرینی دووەمی ١٩٧١ دەرچووه[٥]. ژماره ٦ی له حوزەیرانی ١٩٧٢ له دوای کۆنگرەی حەوتەمی قوتابیان (له سلێمانی ٣٠ی ئاداری ١٩٧٢) دەرچوو[٦]. ژماره ٧-٨ی له تشرینی دووەمی ١٩٧٢ کە ژمارەیەکی تایبەت بووه و ژماره ١١ی له حوزەیرانی ١٩٧٣ دەرچووه، لەسەریان نووسراوه (لەلایەن یەکێتی قوتابیانی کوردستان- عێراق به زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووه). له چاپخانەی (دار التآخي)

(١) ملحق التآخي-صفحة اتحاد نساء كردستان، عدد ٨٨٤، (١٠-١١-١٩٧١- مطبعة دار الجاحظ- بغداد)، ص ٢٠.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣- ٤؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٤.

(٤) ملحق التآخي- صفحة اتحاد طلبة كردستان، عدد ٨٨٤، (١٠-١١-١٩٧١- مطبعة دار الجاحظ- بغداد)، ص ١٣.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ بەڕێز سیروان عوسمان، (٢٩ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٥).

(٦) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٤.

چاپکراون[1]. تا ساڵی ١٩٧٥، ١٣ ژمارەی لێ بڵاوکراوەتەوە و دواتر وەستاوە[2].

فەرهاد عەونی سەبارەت بەم خولە نووسیویەتی ((گۆڤاری خەباتی قوتابیان(نضال الطلبة) ژمارە ١ی خولی دووەمی لە ئایاری ١٩٧١ بە زمانی عەرەبی تاکو ژمارە ٤ی من سەرپەرشتی دەرکردنی ئەم گۆڤارەم کردووە، کە لەلایەن مەکتەبی سکرتایەتی یەکێتی قوتابیانی کوردستانەوە دەرچووە، دواتر هەر یەک لە لقەکانی سلێمانی، کەرکووک، دهۆک، هەولێر گۆڤارێکیان بە زمانی کوردی بە ناوی خەباتی قوتابیان دەرچوواندوە))[3]. لێرەدا وەک دیارە فەرهاد عەونی باسی ژمارە ٤ بەدواوەیە کە خولی دووەمی ئەم گۆڤارە بووە.

بەڵام حەمە ساڵح لەبارەی دەرچوونی یەکەم ژمارەی ئەم خولە نووسیویەتی ((ژمارە ١ی لە ناوەڕاستی ١٩٧٠ دەرچووە))[4].

- **لاپەڕەی خەباتی قوتابیان لە ڕۆژنامەی برایەتی:** دوای ئەوەی ڕۆژنامەی برایەتی لە ساڵی ١٩٧٤ هاوشان لەگەڵ ڕۆژنامەی (التآخي) دەرچوو، دووبارە یەکێتی قوتابیانی کوردستان لاپەڕەی ی بە زمانی کوردی لە ڕۆژنامەی برایەتی بڵاوکردەوە. لە گۆشەی سەرنجێک لە لاپەڕە ٣ی ژمارە ٥ی ١٣ی کانوونی دووەمی ١٩٧٤ ڕۆژنامەی برایەتی نووسراوە (لاپەڕەی کە دەنگی یەکێتی قوتابیانی کوردستانە، هەموو ڕۆژێکی یەکشەممە دەردەچێت. ڕای یەکێتییەکەمان دەربارەی جۆرەها ڕووداو و هەواڵ و چالاکییەکانی قوتابیان دەردەخات. ئەم لاپەڕەیە مینبەرێکی بیروڕا و زادەی مێشک و قەڵەمی قوتابیان دەبێت و هەموو بەرهەمێکیان کە سوودبەخش بێت بڵاودەکرێتەوە. خەباتی قوتابیان). هەروەها ئەو لاپەڕانەی لە دەستەی ئینسکلۆپیدیا بەرچاومان کەوتوون لە ڕۆژنامەی برایەتی ئەمانە بوونە: (ژمارە ٥ی ١٣ی کانوونی دووەمی ١٩٧٤ لاپەڕە ٣، ژمارە ١١ لاپەڕە ٥، ژمارە ١٨ لاپەڕە ٣، ژمارە ٢٥ی ٦ی شوباتی ١٩٧٤ لاپەڕە ٥)[5].

گۆڤاری خەباتی قوتابیان دوای نسکۆی ساڵی ١٩٧٥ و دامەزراندنی سەرکردایەتی کاتی تا کۆنگرەی نۆیەم لە سەرچاوەکان باس نەکراوە، هەروەها لە ئابی ١٩٨٦ تا ١٩٩٣ هەردوو ڕێکخراوی یەکێتی قوتابیانی کوردستان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان یەکخران و

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٤.

(٣) فەرهاد عەونی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٥.

(٤) حەمە ساڵح فەرهادی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٤.

(٥) لاپەڕەی یەکێتی قوتابیانی کوردستان، گۆشەی سەرنجێک، ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٥، (١٣-١-١٩٧٤-چاپخانەی دار الزمان- بغداد)، ل ٣؛ موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٩؛ ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

كاروچالاكییەكانیان هاوبەش بوون، واتە ڕۆژنـامە و گۆڤاری تایبەت بەخۆیان نەبووە بەڵكو هاوبەش بوونە، كە لە تەوەرێكی تایبەت بە جیا باسی دەكەین.

- **خولی سـێیەمی ڕۆژنامەی خەباتی قوتابیان:** خولی سـێیەمی ڕۆژنامەی خەباتی قوتابیان لە ســاڵی ١٩٩٣ لە هەولێر دەرچوویتەوە، دوای كۆنگرەی ئازادی بڵاوكراوەی پێشــكەوتن لەلایەن یەكێتی لاوانی دیموكراتی كوردســتـان درێژەی پێـدرا و یەكێتی قوتـابیـانی كوردســتانیش بۆ جارێكی دیكە ناوی خەباتی قوتابیانی هەڵبژارد كە لە كۆنگرەی پێنجەم بڕیاری لەسـەر درابوو، كە درێژەپێدەری گۆڤاری خەباتی قوتابیانە. ژمارە ١ی خولی سێیەم لەســەری نووسراوە (خەباتی قوتابیان ڕۆژنامەی یەكێتی قوتابیانی كوردســتان- عێراق)ە، قەبارەی بە شـێوەیەكی نوێ بوو كە دواتر گەلێ ڕۆژنامەی دیكە لاسـایی خەباتی قوتابیانی كردەوە. لە ساڵی ١٩٩٣ تەواوی ژمارەكانی بە زمانی كوردی دەرچووینە، جگە لە ژمارە ٦-٧ كە بە زمانی كوردی و عەرەبی و لاتینی و ژمارە ١٢ بە زمانی كوردی و عەرەبی دەرچووە. ژمارە ١ی تشــرینی دووەمی ١٩٩٣ تا ژمارە ٣٠ی ٢٧ی تەمووزی ١٩٩٨ لە سەری نووسراوە خولی سێیەم. پاش داگیركردنی هەولێر لەلایەن یەكێتی نیشـتیمانی كوردسـتان، لە ژمارە ٦-٧ی ئاداری ١٩٩٤ بە دواوە بۆ ماوەیەك ڕۆژنامەكە وەســتانی تێكەوت. لە ئەیلوولی ١٩٩٥ درێژەی پێدرایەوە و ژمارە ٨ی بە شەش لاپەڕە و پاشكۆیەكی تایبەتی دوو لاپەڕەیی، لەمەڕ شــەهیدكردنی دكتۆر محەمەد قەرەداغی دەرچووە و پیتچنینی ئەم ژمارەیە لە ڕۆژنامەی برایەتی كراوە. یەكێتی قوتابیانی كوردستان ژمارە ٩-١٠ی ڕۆژنامەكە لە تشــرینی دووەمی ١٩٩٥ و ژمارە ١١ی لە مانگی ئایاری ١٩٩٦ دەركردووە. لەو مـــاوەیەدا ڕۆژنامەی بەهۆی شەڕی ناوخۆ وەستانی تێكەوتەوە[١].

- **لاپەڕەی خەبـاتی قوتـابیـان لە ڕۆژنامەی برایەتی:** ڕۆژنـامەی خەبـاتی قوتـابیـان بەهۆی شـەڕی ناوخۆ وەسـتانی تێكەوتەوە و دووبارە یەكێتی قوتابیانی كوردسـتان لاپەڕەی خەباتی قوتابیانی لە ڕۆژنامەی برایەتی ئامـادە دەكرد، كە لە مەسیف سەلاحەدین دەرچووە.

ســەبارەت بەو ژمارانەی لە ڕۆژنامەی برایەتیدا دەرچووینە؛ عیرفان عەزیز نووســیویەتی ((ژمارە ١ی ئەم لاپەڕەیە لە ٨ی تشـرینی دووەمی ١٩٩٥ لە لاپەڕە ٢٤ی ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٢ی لە ٣ی كانوونی یەكەمی ١٩٩٥ لە لاپەڕە ٩، ژمارە ٣ی لە ٣٠ی كانوونی دووەمی ١٩٩٦ لە لاپەڕە ١٠، ژمـــــارە ٤ی لە ٣١ی ئاداری ١٩٩٦ لە لاپەڕە ١٠، ژمارە ٥ی لە ٢٦ی نیسـانی ١٩٩٦ لە لاپەڕە ١٠، ژمارە ٦ی لە ١٥ی ئایاری ١٩٩٦، دەرچووینە. ژمارە ٦ی دوایین

(١) موسا ئەحمەد، سـەرچاوەی پێشـوو، ل ل ٩- ١٢؛ ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسكلۆپیدیای پارتی دیموكراتی كوردستان.

لاپەڕەی له ڕۆژنامەی برایەتی لە پاشکۆیەکی سەربەخۆدا دەرچووە، کە تایبەت بووە بە یادی لەسێدارەدانی شەهید لەیلا قاسم و هاوڕێکانی"[1]، ئێمەش بەدواداچوونمان بۆ لاپەڕەی خەباتی قوتابیان کرد لە ڕۆژنامەی برایەتی و ئەوانەی بەرچاومان کەوتوون ئەمانە بوون (یەکەم لاپەڕەی لە لاپەڕە ٢٤ و ٢٥ی ژمارە (٢١٤٥،٢١٤٤،٢١٤٤،٢١٤٢)ی ڕۆژنامەی برایەتی دایە کە لە ٨ی تشرینی دووەمی ١٩٩٥ دەرچووە، لاپەڕە ٩ی ژمارە ٢١٤٨ لە ٨ی کانوونی یەکەمی ١٩٩٥، لاپەڕە ٩ی ژمارە ٢١٥١ لە ٣٠ی کانوونی یەکەمی ١٩٩٥، لاپەڕە ٩ی ژمارە ٢١٥٥ لە ٣٠ی کانوونی دووەمی ١٩٩٦، لاپەڕە ٦ی ژمارە ٢١٥٧ لە ١٥ی شوباتی ١٩٩٦، لاپەڕە ٧ی ژمارە ٢١٦٨ لە ١٥ی ئایاری ١٩٩٦ی ڕۆژنامەی برایەتی دەرچووە)[2].

- **بەردەوامی خولی سێیەمی ڕۆژنامەی خەباتی قوتابیان:** لە ئایاری ١٩٩٦ ژمارە ١١ی ڕۆژنامەی خەباتی قوتابیان دووبارە دەستی بە دەرچوون کردەوە[3]. ژمارە ١٦ی بە تیراژی ٣٥٠٠ دانە چاپکراوە. لە ژمارە ٢١ بەدواوە واتە لە ژمارە ٢٢ەوە تەواوی پیتچنین و کاری هونەری و کاری کۆمپیوتەری لە دەزگای کۆمپیوتەری ناوەندی یەکێتی قوتابیانی کوردستان کراون. ژمارە ٢٤ی تایبەت بووە بە یادی دامەزراندنی یەکێتی قوتابیانی کوردستان، لەگەڵ ژمارە ٢٦ پاشکۆیەکی عەرەبی بە ٤ لاپەڕەیی هەبووە. ژمارە ٢٧ی تایبەت بووە بە یادی سەد ساڵەی ڕۆژنامەنووسی کوردی. ژمارە ٣٠ تایبەت بووە بە بەستنی کۆنگرەی نۆیەمی یەکێتی قوتابیانی کوردستان. لە ژمارە ١ی تشرینی دووەمی ١٩٩٣ تا ژمارە ٣١ی ٢٧ی تەمووزی ١٩٩٨ لە شێوەی ڕۆژنامە دەرچووە، بابەت و ناوەڕۆکی ئەم ڕۆژنامەیە لەم ماوەیەدا بریتی بووە لە، بابەتی ڕێکخراوەیی و ڕۆشنبیری و ڕەخنەیی بەتایبەتی ڕەخنەگرتنی توند لە شەڕی ناوخۆ کە لە سەرنجڕاکێشترین مانشێتدا لە گۆشەی ڕۆشنایی ژمارە ٥ی خەباتی قوتابیان نووسراوە (هەڵگیرسانەوەی جەولەی سێیەمی شەڕ خیانەتێکی ترە و لە خزمەتی داگیرکەران و بە فیتی ئەوانە)، هەروەها بابەتی وەرزشی و دیمانە و هەواڵی قوتابیان لە خۆگرتبوو[4].

- **گۆڤاری خەباتی قوتابیان:** لە ژمارە ٣٢ی نیسانی ١٩٩٩ بە دواوە خەباتی قوتابیان بەشێوەی گۆڤار دەرچووە کە دەستەی نووسەرانی محەمەد فەخرەدین جەباری، زێرەڤان تۆڤی، سەمیرە نادر، زیاد حسێن بوون. لە ژمارە ٣٣-یەوە ساڵح سەفتی و نەسرەدین گولی بۆ دەستەی نووسەران زیادکران. لە ژمارە ٣٥-ەوە دەستەی نووسەران فەرسەت سۆفی،

(١) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٥.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) هەمان سەرچاوە.

(٤) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٨٠- ٨٦.

محەمەد فەخرەدین جەباری، هێمن باجەلان، زێرەڤان تۆڤی، بەیار ئاکرەیی و زیاد حسێن بوون. لە ژمارە ٣٨ زیاد حسێن لە دەستەی نووسەران نەماوە و ئەمیر عەبدولڕەحمان و ڕێناس جانۆ لە دەستەی نووسەران زیادکراون. لە ژمارە ٤٠ ئەمیر عەبدولڕەحمان لە دەستەی نووسەران نەماوە. ژمارە ٤١-٤٢ زمانی عەرەبی بۆ زیادکراوە. لە ژمارە ٤٣ سوار قامشلی بۆ دەستەی نووسەران زیاد بووە. لە ژمارە ٤٩ ەوە دەستەی نووسەران لابردرا. خاوەن ئیمتیازی لە ژمارە ١ تا ٣٠ ساسان عەونی، لە ژمارە ٣١ تا ٤٨ عەلی عەونی، لە ژمارە ٤٩ تا ٥٩ موسا ئەحمەد بووە. سەرنووسەری لە ژمارە ١ تا ژمارە ٦- ٧ و ١٣ و ١٥ تا ٣٠ گوهدار ئیسماعیل بەرواری، لە ژمارە ٨ تا ١٢ و ١٤ فارس عومەر، لە ژمارە ٣١ تا ٣٤ شەعبان شەعبان، لە ژمارە ٣٥ تا ٤٨ موسا ئەحمەد، لە ژمارە ٤٩ تا ٥٨ یاسین سالح، لە ژمارە ٥٩ فرسەت سۆفی بووینە. ژمارە ٩-١٠ تا ١٤ی لە دهۆک، ژمارە ١٦ و ٣٢ لە چاپخانەی زانکۆی سەلاحەدین لە هەولێر، ژمارە ٣٣ تا ٣٩ و ٥٠ تا ٥٤ و ٥٨ و ٥٩ لە چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە لە هەولێر چاپکراون. دواین ژمارەی گۆڤاری خەباتی قوتابیان ژمارە ٥٩ی ئەیلوولی ٢٠٠٢-ە، دواتر بۆ ماوەی ٣ ساڵ وەستاوە[١].

- **گۆڤاری خەباتی قوتابیان لەلایەن سەنتەری خامە:** دوای دامەزراندنی سەنتەری خامە دووبارە لە ساڵی ٢٠٠٥ دەستی بە دەرچوون کردەوە، وەک گۆڤارێکی ڕێکخراوەیی گشتی بووە بە ناوی ئۆرگانی یەکێتی قوتابیانی کوردستان دەرکەوتووە و لە تەواوی شار و شارۆچکەکانی کوردستان و بەغدا و موسڵیش بڵاوکراوەتەوە. لە ژمارە ٦٠-ەوە لەلایەن سەنتەری خامەوە لە مانگی تشرینی یەکەمی ٢٠٠٥ بڵاوکراوەتەوە. لە ژمارە ٦٤-ەوە دەستەی نووسەرانی بۆ زیادکراوە کە فاخر کرمانجی، کۆڤان فەتاح، ڕەسوڵ حسێن و عوسمان خدر بوونە[٢].

خاوەن ئیمتیازی گۆڤاری خەباتی قوتابیان؛ لە ژمارە ٦٠ تا ٧١ بەرەڤان حەمدی، لە ژمارە ٧٢ تا ٧٦ ڕێناس جانۆ، لە ژمارە ٧٧ تا ٩١ هەرمان محەمەد سەلیم، لە ژمارە ٩٢ تا ١١٠ عرفان عەزیز، لە ژمارە ١١ تا ١١٥ فاتیح مەولود زادە، لە ژمارە ١١٦ تا ١٢٠ حەسەن شێخ عەلائەدین و لە ژمارە ١٢١ تا ١٤٧ نێچیرڤان حسێن محەمەد بووینە. سەرنووسەرانی لە ژمارە ٦٠ تا ٧١ ڕێناس جانۆ، لە ژمارە ٧٢ تا ٨٢ کاروان محەمەد سابیر، لە ژمارە ٨٣ تا ٩١ شوکریە تەیمور، لە ژمارە ٩٢ تا ١٠٧ فاتیح مەولود زادە، لە ژمارە ١٠٨ تا ١١٠ سەگڤان

(١) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٩- ١٢؛ ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٨٠- ٨٦.
(٢) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٨٦، ١٦٨- ١٧٠.

مەرعی، لە ژمـــارە ١١١ تا ١١٥ و ١١٧ تا ١١٩ سلێمان موحسـن، ژمارە ١١٦ و ١٢٠ زەڤەر بادی، ژمارە ١٢١ کاروان میرانی و لە ژمارە ١٢٢ تا ١٤٧ هۆگر بەهائەدین بووینە. ژمارە ٦١ لە چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە لە هەولێر، ژمـــــارە ٦٤ و ٦٥ و ٦٧ تا ٧١ لە چاپخانەی منارە لە هەولێر، ژمـــارە ٧٢ تا ٨٨ و ٩٠ تا ٩٩ و ١٠١ و ١٠٢ و ١٠٤ تا ١١٤ لە چاپخانەی ڕۆژهەڵات لە هەولێر، ژمارە ١٠٠ و ١٠٣ لە چاپخانەی ڕۆکسـانا لە هەولێر چاپکراون. ژمارە ١٢٨ لە ١٥ی شوباتی ٢٠٢٠ دەرچووە (ژمـــارە ١٢٨ لەسـەر بەرگەکەی بەهەڵە نووسراوە ١٢٧). دوا ژمارەی لەبەردەستمانە لە دەستەی ئینسکلۆپیدیا، ژمارە ١٤٧ لە ١٨ی تشـــرینی دووەمی ٢٠٢١ دەرچووە[١].

٢- **مەشـــخەڵ:** گۆڤاری یەکێتی قوتابیانی کوردســتان، لێـــــژنەی هەولێری یەکێتی قوتابیان کوردسـتان دەریدەکرد. لە سـاڵی ١٩٥٥ یەکێتی قوتابیانی کوردسـتان لێژنەیەکیان لە کەمال غەمبار، ئەحمەد نەقشبەندی، لەتیف شێخ سادق، جەواد ئەسعەد شێتنە و بەشیر حسێن پێکهێنا. ئەم لێژنەیە گۆڤاری (مەشــخەل)یان لە هەولێر دەردەکرد. لاپەڕەکانی بەدەســت دەنووسرایەوە و چەند ژمـــــارەیەکی بە کاربۆن لەبەر دەگیرا و بەســەر قوتابیاندا دابەش دەکرا[٢].

لەبارەی ساڵی دەرچوونی گۆڤاری مەشخەڵ جەواد شێروانی ساڵی ١٩٥٥ی بە ساڵی ١٩٩٥ نووسـیوەتەوە، هەروەها لە دەسـتەی نووسـەرانی عەبدولڕەحمان گۆمەشـینیشـی نووسـیوە جگە لەو نووسەرانەی لای سەرەوە ئاماژەمان پێکردووە[٣].

٣- **بۆ پێشـــەوە:** گۆڤاری یەکێتی قوتابیانی کوردســتان بوو، لێژنەی هەولێری یەکێتی قوتابیان کوردسـتان دەریدەکرد. لە ١٩٥٦- ١٩٥٧ یەکێتی قوتابیانی کوردسـتان لێژنەیەکیان لە کەمال غەمبار، ئەحمەد نەقشبەندی، لەتیف شێخ سادق، جەواد ئەسعەد شێتنە و بەشیر حسێن پێکهێنا و ئەم لێژنەیە گۆڤاری بۆ پێشەوەیان لە هەولێر دەردەکرد[٤] و دەستەی نووسەرانی کەمال غەمبار، بەشیر حسێن، حەیدەر هەمزە خدر و محەمەد حەسەن مەنگوڕی بووە[٥].

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) عرفان عەزیز عەزیز، ڕۆژنامەنووسی یەکێتی قوتابیانی کوردستان، زنجیرەی مێژوویی یەکێتی قوتابیانی کوردستان (٢)، چاپی یەکەم، (چاپخانەی ڕۆژهەڵات- هەولێر- ٢٠١٢)، ل ٢٤.

(٣) جەواد محەمەد شـــێروانی، لە قوڵایی مێژووەوە چەنـد بیرەوەرییەک بە بۆنەی دامەزرانـدنی "ی.ق.ک"ەوە، ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٢٥٢٩، (چوارشەممە ١٩٩٨/٢/١٨- هەولێر)، ل ٧.

(٤) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٤.

(٥) جەواد محەمەد شێروانی، لە قوڵایی مێژووەوە ... سەرچاوەی پێشوو. ل ٧.

٤- **دەنگی قوتـــــابیانی کوردســـتان:** بڵاوکراوەی دەنگی قوتابیانی کوردســـتان بوو، لەلایەن لێژنەیەکی یەکێتی قوتابیانی کوردســـتان لە هەولێر دەرچووە. هەریەک لە کەمال غەمبار، بەشیر حسێن، حەیدەر هەمزە ئەندامی لێژنەکە بوون، بە دەست دەنووسرایەوە و بەسەر قوتابیاندا دابەشدەکرا. ئەم بڵاوکراوەیە دوای گۆڤاری (بۆ پێشەوەی ساڵانی ١٩٥٦- ١٩٥٧) دەرچووە[١].

٥- **ڕاپەڕینی قوتابیان:** بڵاوکراوەی ڕاپەڕینی قوتابیان لە ســـلێمانی، لەلایەن یەکێتی قوتابیانی کوردســتان دەرچووە، ئەم بڵاوکراوەیە دوای گۆڤاری (بۆ پێشـــەوەی ســاڵانی ١٩٥٦- ١٩٥٧) دەرچووە[٢].

٦- **دەنگی قوتـــــابیان (صـــوت الطلبة):** گۆڤاری یەکێتی قوتابیانی کورســـتان بوو، لە دوای بەســـتنی کۆنگرەی دووەمی یەکێتی قوتابیانی کوردســـتان، کە دەبووە یەکەم کۆنگرەی یەکێتی قوتابیانی گشـــتی عێراق لە بەغدا لە ١٦ی شـــوباتی ١٩٥٩، یەکێتی قوتابیانی کوردستان بڕیاری دانانی لێژنەیەکیان دا بەناوی لێژنەی پەیوەندار بە قوتابیانی کوردستان، گۆڤارێکیان بە نـــــاوی دەنگی قوتابیان (صـوت الطلبة) بە زمـــــانی کوردی و عەرەبی و تورکمانی دەرکردووە کە بابەتی پەیوەندار بە قوتابیان و بابەتی سیاسی و نەتەوەیی تێدا بڵاودەکرانەوە. ژمـــــارە ٣ی ساڵی ٢ی ئاداری١٩٦٠ لە چاپخانەی (نجوم) چاپکراوە. تەنیا ٣ ژمارەی لێ بڵاوکراوەتەوە[٣].

٧- **گـزنگ**: گۆڤارێکی وێژەیی و خوێندەواری و کۆمەڵایەتی قوتابیان بووە، لەلایەن لێژنەیەکی تایبەتی لێـــــژنەی یەکێتی قوتابیانی ناوەندی ئێوارانی سـلێمانییەوە دەرچووە. بەشـێوەی نیگارین لێکۆڵینەوەی ڕۆژنامەگەری و باســـی ئەدەبی و کۆمەڵایەتی و پەروەردە لەســـەر لاپەڕەکانی بڵاوکراوەتەوە، ژمارە ١ی لە ساڵی ١٩٥٩ بە زمانی کوردی دەرچووە[٤].

٨- **هیوای کوردستان:** گۆڤارێکی وێژەیی و کۆمەڵایەتی قوتابیان بوو، مانگی جارێک لە شاری

(١) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٤.
(٢) هەمان سەرچاوە، ل ٢٤.
(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ لمحات عن تاریخ الحرکة الطلابیة.... المصدر السابق، ص ص ١٩- ٢٠؛ سەلاح دەلۆ، مێژووی ڕۆژنامەگەریی کوردی لە کەرکووک، ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٢٥٧٠، (چوارشەممە ١٩٩٨/٤/٢٢- هەولێر)، ل ١١.
(٤) عبدالجبار محمد جەباری، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٢١.

سـلێمانی دەرچووە، دوای ماوەیەک بەشـێوەی نیو مانگ جارێک دەرچووە. ژمارە ١ی لە تشـرینی دووەمی ١٩٥٩ دەرچووە، دوا ژمارەی ژمارە ١٣ بوو لە ١٩ی تشـرینی یەکەمی ١٩٦٩ دەرچووە، ئیتر لەبەر لاوازی چـالاکی قوتـابیـان گۆڤـارەکە لە دەرچوواندن پەکی کەوتووە[١].

سـەبارەت بە لایەنی دەرچواندنی ئەم گۆڤارەیە؛ سـاڵح یوسـف نووسـیویەتی ((لەلایەن یەکێتی قوتابیانی کوردستان لە شاری سلێمانی دەرچووە))[٢]، بەڵام عەبدولجەبار جەباری نووسیویەتی ((لەلایەن یەکێتی قوتـابیانی گشتی سلێمانییەوە دەرچووە))[٣].

٩- **پێشـڕەو:** گۆڤارێکی ڕۆشـنبیری پەروەردەیی قوتابیان بوو، لەلایەن یەکێتی قوتابیانی کوردستان لقی کەرکووک، بە زمـانی کوردی و عەرەبی و تورکمانی دەرچووە، ژمارە ١ی لە ساڵی ١٩٦٠ لە چاپدراوە[٤].

١٠- **قـوتـابیانی کورد لە بەسرا:** بڵاوکراوەی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بوو، لە ساڵانی ١٩٦٤- ١٩٦٨، لەلایەن یەکێتی قوتابیانی کوردستان لقی بەسڕا دەرچووە، بە سەرپەرشتی نیزامەدین گلی کە ئەوکات بەرپرسـی لقی بەسـڕای یەکێتی قوتابیانی کوردسـتان بووە، بەدەسـت دەنووسرایەوە و بەسـەر قوتابیان و کەسـایەتی نیشـتیمانی و نەتەوەییەکانی دابەشدەکرا. بۆ ماوەی ٤ ساڵ بەردەوام بووە، کە نزیکەی ١٠ بۆ ١٢ ژمارەی لێ دەرچووە[٥].

١١- **نـضـال الطلبة:** ئەم گۆڤارە ئۆرگانی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بووە، لە ساڵی ١٩٦٨ یەکێتی قوتابیانی کوردسـتان لە هەر یەک لە لقەکانی بەغدا و سـلێمانی و کەرکووک و مووسڵ و هەولێر، گۆڤار و بڵاوکراوە خولیەکانیان دەردەکرد[٦]. ناوی گۆڤار و بڵاوکراوەکانی ئەو ساڵانەمان بە دەست نەکەوتووە.

١٢- **بڵێسـە:** بڵاوکراوەیەکی ناوخۆیی ڕێکخراوی قوتابیانی پارتی دیموکراتی کوردسـتان و لێژنەی محەلی بەغدا، بە زمـانی عەرەبی دەرچووە. ژمارە ١ی بەبێ ڕێکەوت، ژمارە ٢ی لە

(١) صالح یوسف صوفی، سەرچاوەی پێشوو، بەرگێ سێ، چاپا ئێکێ، ل ١٠٧٤؛ عبدالجبار محمد جەباری، سەرچاوەی پێشوو، ل ١١٩.

(٢) صالح یوسف صوفی، سەرچاوەی پێشوو، بەرگێ سێ، چاپا ئێکێ، ل ١٠٧٤.

(٣) عبدالجبار محمد جەباری، سەرچاوەی پێشوو، ل ١١٩.

(٤) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٩.

(٥) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٤- ٢٥.

(٦) لمحات عن تاريخ الحركة الطلابية... المصدر السابق، ص ٣٦.

تشـرینی دووەمی ١٩٧٠، ژمارە ٤ کە دوا ژمارەیە لە کانوونی یەکەمی ١٩٧٠ دەرچووە[١].

١٣-ڕێـبازی قوتـابیان: گۆڤارێکی قوتابیانەی گشتی بوو، لەلایەن یەکێتی قوتابیانی کوردستان لقی سـلێمانی مانگی جارێک لە حەفتاکاندا، لە ژێر دروشـمی (خەبات و زانیاری لە پێناوی چەسـپاندنی ئۆتۆنۆمی بۆ کوردسـتانی عێراق) دەرچووە[٢]. لەبارەی دەرچوونی ئەم گۆڤارە؛ عرفان عەزیز نووسـیویەتی ((ژمارە ١ی لە سـاڵی ١٩٧٢ دەرچووە، دوا ژمـــــارەی ٣-٤ی لە ساڵی ١٩٧٣ دەرچووە))[٣] و هەروەها موسا ئەحمەد نووسیویەتی ((لە ساڵی ١٩٧٣ دەستی بە دەرچوون کردووە))[٤].

١٤- بەرەو ڕووناکی: گۆڤارێکی وێژەیی و ڕۆشنبیری گشتی بوو. یەکەم گۆڤار بووە لە گەڵاڵە بـــــڵاوبکرێتەوە، لێژنەی زمان و وێژەی کوردی لە خوێندنگەی ناوەندی گەڵاڵەی کوڕان بە هاوکاری قایمقامی قەزای چۆمان (فەرەنســـۆ هەریری) و ناوچە و لقی یەکێتی قوتابیانی کوردســـتانی بەڕێوەبەرایەتی خوێندنگەکە بە دیالێکتی کرمانجی خواروو- ســـۆرانی بە ئەلفوبێی کوردی لە عەرەبی و ئارامی داهێنراو دەریان دەکرد. ژمـارە ١ی لە ساڵی ١٩٧٢ و ژمــــــارە ٣ی لە ســـاڵی ١٩٧٣ دەرچووینە. لە چاپخانەی کوردســـتان لە هەولێر چاپدەکرا. دەســـتەی بەڕێوەبەربردنی گۆڤارەکە ئیبراهیم ســـەعید بەرزنجی، نەژاد عەزیز ســـورمێ، سەردار کەمال مەولود، ئـــازاد عەبدولوەهاب جوندیانی، غەفور حسێن گەڵاڵی و فەوزی جەودەت جەمیل بوون. تەنیا ٣ ژمارەی لێ دەرچووە[٥].

١٥- کاروانی قوتابیان: گۆڤاری قوتابیان بووە، لقی نەینەوای یەکێتی قوتابیانی کوردســـتان دەریدەکرد. ژمارە ١ی لە کانوونی دووەمی ١٩٧٣ دەرچووە[٦].

١٦- دەنـــــگی قوتابیان/ دەنگی قوتابیانی کوردســتان: گۆڤارێکی مـــــانگانە بووە، لێژنەی ڕۆشـــنبیری لقی هەولێری یەکێتی قوتابیانی کوردســـتان دەریدەکرد. بابەتەکانی ئەدەبی و ســیاســی و هەواڵن، جیاواز لە گۆڤارەکانی دیکەی قوتابخانەکان، زیاتر گرنگی بە کاروباری سیاسی و ڕێکخراوەیی قوتابیانی کوردستان لە شاری هەولێر داوە لە حەفتاکان. ژمـارە ١ی

(١) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی دووەم (ب)، ل ٩٠.

(٢) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٦؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٦.

(٣) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٦.

(٤) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٦.

(٥) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی دووەم (ب)، ل ل ١٠١- ١٠٣.

(٦) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٠.

دەنـگی قوتابیان لە قەبارەی گەورەدایە، ڕۆژ و مانگی دەرچوونی لەسەر نەنووسراوە، بەڵام لە لاپەڕەی یەکەمدا لێژنەی ڕۆشـنبیری بروسـکەیەکی پیرۆزبایی ئاراسـتەی گشـت قوتابیان کردووە بەبۆنەی بیســـتەمین ســـاڵگەری دامەزراندنی یەکێتی قوتابیانی کوردســـتان، لە ژێرەوەی نووسراوە ١٥ی شوبـاتی ١٩٧٣. بە ڕۆنیۆ لە چاپدراوە، بەرگەکەی لە چاپخانە چاپ نەکراوە، نووسین و وێنەی سەر بەرگەکە بە دەست نووسراون و کێشـــراون. ژمارەی ٢-٣ی دەنگی قوتابیانی کوردسـتان سـاڵی ١ لە تشـــــرینی دووەمی ١٩٧٣ دەرچووە و لەسـەری نووسراوە (بڵاوکراوەی یەکێتی قوتابیـانی کوردســـتانی عێراق لقی هەولێر)، بەرگەکەی لە چاپخانە لە چاپدراوە و لە ناوەڕاســتی بەرگی پێشـــەوەی ئەم ژمارەیە وێنەی ســـەرکردەی مەزن بـارزانیی نەمر هەیە، وێنەکە بە دروشـــمی (زایەڵە زەنگی قوتـابیـانی کوردســـتان دەورەدراوە)[1].

١٧- **چرایێ گـــــەش (المشـــعل الوضـــاء):** بڵاڤۆک یان گۆڤارا لقا دهۆک- نەینەوا یا ئێکەتیا قوتابیێت کوردســـتانێ بوو، ب زمانێ کوردی زاراوەی کرمانجی ســـەروو و زمانێ عەرەبی دەردکەفت. هژمارا ١ێ ل هـاڤینا ١٩٧٣ ل دهۆکێ دەرکەفتییە. ڤـان هێژایـان بـابەت ل هژمارا ١ێ بڵاڤکرینە نزار ئەحمەد عوبێد، عەمەر باجلوری، ئەحمەد عەلی ئەتروشـــی و موئەیەد تەیب. هژمارا ٢ێ و دوماهیکێ ل ناڤ شـوڕەشا ئەیلوولێ ل هاڤینا ١٩٧٤ ل ناحیا ســـەرســـنگ دەرکەفتییە، ل ســـەر بەرگێ وێ هاتبوو نڤیســـین (بڵاڤۆکا ئێکەتیا قوتابیێت کوردســـتانێ ل دهۆک- نەینەوا)، ڤان هێژایان بابەت ڤێ هژمارێدا بڵاڤکرینە ڕەئوف کامل ئاکرەیی، نزار ئەحمەد عوبێد، هوزانڤان عەبدولسـتار سـلێمان کارەی و هەژار (عوســمان موحســـن). ئەڤ بڵاڤۆکە ژ نەخشـــەکێشـــانا ئەحمەد خەلیل بامەڕنی بوو. گوتارێت ڤێ بڵاڤۆکێ ب ئـامێرێ چاپێ دهـاتنە چاپکرن و ب ئـامێرێ ڕۆنیو دهـاتنە ڕاکێشـــان، هەر ژمارەکێ ٣٠٠ دانە لێ هاتینە بڵاڤکرن[2].

سـەبارەت دەرچوونا ئێکەم ژمارا وێ موسـا ئەحمەد نڤێسـیە ((گۆڤاری (المشـعل الوضـاء) ژمارە ١ی لە کانوونی دووەمی ١٩٧٤ دەرچووە))[3].

---

(١) عەبدوڵڵا ئەنوەر عەبدوڵڵا (سـمکۆ)، ڕۆژنامەوانیی کوردی لە شـاری هەولێردا (١٩٣٥-١٩٧٥)، یەکێتی نووسـەرانی کورد مەڵبەندی گشـتی ٩، چاپی یەکەم، (چاپخانەی ڕۆژهەڵات- هەولێر- ٢٠١٢)، ل ل ٢١٣-٢١٥؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣٨، ٤٠.

(٢) وەصـــفی حەســـەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... ســـەرچاوەی پێشـــوو، ل ٢٤؛ موســـەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٥٣- ٥٤؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٤.

(٣) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٩.

۱۸- **باباگوڕگوڕ- بـــــاوە گڕگڕ:** گۆڤارێکی خولی ڕۆشــنبیری نیمچە ئاشــکرا بووە[١]، لەلایەن یەکێتی قوتابیانی کوردســتان لقی کەرکووک بە ڕەش و ســپی دەرچووە[٢]. ئەم گۆڤارەی بە ناوی باباگوڕگوڕ و باوەگڕگڕ هاتووە کە بە زمانی کوردی دیالێکتی کرمانجی خواروو- ســۆرانی بە ئەلفوبێی کوردی لە عەرەبی و ئارامی داهێنراو دەرچووە[٣]. ژمارە ١ی لە کانوونی دووەمی ۱۹۷۳ بە ۲۰ لاپەڕە دەرچووە[٤]. ژمــارە ۳ی لە تشــرینی دووەمی ۱۹۷۳ لە بەغدا لە مەکتەبی ســکرتاریەتی یەکێتی قوتابیانی کوردســتان چاپکراوە، بە ڕۆنیۆ چاپکراوە لە ســەرجەم قوتابخانەکانی کەرکووک بڵاوکراوەتەوە، ڕۆڵی گەورەی هەبووە لە نێو قوتابیاندا[٥]. دەستەی نووسەرانی زاهیر ڕۆژبەیانی (سەرنووسەر)، حەمەساڵح جەباری (شـەهید) نەخشـەساز و چاپکەر، حسێن ڕەسوڵ و سـەباح جەوهەر و محەمەد عەزیز، ئەندامانی لێژنەی ڕۆشنبیری گۆڤارەکە بوون[٦]، جگە لەمـــانە سەباح بازرگان ئاماژەی بە ئازاد عەبدولمەجید، عەلی حســێن، نەجمەدین فاتیح و ئەمین کەریمیش کردووە وەک دەستەی نووسەران[٧].

۱۹- **ڕزگاری:** گۆڤاری یەکێتی قوتابیانی کوردســتان بووە، لقی دیالەی یەکێتی قوتابیانی کوردســتان دەریکردووە. ژمارە ١ی لە ســاڵی ۱۹۷٤[٨] و ژمـــــارە ۲ی لە مانگی کانوونی دووەمی ۱۹۷٤ دەرچووە. قەبارەی ئەم گۆڤارە فوڵســکاب بووە و بابەتەکانی بە تایپێکی سادە تایپکراون، زۆربەی هەرە زۆری بابەتەکان بە دەست تایپ کراون[٩].

۲۰- **قوتـــــابی:** گۆڤاری یەکێتی قوتابیانی کوردســتانە، لەلایەن لێژنەی ڕۆشـنبیری یەکێتی قوتابیانی کوردستانی زانکۆی سلێمانییەوە دەرچووە. ژمـــارە ١ی لە کۆتایی ساڵی ۱۹۷۳ و سەرەتای ساڵی ۱۹۷٤ بڵاوکراوەتەوە[١٠].

(١) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ٢٥.
(٢) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ۲۹.
(٣) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی دووەم (ب)، ل ل ۱۰۹- ۱۱۰.
(٤) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ٢٥.
(٥) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی دووەم (ب)، ل ل ۱۰۹- ۱۱۰.
(٦) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٠.
(٧) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ٢٥.
(٨) پاشماوەی کاروانی ڕۆشنبیری...، برایەتی، ژمارە ١٥، (١٩٧٤/١/٢٤- چاپخانەی دار الجاحظ)، ل ٧.
(٩) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٢.
(١٠) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ۳۱.

٢١- صـــدای دانش اموز: گۆڤاری یەکێتی قوتابیانی کوردســـتان لقی ئاوارە لە ڕۆژهەڵاتی کورستان دەرچووە. لەگەڵ سەرکەوتنی شۆڕشی گەلانی ئێران لە ساڵی ١٩٧٩ دەستکرا بە دەرکردنی گۆڤارێک بە زمـــــانی فارســی بە ناوی (صـدای دانش اموز) واتاکەی (دەنگی قوتابی) بووە، لە کەرەج ڕۆژهەڵاتی کوردســتان. ١١ ژمـــــارەی لێ دەرچوو، بەڵام نەتوانرا درێژەی پێبدرێ[١]، چونکە ئەوانەی دەریاندەکرد تووشی گرفت بوون لەلایەن ئیتـــلاعاتی ئێرانەوە. ئەم گۆڤارە باس لە قوتابیانی کورد و ژیانی ئاوارەیی و گرفتەکانی بەردەم قوتابیانی کورد لە ئێران دەکرد و بابەتی سیاسی و نەتەوەیشی تێدابووە[٢].

٢٢- دەنگی قوتابی: گۆڤاری یەکێتی قوتابیانی کوردستان لقی ئاوارە لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە زمانی کوردی دەرچووە، بابەتەکانی هەواڵی قوتابیانی کوردستان و پرسی زمانی کوردی و ژیانی ئاوارەیی و بابەتی کلتوری کوردی تێدا بووە لەگەڵ شیعر و کورتە چیرۆک[٣]. ژمارە ١ی لە ساڵی ١٩٧٩ لە کەرەج[٤]، ژمارە ٣ی لە کانوونی یەکەمی ١٩٧٩، ژمارە ١٠ی ئۆرگانی لە سەردەمی شۆڕشی گوڵان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەلایەن یەکێتی قوتابیانی کوردستان لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەستی شۆڕش و لە ڕۆژهەڵاتی کوردســتان، ژمارە ١٦ی لە ئەیلوولی ١٩٨٤ بە ١٢ لاپەڕە، ژمـــارە ٢٨ لە ساڵی ٢٦٨٦ی کوردی و دوا ژمـــارەی کە ژمارە ٢٩-یە لە نیسانی ١٩٨٦ دەرچووە. قەبارەیان فۆڵسکابی بووە[٥].

٢٣- ڕاگەیێنراوی ناوخۆ/ ڕاگەیاندراوی ناوخۆ/ ڕاگەیندراوی ناوخۆ: بڵاوکراوەیەکی ناوخۆیی بووە لە ناوچە ئـــــازادکراوەکانی ژێر دەستی شۆڕش و لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەلایەن یەکێتی قوتابیانی کوردستان دەرچووە. باسی چالاکییەکانی یەکێتی قوتابیان و هەواڵەکانی ناو شار کردووە لە کوردستان کە لە ڕێگای ڕێکخستنە نهێنییەکانەوە دەگەیشتە دەستیان. نـــــازانرێ بەشـــی یەکەم و دواییەکەی کەی دەرچووە[٦]. لە ســـاڵی ١٩٨٢ لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بەشی شەشەمی لە ٢٥ی کانوونی دووەمی ١٩٨٣ بە ٤ لاپەڕەی فۆڵسکاب و

(١) هەمان سەرچاوە، ل ٣٢.
(٢) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٧.
(٣) هەمان سەرچاوە، ل ل ٤٦- ٤٧.
(٤) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣١.
(٥) موســا ئەحمەد، ســەرچاوەی پێشــوو، ل ٣١؛ ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردســتان؛ ئیســماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... ســەرچاوەی پێشــوو، ل ١٥٢؛ ئیســماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٦.
(٦) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٤٧- ٤٨.

بەشی هەشتەمی لە ١٠ی ئاداری ١٩٨٤ دەرچووە. لە سەری نووسراوە (ڕاگەیندراوی ناوخۆ بەشـی ڕاگەیاندنی یەکێتی قوتابیانی کوردسـتان لە سـەردەمی شـاخ لە ئێران لقی ئاوارە دەریدەکرد). پتر لە ١٩ ژمارەی لێ دەرچووە[١].

٢٤- گازیا خوێندکارا: گۆڤارەکا هەیڤانە بوو، ژ لایێ نڤیسینگەها پیشەیی و جەماوەری یا لقا ١ یا پارتی دیموکراتی کوردســـتان ل بەراهیێ ل کوماتە و پاشـــتر ل گوندێ زێوە دەڤەرا نێروەییا دەردچوو. سـەرپەرشـتێ ڤێ گۆڤارێ و کارمەندێ وێ یێ سـەرەکی تەیار سـەلیم گەرماڤی بوو، ژ هەڤکاریێت وی رزگار کەمەکی (بۆ نەخشـەسازی) و محەمەد ئەمین مایی بوون. عەبدولعەزیز تەیب، سـمکۆ ئامێدی، ئیحســـان ئامێدی، حەبیب کەلەش، د. رزگار زاخۆیی، عیماد جەمیل، ئەرجان ماری شێخانی... هتد، ژ نڤیسکارێت گازیا خوێندکارا بوون. ژ هەژمارا ١ تا ١٠ ب ناڤێ گازیا خوێندکاران و پاشـتر بناڤێ گازیا خوێندکار و لاوان هاتییە بلاڤکرن. هژمارا ١ێ ل ئادارا ١٩٨٣ و هژمارا ٣٥ ل شـــواتا ١٩٨٦ دەرکەفتییە و ب چاپ و رۆنیۆیێ دهاتە بەرهەڤکرن و ٤٠٠ دانە ژێ چاپ دکرن[٢].

٢٥- دەنـگی لاوان و قوتابیان: گۆڤاری هاوبەشی نێوان یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان- عێراق لقی ئـــــاوارە و یەکێتی قوتابیانی کوردســـتان- عێراق لقی ئێرانە، تایبەت بە ١٨ی شـــوبات دەرچووە و بێ ژمارەیە، لە ١٨ی شـــوباتی ١٩٨٥ بە زمانی کوردی دەرچووە[٣]. لە سەردەمی شاخ لە کەرەج لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەرچووە[٤].

٢٦- المهرجـــــان: گۆڤارێکی کاتی بووە، لەلایەن ڕێکخراوە بەشـداربووەکانی یەکێتی لاوان و قوتابیانی کوردستانەوە لە ڕۆژانی ڤیستیڤاڵی لاوان و قوتـــابیانی جیهانی بڵاوکراوەتەوە، بە هەردوو زمـانی عەرەبی و ئینگلیزی ٢ ژمـارەی لێ دەرچووە، یەکێکیـان تـایبەت بووە بە ١٢مین ڤیســـتیڤاڵی لاوان و قوتابیانی جیهانی کە لە ســـاڵی ١٩٨٥ لە مۆســـکۆی پایتەختی یەکێتی سـۆڤیەت بەسـتراوە، ئەوی دیکە پێش بەسـتنی سـێزدەهەمین ڤیسـتیڤاڵی جیهانی لاوان و قوتابیان کە لە کۆریای دیموکراتی، تیایدا باس لە بزووتنەوەی لاوان و قوتابیانی کوردســـتان و عێراق کراوە، دیرۆک و کەلتوری شـۆڕشـــی ڕزگاریخوازی کورد و کوردســـتان

(١) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٢
(٢) وەصـــفی حەســـەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... ســـەرچاوەی پێشـــوو، ل ل ٤٠، ٤٣، ٣٣؛ موســـەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٩.
(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٤) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٣.

پانتاییەکی فراوانی لە گۆڤارەکەدا داگیرکردووە، بوێری ژیان و دەنگی هەقخوازیانەی ڕەوای کورد و ئازادیخوازی گەلی کوردی تیا بەرزکراوەتەوە[١].

٢٧- شەمالک: گۆڤارێکی ئەدەبی-ڕۆشنبیری بووە، لەلایەن قوتابی گوهدار ئیسماعیل و ڕزگار سەعید بە هاوکاری چەند هەڤاڵێک بە زمانی کوردی و فارسی بڵاوکراوەتەوە. خولی یەکەمی لە شاری ورمێی کوردستانی ڕۆژهەڵات، خولی دووەمی لەلایەن بەشی ڕاگەیاندنی یەکێتی قوتابیانی کوردستان لە هەولێر دەرچووە. ژمارە ١ی لە نیسانی ١٩٨٩ و ژمارە ٨-٩ی لە کانوونی دووەمی ١٩٩٠ دەرچووە. بە تایپی دەستی چەند دانەیەکی بە قەوارەی ئەی ٤ لێ چاپکراوە. لە خولی یەکەمیدا ٩ ژمارەی لێ بڵاوکرایەتەوە. بەشی کوردی ژمارە ١ تا ٦ی بە تیپی لاتینی لە دوو ژمارەی جیاوازدا بڵاوکراوەتەوە، خولی دووەمی لە هەولێر درێژەی پێدرا و تەنیا یەک ژمارەی لێ دەرچووە. ژمارە ١ی خولی دووەمی لە کانوونی دووەمی ١٩٩٤ بە ٢٠ لاپەڕەی فۆلسکابی فۆتۆکۆپیکراو دەرچووە[٢].

٢٨- چەلەنگ (ÇELENG): گۆڤارا قوتابیان بوویە، یەکەم گۆڤاری قوتابیانە کە بە پیتی لاتینی دەرچووبێت. لەلایەن فورات ئارام و گوهدار ئیسماعیل بەرواری، بەزمانی کوردی دیالێکتی کرمانجی ژووروو- خواروو لە زاخۆ دەرچووە. تەنیا یەک ژمارەی لە ئاداری ١٩٩٢ بە ١٨ لاپەڕەی قەبارە بچووک دەرچووە[٣]. ل بارەی ساڵا دەرچوونا وێ موسەدەق تۆڤی نڤیسیە ((هژمارا ١ێ ل مەها ئادارا ١٩٧٢ دەرکەفتیە))[٤]، دەکرێت هەڵەی تایپ بێت.

٢٩- خـامە (XAME): بڵاوکراوەیەک بوو لەلایەن گوهدار ئیسماعیل ئامادە دەکرا، لێژنەی ڕێکخراوی کۆلێژی ئادابی یەکێتی قوتابیان کوردستان بە پیتی لاتینی دەریدەکرد، کە پێشتر لەلایەن یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان دەرچووە، بەڵام لە پاش کۆنگرەی ئازادی و جیابوونەوەی یەکێتی قوتابیانی کوردستان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان، بڵاوکراوەی خامە لەلایەن یەکێتی قوتابیانی کوردستان درێژەی پێدراوە. ژمارە سفری

(١) سێزدەمین ڤستیڤالی جیهانی ی لاوان و قوتابیان، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٨٥، (تشرینی دووەمی ١٩٨٨)، ل ٢؛ نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٨٤؛ قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٩- ٣٠.

(٢) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٣- ١٤؛ ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٥

(٣) وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٥؛ ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٨

(٤) موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٢

ئەزموونی (یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان) لە ٢ی ئایاری ١٩٩٣، ژمارە ٣ی ٢٣ی حوزەیرانی ١٩٩٣، ژمارە ٤ی ٢٠ی تشرینی یەکەمی ١٩٩٣ بە ٨ لاپەڕە دەرچووە. هەرچەندە عرفان عەزیز پێی وایە یەکەم ژمارەی (یەکێتی قوتابیانی کوردستان)، ژمارە ٤-٥ بەڵام لە ژمارە ٣ی بەردەستەمان نووسراوە (لێژنەی ڕێکخراوی کۆلێژی ئادابی یەکێتی قوتابیان کوردستان دەریدەکات)، واتە ژمارە ٣ یەکەم ژمارەی یەکێتی قوتابیان بووە نەک ژمارە ٤. هەروەها ژمارە ٧ی کە دوا ژمارەیەتی لە ١٥ی تەمووزی ١٩٩٦ بە ١٢ لاپەڕەی فۆلسکابی لە دهۆک چاپکراوە[١].

٣٠- جەژنی قوتابیان (جەژنا قوتابی): بڵاڤۆکەکا تایبەت ب بیرهاتنا ٤١ ساڵیا دامەزراندنا ئێکەتیا قوتابیان، ژ لایێ ڕاگەهاندنا یەکێتی قوتابیانی کوردستان لقی دهۆک- نەینەوا دەردکەفت. سێ ژمارە لێ دەرکەفتینە. هژمارا ١ێ ل ١٧ی شواتا ١٩٩٤، هژمارا ٢ێ ل ١٨ێ شواتا ١٩٩٤و هژمارا ٣ێ ل ١٩ێ شواتا ١٩٩٤دەرچووینە[٢].

٣١- ئاسۆی زانکۆ: بڵاوکراوەی لێژنەی زانکۆی سلێمانی یەکێتی قوتابیانی کوردستانە، لە یادی ڤیستیڤاڵی ساڵانەی زانکۆی سلێمانیدا دەریدەکات. زۆربەی توێژەرانی بواری ڕۆژنامەڤانی لەبارەی دەرچوونی ژمارە ١ی هەمان بۆچوونیان هەیە کە لە ٢٠ی ئاداری ١٩٩٤، بە قەبارەی فۆلسکابی دەرچووە و تەنیا ئەو ژمارەی لێ دەرچووە[٣]، بەڵام جەمال خەزنەدار پێی وایە ژمارە ١ی لە ٢٠ی شوباتی ١٩٩٤ دەرچووە[٤].

٣٢- ڕۆژی قوتابیان: بڵاوکراوەی مانگانەی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بووە، لێژنە ناوچەی هەڵەبجەی شەهید دەریدەکرد. لە ئامادەکردنی قوتابی هێمن ئەحمەد بووە. ژمارە ١ی لە شوباتی ١٩٩٤ دەرچووە. تەنیا ٣ ژمارەی لێ دەرچووە[٥].

٣٣- ڕۆشنبیری یەکێتی قوتابیانی کوردستان: بڵاوکراوەیەکی ڕۆشنبیری ناوخۆیی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بووە، مەکتەبی سکرتاریەت بە دیالێکتی کرمانجی خواروو لە هەولێر

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٨٦- ٨٨.

(٢) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٣؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٢؛ وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠٢.

(٣) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٧؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٨.

(٤) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی یەکەم (الف)، ل ٢٤٩.

(٥) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٧؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٩٣- ٩٤.

دەریدەکرد. ژمارە سفری ئەزموونی لە ئاداری ١٩٩٤ بە قەبارە فۆڵسکاب، ژمارە ٥ی لە ئابی ١٩٩٦ و ژمارە ٦ی لە ئایاری ١٩٩٧ دەرچووینە. دەستەی نووسەرانی لەسەر نەبووە[١].

٣٤- ڤیستەڤاڵ: بڵاوکراوەیەکی تایبەتە بە ڤیستیڤاڵی ساڵانەی پەیمانگای هونەرە جوانەکان، لەلایەن لیژنەی ناوچەی زانکۆ و پەیمانگاکانی سەر بە لقی دهۆک- نەینەوا بڵاودەکرایەوە. ژمارە ١ی ١٩- ٢١ی نیسانی ١٩٩٤ بە ٦ لاپەڕەی فۆڵسکابی، ژمارە ٢ی ٢٤- ٢٦ی نیسانی ١٩٩٥ لە شێوەی پەرتووکدا بووە و ژمارە ٣ دوایین ژمارەییەتی لە ١١- ١٥ی ئایاری ١٩٩٧ دەرچووە. لەسەر وێنەکەی نووسراوە ڤیستەڤاڵ[٢].

٣٥- پێشڕەوی قوتابیان: ڕۆژنامەی لقی هەولێری یەکێتی قوتابیانی کوردستان بووە. ژمارە ٥ بە ناوی ڕۆژنامەی پێشڕەوی قوتابیان[٣] لە حوزەیرانی ١٩٩٤ دەرچووە کە ئۆرگانی لقی هەولێری یەکێتی قوتابیانی کوردستان بووە[٤]. ڕۆژنامەی پێشڕەوی قوتابیان تەنیا ئەو ژمارەی لێ دەرچووە، دەستەی نووسەران و ئامادەکردنی شەعبان چاڵی، جێبەجێکردنی سەعید محێ تاهیر، چاپی ئەیوب حەمە ساڵح بوون[٥]. پێشتر ژمارە ١ی لە کانوونی دووەمی ١٩٨٨ بەناوی گۆڤاری دەنگی قوتابیان و لاوان لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەستی شۆڕش لەلایەن یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان دەرچووە[٦]. ژمارە ٣ی پاش ڕاپەڕین گۆڤاری پێشڕەو لە هەولێر لە ئەیلوولی ١٩٩١ و لەلایەن یەکێتی قوتابیانی کوردستان و لاوانی دیموکراتی کوردستان دەرچووە و ژمارە ٤-یش بەپێشڕەو دەرچووە[٧].

٣٦- گازی: گۆڤارەکا هەیڤانە یا گشتی بوو، دەزگەهێ ڕاگەهاندنا گازی لقا دهۆک- نەینەوا یا ئێکەتی قوتابیێن کوردستان دەردکر. گازی تەنیا یەک ژمارەی لەلایەن لقی دهۆک- نەینەوای یەکێتی قوتابیانی کوردستان دەرچووە. دواتر چەند ژمارەیەکی لەلایەن

(١) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٢- ١٣؛ ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی دووەم (ب)، ل ٢٣١؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٩١.

(٢) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٤؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٢.

(٣) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٥- ١٦.

(٤) هەمان سەرچاوە، ل ١٦.

(٥) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٨.

(٦) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٠٣.

(٧) ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٤.

نووسینگەی ڕێکخراوی جەماوەرییەکانی لقی ١ی پارتی دیموکراتی کوردستان لێ دەرچووە، دواتر بووە دەزگایەکی سەربەخۆی (ی.ق.ک) بەناوی گازی، مانگانە بە بەردەوامی ئەم گۆڤارە دەرچووە[١]. هژمارا ئێکێ ل تشرینی دووەمی ١٩٩٤ ب زمانێ کوردی (پیتی ئارامی لە عەرەبی داهێنراو) ژ لایێ دەزگەهێ ڕاگەهاندنا گازی لقا نەینەوا- دهۆک یا ئێکەتی قوتابیێن کوردستانێ هاتیە بلاڤکرن. سەر بەرپەڕێ ئێکێ یا هژمارا ٢ێ هاتیە نڤیسین (گۆڤارەکا هەیڤانەیا گشتییە دەزگەهێ ڕاگەهاندنا گازی دەردکەت). هژمارا ٣ وێڤە ب زمانێ کوردی (پیتی ئارامی لە عەرەبی داهێنراو، لاتینی) دەردچوو، ژمارە ٣ تا ٧-٨ نەنڤیسایە کا کێ دەرئێخستیە، هژمارا ٩-١٠ هەتا ٥٩ نڤیسایە ژ لایێ دەزگەهێ ڕاگەهاندنا گازی لقا دهۆک هاتیە بلاڤکرن. هەر ٥ هژمارێن بەراهیێ ناڤبەرا ٣٢ بو ٥٤ بەرپەڕاندا بوون، هژمارێن پاشتر ناڤبەرا ٤٤ بۆ ٨٢ بەرپەڕاندا بوون. ژ هژمارا ٣ تا ٧-٨ هیچ چاپخانە سەرنەڤیسانە، ژمارە ٩-١٠، ١٨، ٢٠، ٢١، ٢٦، ٣٠، ٣١ ل چاپخانا کۆلێژا شەریعێ ل دهۆکێ، هژمارا ٢٥ ل چاپخانا خەبات ل دهۆکێ، هژمارا ٣٤ هەتا ٥٩ ل چاپخانا هاوار ل دهۆکێ چاپکرینە. ژمارە ٥٩ لە تشرینی دووەمی ١٩٩٩ دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی عەبدولا سالح بووە، سەرنووسەری ژمارە ١ تا ٦ محەمەد سەعید ژۆری و ژمارە ٧-٨ هیچ سەرنەنڤیسیە و لێ دەستەکا شیرەتکاران شەوکەت شێخ یەزدین و کاروان ئاکرەیی و جەعفەر ئیبراهیم بوون، ژمارە ٩-١٠ تا ٥٩ فەهمی سەلمان بوویە. دەستەکا نڤیسینێ هشیار ڕێکانی، ئیسماعیل بادی، ستار تەها ردینی بوون، پاشان عەبدولا سالح هەتا راوەستانا گۆڤارێ بەردەوام بوو د پۆستێ خۆدا. د قۆناغەکا دیتر گۆڕانکاری ل دەستەکا نڤیسینێ هاتیە کرن و دەستەک ب ڤی ئاوایی کەفتیەکاری، میرئال زیلان، هشیار ڕێکانی، ستار تاها ردێنی، عزەت فەندی، محەمەد عەلی ئەتریشی، بێریڤان ڕەشید، هەروەسا هودا ئەحمەد سەبری و کامل ئوسمان وەک دەرهێنەر و مونتیڤ زێدەبوون، ل قۆناغەکا دیتر دەستەکا نڤیسینێ ب ڤی ئاوای بوو عزەت فەندی، میرئال زیلانی، بێریڤان رەشید، محەمەد عەلی ئەتروشی، ئیحسان حەسەن زوبێر، سەلاح هروری، تەیب دەشتانی. هەروەسا د. سۆزان حسێن بۆ کۆمپیوتەر و نەجمەدین جبرائیل بۆ مۆنتیڤ. هژمارا ٦٥ و دوماهیێ ل سالا ٢٠٠٠ دەرکەفتییە[٢].

٣٧- گۆیژە: بلاوکراوەیەکی ڕۆشنبیری گشتیی بوو، یەکێتی قوتابیانی کوردستان لقی سلێمانی

(١) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٣.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٠٥- ١٠٦؛ وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٦٧- ٦٨.

بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن لە هەڵەبجە دەریدەکرد. ژمارە سفری لە مانگی ئابی ١٩٩٥ دەرچووە، قەبارەی فۆڵسکابیە و بە فۆتۆکۆپی چاپکراوە، تەنیا یەک ژمارەی لێ دەرچووە[١].

٣٨- ئاینده (المستقبل- Ayînde): بڵاوکراوەیەکی ڕۆشنبیری گشتیی بوو، ئۆرگانی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بووە، لقی کەرکووکی یەکێتی قوتابیانی کوردستان مانگانە دەریدەکرد. لەلای سەرەوە نووسراوە (زانست و خەبات لە پێناو ژیانێکی ئازاد و دواڕۆژێکی بەختەوەردا). ناوەڕۆکی هەوڵدان بۆ ئایندەیەکی بەختیار و سەربڵند و مسۆگەرکردنی دواڕۆژی قوتابیان پاش تەواوکردنی خوێندنی زانکۆ، بە زمانی کوردی دەرچووە. ژمارە سفری ئەزموونی لە ئەیلوولی ١٩٩٥ بە قەبارەی فۆڵسکاب دەرچووە. ژمارە ١ی لە تشرینی یەکەمی ١٩٩٥ دەرچووە کە ئەم بابەتانەی تێدا بڵاوبووەتەوە (لەسایەی حوکمی تاکڕەویدا دەستێوەردان لە پرۆسەی خوێندن بەردەوامە، شاڵاوی P.K.K و کاریگەری لەسەر ڕێکەوتنی (دبلن)، کێشەی ئاو و ستراتیژیەتی کوردستان، خوێندنەوە، کۆنگرەی ئازادی و گرێدانی خەباتی شاخ بە شارەوە، چەند چاوپێکەوتنێک لە یادی کۆنگرەی ئازادی دا، ئازادی ئەکادیمی، خوێندن و پەروەردە لە کوردستاندا لە پاش ١٩٩٢، لاوانی کورد، نوشوستی یان گەڕان بەدوای چارەسەردا). بابەتەکان لە نووسینەوەی ئەم بەڕێزانە بووە، سەلام حسێن، مەهدی کاکەیی، یاسین ساڵح، خۆگر، باجەلان، بێستون فەرەج، م. حسێن، م. ساڵح کاکەیی، مام هێرش جەباری، م. تۆڵە، عەبدوڵا پەشێو. ژمارە ٢ی لە تشرینی دووەمی ١٩٩٥ دەرچووە دواتر وەستاوە[٢] لەبارەی شوێنی دەرچوونیەوە؛ سەباح بازرگان نووسیویەتی ((لە هەڵەبجە دەرچووە))، کەچی جەمال خەزنەدار نووسیویەتی ((لە کەرکووک دەرچووە))[٣].

٣٩- الهدی: بڵاوکراوەیەکە لیژنەی شەریعەی سەر بە لیژنەی زانکۆ و پەیمانگاکانی لقی دهۆک- نەینەوای یەکێتی قوتابیانی کوردستان دەریدەکرد. یا تایبەت بوو ب هەلکەفتا ڕۆژا زانکۆیا دهۆک. سەبارەت ڕێکەفتا دەرچوونا وێ؛ موسا ئەحمەد و عرفان عەزیز نڤێسینە (ل ساڵا ١٩٩٥دەرکەفتیە و ل ساڵا ١٩٩٨ ناڤێ وێ هاتە گهوڕین بۆ بڵاڤۆکا قوباد)،

(١) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٨.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٦؛ جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی یەکەم (الف)، ل ٢٦٧؛ صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ٢١.

(٣) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ٢١؛ جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی یەکەم (الف)، ل ٢٦٧.

لێ وەسفی ڕدێنی نڤێسایه ((ل ٣١ێ چریا ئێکێ یا ١٩٩٦ دەرکەفتییه))[١].

٤٠- پەیامی زانـــــکۆ: گۆڤارێکی ڕۆشـنبیری گشـتی بوو، لقی زانکۆی سـەلاحەدینی یەکێتی قوتابیانی کوردستان لە شەقڵاوە دەریدەکرد. ژمارە سفری ئەزموونی لە تشـــرینی دووەمی ١٩٩٥ لە قەبارەی پەرتووکدا دەرچووە. سـەرنووسـەری مسـتەفا سـەلیم پشـدەری بوو. لە دهۆک چاپکراوە و تەنیا ئەو ژمارەی لێ دەرچووە[٢].

٤١- روناک (Ronak)/ نوژدار: بـــــڵاڤۆکەکا هەیڤانە بوویە، ژ لایێ لێژنا قوتابیێت کۆلێژا نوژداری یا ئێکەتی قوتابیێت کوردستانێ ل زانکۆیا دهۆک ب چاڤدێریا چەند مامۆستایەکا ل کۆلێژێ دەردکر، ژ لایێ یاسین دێرکی دهاتە بەرهەڤکرن. ژمارە سفر ل شوباتا ١٩٩٦ ب قەبارا نیڤ فۆلسـکابی دەرکەفتیە، ژمارە ٢ ل نیسـانا ١٩٩٦ ب زمانێ کوردی و عەرەبی و هەردوو ڕێنووسـی عەرەبی و لاتینی نووسراوە[٣]. هەرچەندە عرفان نووسـیویەتی ((ل هژمـــارا ٣ ناڤێ وێ بوویە نوژدار، ژمارە ٤ دوماهیک ژمارە بوویە ل نیسـانا ١٩٩٧ دەرچوویە))[٤]، لێ وەسفی ڕدێنی نڤێسیە ((هژمارا ٣ێ ل ئادارا ١٩٩٦ دەرکەفتییە ب ناڤێ رونـــاک. پشتی راوەستانا بڵاڤوکا روناک جارەکا دی قوتابیێت کولیجا نوژدارێ ل زانکۆیا دهۆک، رابوون ب دەرکرنا بڵاڤوکەکا دیتر ل بن نـــاڤێ نوژدار و هژمارا ٤ لێ دانان وەک تەمامکەرێ بڵاڤۆکا روناک))[٥].

٤٢- توره (Ture): گۆڤاری یەکێتی قوتابیانی کوردسـتان بووە، لێژنەی کۆلێژی ئادابی یەکێتی قوتابیانی کوردسـتان لە زانکۆی دهۆک دەریدەکرد. ژمارەی سـفری لە شـوباتی ١٩٩٦ بە قەبارەی نیو فۆلسکاب دەرچووە. ژمـارە ١ی ڕۆژ و مانگی دەرچوونی لەسەر نەنووسراوە، بەڵام لە یەکەم لاپەڕەیدا بە گەورەیی نووسراوە (پیرۆزبێت ١٨ی شـوبات، جەژنا قوتابیێن کوردستانێ)[٦]. خاوەن ئیمتیازی عەلی عەونی و سەرنووسەر زێوەر عابد بووینە، دەستەی نووسـەران شـڤان عەبدوڵا، ژیان عومەر، فاروق موسـا، سـۆلین تاجەدین بووینە. ژمارە ٣

(١) موسـا ئەحمەد، سـەرچاوەی پێشـوو، ل ٣٦؛ عرفان عەزیز عەزیز، سـەرچاوەی پێشـوو، ل ل ٩٥- ٩٦؛ وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠٢.

(٢) موسـا ئەحمەد، سـەرچاوەی پێشـوو، ل ١٨؛ ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٥.

(٣) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٥؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٩٨- ٩٩.

(٤) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٩.

(٥) وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٠٢- ١٠٣.

(٦) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٤.

دوایین ژمـــــارەی بووە لە ١٤ی نیســانی ١٩٩٧ دەرچووە، هەروەها ئاماژە بەوە کراوە کە تەنیا دوو ژمارە لێ دەرچووە، واتە لێرەدا دوو زانیاری لێک جیاوازی نووسراوەتەوە یان دەبێت ژمارە ٣ بەهەڵە نووسرابێت یانیش تەنیا دوو ژمارەی لێ دەرنەچووە[١].

٤٣- کرێـــوە: بڵاوکراوەیەکی ڕۆشنبیری و گشتیی بووە، لێژنەی پەروەردەی یەکێتی قوتابیانی کوردســتان مانگانە لە ژێر دروشــمی (ئاشــتی، زانســت، ئاوەدانکردنەوە) بە زمانی کوردی دەریدەکرد. ژمـــــارە ســفری لە ١٨ی شــوباتی ١٩٩٧ بە ١٦ لاپەڕە دەرچووە. ئەم بەڕێزانە بابەتیان تێدا نووسیوەتەوە مەزهەر عەولا، ئەبوبەکر کاکەشین، پشتیوان عوسمان مستەفا، وریا بەگ زادە و حسێن ڕەسوڵ عەلی[٢].

٤٤- واژە: بڵاوکراوەی یان گۆڤاری ڕۆشنبیری گشتیی بووە، لێـــژنەی کۆلێژی ئادابی زانکۆی ســەلاحەدینی یەکێتی قوتابیانی کوردســتان لە هەولێر دەریدەکرد. ژمارە ١ی لە نیســانی ١٩٩٧ بە قەبارەی فۆلسکابی دەرچووە و لە چاپخانەی کریستاڵ لە هەولێر چاپکراوە. ژمارە ٢ی لە حوزەیرانی ١٩٩٧ دەرچووە. تەنیا ئەو دوو ژمارەی لێ دەرچووە. ســەرنووســەرەکەی گوهدار ئیسماعل بووە. دەستەی نووسەرانی موراد خۆشەوی، شەعبان شەعبان، فەرمان حەســەن بوون[٣]. هەرچەندە بەشــی زۆری توێژەران پێیان وایە گۆڤارە بەڵام مـــــامۆســتا عەبدوڵا زەنگەنە دەڵێت: "وەک بڵاوکراوە تۆمارکراوە"[٤].

٤٥- هەواڵنـامەی هەفتـانە (پەیمانگـای تەکنیکی هەولێر): بڵاوکراوەیەکی هەفتـانە بووە، لێژنەی یەکێتی قوتابیانی کوردستانی پەیمانگای تەکنیکی هەولێر لەلایەن زێرەڤان محەمەد ئامـــــادە دەکرا. ژمارە ١ی لە ٢٩ی ئاداری ١٩٩٧ و ژمارە ٥ دوا ژمارەی بووە کە لە ١٧ی ئایاری ١٩٩٧ دەرچووە[٥].

٤٦- بوژانەوە: بڵاوکراوەی مانگانەی لێژنە پیشــەییەکانی لقی هەولێری یەکێتی قوتابیانی کوردستان بە سەرپەرشتی بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی لق دەریدەکرد. ژمارە ١ی لە ئابی

(١) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٩٦، ٩٨.
(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٣) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٩؛ ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٧.
(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلوولی ٢٠٢٣).
(٥) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٩.

١٩٩٧ لە چاپخانەی ئۆفێستی کریستاڵ لە هەولێر چاپکراوە، ژمارە ٢ی لە تشرینی یەکەمی ١٩٩٧ دەرچووە و لە دوا لاپەڕەیدا نووسراوە (زۆر سوپاسی لێژنە ناوچەی (١ و ٢)ی پارتی دیموکراتی کوردستان دەکەین کە هاوکارمان بوون لە دەرچوواندنی ژمارە ١ دا). ژمارە ٣ی دوا ژمارەی بووە لە کانوونی یەکەمی ١٩٩٧ دەرچووە[١].

٤٧- **فیدڕالی:** گۆڤارێکی ڕۆشنبیری فیکری سیاسیی بووە، لقی کەرکووکی یەکێتی قوتابیانی کوردستان دەریدەکرد. ژمارە ١ی ساڵی یەکەمی لە کانوونی یەکەمی ١٩٩٧ دەرچووە[٢].

٤٨- **قوتابی:** بلاڤۆکەکا تایبەتە ب هەلکەفتا ١٨ێ شواتێ، یەکێتی قوتابیانی کوردستان لقی دهۆک- نەینەوا دەردئێخست، ل ساڵا ١٩٩٨ ل دهۆک ب بەرپەڕێن فۆڵسکابی دەرکەفتیە[٣]. تنێ ئێک ژمارە لێ هاتیە بلاڤکرن[٤].

٤٩- **بەرهەم:** بڵاوکراوەیەکی مانگانەی گشتی بوو. بڵاوکراوەکانی یەکێتی قوتابیانی کوردستان لقی هەولێر لێژنە ناوەندییەکان (نووسینگەی ڕێکخستنی قوتابیان، ڕێکخراوی پێش کەوتن)، بە زمانی کوردی لە ژێر دروشمی (قوتابییان سەری ڕمن لە گشت شۆڕش و ڕاپەڕینێکدا) دەریدەکرد. ژمارە سفری لە کانوونی یەکەمی ١٩٩٨ دەرچووە، سەرنووسەری شێرزاد عومەر مامەسەنی بووە. ژمارە ٢ی لە ئاداری ١٩٩٩ دەرچووە[٥].

٥٠- **ژیانەوە:** بڵاوکراوەیەکی ڕۆشنبیری گشتی بوو، لێژنەی دیانای سەر بە ناوچەی سۆرانی یەکێتی قوتابیانی کوردستان، بە زمانی کوردی لە ژێر دروشمی (قوتابیان سەری ڕمن لە گشت شۆڕش و ڕاپەڕینێکدا، بارزانی نەمر) دەریدەکرد. ژمارە ٢ی کە لەبەر دەستمانە، تایبەت بووە بە جەژنەکانی ئادار و نەورۆز، لە ٢٠ی ئاداری ١٩٩٩ دەرچووە. سەرپەرشتیارەکەی ئەختیار حاجی سەعید و دەستەی نووسەران جیهاد یەحیا و هیوا وسمان بوون[٦].

٥١- **سۆران:** بڵاوکراوەیەکی ڕۆشنبیری گشتیی بوو، لێژنەی ناوچەی سۆرانی یەکێتی قوتابیانی

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٦؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٩٩- ١٠٠.

(٢) ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٣.

(٣) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٦.

(٤) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠٦.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٦) هەمان سەرچاوە.

کوردستان، بە زمانی کوردی لە ژێر دروشمی (قوتابیان سەری ڕمن لە گشت شۆڕش و ڕاپەڕینێکدا، بارزانیی نەمر) و (خەبات دەکەین لە پێناوی زانست و ڕەوشت و ژیانێکی بەختەوەر) دەریدەکرد. ژمارە ١ی لە شوباتی ١٩٩٩ دەرچووە. سەرپەرشتیار ڕەفیق غازی ماوانی و سەرنووسەر فەرمان ساڵح و دەستەی نووسەران سازان عەلی حەیدەر و سالار تەحسین سەیدۆ بوون[١].

٥٢- دەنگێ قوتابیێن زانـــکو: بڵاوکراوەی لقی زانکۆی دهۆکی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بووە، بە بۆنەی ڤیستیڤاڵی زانکۆی دهۆک بە زمانی کوردی و عەرەبی دەریکردووە. ژمارە ١ی لە بەهاری ١٩٩٩ لە دهۆک دەرچووە. ژمارە ٢ تایبەت بوو ب ڤیستەڤالا ٨ێ یا زانکۆیا دهۆک. سەرپەرشتیاری ئیدریس محەمەد حسێن و ئامادەکاری بەشی کوردی حامد نهێلی و بەشی عەرەبی وەلید عەلی سلێڤانەیی بوونە. هژمارا ٣ێ و دوماهیکێ ل ١٤ێ نیسانا ٢٠٠١، ب هەلکەفتا ڤیستەڤالا ٩ێ یا زانکۆیا دهۆک دەرکەفتییە. دەستەکا ئامادەکارا ب ڤی ئاوای بوو، ئیدریس محەمەد حسێن سەرپەرشتێ کاری و نەعمەت حامد نهێلی بۆ پشکا کوردی و وەلید عەلی سلێڤانەیی پشکا عەرەبی[٢].

لە بارەی ناوی ئەم بڵاوکراوەیە؛ وەسفی ڕدێنی نووسیویەتی ((بڵاڤۆکا زانکۆ(دەنگێ قوتابیان))، بەڵام بە گوێرەی وێنەیێ بڵاڤۆکەکەی ل پەرتووکا عرفان عەزیز ناڤێ وێ (دەنگێ قوتابیێن زانکو)ی بوویە نەک (دەنگێ قوتابیان)[٣].

٥٣- ســەرەڕم: گۆڤارەکا قوتابیان بوو، لقا دهۆک- نەینەوا یا ئێکەتیا قوتابیێن کوردستانێ ل دهۆکێ ب زمانێ کوردی دەردئێخست. هژمارا سفرێ ل تیرمەها ١٩٩٩، هژمارا ١ێ ل تەباخ و ئیلونا ١٩٩٩، ل چاپخانا هاوار ل دهۆکێ و هژمارا ٣ێ و دوماهیێ ل هاڤینا ٢٠٠٠ دەرکەفتییە. خودانێ ئیمتیازێ عەلی تەتەر نێروەیی و سەرنڤیسکار بەشیر یوسف بووینە[٤].

٥٤- خەباتی قوتابیان: بڵاوکراوەیەکی مانگانە بووە، لەلایەن لێژنەی قوتابخانەی میری

(١) هەمان سەرچاوە.
(٢) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٠٦- ١٠٧؛ وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠٣.
(٣) هەمان سەرچاوە.
(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٢.

سۆرانی ئێوارانی یەکێتی قوتابیانی کوردستان، لە ژێر دروشمی (قوتابیان سەری ڕمن لە گشت شۆڕش و ڕاپەڕینێکدا) دەرچووە. ژمارە ٢ی لە کانوونی یەکەمی ١٩٩٩ دەرچووە. سەرنووسەری پیشتیوان مەلا محەمەدئەمین و بەڕێوەبەری نووسین حسێن ئاودەل بووینە[١].

٥٥- **چرا (çra):** بڵاوکراوەی مانگانەی لێژنەی قوتابخانەی میری سۆرانی ئێوارانی یەکێتی قوتابیانی کوردستان، بە زمانی کوردی لە ژێر دروشمی (قوتابیان سەری ڕمن لە گشت شۆڕش و ڕاپەڕینێکدا) و (زانست، ئازادی، پێگەیاندن) دەریدەکرد. ژمارە ١ی ساڵی یەکەمی لە کانوونی یەکەمی ١٩٩٩ دەرچووە، سەرنووسەری دڵشاد مەلا سادق و دەستەی نووسەرانی سدقی مەحمود و پشتیوان ئەسوەد بوون. لە ژمارە ٤-٥ی ساڵی ٢٠٠٠ پشتیوان ئەسوەد لە دەستەی نووسەران نەماوە و ئاریان حەمە شەریف زیاد بووە[٢].

٥٦- **سۆما:** بڵاوکراوەی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بوو، دیاری بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی لێژنەی ناوچەی شەقڵاوەی یەکێتی قوتابیانی کوردستان، لە یادی ١٨ی شوباتی ٢٠٠٠، بە زمانی کوردی لە ژێر دروشمی (قوتابیان سەری ڕمن لە گشت شۆڕش و ڕاپەڕینێکدا) دەریکردووە. ژمارەی لەسەر نەنووسراوە لە ١٨ی شوباتی ٢٠٠٠ بە ٤ لاپەڕە دەرچووە. ئەم بەڕێزانە بابەتیان تێدا بڵاوکردۆتەوە سەنگەر کانەبی گەورە، سامان حەمەدئەمین عەلی، فەرەیدون فەتاح شێرەیی، کەیفی ساڵح، سالار یاسین، دانا پێشەنگ، شەونم ڕەزاق، سەلاح حەمید، حسێن جەلیل، شیلان جەبار، ئاڤێستە محەمەد بوون و ناونیشانی بابەتەکانیش (با مێژوومان بەهاداربێت، یاد و سۆزی خەیاڵە ناسکەکان و مێژووی تێکۆشانی زێڕین، ئەگەر یاسا زوڵمیش بێت لە بێ یاسایی چاکترە، ئەرک و قۆپیەکردن لە قوتابخانە و کاریگەری لەسەر قوتابی، شەهید ئازاد سلێمان میران، ١٨ی شوبات، قوتابی و جگەرەکێشان) بوون[٣].

٥٧- **سەدەی هۆشیاری:** هەیڤنامەیەکی ڕۆشنبیری گشتیی بووە، بە هاوکاری یەکێتی قوتابیانی کوردستان بە زمانی کوردی دەرچووە. ژمارە ٧ی لە نیسانی ٢٠٠١ دەرچووە، سەرنووسەری شێرزاد عومەر و دەستەی نووسەرانی بەشدار حەسەن، ڤیان عەزیز و

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) هەمان سەرچاوە.

(٣) هەمان سەرچاوە.

جیهانگیر ئەسعەد بوون[١].

٥٨- ڕزگاری (Rizgary): بڵاوکراوەیەکی قوتابیان بووە، لێژنەی ئامادەیی ڕزگاری یەکێتی قوتابیانی کوردستان بە زمانی کوردی دەریدەکرد. ژمارەی سەرەتای بە نۆبەرە دەرچووە لە تشرینی دووەمی ٢٠٠١ و ژمارە ٢ی لە ئاداری ٢٠٠٢ دەرچووینە. سەرنووسەری سەنگەر هادی و دەستەی نووسەرانی زنار شەهاب ئەرگۆشی، شەماڵ عەبدوڵا، سامان ڕەحمان، توانا عەبدولەتیف بوون[٢].

٥٩- ڕاپەڕین: بڵاوکراوەیەکی ڕۆشنبیری گشتی بوو، لێژنە ناوچەی قوتابییە دەرکراوەکانی لقی ڕاپەڕینی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بە زمانی کوردی دەریدەکرد. ژمارە ٤ی لە شوباتی ٢٠٠٢، ژمارە ٥ی لە نیسانی ٢٠٠٢ و ژمارە ٦ لە نیسانی ٢٠٠٢ دەرچووینە[٣].

٦٠- کانگا: بڵاوکراوەیەکی ڕۆشنبیری گشتیی بووە، لێژنەی یەکێتی قوتابیانی کوردستان لە پەیمانگای مەڵبەندی مامۆستایان لە هەولێر بە زمانی کوردی دەریدەکرد. بابەتەکانی ئەدەبی و کۆمەڵایەتی بوون. ژمارە سفری ئەزموونی لە نەورۆزی ساڵی ٢٧٠٢ی کوردی، بە ٨ لاپەڕە دەرچووە. سەرپەرشتکاری سەلاح حەمید و سەرنووسەری فەرمان ساڵح و دەستەی نووسەرانی ئەحمەد ئیبراهیم خان دەلۆ، فەیرۆز زەنگەنە، هەولێر مستەفا ڕەئوف بوون[٤].

٦١- کوردستانی ئازاد: بڵاوکراوەیەکی ڕۆشنبیری گشتی بوو، لێژنەی ناوەندییەکانی لقی هەولێری یەکێتی قوتابیانی کوردستان، بە هاوکاری نووسینگەی (زەنگ)، بە زمانی کوردی دەریدەکرد. ژمارە ١ی لە نیسانی ٢٠٠٢ دەرچووە، سەرنووسەری ئەیاد ئەحمەد موراد و بەڕێوەبەری نووسین هەڤاڵ عەبدولعەزیز و دەستەی نووسەرانی عەبدولسەلام عەبدوڵا و سەنگەر هادی و زریان مەولود و سعود هاشم بوون[٥].

٦٢- شایان: بڵاوکراوەی لێژنەی یەکێتی قوتابیانی کوردستان لە کۆلێژی ماف لە هەولێر، بە زمانی کوردی دەرچووە. ژمارە ٣ی لە ٦ی ئایاری ٢٠٠٢ دەرچووە[٦].

---

(١) هەمان سەرچاوە.

(٢) هەمان سەرچاوە.

(٣) هەمان سەرچاوە.

(٤) هەمان سەرچاوە.

(٥) هەمان سەرچاوە.

(٦) هەمان سەرچاوە.

٦٣- **ژیلەمۆی هەریری:** بڵاوکراوەیەکی مانگانەی گشتی بووە، لێژنەی ناوچەی هەریری یەکێتی قوتابیانی کوردستان، بە زمانی کوردی دەریدەکرد. ژمارە سفری لە ئایاری ٢٠٠٢ دەرچووە، سەرنووسەری هیوا هاشم ئەرگۆشی و دەستەی نووسەرانی سیامەند سەیفەدین ئەرگۆشی، موشیر خەلەف، فەریق سدیق، سوهام خالید ئەرگۆشی و هەدیا محەمەد بوون[١].

٦٤- **ڕۆژنامەی روانین (Rwanin):** هەفتەنامەیەکی قوتابیانەی ڕەخنەگرانەیە، سەنتەری خامە ١٥ ڕۆژ جارێک لە هەولێر بە زمانی کوردی بە تیراژی ١٠٠٠٠ دانە دەریدەکرد. هەوڵی داوە بۆ خستنە ڕووی گشت کێشەکانی قوتابیان بە نیشاندانی ڕێوشوێنی چارەسەریان، گرنگی بە هونەر و ورزش و کەلتور دراوە و لە ناوەندەکانی خوێندن لە هەرێمی کوردستان بە شار و شارۆچکەکانیەوە بڵاوکراوەتەوە. لە ژمارە ١ تا ١٤ی نووسراوە (ڕۆژنامەیەکی قوتابیانەیە یەکێتی قوتابیانی کوردستان پازدە ڕۆژ جارێک دەریدەکات). لە ژمارە ١٥ تا ٢٧ی نووسراوە (بڵاوکراوەیەکی قوتابیانەیە یەکێتی قوتابیانی کوردستان مانگی دوو جار دەریدەکات)، لە ژمارە ٢٨ تا ٥٨ی نووسراوە (ڕۆژنامەیەکی قوتابیانەیە سەنتەری خامە بۆ ڕاگەیاندن و لێکۆڵینەوەی قوتابیان مانگی دوو جار دەریدەکات)، ژمارە ١٠٨ لەسەری نووسراوە (وردبوونەوە لە زانیارییەکان، گەیاندنی ئاریشەی قوتابیان). هەرچەندە عرفان عەزیز نووسیویەتی ((ژمارە ١ی لە ٢ی کانوونی یەکەمی ٢٠٠٢ دەرچووە))، بەڵام نووسەر بەهەڵە ڕێکەوتەکەی نووسیوە، ژمارە سفری ڕوانین کە لەبەردەستمانە لە دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان لە ٣٠ی تشرینی یەکەمی ٢٠٠٢ و ژمارە ١ی لە ١٦ی تشرینی دووەمی ٢٠٠٢ دەرچووە تاساڵی ٢٠١٢، ٩١ ژمارەی لێ دەرچووە. لە ژمارە ١ تا ١٤ی ٨ لاپەڕەیی، لە ژمارە ١٥ تا ٢٦ی ١٢ لاپەڕەیی، لە ژمارە ٢٧ تا ٥٨ی ١٦ لاپەڕەیی و ژمارە ١٠٨ی (تایبەت) کە دوا ژمارەی بەردەستمانە ٨ لاپەڕەیی بووینە. لە سەرەتادا خاوەنی ئیمتیاز ڕێناس جانۆ و سەرنووسەری کاروان محەمەد سابیر بوون، لە ژمارە ٥٩ شوکریە تەیمور بووەتە سەرنووسەری، لە ژمارە ٦٤ خاوەن ئیمتیاز هەرمان محەمەد سەلیم و سەرنووسەر شوکریە تەیمور بوونە، لە ژمارە ٦٧ خاوەن ئیمتیاز عرفان عەزیز عەزیز و سەرنووسەری فاتیح مەولەوی زادە بوون. لە ژمارە سفر تا ١٩ خاوەن ئیمتیازی موسا ئەحمەد و سەرنووسەری فەرسەت سۆفی بوونە، لە ژمارە ٢٠ تا ٤٦ خاوەن ئیمتیازی بەرەڤان حەمدی و سەرنووسەری ڕێناس جانۆ بووە، ژمارە ٤٧ و ٤٨ مان نیە و ژمارە ٤٩ خاوەن ئیمتیازی ڕێناس جانۆ و سەرنووسەری کاروان محەمەد سابیر، لە ژمارە ٥٠

(١) هەمان سەرچاوە.

تا ٥٧-مان نیە، ژمارە ٥٨ خاوەن ئیمتیازی هەرمان محەمەد سەلیم و سەرنووسەری کاروان محەمەد سابیر، لە ژمارە ٥٩ تا ١٠٧مان نییە و ژمارە ١٠٨ی ١٨ی شوباتی ٢٠١٩، خاوەن ئیمتیازی نێچیرڤان حسێن و سەرنووسەری کاروان میرانی بووە. ژمارە ٨، ٩، ١٠، ١٣، ١٤، ١٦، ١٧، ١٨، ١٩، ٢٠، ٢١، ٢٣، ٢٦، ٢٧ لە چاپخانەی ڕۆشنبیری لە هەولێر، ژمارە ٢٥ لە چاپخانەی نازە لە هەولێر، ژمارە ٤٠، ٤٦ تا ٤٩ لە چاپخانەی منارە لە هەولێر چاپکراون. لە ژمارە ٨٥ دیزاین و چاپ بووەتە ڕۆکسانا. ستافی نووسینی کاروان محەمەد، گۆران شێخ مستەفا، عەبدولقادر ئەحمەد، ڕەسوڵ بەختیار، محەمەد عەبدوڵا، هێمن میرانی، ئیبراهیم سەمین، بەسام عەلی، دیار بەکر، ئاسۆ عەلی، دڵشاد هیوا، فاتیح مەولەوی زادە، زریان جەمیل، هاوکار فارس، کەریم کاوە، شکار ئەحمەد، شوکریە تەیمور، شاهۆ خالید، کرمانج نەجم، پێشەوا ئیبراهیم و محەمەد جەمال... بوون[١].

أ- **الملحق روانين الشهری (Rwanin):** پاشکۆی ڕۆژنامەی روانینە، یەکێتی قوتابیانی کوردستان بە زمانی عەرەبی دەریکردووە. ژمارە سفری لە ٣٠ی تشرینی یەکەمی ٢٠٠٢ بە ٢ لاپەڕە دەرچووە[٢].

٦٥- **سامسۆن:** بڵاوکراوەی قوتابیان بووە، لێژنە ناوەندییەکانی لقی هەولێری یەکێتی قوتابیانی کوردستان بە زمانی کوردی دەریدەکرد. ژمارە ٢ی لە کانوونی دووەمی ٢٠٠٣ دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی ئەیاد ئەحمەد موراد و سەرنووسەر سەنگەر هادی قەساب و دەستەی نووسەرانی سامان ڕەحمان و شەماڵ عەبدوڵا و زریان مەولود بوو[٣].

٦٦- **هەڵبژاردن (Helbijartin):** بڵاوکراوەیەکی تایبەت بە هەڵبژاردنی نوێنەرایەتی قوتابیان بووە، یەکێتی قوتابیانی کوردستان بە زمانی کوردی دەریدەکرد. ئەم بڵاوکراوەیە بە نەخشەسازییەکی جوان دیزاین کراوە. بابەتەکانی زیاتر باسی قوتابیان و هەڵبژاردنی نوێنەرایەتی و بەرنامەی یەکێتی قوتابیانی کوردستان دەکات بۆ خزمەتکردنی قوتابیان، بڵاوکراوەکە زیاتر بۆ پڕوپاگەندەکردن بووە بۆ لیستی نوێنەرایەتی یەکێتی قوتابیانی کوردستان. لە ژمارە ٢ تا ٥ لە چاپخانەی ڕۆشنبیری لە هەولێر چاپکراون[٤].

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٥٣- ١٥٩.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) هەمان سەرچاوە.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١١٢- ١١٣.

سەبارەت بە ڕێکەوتی دەرچوونی ئەم بڵاوکراوەیە؛ ئەو ژمارانەی بەردەستمان ژمارە ١ی لە ١٤ی کانوونی یەکەمی ٢٠٠٢ بە ٤ لاپەڕە دەرچووە، ژمارە ٥ی لە ١٩ی کانـــــوونی یەکەمی ٢٠٠٣ دەرچووە، بەڵام عرفان عەزیز نووســـیویەتی ((مێژووی دەرچوونی ئەم بڵاوکراوەیە ساڵی ٢٠٠٣ بووە. ژمارە ١ی لە ١٤ی کانوونی یەکەمی ٢٠٠٤ دەرچووە، ژمارە ٥ی دوایین ژمارەی بووە لە ١٩ی کانوونی یەکەمی ٢٠٠٤ دەرچووە))[١].

٦٧- **کڵپە:** بڵاوکراوەیەکی ڕۆشـــنبیری قوتابیانە، لقی کەرکووکی یەکێتی قوتابیانی کوردســـتان مانگانە دەریدەکرد. لەســـەری نووسراوە (بڵاوکراوەی یەکێتی قوتابیانی کوردســـتانە لقی کەرکووک دەریدەکات). یەکەم بڵاوکراوەی کوردییە لە پاش پرۆسەی ئازادی عێراق لە ساڵی ٢٠٠٣ لە کەرکووک دەرچووبێـت، کە هـاوکات بووە لەگەڵ ســـاڵیادی پەنجا ســـاڵەی دامەزراندنی یەکێتی قوتابیانی کوردستان. گرنگی بە هەواڵی پەروەردەیی و سیاسی داوە. تیـراژی یەکەم ژمارەی ٥٠٠ دانە بووە، بەڵام لەبەر فراوانی سنووری کارکردن لە ژمـارەکانی دیکە کراوەتە ١٥٠٠ دانە. ئەوانەی بینیومانن لە دەســتەی ئینســکلۆپیدیا (ژمارە ســفری لە شوباتی ٢٠٠٣ و ژمارە ١ی لە نیسانی ٢٠٠٣ دەرچووە)، کەچی عرفان عەزیز نووسیوویەتی ((ژمـارە سفری لە ٢٦ی شوباتی ٢٠٠٣ دەرچووە)). ژمارە ٣ی لە تەمووزی ٢٠٠٣ دەرچووە، لە مانشێتی سەرەکی ئەم ژمارەیەدا نووسراوە (سەرۆک بـــارزانی: کوردستانییەتی کەرکووک گفتوگۆ هەڵنـــاگرێ). ئومێد کامل خاوەن ئیمتیاز و محەمەد عەبدوڵا سەرنووسەری بووینە کە خاوەن بیرۆکە و هەڵســـوڕێنەری ســـەرەکی ئەم بڵاوکراوەیە بووە. لۆگۆی بڵاوکراوەکە لەلایەن ئەندازیار خالید سلێمان ئامادەکراوە[٢].

٦٨- **نشـــرة شعلة العلم:** بـــلاڤۆکەکا هەیڤانە بوویە، ئێکەتیا قوتابیێن کوردستانێ مەکتەبا بەغدا لێژنا دیالا ب زمانێ عەرەبی دەردئێخست. لەسەری نووسرابوو (الطلبة رأس الرمح في كل الثورات) واتە قوتابیان ســەری ڕمن لە گشــت شــۆڕشــەکان. هژمارا ١ێ یا ســالا ئێکێ ل چریا دووێ ٢٠٠٣ دەرچووبوو. خودانێ ئیمتیازێ ئەیاد یاسین دەلۆ بوویە[٣].

٦٩- **مەرگەســـات:** بلاڤۆکەکا تایبەت ب ســـالڕوژا کێمیا بارانکرنا باژێرێ هەڵەبجە بوویە، ڕاگەهاندنا لقا زانکۆیا دهۆک یا ئێکەتیا قوتابیێن کوردستانێ ل ١٦ێ ئادارا ٢٠٠٤ ب زمانێ

(١) هەمان سەرچاوە.
(٢) ئەرشـیفی دەســتەی ئینســکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردســتان؛ عرفان عەزیز عەزیز، ســەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٠٩- ١١٠.
(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

کوردی بلاڤکریه. ئامادەکرنا وێ ژ لایێ عومەر محەمەد، عەتا عومەر، نەوشـیروان ئەنوەر، بەختیار ئەحمەد بوویە. ل چاپخانا هاوار ل دهۆکێ هاتیە چاپکرن[1].

٧٠- کۆنگرە ١١: بـڵاوکراوەیەکی تایبەت بە کۆنگرەی ١١ی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بووە، کۆمەڵێک قوتابی بە زمـانی کوردی دەریانکردووە. ژمارە ١ی لە ٢ی ئابی ٢٠٠٤، لە یەکەم ڕۆژی کۆنگرەی ١١ی یەکێتی قوتابیانی کوردسـتان بە ٨ لاپەڕە دەرچووە و لە چاپخانەی ڕۆشـنبیری لە هەولێر چاپکراوە و ئەم بەڕێزانە بابەتیان تێدا بڵاوکردۆتەوە عرفان عەزیز، شـڤان تەحسـین و شـڤان مەولود، زاهیر ڕۆژبەیانی، عەبدوڵا حەمەد عەبدوڵا، شـاکر ئەبوبەکر عەزیز، ئەسکەندەر زرار، چالاک ڕەفیق سابیر، ڕێبوار عومەر عەبـدوڵا، نەوزاد عەبدوڵا حاجی، مافپەروەر ئەحلام ئەسـعەد محەمەد، پارێزەر بەشـدار حەسـەن، م.زیاد حوسێن، پێشـڕەو زرار و ڕێبین مەولود، ئاواز عەبدولواحید، زامناک ئیسـماعیل، هۆشـمەند ڕەفیق، ڕێدار محەمەد سـەعید. ژمارە ٢ی لە دووەم ڕۆژی کۆنگرە لە ٣ی ئـابی ٢٠٠٤ دەرچووە، دوا لاپەڕەی ئەم ژمارەیە کورتەیەک لە بـارەی ١٠ کۆنگرەکانی پێشووی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بڵاوکراوەتەوە و بابەتەکانی ئەم ژمارەیە ئەم بەڕێزانە نووسیویانەتەوە عرفان عەزیز، محەمەد ئیسـماعیل و تاڵب ڕەحمان، دڵشـاد شـەعبان غەفار، د. کوردسـتان پیرداود، دانا عەبدولعەزیز، هەرمان محەمەد سـەلیم، گۆران مامەند ئیبراهیم، سـەروان موسـا، عەبدولسـەلام دۆڵەمەری مێرگەسـۆر، ئارام حسـێن، کەریم کاوە چۆمانی، سـەنگەر هادی و شـڤان ئاکرەیی، فاتیح مەولەوی زادە و پێشـڕەو زرار، تاهیر محەمەد ئەحمەد، تەیب زرار، بێدار بێژدار، هەڤاڵ عەبدولڕەحمان، سـەوسـەن عەبدولواحید عەلی، زامناک ئیسماعیل و خاوەر زرار[2].

هەرچەندە عرفان عەزیز ناوی تەنیا بە (کۆنگرە) هێناوە و خاوەنی ئیمتیاز و سەرنووسەری عرفان عەزیز و دەسـتەی نووسـەرانیش کەریم کاوە، فاتیح مەولەوی زادە و خاوەر زرار بوونە[3]، بەڵام ئەو ژمارانەی بەردەسـتمان بوون هیچ ئاماژەیان بە دەسـتەی نووسـەران و خاوەن ئیمتیاز و سەرنووسەریان نەکردووە[4].

٧١- خامە: گۆڤارێکی وەرزی زانسـتی بووە، سـەنتەری خامە بۆ ڕاگەیاندن و لێکۆڵینەوەی قوتـابیـان بە زمـانی کوردی و عەرەبی دەریـدەکرد. تەواوی نـاوەڕۆکەکەی لێکۆڵینەوەی

(١) هەمان سەرچاوە.

(٢) هەمان سەرچاوە.

(٣) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١١٣- ١١٤.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

دەرچووانی قوتابیانی زانکۆ بووە بە زمـــانی کوردی، عەرەبی. ژمارە ١ی لە ساڵی ٢٠٠٥ و ژمارە ١٦ لە ســاڵی ٢٠١٢ دەرچووە. زیاتر لە ٤٠٠ لاپەڕەی بووە، بە تیراژی ١٠٠٠ دانە لە هەموو شـــار و شـــارۆچکەکانی کوردســتان و موســڵ و بەغداش بڵاوکراوەتەوە. خاوەنی ئیمتیازی لە ژمـــارە ١ تا ٣، ٧-٨ تا ١٦ سـەنتەری خامە و لە ژمارە ٤ تا ٦ بەڕەڤان حەمدی بووە، سـەرنووسـەری لە ژمارە ١ تا ٦ ڕێناس جانۆ و لە ژمارە ٩ کاروان محەمەد سـابیر و لە ژمارە ١٠-١١، ١٢ شـــوکریە تەیمور و لە ژمارە ١٣ تا ١٦ فاتیح مەولەوی زادە بووە. ژمارە ٣ تا ٦ لە چاپخانەی منارە لە هەولێر، ژمارە ٧-٨ تا ژمـــــارە ١٦ لە چاپخانەی ڕۆژهەڵات لە هەولێر چاپکراون[١].

٧٢- ئەلند: بـڵاڤۆکا قوتابیان بوویە، تایبەت بوویە ب ڕۆژانێن کەمپا ئەلند ڤە، کو لقا زاخۆ یا ئێکەتیا قوتابیێن کوردســتانێ هەر ٢ ڕۆژان جارەکێ دەردئێخســت. ژمـــارە ١ی لە ٢٠ی تەمووزی ٢٠٠٥ دەرچووە. پشـــتی ڕاوەســـتـانـا کەمپێ ئەڤ بڵاڤۆکەش هـاتیە ڕاگرتن، سـەرپەرشـتێ کاری جەبار حەجی عەبدولا و دەسـتەکا نڤیسـەرا سـەیفەدین حاجی، جەمال هەسن خەلیل، ڤەهێل جیهاد شوکری، فەرهاد ئەبابەکر عەبدولا بوون[٢].

٧٣- ئـــۆزۆن: کۆڤارێکی زانکۆیی زانستی گشتییە، لەلایەن سەنتەری خامە دەرچووە. لە نێو زانکۆکاندا هەڵقولاوە، توانیویەتی گرووپێکی لێهاتووی قوتابیان و خوێندکارانی هەرســێ زانکۆی (ســەلاحەدین و ســلێمانی و هەولێری پزیشــکی) کۆبکاتەوە. ژمارە ١ی لە ٢ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٦ بە تیراژی ١٠٠٠ دانە، ژمـــارە ٤ی ئۆزۆن کە لە مـــایسی ٢٠٠٦ و ژمارە ٦ی لە مانگی ئۆکتۆبەر دەرچووە و لە سـەری نووسراوە (گۆڤارێکی زانکۆیی زانستی گشتییە، لەلایەن سەنتەری خامە دەردەچێت). ژمـــارە ٢٦ی لە کانوونی یەکەمی ٢٠١٠ بە تیـراژی ٣٠٠٠ دانە دەرچووە. لە نێو زانکۆکاندا هەڵقولاوە، توانیویەتی گرووپێکی لێهاتووی قوتابیان و خوێندکارانی هەرسێ زانکۆی (سـەلاحەدین و سـلێمانی و هەولێری پزیشـکی) کۆبکاتەوە لە هەر ١٩ ژمارەدا ٧ زانکۆی ٥ وڵات بەشـــداری تێدا کردووە. خاوەن ئیمتیاز تا ژمارە ٣٥ سـەنتەری خامە بووە و لە ژمارە ٣٨ و ٣٩ بووەتە مســتەفا ئەحمەد ئەرگۆشـی و سـەرنووسـەری مستەفا ئەحمەد ئەرگۆشی بووە. لە ژمارە ٨ تا ١٤ ساڵی ٢ بووە، لە ژمـــارە ١٥ تا ١٧ سـاڵی ٣، ژمارە ١٨ تا ٢٠ سـاڵی ٤، لە ژمارە ٢٢ تا ٢٦ سـاڵی ٥، لە ژمارە ٣٠ تا ٣٤ ساڵی ٦، ژمـارە ٣٥ و ٣٨ کە لەبەردەستمانن ساڵیان لەسەر نیە، ژمارە ٣٩ ساڵی ١١ی لەسەر

(١) ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردسـتان؛ عرفان عەزیز عەزیز، سـەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٦١- ١٦٦.

(٢) دلێر ڕەشید و چیا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٦.

نووسراوە. ژمارە ٦ و ٧ و ٩ تا ١٢ لە چاپخانەی منارە لە هەولێر، لە ژمارە ١٤ تا ٣٠ لە چاپخانەی ڕۆژهەڵات لە هەولێر چاپکراون. گۆڤارەکە سایتی تایبەت بە خۆی هەبووە www.govariozone.com[٢].

سەبارەت بە زمانی دەرچوونی ئەم گۆڤارە؛ عرفان عەزیز نووسیویەتی ((بە هەرسێ زمانی کوردی، عەرەبی و ئینگلیزی دەردەچووە)) و جەمال خەزنەدار نووسیویەتی ((بە زمانی کوردی دیالێکتی کرمانجی خواروو دەرچووە))[٣].

٧٤- پرمە و پلار: ڕۆڤارێکی کاریکاتێری و توانج ئامێزی مانگانەیە، لەلایەن سەنتەری خامە دەرچووە. زیاتر لە زانکۆ و پەیمانگاکانی سلێمانی بڵاوکراوەتەوە. ژمارە ١ی لە ٢٧ی ئاداری ٢٠٠٦ بە تیراژی ٥٠٠٠ دانە دەرچووە، لە ڕێی بەشی ڕاگەیاندنی مەکتەبی سکرتایەتی یەکێتی قوتابیانی کوردستان پەخش و بڵاودەکرایەوە. تەنیا ٩ ژمارەی لێ دەرچووە. سەرنووسەری ئاوات جەمال و دەستەی نووسینی نەهرۆ عەلی و هیوا ئەحمەد بوون. تا ژمارە ٢٥ی ئابی ٢٠٢١ لە سایتی یەکێتی قوتابییان ksu1953.org هەیە[٤].

٧٥- دیدی زانکۆ: بڵاوکراوەی نوێخوازی هەمەڕەنگی گشتیی بووە، لقی زانکۆ و پەیمانگەکانی هەولێری یەکێتی قوتابیانی کوردستان ٢٠ ڕۆژ جارێک، بە زمانی کوردی دەریدەکرد. لاپەڕەکانی تایبەت بوون بە بابەتی پەیڤین و ئاینی و وەرزشی و ئەدەب و هونەر و زانستی و IT و هەمەڕەنگ. ژمارە ١ی لە مایسی ٢٠٠٦ دەرچووە و ژمارە ٤ی لە ئاداری ٢٠٠٧ بە ٨ لاپەڕە دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی هۆشمەند ڕەفیق و سەرنووسەری ڕەفیق کەرەم ستونی و ستافی نووسینی بڕیار مستەفا شەریف، دلێر ئەسعەد مەلا ناسر، زانکۆ محەمەد عوسمان، ماکوان عزەت مەحمود بوون. لە ژمارە ٢ بەدواوە ماکوان عیزەت مەحمود لە ستافی نووسین نەماوە و ئاوات نەقشبەندی زیاد بووە. ژمارە ٤ لە چاپخانەی زانکۆی سەلاحەدین لە هەولێر چاپکراوە[٥].

(١) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٧٣- ١٧٦.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی یەکەم (الف)، ل ٤٤٢؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٧٣- ١٧٦.

(٣) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی یەکەم (الف)، ل ٤٤٢؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٧٣- ١٧٦.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٧٦- ١٧٧.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

٧٦- ڤـــــەژەن: گۆڤارەکا ڕەوشـەنبیری یا گشـتی یا هەیڤانەیە، ژ لایێ ئێکەتی قـــوتابیێت کوردستانێ ب کوردی دەردچوو[١]. ب هاروکاریا کارگێرییا پارێزگەها دهۆکێ هاتیە بلاڤکرن. هژمـــارا ٢٥ نڤێسـایە (گۆڤارەکا ڕەوشـەنبیرییا گشـتییا ئازادە، هەیڤێ جارەکێ کۆڕبەندا سـەرەرم یا قوتابیان دەردئێخیت). پتر گرنگی دایە مژارێن ڕەوشـــەنبیرییێن هەمەجۆر یێن پەیوەندی ب قوتابی و لاوانڤە هەی[٢]. سـەبارەت دەرچوونا ئێکەم ژمارە؛ سـالح یوسـف نڤێسـیە ((لە ٥ی گوڵانی ٢٠٠٦))[٣]. موسـەدەق تۆڤی نڤێسـیە ((ل نیسـانا ٢٠٠٦ هاتیە بلاڤکرن))[٤]. ژمــــارە ٤ ل تەمووزا ٢٠٠٦ دەرکەفتیە و ژمارە ٧٠ کو دوماهیک ژمارەیە بەردەسـتێ مە ل تیرمەهـــا ٢٠١٢ دەرکەفتیە. خاوەن ئیمتیاز ل ژمارە ٤ هەتا ٢٦ دڵشـاد شـەعبان غەفار و ژمارە ٣٣ تا ٧٠ کۆڕبەندا سـەرەرم بوویە. سـەرنڤیسـەر ل ژمارە ٤ هەتا ٤٩ ئەمین عەبدولقادر و ژمـــــارە ٧٠ زەڤەر بادی بوویە. ژمارە ١٠ تا ٤١ ل چاپخانا هاوار ل دهۆک، هژمارە ٤٩ و ٧٠ ل چاپخانا خانی هاتینە چاپکرن[٥].

أ- **زمانێ دایکێ:** پاشبەندا گۆڤارا ڤەژەن بوویە، ساڵانە ب هەلکەفتا ٢١ێ شباتێ ڕۆژا زمانێ دایکێ دەردکەفت. ژ وەشانێن پرۆژێن هەڤپشـک و هاروکاریێ یێن ڕێڤەبەرییا گشـتییا چاپ و بلاڤکرنێ ل دهۆک بوویە. هژمـارا ١ێ ل ساڵا ٢٠١٠، ٨٦ بەرپەڕێن تیپێن لاتینی و ٦٤ بەرپەڕێن تیپێن لاتینی یێن زمـانێ کوردی دەرکەفتییە. کۆڕبەنـدا سـەرەرم یـا قوتابیان خودانێ پاشـبەندێ و گۆڤارێ بوویە و ئەمین عەبدولقادر سـەرنڤیسـەر بوویە. ل چاپخانەیا ڕۆشنبیری یا هەولێرێ هاتیە چاپکرن[٦].

٧٧- دیدی زانـــکۆ: گۆڤارێکی قوتابیانەی ڕۆشـنبیری گشـتی بوو، لقی زانکۆ و پەیمانگەکانی هەولێری یەکێتی قوتابیانی کوردستان مـــانگێ جارێک بە زمانی کوردی دەریدەکرد. ژمارە سـفری لە کانوونی دووەمی ٢٠٠٩ (وێنەی ژمارە سـفر بەردەسـتە لەسـەری نووسراوە ١٨ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٩)، ژمارە ٢ی لە نیسـانی ٢٠١٠ دەرچووە. تەنیا ژمـــارە سـفر و ١ و ٢ی لێ دەرچووە. دانا عەبدولعەزیز خاوەن ئیمتیاز و بەختیار حسـێن سـەرنووسـەری بووە، دەسـتەی نووسـەرانی عومەر خدر، شـاناز محەمەد، سالار دلاوەر، سارا سالار و هێمن نەبی

(١) هەمان سەرچاوە.
(٢) موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٥٢- ١٥٣.
(٣) صالح یوسف صوفی، سەرچاوەی پێشوو، بەرگێ دووێ، ل ٤٥١.
(٤) موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٥٢.
(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٦) موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٥٣- ١٥٤.

بوون[1].

٧٨- بەرەو ریفراندۆم: بڵاوکراوەی تایبەت بووە بە ڕیفراندۆم، لەلایەن یەکێتی قوتابیانی کوردستان ١٠ ڕۆژ جارێک بە زمانی کوردی بە ٤ لاپەڕە دەدەرچوو. ژمارە ١ی لە ٢٣ی تەمووزی ٢٠١٧ دەرچووە، بابەتی ئەم بەڕێزانە تێیدا بڵاوکراوەتەوە شوان بەرزنجی، سیروان مینەخان، ئاسۆ حاجی، محەمەد جەمال، کاروان میران. ژمارە ٢ی لە ٩ی ئابی ٢٠١٧ دەرچووە، بابەتی ئەم بەڕێزانە تێیدا بڵاوکراوەتەوە کاروان میرانی، د. سالار عوسمان، محەمەد جەمال، سەنگین ئەحمەد سەلام، هاوبەش مستەفا گۆرۆنی، فریاد ڕەسوڵ. ژمارە ٣ی لە ٢٤ی ئابی ٢٠١٧ دەرچووە، بابەتی ئەم بەڕێزانە تێیدا بڵاوکراوەتەوە محەمەد جەمال، د.مەغدید سەپان، فریاد ڕەسوڵ، کاروان میرانی. ژمارە ٤ی لە ٧ی ئەیلوولی ٢٠١٧ دەرچووە، ژمارە ٥ی لە ٢٠ی ئەیلوولی ٢٠١٧ دەرچووە، بابەتی ئەم بەڕێزانە تێیدا بڵاوکراوەتەوە محەمەد جەمال، پێشەوا ئیبراهیم، سیروان مینەخان، ڕەهێل ئەحمەد، شێخە ئەحمەد میکائیل، د. ڕەحیم سورخ، د. عوسمان وەیسی، کاروان میرانی. خاوەن ئیمتیازی یەکێتی قوتابیانی کوردستان و سەرنووسەری کاروان میرانی بوون[2].

٧٩- ڕۆژی قوتابی: بڵاوکراوەی تایبەت بووە بە ٧٠ ساڵەی دامەزراندنی یەکێتی قوتابیانی کوردستان، لەلایەن بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی مەکتەبی سکرتاریەتی یەکێتی قوتابیانی کوردستان لە ١٨ی شوباتی ٢٠٢٣ بە ٤ لاپەڕە، بە زمانی کوردی(شێوەزاری کوردی ناوەڕاست و بادینی) و زمانی عەرەبی دەریکردووە. بابەتەکانی (ڕۆژی قوتابیان چییە؟، کەی ڕۆژی قوتابییە لە کوردستان؟، بۆچی ١٨ی شوبات بە ڕۆژی قوتابیان دیاریکراوە؟، یەکێتی قوتابیانی کوردستان چییە و چی کردووە و چی دەکات؟)[3].

٨٠- خەباتی قوتابیان (خانەقین): گۆڤاری قوتابیانە، لەلایەن یەکێتی قوتابیانی کوردستان، ڕێکخراوی ئامادەیی خانەقینی بەیانیان بە زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە. ناوەکەشی لەسەر پێشنیاری قوتابی ئیبراهیم سەرحان حسێن بووە. ژمارە ١ی لە چاپخانەی (المعارف)ی بەغدا بێ مۆڵەت لە سەردەمی عەبدولکەریم قاسم لە شاری بەغدا چاپکراوە،

(١) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ١١١.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) لاپەڕی فەرمی یەکێتی قوتابیانی کوردستان لە ڕێکەوتی ١٦ی شوباتی ٢٠٢٣.http://www.facebook.com/ksu.1953?mibextid=LQQJ4d

گوایە تا ٧٠ ژمارەی لێ دەرچووە[١].

٨١- زێـڕین: بڵاوکراوەی قوتابیانە، لیژنەی کۆلێژی یاسا و ڕامیاری یەکێتی قوتابیانی کوردستان دەریدەکرد[٢].

٨٢- ڕاپەڕینی قوتــابیان: بڵاوکراوەی قوتابیان بووە، لەلایەن یەکێتی قوتابیانی کوردستان لقی سلێمانی دەرچووە[٣].

٨٣- ٦٠ خاڵ بۆ ســەرکەوتن لە تـــــاقی کردنەوە: بڵاوکراوەیەکی لیژنەی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بووە. لەسەری نووسراوە دیارییەکی بچووکە بۆ قوتابیانی خۆشەویست بە زمانی کوردی بووە و سەرنووسەری ئانیتانیک بووە[٤].

٨٤- القائد مصــطفى البارزاني و الســيرة البارزاني الخاليدة: بڵاوکراوەی قوتابیانە، لەلایەن لیژنەی ڕۆشــنبیری و ڕاگەیـاندنی نـاوەنـدی مەکتەبی ســکرتـاریەتی یەکێتی قوتـابیـان دەرچووە[٥].

٨٥- لانەی شێران: بڵاوکراوەیەکی یەکێتی قوتابیانی کوردستان، لیژنەی قوتابیانی قوتابخانەی کوردستانی کوڕان بووە[٦].

٨٦- هەڵمەت: گۆڤاری قوتابیان بووە[٧]. هیچ زانیارییەکی دیکەمان دەستنەکەوت.

٨٧- هێــلانە: بڵاوکراوەی قوتابیانە، کۆمەڵە قوتابیەکی دواناوەندی دیانای کوڕان دەریدەکرد، ژمارە ١ی لە کانوونی دووەم دەرچووە، خاوەنی ئیمتیازی نســـــرەت سۆفی و بەڕێوەبەری نووسین فەرمان ساڵح بوون[٨].

(١) ئەحمەد باوەر، گۆڤاری خەباتی قوتابیان لە خانەقین ١٩٥٨، گۆڤاری رامان، ژمارە ١٨، خولی ســێیەم، (٢٠١٤- چاپخانەی خانی- دهۆک)، ل ١٢٤- ١٢٥.

(٢) بڵاوکراوەی کرێوە (ی. ق. ک)، ژمارە سفر، (سێشەممە ١٩٩٧/٢/١٨)، ل ١.

(٣) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٤.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٥) هەمان سەرچاوە.

(٦) ئەرشــیفی دەســتەی ئینســکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردســتان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ عومەر بەکر، (هەولێر- ١ی شوباتی ٢٠٢٣).

(٧) عبدالجبار محمد جەباری، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٦٠.

(٨) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

٨٨- گۆشـەی جەماوەریی و پیشـەییەکان لە ڕادیۆی دەنگی کوردسـتان: بەرنامەی ڕێکخراوە جەماوەری و پیشەییەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە لە ڕادیۆی (دەنگی کوردستان) پەخشـدەکرا. یەکێتی قوتابیانی کوردسـتان لە ڕێی کادرە پێشکەوتووەکانیان بابەتی تایبەت بە قوتابیانی بۆ دەناردن، سـەرەتای ئەم بەرنامەیەش دەگەڕێتەوە بۆ سـاڵانی دوای نسـکۆی شۆڕشی ئەیلوول تا ڕاپەڕینی بەهاری ١٩٩١[١].

٨٩- بەرنـــــامەی خەباتی قوتابیان لە ڕادیۆی (FM)ی زاخۆ: بەرنامەیەکی قوتابیان بووە، بۆ ماوەی ٦ سـاڵ لە ڕادیۆی زاخۆ پێشـکەش دەکرا، لە سـاڵی ١٩٩٤ تا ٢٠٠١ بەردەوام بووە. گرنگترین بڕگەکانی (پەیڤا بەرنامەی، دەنگوباس و بزاڤ و چالاکییەکانی قوتابیان، گۆشـــا چارە چییە، دیرۆک و دەســـتکەوتەکانی یەکێتی قوتابیانی کوردســـتان، گۆشـــا ڤەکری)، بەرنامەکە لەلایەن خالید عەلی بناڤی ئامادە و پێشکەش دەکرا[٢].

٩٠- بەرنــامەی خەباتی قوتابیان لە ڕادیۆی دەنگی کوردستان: دوای ڕاپەڕین لە ساڵی ١٩٩٦ ئەم بەرنامەیە پێشکەشدەکرا، ئامادەکاری بەرنامەکە فەرید شیوەزوری بوو[٣].

٩١- بەرنـــــامەی خەباتی قوتابیان لە کەناڵی لۆکاڵی کەرکووک-سلێمانی و کەناڵی مەرکەزی هەولێر: لە ساڵی ١٩٩٦ بۆ یەکەمجار بەرنامەیەکی تەلەڤزیۆنی لەلایەن ستافی ڕاگەیاندنی هەردوو لقی کەرکووک- سلێمانی پێشکەشکرا، بەڵام ماوەی پێشکەشکردنی ئەم بەرنامەیە زۆر کەم بوو. دواتر ئەم بەرنـامەیە لە کەنـاڵی مەرکەزی KTV هەولێر پێشـــکەشـــکرا، لەســـەرەتادا فەرید شـــیوەزوری ئامادەکار و وێنەگری ئەم بەرنامەیە بووە، دواتر هێمن ڕەشـید باجەلان و لانە عزەدین بوونە پێشـکەشـکاری بەرنامەکە، دواتر هێمن میرانی بووە پێشـــکەشـــکاری بەرنامەکە. بەرنامەکە تا دوایی ســـاڵی ٢٠٠٢ بەردەوام بووە، بەڵام بە ڕێکوپێکی و لەسەر یەک پێشکەش نەدەکرا[٤].

٩٢- بەرنـــــامەی (زەنگ) لە ڕادیۆی (هەرێم): ئەم بەرنامەیە لە ڕادیۆی هەرێم پێشـکەش دەکرا لە ســـاڵی ١٩٩٩ تا ســـاڵی ٢٠٠١ بەردەوام بوو. لقی هەولێری یەکێتی قوتابیانی کوردســتان ســەرپەرشــتی بەرنامەکەی دەکرد. ڕۆژگار شــێخانی بۆ ماوەیەک بەرنامەکەی

(١) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ١١٥.

(٢) هەمان سەرچاوە، ل ١١٧.

(٣) هەمان سەرچاوە، ل ١١٥.

(٤) هەمان سەرچاوە، ل ل ١١٥- ١١٦.

پێشکەش دەکرد و دواتر بارزان زیاد ئامادەی دەکرد و سەنگەر جەمال و کامل فەخرەدین پێشکەشیان دەکرد، ساکار نەجمەدین یەکێک بوو لە پێشکەشکارانی بەرنامەی زەنگ کە لە ١١ی حوزەیرانی ٢٠٠٠ جوانەمەرگ بوو(١).

٩٣- بەرنامەی بەریکانە لە تەلەڤزیۆنی گوڵان: لە ساڵی ٢٠٠٢ تا ساڵی ٢٠٠٣ بەردەوامبوو، لە تەلەڤزیۆنی گوڵان پێشکەشدەکرا. پێشبڕکێیەکی زانستی بوو لە نێوان قوتابخانەکان و قوتابیانی کۆلێژەکان، ئامادەکار و پێشکەشکاری ڕێناس جانۆ بوو(٢).

٩٤- بەرنامەی ڕوانین لە تەلەڤزیۆنی قەڵات: بەرنامەیەکی تەلەڤزیۆنی بوو لە تەلەڤزیۆنی قەڵات پێشکەشدەکرا، بۆ ماوەی ساڵێک بەردەوام بوو لە ساڵی ٢٠٠٩ بۆ ٢٠١٠ پێشکەشدەکرا. ئامادەکاری بەرنامەکە کۆڤان فەتاح و پێشکەشکاری بەرنامەکە هاوسەر ساڵح بوو(٣).

٩٥- یەکێتی قوتابیانی کوردستان: سایتی سەرەکی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بووە، لە ساڵی ٢٠٠٣ بە ناونیشانی Kurdistanstudents.com کاریدەکرد(٤).

٩٦- قوتابیان: ماڵپەڕی سەنتەری خامەی (ی.ق.ک) بووە، دوای ئەنجامدانی کۆنگرەی ١١ی یەکێتی قوتابیانی کوردستان و دامەزراندنی سەنتەری خامە بڕیار درا بە دروستکردنی ماڵپەڕی قوتابیان، بەڕێوەبەری ماڵپەڕەکە کاروان سابیر و مەهدی هادی تەکنیککاری ماڵپەڕ بوو، ماڵپەڕەکە WWW.qutabiyan.org لەبەر نەبوونی بودجەی پێویست نەخشەسازی ماڵپەڕەکە سادە بوو، لە ١٨ی شوباتی ٢٠٠٧ ماڵپەڕەکە بە فەرمی کەوتە کار، لەبەر چەند هۆکارێکی تەکنیکی ڕێنووسی ماڵپەڕەکە بەم شێوەیە گۆڕا WWW.qutabiyan.com. دوای کۆنگرەی ١٢ی یەکێتی قوتابیان، کەریم کاوە بووەتە بەڕێوەبەری سایتی قوتابیان و دەرباز یونس تەکنیککار بوو. دوای ئەوانیش کۆڤان فەتاح بووەتە بەڕێوەبەری سایت و گەنجۆ عالایی بووەتە تەکنیککار، دوای ئەویش کاروانی میرانی بووەتە بەڕێوەبەری سایت(٥).

---

(١) هەمان سەرچاوە، ل ل ١١٦- ١١٧.

(٢) هەمان سەرچاوە، ل ١١٦.

(٣) هەمان سەرچاوە، ل ١١٦.

(٤) ڕۆژنامەی ڕوانین- Rwanin، ژمارە ١٠، (٢٠٠٣/١٢/٧- چاپخانەی ڕۆشنبیری- هەولێر)، ل ١.

(٥) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٧٨- ١٨٠.

٩٧- گـــــازی: دەزگای یەکێتی قوتابیانی کوردســـتان دهۆک- نەینەوا بوو، لە ســـاڵی ١٩٩٥ دامەزراوە.

٩٨- خـامە: سەنتەری ڕاگەیاندن و لێکۆڵینەوەی قوتابیانە، سەر بە بەشی ڕاگەیـاندنی یەکێتی قوتابیانی کوردسـتانە[١]. بە نووسراوی ژمـــــارە ٧٥٥٠ لە ٢ی ئابی ٢٠٠٥ وەزارەتی ناوخۆی حکومەتی هەرێمی کوردستان ڕێی پێدرا و بە هاوکاری ڕێزدار نێچیرڤان بارزانی و پاڵپشتی ڕێکخراوی یەکێتی قوتـابیـانی کوردســـتان یەکەم مۆمی داگیرســـاند. پێنج بڵاوکراوە و ماڵپەڕێکی ئەلیکترۆنی خستە بواری کارکردنەوە، (ڕۆژنامەی ڕوانین، گۆڤاری خامە، گۆڤاری ئۆزۆن، خەباتی قوتابیان، پرمە و پلار). یەکەم بەڕێوەبەری سـەنتەرەکە ڕێناس جانۆ بووە و سەرچاوەی دامەزراندنی سەنتەرەکەش هەر بۆ ئەو دەگەڕێتەوە، لە دووەم کۆنفرانسی لە ســاڵی ٢٠٠٦ هەر ڕێناس جانۆ بەڕێوەبەر بووە، دوای کۆنگرەی ١٢ی یەکێتی قوتـــــابیان کاروان محەمەد سابیر بوو بە بەڕێوەبەر، دوای ئەویش شوکریە تەیمور بووەتە بەڕێوەبەر، لە کۆنفرانسـی سـێیەمی سـاڵی ٢٠٠٩ شـوکریە تەیمور دووبارە بووەتەوە بەڕێوەبەر، دوای کۆنگرەی ١٣ی یەکێتی قوتابیانی کوردســـتان، فاتیح مەولەوی زادە بووەتە بەڕێوەبەر، لە کۆنفرانسـی چوارەمی سـاڵی ٢٠١١ دووبارە فاتیح مەولەوی زادە بووەتەوە بەڕێوەبەر[٢]، لە ساڵی ٢٠١٩ هۆگر بەهادین بەڕێوەبەری سەنتەرەکە بووە[٣].

ب- ڕاگەیاندنی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان:

ســـەر بە ڕێکخراوە جەمـاوەرییەکـانە کە چەنـدین بڵاوکراوە و بەرنـامەی ڕادیۆی و تەلەڤزیۆنی و ماڵپەڕی ئەلیکترۆنی هەبووە، لێرەدا دەیانخەینەڕوو:

١- خەباتی لاوان: ئۆرگانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســـتان بووە، لە دوای دامەزراندنی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســـتان دەســـتی بەدەرچوون کردووە و بەپێی کـات و بارودۆخی حزب، گۆڕانکاری بەسەرداهاتووە وا لە خوارەوە باسی دەکەین:

- **ڕۆژنـامەی خەبـاتی لاوان:** یەکەمجـار وەک ڕۆژنـامە دەرچووە بەنـاوی خەبـاتی لاوان، هەرچەنـدە عرفان عەزیز نووســـیویەتی ((ئەم بڵاوکراوەیە لە ســـاڵی ١٩٥٥ دەرچووە، لە

(١) ڤاڤین ڕەمەزان، یەکێتی قوتابیانی کوردستان پڕۆژەیەک ڕادەگەیەنێت، WWW.kdp.info 17 DEC 2019.

(٢) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١١٨- ١٥٢.

(٣) ڤاڤین ڕەمەزان، سەرچاوەی پێشوو.

نامەکەی جەلال تاڵەبانی کە بۆ مەلا مستەفا بـــــارزانی نووسیوە کە ئەوکات پەناهەندەی یەکێتی سۆڤیەتی جاران بووە، ڕێکەوتی ٨ی تشـــرینی یەکەمی ١٩٥٥ بەسەرەوەیە، تێیدا ئاماژە بەوەکراوە کە بڵاوکراوەی خەباتی لاوان بۆ یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســـتان دەرچووە، کە سەر بە سکرتاریەتی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان بووە))[١]. هەروەها قارەمان مەهدی نووسـیویەتی ((یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردسـتان لە سـاڵی پەنجاکان گۆڤـارێکی دەرکردووە بە نـاوی گۆڤـاری خەبـاتی لاوان))[٢]، ئێمەش بەدواداچوونمـان بۆ هەمان ســـەرچاوە کرد کە عرفان عەزیز و قارەمان مەهدی بەکاریانهێناوە، لە نامەی ژمارە ٧ی تایبەت بە هەواڵەکانی (١٩٤٩ تا ١٩٥٥)ی ناو حزب، ئاماژە بەوەکراوە کە ((لە ســـاڵی ١٩٥٣ ڕۆژنـامەی خەبـاتی لاوان بۆ یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســـتان دەرکراوە، واتە یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســـتان ڕۆژنامەی تایبەت بەخۆی هەیە))[٣]. لێرەدا بۆمان ڕوون دەبێتەوە کە لە ساڵی ١٩٥٣ دەرچووە نەک ساڵی ١٩٥٥، هەروەها ڕۆژنامەی خەباتی لاوان بووە نەک گۆڤاری خەباتی لاوان.

- **لاپەڕەی لاوان لە ڕۆژنامەی خـــەبات:** لە ساڵی ١٩٥٩ لاپەڕەی لاوان لە لاپەڕە ٥ی ژمارە ١ی ساڵی ١ی ٤ی نیسانی ١٩٥٩ی ڕۆژنامەی خەباتدا هەبووە[٤].

- **لاپەڕەی (صفحة اتحاد شبيبة كردستان) لە ڕۆژنامەی (التآخي):** لە دوای ڕێککەوتننامەی ئاداری ١٩٧٠ و ئاشـــکرایی کارەکانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســـتان، یەکێتیەکە ســـەرپەرشـــتی لاپەڕەیەکی عەرەبی دەکرد بە ناوی (صـــفحة اتحاد شـــبيبة كردســـتان) لە ڕۆژنامەی (التآخي) کە ئەم ژمـــــارە و لاپەڕانەی وەرگرتبوو (ژمارە ٨١٢ی ١٨ی ئابی ١٩٧١ لاپەڕە ٣، ژمـــارە ٨١٨ی ٢٥ی ئابی ١٩٧١ لاپەڕە ٢، ژمارە ٨٣٠ی ٨ی ئەیلوولی ١٩٧١ لاپەڕە ٣، ژمارە ٨٦٢ی ١٦ی تشـرینی یەکەمی ١٩٧١ لاپەڕە ١٩ و ٢٠)[٥].

- **پاشـــکۆی (ملحق التآخي-صـــفحة اتحاد شـــبيبة كردســـتان):** دواتر ئەو لاپەڕەیە بووە پاشـکۆیەکی سـەربەخۆ بە ناوی (ملحق التآخي) کە پاشـکۆیەکی چوار لاپەڕەیی ڕۆژنامەی (التآخي) بووە، لاپەڕەکانی ئەو پاشـــکۆیە تایبەت بووە بە یەکێتی قوتابیانی کوردســـتان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی ئافرەتانی کوردستان و یەکێتی مامۆستایانی

(١) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٣- ٢٤.

(٢) قارەمان مەهدی، مێژووی ڕۆژنامەگەریی لاوانی کوردســـتان ١٩٣١- ٢٠٠١، بەرگی یەکەم، (چاپخانەی ئۆفسیتی پاک- هەولێر- ٢٠٠٢)، ل ل ٢٦- ٢٨.

(٣) مسعود بارزاني، المصدر السابق، ص ص ٢٢٢، ٢٣٩- ٢٤٠، ٢٥٤.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٥) هەمان سەرچاوە.

کوردستان، کە هەر یەکەیان لاپەڕەی تایبەت بە خۆی هەبووە و بە هاوبەشی دوو هەفتە جارێک ئەم پاشکۆیەیان دەردەکرد. ئەم پاشکۆیە لە دوای کۆنگرەی حەوتەمی (ی.ق.ک) دەیان ژمارەی لێ دەرچووە تا ساڵی ١٩٧٢ بەردەوام بووە[١]. لاپەڕەی (صفحة اتحاد نساء كردستان) لە ژمارە ٨٦٢ی (ملحق (التآخي-صفحة اتحاد نساء كردستان)ی ڕۆژی شەمە لە ١٦ی تشرینی یەکەمی ١٩٧١ دا دەرچووە کەواتە (ملحق التآخي-صفحة اتحاد شبيبة كردستان)یش هەبووە لەو ژمارەیەدا[٢]. لە دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان ئەم لاپەڕانەی یەکێتی لاوان بە ناوی (ملحق التآخي- صفحة اتحاد شبيبة كردستان) هەیە کە ئەم ژمارە و لاپەڕانەی وەرگرتووە (ژمارە ٨٨٤ی لە ١٠ی تشرینی دووەمی ١٩٧١ لاپەڕە ١٧ و ١٨، ژمارە ٩٠٣ لاپەڕە ١٠ و ١١، ژمارە ٩١٣ لاپەڕە ١١، ژمارە ٩٢٦ لاپەڕە ١٥، ژمارە ٩٣٨ لاپەڕە ١٥، ژمارە ٩٤٤ لاپەڕە ١٥، ژمارە ٩٥٣ لاپەڕە ١٥، ژمارە ٩٥٨ لاپەڕە ١٥، ژمارە ٩٦٤ لاپەڕە ١٥، ژمارە ٩٦٩ لاپەڕە ١٥، ژمارە ٩٧٤ لاپەڕە ١٤، ژمارە ٩٨٠ لاپەڕە ١٧، ژمارە ٩٨٦ لاپەڕە ١٤، ژمارە ٩٩١ لاپەڕە ١٤، ژمارە ١٠٠٣ لاپەڕە ١٥، ژمارە ١١٣٢ی ٩ی ئەیلوولی ١٩٧٢ لاپەڕە ١٠)[٣].

- لاپەڕەی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان لە ڕۆژنامەی برایەتی (ساڵی حەفتاکان): لاپەڕەی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان لە مانگی هەشتی ساڵی ١٩٧١ تا ساڵی ١٩٧٣ لە ڕۆژنامەی برایەتی- ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستاندا لاپەڕەیەک بۆ کاروباری لاوان تەرخان کرابوو، کە لەلایەن یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان سەرپەرشتی کراوە. تێیدا بایەخ بە باری ژیانی لاوان و هەواڵ و چالاکییەکانی لاوان دراوە، هەروەها بابەتی هەمەجۆری پەیوەندار بە لاوانی لەخۆگرتووە، لە دوای ڕاپەڕینیش ڕۆژنامەی برایەتی بۆ ماوەی چەند ساڵێک هەفتانە لاپەڕەیەکی بۆ کاروباری لاوان و قوتابیان تەرخان کردبوو[٤].

- گۆڤاری خەباتی لاوان (نضال الشبيبة): بڵاوکراوەی سکرتاریەتی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستانە بە زمانی کوردی و زمانی عەرەبی دەرچووە، ژمارە ١ی ساڵی ١ی لە ساڵی ١٩٧٢ دەرچووە[٥]. ژمارە ٢ی لە ساڵی ١٩٧٣ (گۆڤاری خەباتی لاوان ئۆرگانی ناوەندی مەکتەبی سکرتاریەتی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان بووە) بە زمانی عەرەبی بە ٢٨

(١) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣٨- ٣٩.

(٢) ملحق التآخي-صفحة اتحاد نساء كردستان، عدد ٨٨٤، (١٠-١١-١٩٧١- مطبعة دار الجاحظ- بغداد)، ص ٢٠.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤١.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

لاپەڕە، بە بۆنەی یادی ٢٠ ساڵەی دامەزراندنی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستانەوە دەرچووە[١].

- **لاپەڕەی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان لە ڕۆژنامەی برایەتی (دوای ڕاپەڕین):** لە دوای شەڕی ناوخۆ ڕۆژنامەی برایەتی لاپەڕەیەکی بۆ یەکێتی لاوان تەرخانکردبوو، بەناوی لاپەڕەی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان لە لاپەڕە ٧ی ژمارە ٢١٥٧ی ١٥ی شوباتی ١٩٩٦ی ڕۆژنامەی برایەتی[٢].

٢- **دەنگی لاوان:** ئۆرگانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان بە زمانی کوردی دەرچووە. گرنگی بە دەنگوباسەکانی لاوانی کورد و عێراق بە تایبەت هەلومەرجی پەیوەندیدار بە لاوانەوە دراوە. ژمارە ١ی لە ساڵی ١٩٧١ لە بەغدا دەرچووە. سەیدا ساڵح یوسفی سەرنووسەری بووە، کە ئەو کاتە سەرۆکی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان بووە[٣].

٣- **دەنگی لاوان:** گۆڤاری مانگانە بووە، لەلایەن بەشی ڕۆشنبیری یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستانە لە سەنتەری لاوانی سلێمانی بە زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە. گرنگی بە دەنگوباسەکانی لاوانی کوردستان داوە. ژمارە ٤ی لە ساڵی ١٩٧٨ دەرچووە، ژمارە ٥ و ١٤ی بەردەستن بەڵام بێ ڕێکەوتن. ئامادەکردنیان لەلایەن نەجات خەمبار بووە[٤].

٤- **دیاری لاوان:** گۆڤارێکی وەرزی لاوانە، لەلایەن بەڕێوەبەرایەتی گشتی لاوان بە زمانی کوردی دەرچووە. بارەگای گۆڤارەکە لە دەربەندی ڕایات بووە. ژمارە ١ی لە تشرینی یەکەمی ١٩٧٤ و ژمارە ٢ی لە سەرەتای ساڵی ١٩٧٥ بڵاوکراوەتەوە. تەنیا دوو ژمارەی لێ دەرچووە. فەرهاد عەونی سەرپەرشتیار و دارۆ شێخ نوری یاریدەدەری سەرپەرشتیاری گۆڤارەکە بووینە[٥]. ئەنوەر تۆڤی و سۆران قەفتان و نوری ئیسماعیل بەشدارییان لە دەرچوواندنی گۆڤارەکەدا دەکرد، گۆڤارەکە بە ڕۆنیۆ ڕادەکێشرا. بابەتەکانی ژمارە سێیەمی خەریک بوون تەواوبن، بەڵام پیلانە شومەکەی ٦ی ئاداری جەزائیری بەسەرداهات و

(١) نەوزاد فوئاد رەشید، چەپکە گوڵێک لە مێژووی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان، چاپی یەکەم، (چاپخانەی ووڵات- هەولێر- شوباتی ٢٠١٤)، ل ٨٢؛ قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٨.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٧.

(٤) ئەرشیفی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان؛ نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٨٢.

(٥) فەرهاد عەونی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٦.

بڵاونەکرایەوە[1].

٥- ڕۆژا لاوان: بـــڵاڤۆکەکا هەیامی بوویە، ب ناڤێ ئێکەتیا لاوێن دیموکراتا کوردستانا عێراقێ تایێ دهۆک-نەینەوا ل ناوچێن ئازادکری یێن بن دەستێ شۆڕشێ ب زمانی کوردی کرمانجی ژوورو- ئارامی و عەرەبی دەردکەفت. ژمارا ١ێ ل ئادارا ١٩٨٣ ب ٨ لاپەڕێن فۆڵســـکاب، ژمارا ٣ێ ل نیسانـــا ١٩٨٣ دەرکەتیە. لە ژمارە ٤ ناوەکەی گۆڕاوە بووەتە (گازیا خوینکار و لاوان) تـاکو ژمـارە ٤١ لەلایەن نووســـینگەی پیشـــەییەکـانی لقی ١ی پـارتی دیموکراتی کوردســـتانەوە بڵاوکراوەتەوە. لە دوای کۆنفرانســـی ئابی ١٩٨٦ لە ژمارە ٤٢-ەوە دەبێتە وەرزی و ئۆرگانی لقی دهۆک- نەینەوای یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان[2].

٦- گازیـــا لاوان: بڵاڤۆک یان گۆڤارا لێژنا ناوچا زاخۆ یا لقا دهۆک- نەینەوا یا ئێکەتیا لاوێن دیموکراتا کوردســـتانێ ب زمانێ کوردی و عەرەبی ب قەبارێ ناڤنجی ل شـێوێ پەرتووکێ بوویە. ژمارە ٢ ل ئـــــایارا ١٩٨٣ دەرکەفتیە، ب تایپ چاپکرینە و وێنێت وێ ب دەســتی ڕەنگ هاتینەکرن. ل مــــاوێ ٤ ساڵاندا هەتا کانینا ئێکێ یا ساڵا ١٩٨٦، ٨ ژمارە ل ناوچێن ئازادکری یێن بن دەســتێ شـۆڕشـێ دەرکەفتینە، پاش ڕاپەڕینێ هژمارا ٩ کو دومــــاهیک هژمارا وێ بویە ل نیڤا ئیلونا ١٩٩١ ب تیپێن لاتینی و عەرەبی دەرکەفتیە، ل سەر نڤیسایە (دەنـگڤەدانا گازیا خوێندکار و لاوان، گۆڤارا لیژنا ناڤخۆیی زاخۆیا ئێکەتی قـوتابی و لاوێن دیموکراتا کوردستانێ یە[3]. قارەمـــان مەهدی لەبارەی سـاڵی دەرچوونی ئەم بڵاوکراوەیە بەهەڵە نووسیویەتی لە ساڵی ١٩٧٣ دەرچووە[4].

٧- هیـــــوای لاوان: گۆڤاری لاوان بووە کە ئۆرگانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســـتان- عێراق/ لقی ئێران لە سـەردەمی شـاخ لە ڕۆژهەڵاتی کوردسـتان بە زمانی کوردی دەرچووە.

---

(١) فەرهاد عەونی، خەباتی قوتابیان و دیاری لاوان... سەرچاوەی پێشوو، ل ٧.

(٢) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢١؛ نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٨٣؛ عرفان عەزیز عەزیز، ســەرچاوەی پێشــوو، ل ٤٨؛ ئیســـماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی ... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٢٦.

(٣) موسـا ئەحمەد، سـەرچاوەی پێشـوو، ل ٢٥؛ عرفان عەزیز عەزیز، سـەرچاوەی پێشـوو، ل ٧٥؛ چالاکی رۆشــنبیری لاوانی هەردوو پارێزگای دهۆک و نەینەوا، ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە ٥٦٩، (کانوونی یەکەمی ١٩٨٦)، ل ٤؛ نەوزاد فوئاد رەشـید، سـەرچاوەی پێشـوو، شـوباتی ٢٠١٤، ل ل ٨٢- ٨٣؛ قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٨.

(٤) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٨.

ژماره ١ی له نەورۆزی ساڵی ١٩٨٣ بە قەبارەی پەرتووک دەرچووە[1]، ژمارە ٤ی لە کانوونی یەکەمی ١٩٨٣، ژمارە ٢١ی ژمارەیەکی تایبەت بووە بە ١٨ی شوبات و بێ ڕێکەوت بووە، ژمارە ١٨-١٩ی لە ساڵی ٢٦٨٥ی کوردی[2] و ژمارە ٢٢-٢٣ی لە نیسان و گوڵانی ١٩٨٦ دەرچووە[3]. پاش ئەوەی لە ساڵی ١٩٨٦ هەردوو ڕێکخراوی یەکێتی قوتابیانی کوردستان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان یەکخران و بووە (یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان) بە ناوی گۆڤاری (هیوای قوتابیان و لاوان) درێژەیان بە دەرکردنی ئەم گۆڤارە دا[4].

٨- **دەنگڤەدانا لاوان (دەنگ ڤەدانا لاوان):** بڵاڤۆک یان گۆڤارەکا سیاسی ڕەوشەنبیری بوویە، ژ ئالیێ لێژنا زاخۆ یا ئێکەتیا لاوێن دیموکراتا کوردستانێ ل دەڤەرا سندیا ل حەفت تەنینێ ل پشتا کەشانێ ب زمانێ کوردی دهاتە بڵاڤکرن. هژمارا ١ێ ل ئادارا ١٩٨٤، هژمارا ٨ێ و داویێ ل هاڤینا ساڵا ١٩٨٦ هاتیە بڵاڤکرن. سەرپەرشتێ گۆڤارێ حەمید مەعروف بوو کو بەرپرسێ لێژنا زاخۆ یا ئێکەتیا لاوێت دیموکراتا کوردستانێ ل وی دەمی بوو. ژ کارمەندێت بڵاڤۆکێ ئەبو شڤان(یونس ئوسمان مزوری)[5]. پاش ڕاپەڕین جارێکی دیکە دەرچووەتەوە، ناوەکەی بووەتە (دەنگ ڤەدان)، دواتر بووەتە (دەنگ ڤەدانا خوێندکار و لاوان). ژمارە ٩ی ئەو خولە لە مانگی ئەیلوولی ١٩٩١ بە لاتینی دەرچووە، ئەو بڵاوکراوەیە لەلایەن گوهدار ئیسماعیل و حەمید مەعروف سەرپەرشتی کراوە[6]. ئیسماعیل تەنیا نووسیویەتی ((تا ژمارە (١١)م بەرچاوکەوتووە))[7].

٩- **دەنگی لاوان:** گۆڤاری لاوان بووە، یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان- عێراق لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بە زمانی کوردی کرمانجی خواروو- ئارامی دەریکردووە. ژمارە ١ی لە ١٨ی شوباتی ١٩٨٥ کە لە شێوەی پەرتووک ب ٨ لاپەڕە دەرچووە. پاش ئەوەی لە ساڵی ١٩٨٦ هەردوو ڕێکخراوی (یەکێتی قوتابیانی کوردستان) و (یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان) یەکخران بە ناوی (یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان) درێژەیان

(١) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٢٨.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٢٨.

(٤) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٩.

(٥) وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٥؛ موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٠.

(٦) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٤٥.

(٧) هەمان سەرچاوە، ل ١٤٥.

بە دەرکردنی ئەم گۆڤارەدا بە ناوی (دەنگی قوتابیان و لاوان)[1].

١٠- ئاسۆی لاوان: ئـــۆرگانی ڕێکخراوی یەکێتی لاوانی کوردستانی عێراق بووە. ڕۆژنامەیەکی قەبارە مام ناوەندی بووە، بەشـــێوەیەکی ســـەرەکی بابەتەکانی ڕۆژنامەکە بایەخ بە ژیان و کاروباری لاوانی داوە. لە ســـەرەتای ڕاپەڕینی بەهاری ســـاڵی ١٩٩١ لە هەولێر دەرچووە. تا ساڵی ٢٠٠٢، ٢١ ژمـارەی لێ دەرچووە و دواتریش بەردەوام بووە[2].

١١- گـــزنگ: گۆڤاری وەرزی لاوان بووە، ئۆرگانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان-عێراق، لە شاری کەرەجی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە زمانی کوردی دەرچووە. بەشێوەیەکی سەرەکی تیـایـدا بـایەخ بە لایەنی مێژوویی، فەرهەنگی، کۆمەڵایەتی، ئەدەبی و هونەری دراوە و نـــــــاوەڕۆکەکەی ڕەنگدانەوەی گۆڤارێکی لاوانەی تێدا دەردەکەوێت. ژمارە ١ی لە ٣٠ی کانوونی یەکەمی ١٩٩٣ بە ٤٢ لاپەڕەی قەبارە پەرتووک و دوا ژمارەی کە لەبەردەســـتمانە ژمارە ١١-١٢ی لە ســـاڵی ٢٦٩٥ی کوردی بە تیراژی ٧٠٠ دانە دەرچووە. لە ژمارە ٩ تا ژمارە ١١-١٢ی نووسراوە ســاڵی ٢. ســەرنووســەری ژمارە ١ عەبدولڕەحمان پاشا و ژمارە ٢ و ٣مان بەردەست نەبوو و ژمـــارە ٤-٥ تا ژمارە ١٠ سەرنووسەرەکەی ساڵح مەحمود (ڕێبوار) بووە. لەبارەی ســاڵی دەرچوونی دوا ژمارەی؛ قارەمان مەهدی و نەوزاد فوئاد رەشـید نووسـیویانە ((تـا ساڵی ١٩٩٧ بەردەوام بووە و ١٢ ژمارەی لێ دەرچووە))، بەڵام وەک پێشتر ئـامـاژەمان پێداوە دوا ژمارەی کە بینیومانە ژمارە ١١-١٢ی ســاڵی ٢٦٩٥ی کوردیە واتە بەرامبەر ســاڵی ١٩٩٥ و ١٩٩٦ دەرچووە نەک ساڵی ١٩٩٧[3].

١٢- پێشـــکەوتن: گۆڤاری لاوانە، لە ســـاڵی ١٩٩٣ بووەتە ئۆرگانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان، زیاتر گرنگی بە توێژینەوە داوە.

یەکەم ژمـارەی لە کـانوونی دووەمی ١٩٨٧ دەرچووە. نووسراوە (پێشـــکەوتن یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردســـتان دەریدەکات)[4]. ژمارە ٤٨ی دوا ژمارەی هاوبەش

---

(١) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٩؛ ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٧؛ ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٦٣.

(٢) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٩.

(٣) ئەرشـــیفی دەســـتەی ئینســـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردســـتان؛ ئیســـماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سـەرچاوەی پێشـوو، ل ٨٥؛ صـالح یوسـف صـوفی، سـەرچاوەی پێشـوو، بەرگی سێ، ل ١٢٧٣؛ قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٥؛ نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٢.

(٤) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٤- ٥.

بووە، تایبەت بووە بە بەڵگەنامەکانی کۆنگرە[١]. لەساڵی ١٩٩٣ هەردوو ڕێکخراوی یەکێتی قوتابیانی کوردستان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان جیابوونەوە، پێشکەوتن لەلایەن یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان درێژەی پێدرا[٢]. لە ژمارە ٤٩ بووە ئۆرگانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان. لە ژمارە ٥٤ لە شێوە و ناوەڕۆک وەک گۆڤار دەرچووە[٣]، لە ژمارە ٤٩-ەوە بە قەبارەیەکی بچووک و لە شێوەی گۆڤار دەرچووە[٤]، لە ژمارە ٥٥-ەوە نووسراوە دوو مانگ جارێک دەردەچێت[٥]. لە ژمارە ٥٩-ەوە مانگانە بە بەردەوامی بە گۆڤارێکی سیاسی ڕوناکبیری گشتیی لە هەولێر چاپ و بڵاودەکرایەوە[٦]. ژمارە ١٤٧ تا ژمارە ١٥٤ی ساڵی ٢٠٠٦ لە گۆڤارێکی (ڕوناکبیری گشتییەوە) کرا بە گۆڤارێکی (وەرزی گشتی) و ٨ ژمارەی لێ دەرچووە، کە زیاتر گرنگی بە توێژینەوە داوە. لە دوای کۆنگرەی ٧ی حوزەیرانی ٢٠٠٩ لە ژمارە ١٥٥ هاتەوە سەر شێوازی پێشووی خۆی، مانگانە دەردەچێت و بایەخ بە ڕۆشنبیری گشتی دەدات[٧]. ژمارە ٩٠ ژمارەیەکی تایبەت بووە، دوا ژمارەی بەردەستمان ژمارە ٢٠١ لە ئابی ٢٠١٨ دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی ژمارە ٥٥ تا ٦٩ ئیبراهیم مستەفا، ژمارە ٧٠ تا ١١٩ ئیبراهیم ئیسماعیل ناسر، ژمارە ١٢٠ تا ١٥٦ نەجات باپیر ئیسماعیل، ژمارە ١٥٧ تا ١٩٨ ئومێد خۆشناو، ژمارە ١٩٩ تا ٢٠١ تەیمور تەیمور عەبدال بووینە. سەرنووسەری ژمارە ٥٥ ئیبراهیم ئیسماعیل، ژمارە ٥٦ تا ٦٠- ٦١ بەهزاد محەمەد پیرمووسا، ژمارە ٦٢ تا ٦٩ ڕەفعەت سەعید، ژمارە ٧٠ تا ١١٩ مەحمود ئەرگۆشی، ژمارە ١٢٠ تا ١٢٨ دەهام عەبدولباقی نێروەیی، ژمارە ١٢٩-١٣٠ تا ١٥٦ سیروان ناشاد، ژمارە ١٥٧ تا ١٩٨ ئاڤان حەمە ساڵح، ژمارە ١٩٩ تا ٢٠١ شاخەوان عومەر سلێمان بوون. ژمارە ٥٧ لە چاپخانەی یۆڤیستا لە دهۆک، ژمارە ١٢٢ و ١٢٤ و ١٢٥ و ١٢٨ و ١٤٩ لە چاپخانەی حاجی هاشم لە هەولێر، ژمارە ١٢٩- ١٣٩ تا ١٣٤ و ژمارە ١٣٦ تا ١٤٨ و ژمارە ١٥٠ و ١٥١ لە چاپخانەی منارە لە هەولێر، ژمارە ١٥٤ لە چاپخانەی کاروان، ژمارە ١٩٩ و ٢٠١ لە چاپخانەی هونەری وڵات لە هەولێر چاپکراون[٨].

(١) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٥٥- ٦٠.

(٢) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣١.

(٣) نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، ٢٠١٤، ل ل ٨٦- ٨٨.

(٤) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣١.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٦) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣١.

(٧) نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ل ٨٦- ٨٨.

(٨) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

١٣- **پێشـکەوتن:** پاشـکۆی گۆڤاری پێشـکەوتن بووە، لە دوای ڕاپەڕین گۆڤاری پێشـکەوتن لە دوو ژمارەیدا لە شـێوەی ڕۆژنامە دوو پاشـکۆی بڵاوکردۆتەوە کە هەریەکەیان تایبەت بووە بە کاتی بەســتنی کۆنگرەکانی ســاڵی ١٩٩٣ و ســاڵی ١٩٩٨ی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســتان، ئەم دوو ژمـــارەیە بە ڕەنگاوڕەنگی دەرچووینە و هەواڵ و چالاکییەکانی کۆنگرەکانیان تێدا بڵاوکراوەتەوە. پاشــکۆی پێشــکەوتنی ڕێکەوتی ٢٩ی نیســانی ١٩٩٨ ژمارەی لەسەر نییە و بە زمانی کوردی بە ٤٠ لاپەڕە دەرچووە، کە پاشکۆیەکی تایبەت بووە بە ڕۆژی بەستنی کۆنگرەی (پێشکەوتن) واتە کۆنگرەی پێنجەمی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان. خـاوەن ئیمتیازی ئیبراهیم مستەفا و سەرنووسەری ڕەفعەت سەعید و دەستەی نووسەران میقداد شاسواری و سیروان ناشاد بوون[١].

١٤- **ئاسۆی لاوان (ASOY LAWAN):** ڕۆژنامەیەکی ڕۆشنبیری گشتییە، ئــۆرگانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســتانی عێراق بووە، لە هەولێر مانگی جارێک بە زمانی کوردی لە ژێر دروشمی (لە پێناو ژیانێکی بەختەوەر و ئاسوودە و دواڕۆژێکی باشتر) دەرچووە. ژمارە ســفری لە ١٩ی تشـــرینی دووەمی ١٩٩٥ بە ڕەش و ســپی بە ٦ لاپەڕە دەرچووە، لەم ژمارەیەدا (بەیاننامەی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان لە یادی ساڵڕۆژی دامەزراندنی، چالاکییەکانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی لە کوردستانی عێراق، زانست، مادەسڕکەرەکان و شێواندنی ڕەوشتی لاوان، حکومەتی سەدەی بیستەم، بابلۆ پیکاسۆ، هۆڵی میدی، بیمەی بێکاری). عەدنان کۆچەر، کوردۆ کەریم، مونیر تەژلە یان تەژنە، بەشدار عەبدولقادر، سالار مەکتەبە بابەتەکان نووســیویانەتەوە. لە پەراوێزی دوا لاپەڕە نووسراوە (زامنی دوا ڕۆژی هەموو گەلێک ڕادەی وشیاری لاوەکانیەتی)[٢].

١٥- **ســۆراغ (التســاؤل):** گۆڤارێکی وەرزییە، یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســتان لقی کەرکووک بە زمانی کوردی لە کەرکووک دەریدەکرد. ژمـــارە سـفری لە کانوونی دووەمی ١٩٩٦ دەرچووە[٣]. مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە وای بۆ دەچێت ئەم گۆڤارە هی شیوعی بێت نەک پارتی[٤].

---

(١) قارەمان مەهدی، سـەرچاوەی پێشـوو، ل ٣٨؛ ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ٣٣.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلوولی ٢٠٢٣).

١٦- **الشبيبة الديموقراطية:** ڕۆژنـامەی ناوەندی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان بووە بە زمـــانی عەرەبی دەرچووە. ژمـــارە ١٧ی بڵاوکراوە لە کانوونی یەکەمی ١٩٩٨ بە ٤ لاپەڕە دەرچووە[١]. مامۆسـتا عەبدوڵا زەنگەنە وای بۆ دەچێت ئەم گۆڤارە هی شـیوعی بێت نەک پارتی[٢].

١٧- **ئاسـۆ:** گۆڤارێکی ڕۆشـنبیری گشـتی بووە، یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان دوو مانگ جارێک لە هەولێر بە زمـانی کوردی کرمانجی خواروو، لە ژێر دروشمی (بۆ مافە ئەکادیمی و پیشـــەیی و دیموکراتییەکانی لاوان خەبات دەکەین) دەریدەکرد. ژمارە ١ی لە ئاداری ٢٠٠١ دەرچووە. خاوەنی ئیمتیاز ڕەشـید مسـتەفا عەلی، سـەرنووسـەری سـامان عەلی قەرەچۆغی و بەڕێوەبەری نووسـین سـمکۆ ڕەشـید سـەیدا بووە، دەسـتەی نووسـەران بەهائەدین کەمال، ئیبراهیم ئیسـماعیل، کارمەند بەکر، محەمەد چاوشـین بوون. پیتچینن و کاری نەخشـەسـازی گۆڤاری ئاسـۆ. ژمارە ٨ی لە سـاڵی ٢٠٠٥ بە ڕەش و سـپی دەرچووە[٣]. مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە وای بۆ دەچێت ئەم گۆڤارە هی شیوعی بێت نەک پارتی[٤].

١٨- **پــــرس (Pirs):** بڵاوکراوەیەکی سیاسـی و هونەری و کۆمەڵایەتی ئازادە، یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان مانگی دووجار بە زمـــانی کوردی دەریدەکرد. بابەتەکانی سیاسـی و کــــــۆمەڵایەتی و هونەری تێیـدا بڵاوکراونەتەوە. ژمـارە ١ی لە ١٤ی ئـابی ٢٠٠٥ بە ١٢ لاپەڕەیی، ژمارە ٣ی لە ١٣ی ئەیلوولی ٢٠٠٥ و دوا ژمارەی بەردەسـتیشـمان ژمارە ١٨٧ لە ١٧ی ئەیلوولی ٢٠١٣ دەرچووە. ناونیشـــانی لە هەولێر لە بارەگای مەکتەبی سـکرتاریەتی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردسـتان بووە. لە ژمارە ٣ تا ٨٨ خاوەن ئیمتیاز نەجات باپیر و سەرنووسەری سیروان ناشاد، لە ژمارە ٩١ تا ژمارە ١٨٢ خاوەن ئیمتیازەکەی ئومێد خۆشناو و سەرنووسەری ئاڤان حەمە ساڵح بوونە. ژمارە ٣ تا ٨، ٢١ تا ٤٤، ٤٩ لە چاپخانەی منارە لە هەولێر، ژمـــــارە ٤٥ و ٤٦ لە چاپخانەی حاجی هاشـــم لە هەولێر، ژمارە ٩٤ تا ١٠٥ لە چاپخانەی کاروان لە هەولێر، ژمارە ١٨٧ لە چاپخانەی کوردســتان لە هەولێر چاپکراون. لە ژمارە ٩٥ تا ١٠٥ دابەشـکردنی لەلایەن خانەی سـەهەندەوە بووە. دەسـتەی نووسـەران زوو

(١) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٨.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلوولی ٢٠٢٣).

(٣) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی یەکەم (الف)، ل ل ٣٦٧- ٣٦٨.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلوولی ٢٠٢٣).

زوو گۆڕانکاری بەسەردا هاتووە[١]. لە ساڵی ٢٠١٥ گۆڕانکاری لە سکرتایەتی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان کرا، خاوەن ئیمتیازی ئەم بڵاوکراوەیە بوو بە تەیمور تەیمور عەبدال و سەرنووسەر بوو بە شاخەوان عومەر. تا ساڵی ٢٠١٨، ١٩١ ژمارەی لێ دەرچووە[٢].

١٩- پـــــرســـی وەرزش (pirsî werziş): بڵاوکراوەیەکی وەرزشـــیی ئازادە، یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســتان دوو هەفتە جارێک بە زمانی کوردی دەریدەکات[٣]. ئەم بڵاوکراوەیە گرنگی بە هەواڵە وەرزشـــییەکانی ناوخۆیی و جیهانی داوە، ڕۆڵی باشـــی هەبووە لە گەیاندنی پەیامی وەرزشـــی بە خوێنەرانی وەرزشـــی لە کوردســـتاندا. ژمارە ١ی لە ٢٣ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٧ بە ٤ لاپەڕەی ڕەنگاوڕەنگ دەرچووە[٤]. ژمارە ٢٢ لە ٢٧ی تشـرینی دووەمی ٢٠٠٧ بە ٤ لاپەڕە دەرچووە. خاوەی ئیمتیازی نەجات باپیر و سەرنووسـەر سـەعید هەرکی بوونە. لە چاپخانەی حاجی هاشـــم لە هەولێر چاپکراوە[٥]. دەســـتەی نووســـەران ئیحســـان تاهیر و شـــێرزاد کەریم بوون. دوای ئەنجامدانی کۆنگرەی ٧ی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان ئەم بڵاوکراوەیە ڕاگیراوە[٦].

٢٠- نیـــڤین: کۆڤارەکا ڕەوشەنبیری گشتییە، هەیڤانە ژ ناڤەندا باڵایا دهۆکێ یا ئێکەتی لاوێن دیموکراتا کوردستانێ ب زمـانێ کوردی دەردکەفت. بـابەتێت وێ هەمەجۆرن، کۆمەڵایەتی و وەرزشـی و هونەری و ئەدەبی. هەرچەندە نەوزاد فوئاد نووسـیویەتی ((ژمارە سـفری لە تەمووزی ٢٠١١ بە ٣٨ لاپەڕە دەرچووە)) و موسەدەق تۆڤی نڤێسیە ((هژمارا ١ێ ل تەباخا ٢٠٠٨ دەرکەفتییە. تنێ ٧ ژمـــــــارە لێ دەرکەفتینە))، لێ هژمارا ١ێ هەتا هژمارا ٧ێ ل ئەرشیفخانەیا دەستەیا ئینسکلۆپیدیا کو بەردەستن هەمی بێ ڕێکەفتن، هەروەسا هژمـــارا ١ێ ٤٢ لاپەڕەنە بێ ڕێکەفتە و ســـەر بەرگێ وێ بابەتەکا وەرزشـــی هەیە کو زڤریتەڤە بۆ ســـاڵا ٢٠١١، دبیت یا وی ســـاڵی بیت. هژمارا ١،٢،٧ خودانێ ئیمتیازێ دڵشـــاد ئیبراهیم و سەرنڤیسەر خالید ئەتروشی و دەستەیا نڤیسکاران قەهرەمان عەگید سەرگەلی، دلـــخاز خورشـــید نهێلی، ڕێڤینـگ نێچیرڤان، نیوار ئـامێدی بوون. هژمـارا ٣ خودان ئیمتیـاز و

(١) ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردسـتان؛ نەوزاد فوئاد رەشـید، سـەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ١٠٥.
(٢) نەوزاد فوئاد رەشـید، چەپکە گوڵێک لە مێژووی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردسـتان، بەرگی دووەم، چاپی یەکەم، (چاپخانەی وڵات- هەولێر- حوزەیرانی ٢٠١٨)، ل ١٠٨.
(٣) ئەرشیفی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان
(٤) نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، حوزەیرانی ٢٠١٨، ل ١٠٧.
(٥) ئەرشیفی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٦) نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ١٠٨.

سەرنڤیسەر سەرنەنڤێسیە[1].

٢١- سەرکەوتن: بڵاوکراوەی تایبەت بە حەوتەمین کۆنگرەی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان بووە، لەلایەن یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان بە ژمارەی تایبەت لە حوزەیرانی ٢٠٠٩ بە زمانی کوردی دەرچووە. لە چاپخانەی هێڤی لە هەولێر چاپکراوە. نەجات باپیر خاوەن ئیمتیاز و سیروان ناشاد سەرنووسەری بووە[2].

٢٢- ١٨ی شوبات: بڵاوکراوەی لاوانە، لەلایەن یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان بۆ ژمارە لە ١٨ی شوباتی ٢٠١٠ بە زمانی کوردی دەرچووە[3].

٢٣- ١٨ شوبات: بڵاوکراوەی لاوانە، لەلایەن یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان بۆ یادی دامەزراندنی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان لە ١٨ی شوبات بە زمانی کوردی بڵاوکراوەتەوە، کە بروسکە و بەیاننامەی تایبەت بە یادی دامەزراندنی هەردوو (یەکێتی قوتابیانی کوردستان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان)ی تێیدا بڵاوکراوەتەوە. هیچ زانیاریەکی وەک ڕێکەوت و ژمارەی لەسەر نیە، بە ٨ لاپەڕە دەرچووە. بابەتەکانی ئەم بەرێزانەی تێدا بڵاوکراوەتەوە ئاڤان حەمە ساڵح، شاخەوان عومەر سلێمان، شاکر ئەحمەد سمۆ، زیاد ئیسماعیل، شوان محەمەد تەها، بێستون بەشارەتی، دوو دیمانەی جیا لەگەڵ هەریەک لە ئومێد خۆشناو و نەجات باپیر تێیدا بڵاوکراوەتەوە، جگە لەمانە ئەلبومی کاروچالاکییەکانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان و مێژووی کۆنگرەکانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان تێیدا بڵاوکراوەتەوە[4].

٢٤- لاوانێ شنگال(شبیبە شنگال): گۆڤارێکی ڕۆشنبیری گشتییە، لەلایەن ناوەندی باڵای شنگالی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان مانگێ جارێک بە زمانی عەرەبی دەرچووە. ژمارە سفری لە تەمووزی ٢٠١١ بە ٥٤ لاپەڕە دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی ئومێد خۆشناو و سەرنووسەری سامر شێخ خدر بووینە[5].

---

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ١٠٨؛ موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٥٩.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) ئەرشیفی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) هەمان سەرچاوە.

(٥) نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ١١٤.

٢٥- لاو: گۆڤارێکی تایبەت بە یەکەمین ڤیسـتیڤاڵی کورتە فیلم بووە. لە ١٢ی ئابی ٢٠١١ کە هاوکات بووە لەگەڵ ڕۆژی جیهانی لاوان و دەستپێکردنی یەکەمین ڤیستیڤاڵی کورتە فیلم، کە بەشـــی هونەری مەکتەبی ســـکرتاریەتی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســـتان بە سپۆنسەری کۆمپانیای کۆڕەک تیلیکۆم ئەنجامی داوە، لەگەڵ ئەوەشدا گۆڤـارێکی بە ناوی لاو لە چاپداوە کە لە ٤٤ لاپەڕەی ڕەنگاوڕەنگ پێکهاتووە، جگە لە باســـکردنی ئەو کورتە فیلمانەی کە بەشـــداری ڤیســـتیڤاڵەکە بووینە چەنـدین بـابەت و وتـاری هەمە جۆری بلاوکردۆتەوە. خاوەن ئیمتیازی ئومێد خۆشـــناو و ســـەرنووســـەری ڕووخۆش ســـەعید و زەردەشت محەمەد بوون[١].

٢٦- الشـبيبة: گۆڤارێکی ڕۆشـنبیری گشـتییە، لەلایەن ناوەندی باڵای موسـڵی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان مانگێ جارێک بە زمانی عەرەبی دەرچووە. ژمارە سفری لە ئەیلوولی ٢٠١١ بە ٤٨ لاپەڕە دەرچووە، خاوەن ئیمتیازی ئومێد خۆشناو و سەرنووسەری کاوە سەعید زێباری بووە[٢].

٢٧- لاوان پـرێس: گۆڤاری وەرزی لاوان بووە، لەلایەن ناوەندی باڵای شێخانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان بە زمانی کوردی دەرچووە. ژمارە سفری لە ساڵی ٢٠١٢ لە چاپخانەی هاوار لە دهۆک دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی ئومێد خۆشـناو و سـەرنووسـەرەکەی مەهدی ســاڵح بوون[٣]، بەڵام نەوزاد فوئاد لەبارەی ئەم ژمـــــارەیەوە نووسـیویەتی ((لە کانوونی دووەمی ٢٠١٢ بە زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە))[٤].

٢٨- بەرەو ســەربەخۆیی: بڵاوکراوەیەکی تایبەتە بە گشـتپرسـی سـەربەخۆیی کوردسـتان، لەلایەن یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســـتان دوو هەفتە جـارێـک بە زمـانی کوردی بڵاوکراوەتەوە. ژمارە ١ی لە ١٦ی تەمووزی ٢٠١٧، ژمارە ٢ی لە ١ی ئابی ٢٠١٧، ژمارە ٣ی لە ١٦ی ئابی ٢٠١٧ و ژمـــارە ٤ی لە ١٣ی ئەیلوولی ٢٠١٧، بە ٤ لاپەڕە، ژمارە ٥ی لە ٢٢ی ئەیلوولی ٢٠١٧ بە ٤ لاپەڕە دەرچووینە. تیراژی ١٠ هەزار دانە بووە. ژمـارە ١ی لە چاپخانەی پارێزگای دهۆک، ژمـــارە ٢ تا ٤ لە چاپخانەی هونەری وڵات چاپکراون. خاوەن ئیمتیازی تەیمور عەبدال و ســەرنووســەری شـاخەوان عومەر بوون. لە هەولێر لە

(١) هەمان سەرچاوە، ل ١١٧.

(٢) هەمان سەرچاوە، ل ١١٣.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ل ١١٥- ١١٦.

باڵەخانەی مەکتەبی سکرتاریەتی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان بووە[١].

٢٩- پـــەیمان: ئەم گۆڤارە لەلایەن یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان دەرچووە. بایەخی بە بڵاوکردنەوەی کورتە چیرۆک داوە و ڕۆڵی باشی گێڕاوە لەم بوارەدا[٢].

٣٠- بەرنـــــامەی لاوان لە ڕادیۆ: بەرنامەیەکی هەفتانە بووە، لە دوای ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠، لە ١٩٧٠- ١٩٧٣ لەلایەن یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان ئامـادەکراوە و لە ڕادیۆی کوردی بەغدا پەخشـــکراوە[٣]. تیایدا باس لە کاروباری توێژی لاوان و هەواڵ و چالاکییەکانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان کراوە. بێژەرەکەشی کادری یەکێتی لاوان بووە[٤].

٣١- بەرنامەی پەیامی لاوان (لقی سلێمانی): لەلایەن لقی سلێمانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســتانەوە، بەرنامەی پەیامی لاوان لە تەلەڤزیۆنی ســلێمانی لە ٢١ی ئـــــاداری ١٩٩٣ پەخشـــــدەکرا. بەرنـامەکە لەلایەن لوقمان غەریـب ئـامادەکراوە و لەلایەن هەریەک لەم کادرانەوە شـــاســـوار حەمە شـــەریف، پەری مەجید، یاســین قادر ســـەعد، جوان ئەحمەد ئیبراهیم، ناســکە جەلال، شــاهۆ ئەمین پێشــکەشــکراوە. بەرنامەکە لە ســـەرەتادا بەناوی هەردوو ڕێکخراوی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستانەوە پێشکەشکراوە تاکو دوای کۆنگرەی ئازادی، دواتر لقی ســلێمانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســتان بە تەنیا ئامادە و پێشکەشی کردووە[٥].

٣٢- بەرنامەی پێشـــکەوتنی لاوان: بەرنامەیەکی تەلەڤزیۆنی بووە، هەفتانە لەلایەن بەشـــی ڕاگەیاندنی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســـتان ئامادەکراوە لە تەلەڤزیۆنی کوردســـتان ناوخۆیی (ktv)، هەموو شـــەوانی شـــەممەیەک بڵاودەکرایەوە[٦]، لە ســـاڵی ١٩٩٣ تا ٢٠٠٢ بەردەوام بووە[٧]. ناوەڕۆکی بەرنامەکە هەواڵ و چالاکییەکانی یەکێتی لاوان و ڕیپۆرتاژی

(١) ئەرشـیفی مەکتەبی سیاسـی پارتی دیموکراتی کوردسـتان؛ نەوزاد فوئاد رەشـید، سـەرچاوەی پێشـوو، حوزەیرانی ٢٠١٨، ل ١١٢.

(٢) نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٩٢.

(٣) هەمان سەرچاوە، ل ٨١

(٤) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٥.

(٥) نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٩٦.

(٦) هەمان سەرچاوە، ل ٩٤.

(٧) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٥.

پەیوەندیدار بە کێشـە و خواسـت و ئارەزووەکانی لاوان[1] و دەرخسـتنی بەهرە و تواناکانی لاوان بووە. وێنەگر و پەیامنێر و پێشـکەشـکارانی ئەم بەرنامەیە کادرەکانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردسـتان بوونە وەک مەریوان غەریب، سالّح هەرکی، خانی مەحمود، سیروان ناشـاد، قارەمان مەهدی، سۆزان عیزەدین، شنۆ هەولێری، ئومێد خۆشـناو، شـەوین سـەدیق، گلێنە خولّقی، کامەران ئەمین، سـالار غەریب. سـتافی وێنەگران نەوزاد، یاسـین نەبی، کامەران جەمیل، سمکۆ کەریم، تاریق کاکەیی[2].

٣٣- بەرنامەی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان (لقی سۆران): لە سالّی ١٩٩٥ تا ١٩٩٨ لە ڕادیۆی لقی ١٠ی پارتی دیموکراتی کوردسـتان هەفتانە بەرنامەیەکی ڕادیۆییان هەبووە، لەلایەن لقی سـۆرانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردسـتان ئامادە و پێشـکەش کراوە. پێشـکەشـکارەکان یوسـف حەسـەن زێڕۆ، جەلال سـەعید، جەلال مەحمود، یادگار کەمال. یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردسـتان لەسـەر ئاسـتی زۆر لق و ناوەندەکانی لە ناوچە جیاجیاکانی کوردسـتان، لەو شـوێنانەی کە کەنالّی ڕاگەیاندنی بینین و بیسـتنی پارتی دیموکراتی کوردسـتانیان لێبووە، بەرنامەی هەفتانەیان لە ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنیەکان بڵاوکردۆتەوە[3].

٣٤- بەرنـامەی پێشـکەوتنی لاوان (لقی هەولێر): ئەم بەرنـامەیە لەلایەن لقی هەولێری یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردسـتانەوە هەفتانە ئامادە و پێشـکەشـکراوە. بەرنامەکانی بریتی بووە لە ڕومالّکردنی کاروچالاکییەکانی لقی هەولێری یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان و چەندین بابەتی هەمەڕەنگ و لاوان لەلایەن عەبدولڕەحمان مەعروف و سابیر حسێن لە بەشـی ڕۆشـنبیری و ڕاگەیاندنی لق ئامادە دەکرا، لەلایەن ئومێد خۆشـناو، نەوال خدر و ئالّا موفتی پێشکەش دەکرا[4].

لەبارەی پەخشی بەرنامەکە؛ قارەمان مەهدی نووسیویەتی ((لە سالّی ١٩٩٥ تا ئابی ١٩٩٦ لە ڕادیۆی گولّان هەفتانە بەرنامەی پێشـکەوتنی لاوانیان بڵاوکردۆتەوە و هەمان بەرنامە لە سـالّی ١٩٩٦ تا ١٩٩٧ لە ڕادیۆی لقی ٢ی پارتی دیموکراتی کوردسـتان لە هەولێر درێژەی

(١) هەمان سەرچاوە، ل ٤٥.

(٢) نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ل ٩٤-٩٥.

(٣) نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٩٨؛ قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٦.

(٤) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٦؛ نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٩٧.

پێدراوە))[1] و نەوزاد فوئادیش نووسیویەتی ((لە ساڵی ١٩٩٥ تا ١٩٩٨ لە ڕادیۆی گوڵان و ڕادیۆی لقی دووی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە))[2].

٣٥- بەرنامەی پێشکەوتنی لاوان لە ڕادیۆی دەنگی کوردستان: ئەم بەرنامەیە لەلایەن بەشی ڕاگەیاندنی مەکتەبی سکرتاریەتی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان لە ساڵی ١٩٩٥ تا ٢٠٠٠ ئامادەکراوە و هەفتانە لە ڕادیۆی (دەنگی کوردستان) پێشکەش کراوە. بڕگەکانی ئەم بەرنامەیە، ڕوماڵکردنی کاروچالاکییەکانی لاوان و چەندین بڕگە و بەرنامەی هونەری، ڕۆشنبیری، چاوپێکەوتن و ڕیپۆرتاژ لەگەڵ پەیامی ڕێکخراوی یەکێتی لاوان بۆ لاوانی کوردستان. ئامادەکاران سیروان ناشاد و مەریوان غەریب، پێشکەشکاران سیروان ناشاد، مەریوان غەریب، خاوەن خان، شنۆ هەولێری، سۆزان عزەدین[3].

٣٦- بەرنامەی ئایندە: ئەم بەرنامەیە بەرنامەیەکی هەفتانەی تایبەت بە لاوان بووە لە کەناڵی تەلەڤزیۆنی کوردستان کە باس لە گیروگرفتە جیاجیاکانی لاوانی کوردستانی دەکرد. لە ٨ی حوزەیرانی ٢٠٠٠ یەکەم ئەلقەی پێشکەشکراوە و لە ماوەی یەک ساڵدا واتە تا ٨ی حوزەیرانی ٢٠٠١ بەرنامەکە گەیشتۆتە ٥٢ ئەڵقە و تا ساڵی ٢٠٠٢ هەفتانە بە بەردەوامی ئامادە و پێشکەش دەکرا[4].

٣٧- بەرنامەی پێشکەوتنی لاوان (لقی ئاکرێ): ئەم بەرنامەیە لە ئامادەکردن و پێشکەشکردنی کادرانی لاوان بووە لە تەلەڤزیۆن و ڕادیۆی ناوخۆیی ئاکرێ هەفتانە پێشکەشکراوە، ڕوماڵی کاروچالاکی و بەرنامەکانی لاوانی کردووە لە سنووری خۆی. ئامادەکار و پێشکەشکاران ئەمین بۆتانی، بەهار کەمال، کادار سەعید، رزگار ڕەشید و شەماڵ ساڵح[5].

٣٩- بەرنامەی پێشکەوتنی لاوان (لقی ڕانیە): ئەم بەرنامەیە لە ئامادەکردن و پێشکەشکردنی کادرانی لاوان بووە لە تەلەڤزیۆن و ڕادیۆی ناوخۆی ڕانیە هەفتانە پێشکەش کراوە، ڕوماڵی کاروچالاکی و بەرنامەکانی لاوانی کردووە لە سنووری خۆی[6].

---

(١) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٦.
(٢) نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٩٧.
(٣) هەمان سەرچاوە، ل ل ٩٥- ٩٦.
(٤) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٦.
(٥) نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٩٨.
(٦) هەمان سەرچاوە، ل ٩٩.

٤٠- **بەرنامەی ئاســـۆی لاوان:** بەرنامەیەکی هەفتانەیە لەلایەن یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســـتانی عێراق ئامادە دەکرا و لە تەلەڤزیۆنی ئازادی شـــەوانی شـــەممە لە هەولێر پێشکەش دەکرا[١].

٤١- **بەرنامەی پێشـــکەوتنی لاوان (لـــــقی دهۆک- نەینەوا)ی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســـتان:** بەرنامەی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســـتان لقی دهۆک- نەینەوا بووە لە ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنی دهۆک پەخشـکراوە. بریتی بووە لە ڕومـــــاڵکردنی کاروچالاکییەکانی خۆیان لەگەڵ چەندین بڕگە و بەرنامەی هەمەجۆری دیکە. ئامادەکردن و پێشـکەشـکردنی سابیر مستەفا، بیلال ئەحمەد، ئیحسان عەبدولعەزیز، کۆڤان عەبدولخالق[٢].

٤٢- **پێشـکەوتن:** ڕادیۆی پێشـکەوتن بە بڕیاری مەکتەبی سـکرتاریەتی لاوان دامەزراوە، تاکە ڕادیۆی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســـتانە کە تـــــاکو ئەمڕۆ بەردەوام بووبێت. ئەم ڕادیۆیە لە کاتژمێر ٤ی ئێوارەی ڕۆژی شـەمەی ٢٠ی ئاداری ١٩٩٩، بەبۆنەی جەژنی نەورۆز و ســـەری ســـاڵی کوردییەوە، لە ڕێوەڕەســـمێکی شـــایســـتەدا لەلایەن شـــەهید ســـامی عەبـدولڕەحمان، بەرپرســـی کـارگێڕی مەکتەبی ســـیـاســـی ئەوکـاتی پـارتی دیموکراتی کوردستانەوە، پەخشی ئاسایی کرایەوە و لە پەخشی ڕادیۆ و وتارێکی لە ستۆدیۆی ڕادیۆ پێشکەش کرد. لەو کاتەدا لەسەر شەپۆلی ١٢٠٠ کیلۆ هێرتز، لە کاتژمێر ٧ی بەیانی تا ١٢ی نیوەڕۆ و لە ٩ی ئێوارە تا ٢ی شەو بەرنامەکانی پەخش دەکرا، کە ٢١ بەرنامەی جۆراوجۆری هەبووە. بەڕێوەبەرانی یەک لە دوای یەکی ئەم ڕادیۆیە، ساڵح هەرکی (٢٠ی ئاداری ١٩٩٩ تا ٩ی ئابی ٢٠٠٠)، مەحمود ئەرگۆشـــی (٢٠٠٠ تا ٢٠٠٤)، دەهام عەبدولباقی (٢٠٠٤ تا ٢٠٠٥)، ســـیروان ناشـــاد (٢٠٠٥ تا ٢٠٠٩)، ئەحمەد بەکر (٢٠٠٩ تا ....). ئەم ڕادیۆیە چەند تایبەتمەندییەکی هەیە، یەکێ لەوانە ئەوەیە کە شـــەو پەخشـــی دووەمی بەرنامەکانی دەکرێتەوە و تا دوای نیوەشـەو بەردەوام دەبێت[٣]. لە سـاڵی ٢٠١١ پەخشـی فراوان کرد و لە پەخشی ناوخۆیی بوو بە پەخشی سەرتاسەری کوردستان و لە ڕێگەی شەپۆلی (FM) بە فریکوێنســـی (١٠١،٣ و ١٠١،٧ و ١٠١،٩) کیلۆ هێرتز، لە کاتژمێر ٧ی بەیانی تا ١ی شـــەو پەخشـــی بەردەوام بووە. ئەم ڕادیۆیە وەک قوتـابخـانەیەک بووە بۆ پێگەیـانـدنی لاوانی

(١) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٥.

(٢) نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٩٧؛ قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٦.

(٣) نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، حوزەیرانی ٢٠١٨، ل ١٠١؛ نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٩٧؛ قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٤٣، ٤٦.

ئارەزوومەندی بواری ڕاگەیاندن و سەدان ڕاگەیاندنکاری پێگەیاندووە[1]. دوای ساڵی ٢٠١٥ بەهۆی قەیرانی دارایی و سیاسییەوە نەتوانرا زیاتر پێشبخرێت، بۆیە پەخشی ئەکاتی ئەم ڕادیۆیە تەنیا ناو هەولێر و دەوروبەری هەولێر بووە و ٢٤ کاتژمێر پەخشی هەبووە و لە ڕێگای پەخشی تەلەڤزیۆنی لاوانەوە، لە یەکی شەو تا یەکی دوای نیوەڕۆ گوێ بیستی ڕادیۆی پێشکەوتن دەبوون لەسەرجەم کوردستان لەو ماوە دیاریکراوە[2]. کارمەندێن کەڤن ساڵح هەرکی، مەحمود ئەرگوشی، دەهام عەبدولباقی نێروەیی، سالار غەریب، ئومێد خۆشناو، مەریوان غەریب، تانیا عومەر، سەرباز عومەر، نۆڤەر محیەدین، بێریڤان، زانا تەقیەدین، ئەحمەد بەکر، سیروان ناشاد، هوڤان خەلیل، شاخەوان عومەر، شەوین سدیق، سەیفەدین تاهیر و هوشیار عوسمان[3].

٤٣- **خەبات/ لاوان:** ڕادیۆیەکی لۆکاڵی ناوخۆیی بووە سەر بە ناوەندی چالاکی و پێگەیاندنی لاوانی خەبات بووە، لە سنووری ناوەندی بالای دەوروبەری هەولێر، لە سەنتەری قەزای خەبات لە سنووری پارێزگای هەولێر کاریدەکرد. زیاتر گرنگی بە لاوان و گۆرانی و موزیک دەدا و لە کاتی پێویستدا ڕوماڵی کاروچالاکی سنووری قەزای خەبات دەکرد. لە ١١ی کانوونی یەکەمی ٢٠٠٧ دامەزراوە، لەسەر شەپۆلی (FM) بە فریکوێنسی ٨٨,٧ پەخش دەکرد، ڕۆژانە ٦ کاتژمێر پەخشی هەیە و مۆڵەتی فەرمی لە وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان وەرگرتووە[4]. بەڕێوەبەرانی ڕادیۆ یوسف شێخ محەمەد (٢٠١٤)[5]، مێوان موسا (٢٠١٨)[6].

لەبارەی ناوی ڕادیۆکە؛ نەوزاد فوئاد لە بەرگی یەکەمی پەرتووکەکەی نووسیویەتی ((ڕادیۆی لاوان لە خەبات)) کەچی لە ناوەڕۆک نووسیویەتی ((ڕادیۆی خەبات))[7].

٤٤- **دەنگی لاوان:** ڕادیۆی لاوانە، لە دوای ڕاپەڕینی ساڵی ١٩٩١ یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان دەستپێشخەری نواند و یەکەم ڕادیۆی ناوخۆیی لە کوردستان دامەزراند لە ئابی ١٩٩٢، لە شاری هەولێر لە باڵەخانەی شیراتۆن، پەخشی ڕادیۆی لەسەر شەپۆلی

(١) نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ١٠٤.
(٢) نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، حوزەیرانی ٢٠١٨، ل ١٠١.
(٣) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و ... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٨٣ ، ٩٥.
(٤) نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، حوزەیرانی ٢٠١٨، ل ١٠٩.
(٥) نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ١٠٨.
(٦) نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، حوزەیرانی ٢٠١٨، ل ١٠٩.
(٧) نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، حوزەیرانی ٢٠١٨، ل ١٠٩؛ نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ١٠٨.

(FM) دەســتپێکرد بە ناوی دەنگی قوتابیان و لاوان، لە کاتژمێر ٧ی بەیانی تا ٧ی ئێوارە بە چەندین بەرنامەی هەمەڕەنگی هونەری و ڕۆشــنبیری و ســیاســی بەردەوام بوو. لە دوای بەســتنی کۆنگرەی ئازادی لە ســاڵی ١٩٩٣ و جیابوونەوەی هەردوو ڕێکخراوی یەکێتی قوتابیانی کوردســتان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســتان، بەڕێوەبردنی ڕادیۆکە بەر یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســتان کەوت، لێرەشــەوە ناوەکەی گۆڕا بۆ ڕادیۆی دەنگی لاوان و بەردەوام بوو تا ئەو کاتەی بە بڕیارێک خرایە ســەر دەزگای ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی گوڵان، کە لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستانەوە دامەزرابوو. لە ساڵی ١٩٩٤ ئەم ئێزگەیە وەستاوە[١].

٤٥- **نـــــاوەندی بەریتانیای یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســتان:** ڕادیۆی لاوانە، وەزارەتی ناوخۆی بەریتانیا لە ١٧ی تشـــــرینی یەکەمی ٢٠٠٦ بە دەستپێکردنی ڕادیۆی (ناوەندی بەریتانیای یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان) ڕازی بوو[٢].

٤٦- **لاو یـــــان لاوان:** تەلەڤزیۆنێکی لۆکاڵی ناوخۆییە و سەر بە ناوەندی باڵای هەولێرە، لە یادی ٥٦ ســاڵەی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســتان لەلایەن فازڵ میرانی ســکرتیری مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان کرایەوە. یەکەم ڕۆژی پەخشی کردنەوەی ڕاستەوخۆ نەوزاد فوئاد ڕەشید وەک پەیامنێر بەڕێوەی دەبرد. شێوازی کارکردنی جگە لە ســیاســەت، گرنگی بە بوارەکانی لاوان و هونەر و وەرزش و ڕۆشــنبیری و کۆمەڵایەتی و ئایینی دەدا، لەگەڵ ڕۆماڵکردنی کاروچالاکییەکانی ڕێکخراوی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان. ئەم تەلەڤزیۆنە بە سیستەمی دیجیتاڵ کاریدەکرد و پەخشەکەی دەگەیشتە هەرسێ پارێزگای هەولێر و دهۆک و سلێمانی، لە کاتژمیر ١ی دوای نیوەڕۆ تا ١ی شــەو پەخشی بەرنامەکانی دەکرد. دواتر بەڕێوەبەرەکەی بەختیار ئیسماعیل بووە[٣].

لە بارەی ســاڵی پەخشــکردن و بەرنامەکانی ئەم تەلەڤزیۆنەوە؛ نەوزاد فوئاد دوو زانیاری جیاوازی نووســیوە، لە یەکەم پەرتووکی نووســیویەتی ((لە ١٨ی شــوباتی ٢٠١٠ کە ٩ بەرنامەی هەبووە))[٤] کەچی لە بەرگی دووەمی پەرتووکەکەیدا نووســیویەتی ((لە ١٨ی

(١) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٣؛ نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٩٠- ٩١.

(٢) صالح یوسف صوفی، سەرچاوەی پێشوو، بەرگێ سێ، ل ١٠٢٦.

(٣)نەوزاد فوئاد رەشــید، ســەرچاوەی پێشــوو، شــوباتی ٢٠١٤، ل ل ١١٠- ١١١؛ نەوزاد فوئاد رەشــید، سەرچاوەی پێشوو، حوزەیرانی ٢٠١٨، ل ل ١٠٩- ١١٠.

(٤) نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ل ١١٠- ١١١.

شوباتی ٢٠٠٩ کە ٨ بەرنامەی هەبووە))[١].

٤٦- لاوان: ماڵپەڕی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان لە ساڵی ٢٠٠٧ دامەزراوە، تایبەت بووە بە کاروچالاکییەکانی یەکێتی لاوان، هاوکات بابەتی ڕۆشنبیری و سیاسی و کۆمەڵایەتی و وەرزشی تێدا بڵاودەکرێتەوە[٢].

پ- ڕاگەیاندنی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان:

لەبەر پێویستی حزبی ئەو سەردەمە لە ساڵی ١٩٨٦ بڕیار درا هەردوو ڕێکخراوی یەکێتی قوتابیانی کوردستان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان یەکبخرێن کە تا ساڵی ١٩٩٣ بەم شێوەیە بەردەوام بوو. چەندین بڵاوکراوە و بەرنامەی ڕادیۆی و تەلەڤزیۆنی و هەبووە، لێرەدا دەیانخەینەڕوو:

١- لاپەڕەکانی (الطلبة و الشباب)/ خەباتی قوتابیان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان/ قوتابیان و لاوان:

- **لاپەڕەی (الطلبة و الشباب) لە ڕۆژنامەی (التآخي):** لاپەڕەی تایبەتی قوتابیان و لاوان بەناوی لاپەڕەی (الطلبة و الشباب) لە ڕۆژنامەی (التآخي) بەم شێوەیە بووە: ژمارە ٥٣٣ی ٨ی ئەیلوولی ١٩٧٠ لاپەڕە ٦، ژمارە ٦٠٠ی ٢٥ی تشرینی دووەمی ١٩٧٠ لاپەڕە ٣، ژمارە ٦٣٣ی ٨ی کانوونی دووەمی ١٩٧١ لاپەڕە ٣، ژمارە ٦٣٨ی ١٣ی کانوونی دووەمی ١٩٧١ لاپەڕە ٣، ژمارە ٦٥٠ی ٢٧ی کانوونی دووەمی ١٩٧١ لاپەڕە ٣ ، ژمارە ٦٥٦ی ٣ی شوباتی ١٩٧١ لاپەڕە ٣، ژمارە ٦٦٤ی ١٧ی شوباتی ١٩٧١ لاپەڕە ٣، ژمارە ٦٧٥ی ٣ی ئاداری ١٩٧١ لاپەڕە ٣ و ژمارە ٧٤٦ی ٣٠ی ئایاری ١٩٧١ لاپەڕە ٣[٣].

- **لاپەڕەی (خەباتی قوتابیان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان) لە ڕۆژنامەی برایەتی ساڵی حەفتاکان:** لە لاپەڕە ٥ی ژمارە ٢٦/٨٣ی ١٦ی شوباتی ١٩٧٤ی ڕۆژنامەی برایەتی (پاشکۆی ڕۆژنامەی (التآخي))دا بووە[٤].

- **لاپەڕەی (قوتابیان و لاوان) لە ڕۆژنامەی برایەتی ساڵی ١٩٩٣:** لاپەڕەیەکی تایبەت بە یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان لە ڕۆژنامەی برایەتی بووە، هەموو ڕۆژانی

---

(١) نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، حوزەیرانی ٢٠١٨، ل ل ١٠٩- ١١٠.

(٢) هەمان سەرچاوە، ل ١١١.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) هەمان سەرچاوە.

سـیێشـەمە لە لاپەڕە ٦ی ئەم ژمارانەی ڕۆژنامەی برایەتی هەبووە: ژمارە ١٦٩٧ لە ٢٠ی تەمووزی ١٩٩٣، ژمـارە ١٧٠٣ لە ٢٧ی تەمووزی ١٩٩٣، ژمارە ١٧٠٩ی ٣ی ئابی ١٩٩٣، ژمارە ١٧١٥ کە دوا لاپەڕە بووە لە ١٠ی ئابی ١٩٩٣[١].

٢- **گازیا خوێندکار و لاوان:** گۆڤاری دەوری یا لقا دهۆک- نەینەوا یا ئێکەتیا قوتابی و لاوێن دیموکراتا کوردسـتانێ بوو، بەر لە ڕاپەڕین ڕێکخراوە جەماوەرییەکانی سـەر بە لقی ١ی پارتی دیموکراتی کوردسـتان دەریدەکرد. ئەڤ گۆڤارە ب ئامێرێ فوتو سـتێنسـل دهاتە راکێشـان و چاپکرن. تەمامکەرا هژمارێت ناڤ شـۆرەشـا گولانێ بوو کو پاش بەسـتنی کۆنفرانسی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان لە دوایی ساڵی ١٩٨٦، بڕیار درا هەموو بڵاوکراوەکانی قوتابیان و لاوان بینە یەک و بە ناوی قوتابی و لاوان دەربچن. ئەوەبوو (گازیا خوێندکارا) و ڕۆژنامە (ڕۆژا لاوان) گۆڕا بۆ ڕۆژنامەی (گازیا خوێندکار و لاوان) تا ژمارە ٤١ی سـاڵی ١٩٨٦ بەشـێوەی ڕۆژنامە بووە و دواتر کراوەتە گۆڤار. هژمارا ٣٦-٣٧ ل گولان و خزیرانا ١٩٨٦ دەرکەفتییە ژ ستافێ سـەرەکیێ ڤێ گۆڤارێ تەیار سـەلیم گەرماڤی، حەسەن شەبیبە، محەمەد ئەمین مایی (مام دژوار) هەروەسا ل سالێت دیماهیێ ژی دەلیل ڕەمەزان و حەسـەن نوری ڕولەکێ چالاک د ڤێ گۆڤارێدا هەبوویە. پشـتی ئەنفالێت ڕەش ئەڤ گۆڤارە هاتیە ڕاوەسـتاندن و سـەبارەت دوماهیک هژمارا پشـتی ئەنفالێت تویژەرا بۆچونێن جیاواز هەنە؛ وەسـفی ڕدینی نڤیسـیە ((هژمارا ٤٢ و دوماهیێ ل بوهارا ١٩٨٨ دەرکەفتیە و هژمـارا ٤٣ ل تیرمەها ١٩٩١ ل دهۆک)) و موسەدەق تۆڤی نووسیویەتی ((هژمـارا ٤٣ و داویێ ل بهارا ١٩٨٨ هاتیە بلاڤکرن)) هەرچی ئیسـماعیل تەنیایە نووسیویەتی ((ژمارە ٤٢ی لە ٤ی نیسانی ١٩٨٧)). دوای ڕاپەڕین یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردسـتان دەریکرد. پشـتی سـەرهلدانا پیروز دووبارە ل باژێری دهۆکێ دەرکەفتیەڤە. ژمارە ٤٤ لە ئابی ١٩٩١ بە ٣٢ لاپەڕە، ژمارە ٤٥ی لە ئەیلوولی ١٩٩١، ژمارە ٤٦ دوا ژمارەی ئەم خولە لە کانوونی دووەمی ١٩٩٢ دەرچووە. دەستەیا نڤیسەرێن هژمارا ٤٥ حەسـەن محەمەد حەسـەن، ئیحسان عەبدوڵا، عەبدولوەهاب خالید، ئەحمەد عەبدوڵا، ل هژمارا ٤٦ هەمـان نڤیسەرن تنێ عەبدولوەهاب خالید نەمایە. دەرهێنانا هونەریا ژمارە ٤٣ هەتا ٤٦ هودا ئەحمەد سەبری، نافیع بامەڕنی[٢].

(١) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٦.

(٢) ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردسـتان؛ وەصـفی حەسـەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سـەرچاوەی پێشـوو، ل ل ٤٠، ٤٣، ٣٣؛ ئیسـماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سـەرچاوەی پێشـوو، ل ل ١٢٦- ١٢٧؛ قارەمان مەهدی، سـەرچاوەی پێشـوو، ل ٢١؛ موسـەدەق تۆڤی،

٣- زەنگ: گۆڤارێکی ئەدەبی و ڕۆشنبیری بوو، هەڤاڵانی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستانی عێراق، لە سەردەمی شاخ لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بە زمانی کوردی کرمانجی خواروو- ئارامی دەریاندەکرد. ژمارە ١ی لە سالّی ١٩٨٦ بە ٤٨ لاپەڕەی قەبارە کتێب دەرچووە و تەنیا ئەو ژمارەی لێ دەرچووە و وەستاوە[١].

٤- دەنگڤەدانا گازیا خوێندکار و لاوان یان دەنگ ڤەدانا خوێندکار و لاوان: گۆڤارا لیژنا ناڤخۆیی یا زاخۆ یا ئێکەتی قوتابی و لاوێن دیموکراتا کوردستانێ بوویە. سەرەتا ئەم بڵاوکراوەیە بە ناوی (گازیا لاوان) لەلایەن لێژنەی ناوچەی زاخۆی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان دەرچووە، ٨ ژمارەی لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەستی شۆڕش لێ دەرچووە، بە زمانی کوردی و عەرەبی بە تایپ چاپکراوە و وێنەکانی بە دەست ڕەنگ کراون. ل هژمارا ٩ بوویە (دەنگڤەدانا گازیا خوێندکار و لاوان) کو دوماهیک هژمارا وێ بوویە ل نیڤا ئیلونا ١٩٩١ ب زمانێ کوردی تیپێن عەرەبی و دوو لاپەرێت وێ ب تیپێن لاتینی بوون، پشتی ڕاپەڕینێ ل زاخۆ دەرکەفتیە و وەک تەمامکەرێ وان هژمارێت پێشتر ل ڕۆژانێت شۆڕشا گولانێ دەردکەفتن. لەسەری نووسراوە (دەنگڤە دانا گازیا خوێندکار و لاوان، گۆڤارا لێژنا ناڤخۆیی یا زاخۆ یا ئێکەتیا قوتابی و لاوێن دیموکراتا کوردستانێیە). ژ لایێ گوهدار ئیسماعیل بەرواری و حەمید مەعروف دهاتە سەرپەرشتیکرن[٢].

٥- دەنگی قوتابیان و لاوان: گۆڤاری قوتابیان و لاوان بووە، کە ئۆرگانی لقی هەولێری یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان- عێراق بووە. یەکەمجار بە ناوی گۆڤاری (دەنگی لاوان) لە شێوەی پەرتووک لە سەرەتاکانی ساڵانی هەشتاکان لەلایەن یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان دەرکراوە، پاش ئەوەی لە ١٩٨٦ هەردوو ڕێکخراوی یەکێتی قوتابیانی کوردستان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان بوون بە یەک ڕێکخراوی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان، درێژەی بە دەرکردنی ئەم گۆڤارەی دا بە

دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٩؛ عەبدوڵڵا موحەممەد زەنگەنە، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٥٢- ٥٣؛ ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٥؛ لە بڵاوکراوەکانی راگەیاندنی پارتیمان، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٤٩، (کانونی دووەمی ١٩٨٤)، ل ٦.

(١) ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٠؛ ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٩١.

(٢) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٥؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٧٥؛ وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٧.

ناوی دەنگی قوتابیان و لاوان[١]. ژمارە ١ی لە کانوونی دووەمی ١٩٨٨ لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەستی شۆڕش بە زمانی کوردی کرمانجی خواروو- ئارامی[٢] و ژمارە ٢ی ئاداری ١٩٨٨ کە دەستەی نووسەرانی لەسەر نیە دوا ژمارەیەتی بە ناوی دەنگی قوتابیان و لاوان[٣]. لە ژمارە ٣ی ئەیلوولی ١٩٩١ی پاش ڕاپەڕین لە هەولێر ناوی بووەتە پێشڕەو کە درێژەپێدەر و تەواوکەری دەنگی قوتابیان و لاوانە و ژمارە ٤ی تشرینی یەکەم و دووەمی ١٩٩١ی پێشڕەو دوا ژمارەیەتی بەم ناوە. لە ژمارە ٥-ەوە ناوەکەی گۆڕا بۆ پێشڕەوی قوتابیان[٤].

٦- **پێشڕەو:** بڵاوکراوەی قوتابیان و لاوان بووە، کە ئۆرگانی لقی هەولێری یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستانی عێراقە، لە هەولێر بە زمانی کوردی کرمانجی خواروو- ئارامی دەرچووە[٥]. درێژە پێدەر و تەواوکەری گۆڤاری دەنگی قوتابیان و لاوانە و هەمان زنجیرە ژمارەی وەرگرتووە، واتە ژمارە ١ی پێشڕەو بە ژمارە ٣ دەستی پێکردووە و لە ئەیلوولی ١٩٩١ دەرچووە، بەڵام لە شێوە و قەبارەی ڕۆژنامەدایە[٦]. ژمارە ٤ لە تشرینی یەکەم و دووەمی ١٩٩١ بە هەشت لاپەڕە دەرچووە[٧]. دوای کۆنگرەی ئازادی، پێشڕەو لەلایەن لقی هەولێری یەکێتی قوتابیانی کوردستان درێژەی پێدرا، ژمارەی ٥ی لە حوزەیرانی ١٩٩٤ بە ناوی پێشڕەوی قوتابیان دەرچووە[٨].

٧- **هیوای قوتابیان و لاوان:** ئەم گۆڤارە ئۆرگانی لقی ئاوارەی یەکێتی قوتابیانی کوردستان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان بووە. دوای کۆنفرانسی هاوبەشی ئابی ١٩٨٦ هەردوو گۆڤاری (دەنگی قوتابیان) و (هیوای لاوان) کە لە سەردەمی شاخ لە کەرەج- ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەردەچوون، بوون بە یەک و بە ناوی گۆڤاری (هیوای قوتابیان و لاوان) بەزمانی کوردی کرمانجی خواروو- ئارامی دەرچوو. ژمارە ١ی لە پاییزیساڵی ٢٦٨٦ی کوردی لە شێوەی پەرتووک دەرچووە. ژمارە ١١ی دوا ژمارەی بووە لە دوایی بەهاری ١٩٨٩

(١) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٩.
(٢) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی.. سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٠٣.
(٣) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٣.
(٤) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٥- ١٦؛ ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٤.
(٥) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٠٣.
(٦) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٥- ١٦.
(٧) عەبدوڵڵا موحەممەد زەنگەنە، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣١-٣٢.
(٨) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٥- ١٦.

دەرچووە. ژمارە ٦ تایبەت بووە بە داستانی دێرەلۆک[١].

٨- **هیوای قوتابیان و لاوان:** پاشــکۆی گۆڤاری هیوای قوتابیان و لاوان بووە، لە کەرەج-ڕۆژهەڵاتی کوردســتان بە زمـــانی کوردی دەرچووە. ژمارە ١ی لە پاییزی ســاڵی ٢٦٨٧ی کوردی دەرچووە، تایبەت بووە بە خولی وەرزشی بـــارزانی نەمر، کە لەسەردەمی شاخ لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەلایەن یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان سازدراوە[٢].

٩- **پێشــکەوتن:** ئۆرگانی یەکێتی قوتابیانی کوردســتان و لاوانی دیموکراتی کوردســتان بە شــێوەیەکی مانگانە بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە. لەســەر لۆگۆکەی نووسراوە (بەرەو یەکگرتن بۆ ڕووخانی ڕژێم و دوایی هێنان بە شەڕ تا بتوانین بە ئاشتی و ئازادی بخوێنین). لە دوای بەستنی کۆنفرانسی هاوبەشی ئابی ١٩٨٦، هەردوو ڕێکخراوی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســتان و یەکێتی قوتابیانی کوردســتان، لەبەر چەند پێویستیەکی سیاسی و ڕێکخراوەیی ئەو کات یەکخران، هەر لەو کۆنفرانسەشدا بڕیاری دەرکردنی ڕۆژنامەیەک درا ئەویش بە ناوی پێشــکەوتن، لەســەر داواکاری شــەهیدی سەرکردە سمکۆ ئامێدی بووە. ژمارە ١ی پێشکەوتن لە کانوونی دووەمی ١٩٨٧ دەرچووە. ژمارە ٥، ٩، ١٠، ١٢، ١٣، ١٥، ١٦، ٢٠ بە زمانی عەرەبی دەرچووە[٣]. دەســتەی نووســەرانی لەسەر نەبووە. ژمارە ٤ لە تشــــرینی دووەمی ١٩٨٧ دەرچووە و ساڵنامەی پێشکەوتنی ساڵی ١٩٨٨ لەگەڵ هاوپێچ کراوە. ژمارە ١٨ی تایبەت بووە بە یادی ٣٧ ساڵەی دامەزراندنی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان. ژمارە ٢٢ی تشــــرینی دووەمی ١٩٩٠ دوا ژمارە بووە، کە لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەســتی شــۆڕش دەرچووبێت. پاش ڕاپەڕینی بەهاری ١٩٩١ پێشــکەوتن بە شــێوەی ڕۆژنامە وەک ئۆرگانی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان- عێراق بەشێوەی ڕێکوپێک درێژەی پێدرا و لە چاپخانەی ڕۆشنبیری هەولێر چاپکرا. ژمارە ٢٣ی لە تشــــرینی یەکەم و دووەمی ١٩٩١ دەرچووە. ژمارە ٢٥ی تایبەت بووە بە هەڵبژاردنی پەرلەمانی ســاڵی ١٩٩٢، ژمارە ٢٦ی تایبەت بووە بە هەڵبژاردنی خولی یەکەمی پەرلەمانی کوردستان، لە ژمارە ٢٧-ەوە پێشکەوتن مانگی دوو جار دەرچووە، لە ژمارە ٤٥ کە لە ناوەڕاستی ئەیلوولی ١٩٩٣ دەرچووە بە ئاشکرا لەسەری نووسراوە خاوەنی ئیمتیاز عەبدوڵا خەلیل و سەرنووسەری فریاد بـــارزانییە. ژمارە ٤٧ی

(١) ئەرشیفی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان؛ موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٣؛ ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٨٨.

(٢) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٤.

(٣) هەمان سەرچاوە، ل ل ٤- ٥.

تـایبەت بووە بە کۆنگرەی ئـازادی و لە هۆڵی کۆنگرەدا بڵاوکراوەتەوە، ژمـارە ٤٨ی دوا ژمارەی هاوبەش بووە، کە تایبەت بووە بە بەڵگەنامەکانی کۆنگرەی قوتابیان و لاوان(١). لە سـاڵی ١٩٩٣ هەردوو ڕێکخراوی یەکێتی قوتابیانی کوردسـتان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردسـتان جیابوونەوە، پێشـکەوتن لە ژمارە ٤٩-یەوە بە شـێوەی گۆڤار لەلایەن یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان درێژەی پێدرا(٢).

١٠- پێشکەوتن ڕۆشنبیری: پاشکۆی گـۆڤاری پێشکەوتنی ئۆرگانی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان- عێراق بووە، وەک گۆڤار ناوبەناو بە زمانی کوردی کرمانجی خواروو- ئارامی لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەسـتی شـۆڕش دەرچووە. بەشـێوەیەکی سـەرەکی بـایەخی بە ڕۆشـنبیری گشـتی و هونەر و ئەدەب و بـابەتی لاوانە و بیروبـاوەڕی نیشتیمانپەروەری و شۆڕشگێڕانەی داوە. ژمارە ١ی لە کانوونی یەکەمی ١٩٨٨ و دەستەی نووسـەرانی لەسـەر نەنووسراوە، ژمارە ٢ لە نیسـانی ١٩٨٩ و ژمارە ٣ لە ئابی ١٩٨٩ و ژمارە ٤ی لە نیسانی ١٩٩٠ بڵاوبووەتەوە، تەنیا ٤ ژمارەی لێ دەرچووە(٣).

١١- بەیـــان (الفجر): گۆڤارێکی ڕامیاری و ڕۆشنبیری بووە، لەلایەن لقی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردسـتان لقی کەرکووک بە زمانی کوردی لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەسـتی شـۆڕش دەرچووە. ژمارە ١ی لە بەهاری ١٩٨٧ دەرچووە و تەنیا یەک ژمارە لە سـەردەمی شـۆڕش لێ دەرچووە و خولی دووەمی ژمارە ١ی لە بەهاری ١٩٩١ دەرچووە وتەنیا ئەو ژمارەیەی لێ دەرچووە و وەستاوە(٤).

١٢- موژدە/ مژدە: گۆڤارێکی مانگانەی سیاسی و ڕۆشنبیرییە، لقی سلێمانی یەکێتی قوتابیان و لاوانی کوردستان بە زمـــانی کوردی کرمانجی خواروو- ئارامی دەریدەکرد. ژمارە ١ی لە تشـــرینی یەکەمی ١٩٩١ لە سلێمانی بڵاوکراوەتەوە، جگە لە بەرگەکەی ٥٦ لاپەڕە بووە. سەرۆکی ئەنجوومەنی کارگێڕی و بەڕێوەبەری نووسین ئامانج ژاژڵەیی و سەرۆکی نووسین

(١) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٥٥- ٦٠.

(٢) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣١.

(٣) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٩؛ ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٥؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٣؛ قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٨؛ نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٨٦.

(٤) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٩؛ جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی دووەم (ب)، ل ١٦٤؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٠؛ ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٥٢؛ صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ٢٩.

ئاراس عەبدولکەریم و دەستەی هونەری کەیوان عەلی و ئاسۆ مەحمود بوون[١] و خولی یەکەمی هەر ئەو ژمارەیەی لێ دەرچووە. ژمارە ١ی خولی دووەمی تشرینی یەکەمی ١٩٩٧ی بەناوی (مژدە) لە هەولێر بە شێوەی پەرتووک دەرچووە[٢]. ژمارە ٣ی خولی دووەمی کانوونی یەکەمی ١٩٩٧، ژمارە ٨ی خولی دووەمی ئایاری ١٩٩٨، ژمارە ١ی خولی سێیەمی لە ساڵی ١٩٩٩ و ژمارە ٢-٣ی خولی سێیەمی لە ساڵی ١٩٩٩ دەرچووینە. خاوەن ئیمتیازی ژمارە ٣ی خولی دووەم و ژمارە ٨ی خولی دووەمی شەمیران عەلی و سەرنووسەری ژمارە ٣ی خولی دووەمی فاتیح ئیسماعیل، ژمارە ٨ی خولی دووەمی دیار عەلی کەمال، خاوەن ئیمتیازی ژمارە ١ی خولی سێیەم و ٢-٣ی خولی سێیەمی شەعبان شەعبان و سەرنووسەریان شەمیران عەلی بووینە[٣].

١٣- بڵێسەی باوەگوڕگوڕ/ بڵێسەی بابە گوڕگوڕ: گۆڤارێکی ڕۆشنبیری سیاسی لقی کەرکووکی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان، لە شارۆچکەی چەمچەماڵ بە زمانی کوردی کرمانجی خواروو- ئارامی لە ژێر دروشمی (زانست و خەبات لە پێناو ژیانێکی ئازاد و دواڕۆژێکی بەختەوەردا) دەریکردووە. ژمارە ١ی لە تشرینی یەکەمی ١٩٩١ دەرچووە، جگە لە بەرگەکەی ٢٨ لاپەڕەیە. تاقانەیە، تەنیا یەک ژمارەی لێ دەرچووە[٤]. بەڵام جەمال خەزنەدار نووسیویەتی ((زاهیر ڕۆژبەیانی دەڵێت: گۆڤاری بڵێسەی بابە گوڕگوڕ لە ساڵی ١٩٩٢ دیسان ژمارەی ١ی لەلایەن لقی کەرکووکی یەکێتی قوتابیانی کوردستانەوە دەرکرا، بەڵام دواتر وەستا. سەرچاوەیەکی دیکە دەڵێت: ژمارەی ١ی بڵێسەی باوە گوڕگوڕ لە چەمچەماڵ دەرچووە و تەنیا ئەو ژمارەیەی لێ دەرچووە))[٥].

١٤- شەپۆڵ: بڵاوکراوەی ناوخۆیی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان لقی سلێمانی، بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن بە زمانی کوردی کرمانجی خواروو- ئارامی دەریدەکرد. ژمارە سفری (ئەزموونی) لە حوزەیرانی ١٩٩٢ بە چوار لاپەڕەی قەبارەی پەرتووک[٦]، ژمارە ١ی لە تەمووزی ١٩٩٢ بە ٨ لاپەڕە، ژمارە ٢ی لە ئەیلوولی ١٩٩٢

---

(١) عەبدوڵڵا موحەممەد زەنگەنە، سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٤.

(٢) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٧٤، ١٠٢.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) عەبدوڵڵا موحەممەد زەنگەنە، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٤- ٢٥؛ موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٠.

(٥) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی دووەم (ب)، ل ١٩٠.

(٦) ئیسماعیل تەنیا، ڕابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٣١٣.

دەرچووە. تەنیا ٦ ژمارەی لێ دەرچووە(١).

سەبارەتی بە ساڵی دەرچوونی ژمارە سفری (ئەزموونی)؛ موسا ئەحمەد و عرفان عەزیز و نەوزاد فوئاد بە هەڵە نووسیویانە ((ژمـــارە سفری (ئەزموونی) لە حوزەیرانی ١٩٩٤ دەرچووە))(٢).

١٥- قـوتـابیان/ لاوان (تەق تەق): بەرهەمێکی ئەدەبی بووە ڕێکخراوی تەق تەقی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان یارمەتی لە چاپدانی دەدا. ژمارە ١ی لە ڕەشەمەی ســـاڵی ٢٩٦٢ی کوردی دەرچووە. تەنیا یەک ژمارەی لێ دەرچووە و لە ئامادەکردنی شاخەوان عەلی حەمەد بووە(٣).

١٦- ئەستێرە (ESTÊRE): گۆڤارێکی ڕۆشنبیری ئەدەبی بووە، لیژنەی زانکۆی سەلاحەدینی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان بە زمانی کوردی دەریدەکرد. ژمارە و ڕۆژی دەرچوونی لەسەر نەنووسراوە، بەپێی زانیارییەکانی هەڤاڵ ساسان عەونی سەرنووسەری ئەوکاتی ئەستێرە: (ژمارە ١ی لە ناوەڕاستی کانوونی یەکەمی ١٩٩٢ چاپکراوە و بۆ دوای ١٩٩٢ ئامادەی بڵاوکردنەوە بوو، بەڵام بەهۆی گەڕانەوەی قوتابیان بۆ شـــارەکانیان لە پشووی نیوەی ساڵ دوایـــانخست و لەگەڵ دەستپێکردنەوەی خوێندن لە مانگی شوباتدا بڵاوکرایەوە، بە تیراژی ٣٠٠ دانە بە فۆتۆکۆپی، وە بەرگەکەشی بە ڕۆنیۆ کێشراوە)(٤). ژمارە ٢ی لە شوباتی ١٩٩٣ لە هەولێر دەرچووە، ئەم ژمارەی کارگێڕی نووسین ساسان عەونی بووە، ئەمجەد خۆشنووسی بۆ کردووە و شیرین نەجمەدین و گوهدار ئیسماعیل تایپیان کردووە(٥).

١٧- ١٨شـــوات (ŞIWAT): ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانە بووە، بۆ ماوەی هەفتەیەک لەلایەن لقی دهۆک- نەینەوا یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستـــان بەبۆنەی ١٨ی شـــوباتی

(١) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٧؛ نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٩٤؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٧٨.

(٢) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٧؛ نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٩٤؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٧٨.

(٣) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٥- ١٦.

(٤) هەمان سەرچاوە، ل ١٧.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

ســاڵی ١٩٩٢[١]، بە زمانی کوردی دەرچووە. هەرچەندە ئیســماعیل تەنیا نووســیویەتی ((ڕۆژنامەی ١٨ شـوات ژمارە ١ی لە ١٨ی شـوباتی ١٩٩٢ دەرچووە))[٢]، بەڵام ژمارە ٣ی کە لەبەردەستمانە لە ١٧ی شوباتی ١٩٩٢ دەرچووە و ژمارە ٤ی لە ١٨ی شوباتی ١٩٩٢ و ژمارە ٥ی لە ١٩ی شوباتی ١٩٩٢ دەرچووە[٣]. لەسەر وێنەکەی نووسراوە (١٨ شوات ŞIWAT)[٤].

١٨- **١٨ی شـوات:** ئەڤ بڵــــاڤۆکە ژ لایێ لقا ئێکەتیا قوتابیێن کوردســتانێ و ئێکەتیا لاوێن دیموکراتا کوردســـتانێ ل دهۆکێ دەردچوو، کو تایبەت ب بیرەوەریا ١٨ێ شـــواتێ ڕوژا دامەزراندنا ئێکەتیا قوتابی و لاوێن کوردستانێ بوو و ساڵانە ئێک هژمار ل مەها شـوباتێ ب ڤێ هەلکەفتێ دەردچوو. ژمـارا ساڵا ئێکێ ل شواتا ١٩٩٣ و دووماهیک هژمار ل شواتا ١٩٩٦ دەرکەفتییە[٥].

١٩- **تیشک:** گۆڤارێکی ڕۆشنبیری و ئەدەبی بووە، لەلایەن لێژنەی زانکۆی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردســتانەوە دەرکراوە. ژمارە ١ی لە شـــوباتی ١٩٩٣ دەرچووە و تەنیا دوو ژمارەی لێ دەرچووە[٦].

٢٠- **خـــــامە:** گۆڤارێکی ئەدەبی و ڕۆشـــنبیری بووە، ڕێکخراوی کۆلێژی ئادابی زانکۆی ســەلاحەدینی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردســتان، بە پیتی لاتینی لە هەولێر دەریـدەکرد. خـامە یەکەمین بڵاوکراوەیە کە بە زاراوەی کرمـانجی خواروو بە پیتی لاتینی دەرکرابێ. ژمارە سفری ئەزموونی لە ٢ی ئایاری ١٩٩٣ بە قەبارەی نیو فۆڵسکاب دەرچووە. ژمارە ١ی لە ١٧ی ئایاری ١٩٩٣ دەرچووە و دوو ئەلبومی دوو لاپەڕەیی لەگەڵ بووە، کە تایبەت بووە بە وێنە و چالاکییەکانی ڕێکخراوی کۆلێژی ئاداب. ئەو ئەلبومەی لەگەڵ ژمارە ٢ی بووە، تـایبەت بووە بە بەرگی ئەو پەرتووک و نـامیلکـانەی کە بۆ فێربوونی لاتینی چاپکراون. پاش کۆنگرەی ئازادی و جیابوونەوەی یەکێتی قوتابیانی کوردســـتان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان، بڵاوکراوەی خـــامە لەلایەن لێژنەی کۆلێژی ئادابی یەکێتی قوتابیانی کوردستان درێژەی پێدرا. ژمـــارە ٦ی لە ٥ی نیسانی ١٩٩٤ بڵاوکراوەتەوە. ژمارە ٧ی دوا ژمارەیەتی لە ١٥ی تەمـــووزی ١٩٩٦ بە لاپەڕەی فۆڵسکابی لە دهۆک چاپکراوە،

---

(١) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٣.

(٢) ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٤.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٧٩.

(٥) وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٠١- ١٠٢.

(٦) نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٩٩.

ئەلبومی ژمـــــــارەکە تایبەتە بە چەند وێنەیەکی بارزانی نەمر، لەلایەن هەڤاڵ گوهدار ئیسـماعیل ئامـــــادە دەکرا. دەسـتەی کارگێڕی گوهدار ئیسـماعیل، بەهزاد پیرموس، تاڤگە عومەر، پەیام ساڵەیی بوون[١].

٢١- پێشــکەوتن و خەباتی قوتابیان: ژمارەی هاوبەشـــی نێوان گۆڤاری پێشــکەوتنی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان و گۆڤاری خەباتی قوتابیانی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بووە، لەلایەن یەکێتی قوتابیانی کوردســـتان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردســـتان دەرچووە. ژمــــارە ١ی لە ١٨ی شوباتی ١٩٩٤ بە زمانی کوردی، بە بۆنەی یادی دامەزراندنی هەردوو یەکێتی قوتـابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستانەوە دەرچووە[٢].

٢٢- دەنگ ڤەدان: گۆڤاری یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردســـتان لێژنەی ناوچەی زاخۆ دەریدەکرد. تا ساڵی ١٩٩٨ تەنیا ١١ ژمارەی لێ دەرچووە[٣].

٢٣- پەیامی لاوان لقی سـلێمانی: بەرنامەکە لە سـەرەتادا بەناوی هەردوو ڕێکخراوی یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردســـتانەوە پێشـــکەش کراوە تاکو دوای کۆنگرەی ئازادی، دواتر لقی سـلێمانی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان بە تەنیا لە تەلەڤزیۆنی سـلێمانی لە ٢١ی ئاداری ١٩٩٣ ئامادە و پێشـــکەشـــی کردووە. بەرنامەکە لەلایەن لوقمان غەریب ئامادەکراوە و لەلایەن هەریەک لەم کادرانەوە شـــاســـوار حەمە شـــەریف، پەری مەجید، یاسین قادر سەعد، جوان ئەحمەد ئیبراهیم، ناسکە جەلال، شاهۆ ئەمین پێشکەشکراوە.[٤].

٢٤- قوتابی و لاوان (دهۆک): ئەڤ ئێزگەهە ژ لایێ پشـکا ڕەوشـەنبیری یا ئێکەتیا قوتابی و لاوێت کوردســـتانێ لقا دهۆک- نەینەوا دهاتە ب ڕێڤەبرن و ب داهێنان و ڕەنجا فەرهاد مەلا حەمدی ل هەیڤا چریـــا ئێکێ ١٩٩١ ل باژێرێ دهۆک کەفتەکاری. بەرنامێت وێ ب کوردی و عەرەبی بوون، کارمەندێت وێ ئەحمەد عوسمان، تەیار سەلیم، خوشناڤ جەمیل، حەمدیا وەیسی، عادل حەسەن، هودا ئەحمەد سەبری، نسرەت هادی، ئالان حەمید سوری، نزار گەرماڤی، کەمال داود، سەلیم یونس ئامێدی، حەسەن نوری، ڕافیدا، هەروەسا ئیحسان

(١) عەبدوللا موحەممەد زەنگەنە، سـەرچاوەی پێشـوو، ل ١٢٧؛ موسا ئەحمەد، سـەرچاوەی پێشـوو، ل ل ١٧- ١٨؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٨٦- ٨٨؛ نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٩٩.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٢.

(٤) نەوزاد فوئاد رەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٩٦.

ئامێدی، ئەحمەد عەبدوڵا جاسم، عەبدولوەهاب خالید، حەسەن شەبیبە و ئیحسان باجلوری ڕولەکێ کاریگەر هەبوو د دانانا بەرنامێت ڤی ئێزگەی. ل هاڤینا سالا ١٩٩٢ پەخشا وێ ڕاوەستیا[١].

٢٥- لاوان و قوتابیان (دهۆک): ڕادیۆی قوتابیان و لاوان بووە، لە دوای ڕاپەڕینی ١٩٩١ لقی دهۆک- نەینەوای یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان، ڕادیۆیەک لەو دەڤەرە دەکەنەوە تا ساڵی ١٩٩٤ بەردەوام دەبێت و ڕۆژانە ١٢ کاتژمێر بەرنامەکانی خۆی پەخش دەکات و بەرنامەکانی بریتی بووە لە ڕووماڵکردنی کاروچالاکییەکانی لاوان و قوتابیان، لەگەڵ چەندین بەرنامەی هەمەڕەنگی هونەری و ڕۆشنبیری و لاوانەی هەبووە. بەڕێوەبەری ئەم ڕادیۆیە حەسەن نوری بووە و ناوبراو کادرێکی پێشکەوتووی لاوان بووە[٢].

٢٦- (FM)ی قوتابیان و لاوان/ دەنگی لاوان: ئەم ئێزگەیە لە ساڵی ١٩٩٢ لەلایەن یەکێتی قوتابیان و لاوانی دیموکراتی کوردستان سەرەتا بە ناوی (ئێزگەی FMی قوتابیان و لاوان) لە هەولێر دامەزراند. پاش ساڵی ١٩٩٣ لە دوای ئەوەی ئەو دوو ڕێکخراوە جیابوونەوە، ئەم ئێزگەیە بە بەر یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان کەوت و ناوی کرایە (دەنگی لاوان)، ڕۆژانە چەند کاتژمێرێک بەرنامەکانی خۆی پەخش دەکرد و لە ساڵی ١٩٩٤ ئەم ئێزگەیە وەستاوە[٣].

٢٧- دەنگێ قوتابی و لاوان (هەولێر): ئێزگێ دەنگێ قوتابی و لاوێت پارتی دیموکراتی کوردستان لقا هەولێر بوو. ل ١٨ێ ئادارا ١٩٩٢ ل شاری هەولێر ل ئوتێل شیراتۆن ل سەر شەپۆلا (FM) پەخشا خو ڕاگەهاند. ئەڤ ئێزگە ب داهێنان و تەکنیکا فەرهاد مەلا حەمدی هاتە دانان. عادل حەسەن لایێ کارگێڕی ڤە ڕولەکێ کاریگەر هەبوو ژ بۆ دانانا ڤی ئێزگەی، کارمەندێت وێ ژیلوان تاهیر، زاگرۆس ئەحمەد کەمال، ئاڵا محەمەد، دەریا کەریم، دونیا ئەحمەد و فەرهاد تەڵعەت... بوون. ل هاڤینا ١٩٩٤ ڕاوەستیا[٤].

٢٨- دەنگی قوتابیان و لاوان: یەکەم ڕادیۆی ناوخۆیی لە کوردستان لەلایەن یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان لە دوای ڕاپەڕینی ساڵی ١٩٩١ دامەزرا و لە ئابی ١٩٩٢ لە شاری

(١) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ٦١.
(٢) نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ٩١.
(٣) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٣.
(٤) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٧.

هەولێر لە باڵەخانەی شیراتۆن، پەخشی ڕادیۆی لەسەر شەپۆلی (FM) بە ناوی دەنگی قوتابیان و لاوان دەستپێکرد. لە کاتژمێر ٧ی بەیانی تا ٧ی ئێوارە بە چەندین بەرنامەی هەمەڕەنگی هونەری و ڕۆشنبیری و سیاسی بەردەوام بوو. لە دوای بەستنی کۆنگرەی ئازادی لە ساڵی ١٩٩٣ و جیابوونەوەی هەردوو ڕێکخراوی یەکێتی قوتابیانی کوردستان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان، بەڕێوەبردنی ڕادیۆکە بەر یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان کەوت، لێرەشەوە ناوەکەی گۆڕا بۆ ڕادیۆی (دەنگی لاوان) و بەردەوام بوو تاکو ئەو کاتەی بە بڕیارێک خرایە سەر دەزگای ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی گوڵان، کە لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستانەوە دامەزرابوو[١].

ت- ڕاگەیاندنی یەکێتی ئافرەتانی کوردستان:

سەر بە ڕێکخراوە جەماوەرییەکانە کە چەندین بڵاوکراوە و بەرنامەی ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنی و ماڵپەڕی ئەلیکترۆنی هەبووە، لێرەدا دەیانخەینەڕوو:

١- دایکایەتی نوێ: گۆڤارێکی ڕۆشنبیری شۆڕشگێڕە کە تەعبیر لە سەختی ژیانی دایکایەتی کوردستان دەکرد. ژمارە ١ی لە کانوونی دووەمی ١٩٦٣ دەرچووە[٢]. ئەم گۆڤارە ٢ ژمارەی لە ساڵی ١٩٦٣ لێ دەرچووە، سەرنووسەری کامل بەسیر و دەستەی نووسەرانی بەهیە مەعروف (گزنگ)، ئەنجوم زوهدی (قەدەم خێر)، درەخشان شێخ جەلال (سولاف)[٣].

٢- لاپەڕەی یەکێتی ئافرەتانی کوردستان لە ڕۆژنامەکاندا:

- لاپەڕەی (المرأة في اسبوع) و (المرأة)ی یەکێتی ئافرەتانی کوردستان لە ڕۆژنامەی (التآخي): لاپەڕەی تایبەت بە یەکێتی ئافرەتانی کوردستان بە زمانی عەرەبی بە ناوی (المرأة في اسبوع) بووە و لە لاپەڕەی ٣ی ئەم ژمارانەی ڕۆژنامەی (التآخي) دایە: ژمارە ٣٨٧ی ٣٠ی ئەیلوولی ١٩٦٨، ٣٩٤، ٤٠٧، ٤٢٩ی ١١ی تشرینی دووەمی ١٩٦٨). دواتر ناوی لاپەڕەکە کرایە (المرأة) و لاپەڕەی ٣ی ئەم ژمارانەی ڕۆژنامەی (التآخي)دایە (ژمارە ٥٣٠ی ٥ی ئەیلوولی ١٩٧٠، ٥٣٦، ٥٤٨، ٥٥٤، ٥٦٠، ٥٦٦، ٥٧٢، ٦٢٩، ٦٣٤، ٦٤٦، ٦٥٢، ٦٦٠، ٦٦٦،

(١) نەوزاد فوئاد ڕەشید، سەرچاوەی پێشوو، شوباتی ٢٠١٤، ل ل ٩٠- ٩١.

(٢) درەخشان شێخ جەلال حەفیدزادە، کورتەیەک لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی ئافرەتانی کوردستان و هەندێ لە بیرەوەرییەکانم، چاپی یەکەم، (چاپخانەی شڤان- ٢٠١٢)، ل ٤٨.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ خاتوو لیا سەیفەدین، (٢٧ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٥).

٦٧٢،٦٨٢، ٦٨٨، ٦٩٣، ٦٩٩، ٧١١، ٧١٧، ٧٢٢،٧٢٨، ٧٣٩، ٧٤٥، ٨٠٨، ٨٠٩، ٨١٤، ٨٢٠، ٨٢٦، ژمارە ٨٣٢ی ١١ی ئەیلوولی ١٩٧١[١].

- **پاشــکۆی (ملحق التآخي- صـــفحة اتحاد نســـاء کردســـتان):** دواتر ئەو لاپەڕەیە بووە پاشـکۆیەکی سـەربەخۆ بە ناوی (ملحق التآخي) کە پاشـکۆیەکی چوار لاپەڕەیی ڕۆژنامەی (التآخي) بووە، لاپەڕەکانی ئەو پاشـــکۆیە تایبەت بووە بە یەکێتی قوتابیانی کوردســـتان و یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی ئافرەتانی کوردستان و یەکێتی مامۆستایانی کوردسـتان، کە هەر یەکەیان لاپەڕەی تایبەت بە خۆی هەبووە و بە هاوبەشـی دوو هەفتە جارێک ئەم پاشـکۆیەیان دەردەکرد. ئەم پاشـکۆیە لە دوای کۆنگرەی حەوتەمی (ی.ق.ک) دەیان ژمارەی لێ دەرچووە کە تا ســـاڵی ١٩٧٢ بەردەوام بووە[٢]. لاپەڕەی (صـــفحة اتحاد نساء کردستان) لە ژمارە ٨٦٢ی (ملحق التآخي- صفحة اتحاد نساء کردستان)ی ڕۆژی شەمە لە ١٦ی تشـــــــرینی یەکەمی ١٩٧١دا دەرچووە[٣]. بە زمانی عەرەبی بووە و ئەم ژمارە و لاپەڕانەی وەرگرتووە: ژمارە ٨٨٤ی لە ١٠ی تشـــرینی دووەمی ١٩٧١ لاپەڕە ١٩ و ٢٠، ٩٠٣ لاپەڕە ١٢ و ١٣، ٩١٣ لاپەڕە ٩، ٩٢٦ لاپەڕە ١٤، ٩٣٢ لاپەڕە ٦، ٩٣٨ لاپەڕە ١٣، ٩٤٤ لاپەڕە ١٤، ٩٥٣ لاپەڕە ١٤، ٩٥٨ لاپەڕە ١٣، ٩٦٤ لاپەڕە ١٤، ٩٦٩ لاپەڕە ١٤، ٩٧٤ لاپەڕە ١٥، ٩٨٠ لاپەڕە ٢٠، ٩٨٦ لاپەڕە ١٥، ٩٩١ لاپەڕە ١٥، ١٠٠٣ لاپەڕە ١٣، ژمارە ١١٣٢ی ٩ی ئەیلوولی ١٩٧٢ لاپەڕە ١١[٤].

- **لاپەڕەی (ئـــافرەتان) لە ڕۆژنـــامەی برایەتی:** لە دوای شەڕی ناوخۆ لاپەڕەی ئافرەتان لە ڕۆژنامەی برایەتی بە زمانی کوردی دەرچووە، ئەو لاپەڕانەی بەرچاومـــان کەوتوون ئەمانە بوون: ژمـارە ١ی لاپەڕەی (ئـافرەتـان) لە لاپەڕە ٢٣ی ژمـارە (٢١٤٢،٢١٤٣،٢١٤٤،٢١٤٥)ی ڕۆژنامەی برایەتی لە ٨ی تشـرینی دووەمی ١٩٩٥، لاپەڕە ٨ی ژمارە ٢١٤٧، لاپەڕە ٦ی ژمارە ٢١٤٩، لاپەڕە ١١ی ژمارە ٢١٥٢، لاپەڕە ١١ی ژمارە ٢١٧٧ لە ٢٤ی تەمووزی ١٩٩٦[٥].

٣- دەنگی ئافرەت: گۆڤارێکی ڕۆشـنبیری سـیاسـیی بووە، دوایی بووەتە گۆڤارێکی وەرزیی ڕۆشنبیری ڕامیاری گشتیی. سەرەتا ئۆرگانی یەکێتی ئافرەتانی کوردستان- عێراق لقی ئاوارە بووە، لە ڕۆژهەڵاتی کوردســتان دەرچووە و دوای ڕاپەڕین لەلایەن مەکتەبی ســکرتاریەتی

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣٨-٣٩.

(٣) ملحق التآخي- صـفحة اتحاد نسـاء کردسـتان، عدد ٨٨٤، (١٠-١١-١٩٧١- مطبعة دار الجاحظ- بغداد)، ص ٢٠.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

ئافرەتانی کوردســـتان درێژەی بەدەرچوونی دایەوە. ژمارە ١ی لە شـــوباتی ١٩٨٦ بە ١٢ لاپەڕەی شـێوە کتێب، ژمارە ٣ی لە سـاڵی ١٩٨٧، ژمارە ٥ی لە سـاڵی ١٩٨٨ و ژمارە ٦ی لە ئایاری ١٩٩٠ دوا ژمـــــارەی بووە لە ڕۆژهەڵاتی کوردســـتان دەرچوویێت. ژمارە ٧ی لە تەمووزی ١٩٩٢ بە ٣٤ لاپەڕەی گەورە لە شـاری هەولێر درێژەی بەدەرچوونی داوە لەسـەر نـــاوی لقی هەولێری یەکێتی ئافرەتانی کوردستان لە ژێر دروشـمی (گۆڤارێکی ئاشـتی و ئازادی و یەکســـانی و دادپەروەری) بڵاوکراوەتەوە. لە ژمارە ٩-یەوە لە زســـتانی ١٩٩٦ لە شارۆچکەی پیرمام دەرچووە و بووەتە (گۆڤارێکی مانگانەی ڕۆشنبیری و ڕامیاری گشتیی)، ژمـارە ١٠ی لە بەهـاری ١٩٩٦ بە ٦٠ لاپەڕە دەرچووە و بووەتە (گۆڤـارێکی وەرزیی ڕۆشـنبیری ڕامیاری گشـتییە) و ژمارە ١١ی لە هاوینی ١٩٩٦ دەرچووە، ژمارەی تایبەتی لە ١١ی کـانوونی یەکەمی ١٩٩٦ دەرچووە، دواتر لە دەرچوون وەســـتاوە لە جێگەی ئەو گۆڤـاری (وێ) دەرچووە. ژمـارە ١٨ ڕێکەوتی لەســـەر نەنووسراوە، ژمـارە ١١ دوو جـار دەرچووە، ١١ی (تـایبەت) لە ١١ی کـانینا بچیـک ١٩٩٦ دەرچوویە، ژمـارە ١١ خۆی بەس ساڵی ١٩٩٦ لەسەر نووسراوە. ژمارە ٣ تا ٦ لە ژمارە ١٠ و ١١ی (تایبەت) و ١٣ تا ١٨ و٢٥ و ٢٦ بە زمـــــانی کوردی دەرچووینە، ژمـارە ١١ و ١٩ تـا ٢٤ بە زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە. ژمارە ٢٦ی لە ســـاڵی ٢٠٠٢ دەرچووە. ژمارە ٣ لە چاپخانەی خەبات لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەستی شۆڕش ، ژمارە ١٠ ل چاپخانا کۆلێژا شەریعێ ل دهۆک، ژمـــارە ١١ لە چاپخانەی خەبات، ژمارە ١١ی (تایبەت) و ١٤ و ١٥ و ٢٠ و ٢١ و ٢٦ لە چاپخانەی ڕۆشنبیری لە هەولێر، ژمارە ٢٣ و ٢٤ لە چاپخانەی وەزارەت پەروەردە لە هەولێر چاپکراون. خاوەن ئیمتیازی لە ژمارە ١٠ تا ٢٦ شیرین ئامێدی بووە، سەرنووسەری لە ژمـــارە ١٠ و ١١ و ١١ی (تایبەت) پڕشنگ فەلەکەدین کاکەیی، لە ژمـارە ١٤ سنۆبەر سابیر بووە[١].

سنەوبەر سابیر بۆ ڕۆژنامەی برایەتی ((گۆڤاری دەنگی ئافرەت یەکەمین ژمارەی لە ١٩٥٣ لەلایەن ئۆرگانی یەکێتی ئافرەتانی کوردســتان- عێراق لقی ئـــــاوارە دەرچووە))[٢]، دوای گەڕان و پرسینێکی زۆر بۆمـــان دەرکەوت کە یەکەم ژمارەی لە ساڵی ١٩٨٦ دەرچووە نەک ساڵی ١٩٥٣.

(١) ئەرشـــیفی دەســـتەی ئینســـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردســـتان؛ ڕێناس نەوڕۆزی، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەوانی ژنانی کوردســـتان، چاپی یەکەم، (چاپخانەی ڕۆشـــنبیری لە هەولێر- بەلجیکا- ٢٠١١)، ل ل ٣٢- ٣٤.

(٢) سنەوبەر سابیر، ئافرەت و ڕۆژنامەگەریی، ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٢٥٧٠، (چوارشەممە ١٩٩٨/٤/٢٢- هەولێر)، ل ٢١.

٤- **ژیـــن:** بڵاوکراوەی یەکێتی ئافرەتانی کوردستان لقی دهۆک- نەینەوا، لە شاری دهۆک بە زمـــانی کوردی کرمانجی ژووروو و عەرەبی بە ڕێنووســی ئارامی دەرچووە. ژمارە ١ی لە ئاداری ١٩٩٣ بە ٣٢ لاپەڕەی پێوانەی شێوە گۆڤاری ناوەندی دەرچووە و دوایی وەستاوە[١].

٥- **مافی ئافرەت:** گۆڤاری ئافرەتان بووە، ژمارە ســفری ئەم گۆڤارە لە ١ی نیســانی ١٩٩٨ دەرچووە[٢].

٦- **لاویژ/ ئاویزە:** بـــڵاوکراوەیەکی ڕۆشنبیری مانگانە بووە، لقی هەولێری یەکێتی ئافرەتانی کوردستان بە زمانی کوردی کرمانجی ناوین بە ڕێنووسی ئارامی یەکەمجار بە ناوی لاوێژ لە ژێر دروشمی (ئافرەت نیوەی جیهانە، یەکەم مامۆستای ژیانە) دەرکردووە. ژمارە سفری لە شـــوباتی ١٩٩٩ دەرچووە و ڕۆژنامە بووە، بەڵام ژمارەکانی دیکەی هەمووی بە بڵاوکراوە دەرچووینە، ژمارە ١ی لە ئاداری ١٩٩٩ ، ژمارە ٦ی لە ئابی ١٩٩٩ بە ١٢ لاپەڕەی فۆڵسکاب بووە. ژمارە ٨ی لاوێژ لە تشـــرینی یەکەمی ١٩٩٩ دەرچووە، دواتر نـــاوی گۆڕاوە بووەتە (ئاوێزە)، ژمارە ١٨ی ئاوێزەمان لەبەردەستە لە تشرینی دووەمی ٢٠٠٩ دەرچووە[٣].

٧- **تیـرۆژ (TIROZ):** بڵاوکراوەیەکی ڕۆشنبیری مانگانە بووە، لقی سۆرانی یەکێتی ئافرەتانی کوردســـتان بە زمانی کوردی دەریدەکرد. ژمـــــارە ٣ی لە ئاداری ٢٠٠٠ دەرچووە، کە ســەرپەرشــتیاری نووســینی بەیان تۆفیق و بەڕێوەبەری نووســین، میدیا حەســەن بووینە و لەسەری نووسراوە (ئافرەت نیوەی کۆمەڵە). ژمارە ١٦ی لە تشـــرینی دووەمی ٢٠٠١ بە ١٢ لاپەڕە دەرچووە و بەڕێوەبەری نووســینی بەیان تۆفیق بووە، لەســەری نووسراوە (ئافرەت نیوەی جیهانە، یەکەم مـامۆستای ژیانە، دایکە، خوشکە، خێزانە، بۆ پەروەردە لێـزانە)[٤].

٨- **دەنــگی نوێ:** گۆڤاری ئافرەتان بووە، یەکێتی ئافرەتانی کوردستان لە هەولێر ٤ ژمارەی بە زمـانی کوردی و عەرەبی و ئینگلیزی دەرچوواندووە، ٢ ژمـارەی دوایی بە زمـانی کوردی دەرکردووە. ژمارە ١ی لە تشـــرینی دووەمی ٢٠٠٣ و ژمارە ٦ی لە شوباتی ٢٠٠٥ دەرچووە، ژمارە ١ تا ٤ بە زمــــــانی کوردی و عەرەبی و ئینگلیزی و ژمارە ٥ و ٦ بە زمانی کوردی دەرچووە. ژمارە ٣ و ٤ لە چاپخانەی ڕۆشـــنبیری لە هەولێر و ژمارە ٥ و ٦ لە چاپخانەی

(١) ڕێناس نەورۆزی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٣.

(٢) سنەوبەر سابیر، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢١.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ ڕێناس نەورۆزی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٧١.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

وەزارەتی پەروەردە لە هەولێر چاپکراون. خاوەن ئیمتیاز شیرین ئامێدی و سەرنووسەری سۆلاڤ ئەحمەد بوو[١].

٩- سەدای وێ: بڵاوکراوەیەکی تایبەتە بە ڕۆژی "نا بۆ توندوتیژی"، یەکێتی ئافرەتانی کوردستان لە هەولێر بە زمانی کوردی کرمانجی ناوین و ڕێنوسی ئارامی دەریکردووە. هەر لە تەنیشت کلێشەنی ئەم بڵاوکراوە تایبەتییە نووسراوە (سەدای وێ سەدایەکە بۆ گۆڤارێکی ڕۆشنبیری کۆمەڵایەتی گشتی، کە تواناکانی ئافرەتانی کوردستان دەخاتەڕوو، ئەویش گۆڤاری (وێ)یە، کە بەشی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی مەکتەبی سکرتاریەتی یەکێتی ئافرەتانی کوردستان دەریدەکات، لە چەند ڕۆژێکی داهاتوو دێتە بەردیدی خوێنەران و ڕۆشنبیرانی بەڕێز). ئەم بڵاوکراوە تایبەتییە لە ٢٥ی تشرینی دووەمی ٢٠٠٧ بە پێوانەی گەورە و وێنەدار و ڕەنگین دەرچووە[٢].

١٠- وێ: گۆڤارێکی ڕۆشنبیری کۆمەڵایەتی گشتیی بووە، یەکێتی ئافرەتانی کوردستان لە هەولێر مانگانە بە زمانی کوردی دەریکردووە. ژمارە ١ی لە کانوونی یەکەمی ٢٠٠٧ و ژمارە ٦٥ لە کانوونی یەکەمی ٢٠١٣ دەرچووینە. خاوەنی ئیمتیازی یەکێتی ئافرەتانی کوردستان و سەرنووسەری لە ژمارە ١ تا ٢٩-٣٠ کۆسار کەریم ڕۆژ و لە ژمارە ٣١ تا ٦٥ سەروین محەمەد تەها بووینە. دەستەی نووسەران ئەحلام مەنسور، چنوور نامیق، سۆلاڤ محەمەد کاکەیی، نەسرین حەسەن بوون، دەستەی پەیامنێران سەروین محەمەد تەها، سۆزان حەسەن سۆفیان، شەونم ڕەزا مەحمود بوون. دواتر بەشێک لە ئەندامانی دەستەی نووسەران گۆڕاون. ژمارە ١ و ١٧ لە چاپخانەی ئاراس لە هەولێر، ژمارە ٢ تا ١٦ و ١٨ تا ٢٤ و ٣٢ تا ٣٩ و ژمارە ٤١ و ٤٢ و ٤٨ تا ٥٣ لە چاپخانەی حاجی هاشم لە هەولێر، ژمارە ٣١ لە چاپخانەی ڕۆژهەڵات لە هەولێر و ژمارە ٥٨ لە چاپخانەی ماردین لە هەولێر چاپکراون[٣].

١١- هەنگاو: بڵاوکراوەی یەکێتی ئافرەتانی کوردستان بووە، لەلایەن ئەنجوومەنی پارێزگای هەولێری یەکێتی ئافرەتانی کوردستانەوە دەرچووە. ژمارە ٢ی لە ساڵی ٢٠٠٨ دەرچووە کە

(١) هەمان سەرچاوە.
(٢) ڕێناس نەورۆزی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٥.
(٣) ڕێناس نەورۆزی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٦؛ ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

ڕۆزە عەبدوڵا شەریف سەرنووسەری بووە[١].

١٢- ئـــاگا: مانگنامەی گشـتی ئافرەتان بووە، یەکێتی ئافرەتانی کوردســتان- ئەنجوومەنی پارێزگای سلێمانی بە زمـانی کوردی کرمانجی ناوین و ڕێنووسی ئارامی دەریکردووە. ژمارە ١ی لە ناوەڕاســتی ســاڵی ٢٠٠٨ دەرچووە، ژمارە ٦ی لە دوایی ســاڵی ٢٠٠٨ دەرچووە، پێوانەی گەورە و ڕەنگین و وێنەدار بووە[٢]. ژمارە ١٨ی لە تشـــــرینی دووەمی ٢٠٠٩ دەرچوو[٣].

١٣- المراة: گۆڤاری ئافرەتـــان بووە، لقی نەینەوای یەکێتی ئافرەتانی کوردســتان بە زمانی عەرەبی دەریدەکرد. ژمارە ١ی ساڵی یەکەمی لە تشـــرینی دووەمی ٢٠٠٨ و ژمارە ٣ی ســاڵی یەکەمی لە حوزەیرانی ٢٠٠٩ دەرچووە، خاوەن ئیمتیازی خســـــرۆ گۆران و سەرنووسەری نەشوان ئەلقەس ئەلیاس بووە[٤].

١٤- کـــانی کوردستان: گۆڤاری ئافرەتان بووە، لقی بەغدای یەکێتی ئافرەتانی کوردستان بە زمانی عەرەبی دەریدەکرد. ژمارە ٢ی ساڵی یەکەمی ٢٠٠٩ سـەرنووسـەرەکەی هند عەباس بووە[٥].

١٥- ئافریدە: ڕۆژنامەیەکی ڕۆشنبیری گشتی کۆمەڵایەتی بووە، یەکێتی ئافرەتانی کوردستان- ئەنجوومەنی پارێزگای کەرکووک بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی دەریدەکرد. ژمارە ١ی لە ٣١ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٩ دەرچووە، خاوەن ئیمتیازی ئەنجوومەنی پارێزگای کەرکووکی یەکێتی ئافرەتانی کوردستان و سەرنووسەری میدیا جاف بووە. ژمـــارە ١٤ی لە شوباتی ٢٠١٠ دەرچووە کە دوا ژمارەی بووە[٦].

١٦- شـــیکار: گۆڤاری ئافرەتان بووە، پەیمانگەی یەکێتی ئافرەتانی کوردســتان بۆ پرســە کۆمەڵایەتیەکان لە هەولێر بە زمانی کوردی دەریدەکرد. ژمارە سفری ساڵی یەکەمی ساڵی

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٢) ڕێناس نەورۆزی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٨.
(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٤) هەمان سەرچاوە.
(٥) هەمان سەرچاوە.
(٦) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی یەکەم (الف)، ل ٥١٢؛ صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ١٥٢.

۲۰۱۲، لە ژمارە ٤ی ساڵی ۲۰۱٤ بووەتە ساڵی ۲، لە ژمارە ۸ی ساڵی ۲۰۱٥ بووەتە ساڵی ۳، لە ژمارە ۱۳ی ساڵی ۲۰۱٦ بووەتە ساڵی ٤، لە ژمارە ۱۷-۱۸ی ساڵی ۲۰۱۷ بووەتە ساڵی ٥، لە ژمارە ۲۱ی ساڵی ۲۰۱۸ بووەتە ساڵی ٦، لە ژمارە ۲٥ی ساڵی ۲۰۱۸ بووەتە ساڵی ۷، لە ژمارە ۲۹ی ساڵی ۲۰۲۰ بووەتە ساڵی ۸. ژمارە ۲، ۱۰، ۱۳، ۱٤ لە چاپخانەی شەهاب لە هەولێر و ژمارە ۱۱-۱۲ لە چاپخانەی خانی لە دهۆک چاپکراون. خاوەنی ئیمتیازی یەکێتی ئافرەتانی کوردستان و سەرنووسەری مەهاباد قەرەداغی بووە[١].

۱۷- **بەڵێ (VOTE YES):** بڵاوکراوەیەکی تایبەت بە ڕیفراندۆم بووە، لەلایەن یەکێتی ئافرەتانی کوردستان دوو هەفتە جارێک بە زمانی کوردی دەرچووە. ژمارە ۳ی لە ١٦ی ئابی ۲۰۱۷ بە ٤ لاپەڕە دەرچووە[٢].

۱۸- **هێلین:** بڵاوکراوەی یەکێتی ئافرەتانی کوردستان بووە. ڕۆژنامەی هەولێر دەرفەتی بۆ یەکێتی ئافرەتانی کوردستان ڕەخساند و ٤ لاپەڕەی تەرخانکرد بۆ بڵاوکراوەی هێلین دوو هەفتە جارێک بڵاوبکرێتەوە[٣]. هەرچەندە لە سایتی هێلین میدیای یەکێتی ئافرەتانی کوردستان نووسراوە (ژمارە ۱ی بڵاوکراوەی (هێلین) لە ژمارە ۳۳۲٤ی ڕۆژنامەی هەولێر لە ۲٤ی ئابی ۲۰۲۰ دەرچووە، دوا ژمارەی لە سایتەکەیان ژمارە ٤٦-٥ کە لە ژمارە ۳٦۷۱ی ڕۆژنامەی هەولێر لە ۱۳ی حوزەیرانی ۲۰۲۲ بووە)[٤]، بەڵام دوای ئەوەی ئێمە بەدواداچوونمان بۆی کرد بۆمان ڕوون بووەوە؛ یەکەم ژمارەی ئەم بڵاوکراوەیە لە لاپەڕە (۷ تا ۱۰)ی لە ژمارە ۳۳۱٦ی ڕۆژنامەی هەولێر لە ۱۰ی ئابی ۲۰۲۰، ژمارە ۳۳۲٤ی ۲٤ی ئابی ۲۰۲۰ دووەمین ژمارەیەتی و لە ژمارە ٤۰۰٥ی ڕۆژنامەی هەولێر لە ۲۹ی کانوونی دووەمی ۲۰۲٤ دەرچووە. لە یەکەم ژمارەیدا لە ۱۰ی ئابی ۲۰۲۰ ناسک سەعید و شەیما مستەفا و نەسرین حەسەن سەرپەرشتیان کردووە، بەڵام لە ۲٤ی ئابی ۲۰۲۰ تا ۲۱ی کانوونی یەکەمی ۲۰۲۳ ناسک سەعید و شەیما مستەفا سەرپەرشتیان کردووە و لە ۲۹ی کانوونی دووەمی ۲۰۲٤ لیا سەیفەدین سەرپەرشتی کردووە. تا ئێستاش بەردەوامە لە دەرچوون[٥].

---

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) هەمان سەرچاوە.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ هاودەنگ فارووق، (هەولێر- ١ی شوباتی ٢٠٢٣)؛ د. ڤیان سلێمان، هێلین بڵاوکراوەیەک لە ئافرەتەوە بۆ ئافرەت، ڕۆژنامەی هەولێر، ژمارە ٣٣١٦، (٢٠٢٠/٨/١٠)، ل ١١.

(٤) http://helinmedia.org.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

١٩- هێلین: گۆڤاری هەمەڕەنگی یەکێتی ئافرەتـــانی کوردســتانە. ژمارە ســفری لە ١١ی کانوونی یەکەمی ٢٠٢٤ لە هەولێر بە زمانی کوردی دەرچووە. سەرنووسەری ناسک سەعید و بەڕێوەبەری نووسین لیا سەیفەدین و خاوەن ئیمتیازی زیبا تەها بوون(١).

٢٠- تـــەوار: گۆڤاری وەرزی بووە، بە زمانی کوردی لەلایەن یەکێتی ئافرەتانی کوردستانەوە دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی یەکێتی ئافرەتانی کوردستان بووە(٢).

٢١- ژیـــانەوە: ڕۆژنامەی ئافرەتان بووە، هەر ١٥ ڕۆژ جارێک بە زمانی کوردی لەلایەن یەکێتی ئافرەتانی کوردســتانەوە دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی یەکێتی ئافرەتانی کوردســتان بووە(٣).

٢٢- بەرنـــامە تەلەڤزیۆنیەکانی یەکێتی ئافرەتانی کوردســتان لە حەفتاکان: لە گۆشــەی (تعقیب.. و رد..)ی لاپەرە ٢٠ی پاشکۆی (التآخي)دا، کە بەڕێوەبەری بەرنــامە پێشنیارکراو و ناوخۆییەکان (سـەفوەت محەمەد فەرید ئەلنحاس) بۆ ڕۆژنامەی (التآخي) ناردووە، تێیدا هاتووە: (بۆ یەکێتی ئافرەتانی کوردســتان ناوەندی گشـتییەکەی لە ڕۆژنامەی (التآخي): لە لاپەڕەی (یەکێتی ئافرەتانی کوردسـتان)ی ژمارە ٨٦٢ی (ملحق التآخي- صـفحة اتحاد نساء كردستان)ی ڕۆژی شەمە لە ١٦ی تشــــرینی دووەمی ١٩٧١دا، بابەتێک لە ژێر ناونیشانی (گرنگی دابینکردنی گۆشـەیەکی تایبەت بە یەکێتی ئافرەتانی کوردسـتان لە ڕادیۆی کوردی و تەلەڤزیۆنی کەرکووک و موسڵ)، ئێمە گۆشەی (البیت السعید) واتە (ماڵی بەختەوەر)مان بۆ یەکێتی ئـافرەتـانی کوردســـتـانمـان دابینکرووە لە ١ی تشـــــــرینی یەکەمی ١٩٧١ پەخشـــدەکرێـت تـا ئێســـتـاش بەردەوامە، کە لەلایەن ئەنـدامـانی یەکێتی ئـافرەتـانی کوردستانەوە پێشکەش دەکرێت و لە ڕێـی (الاثیر) پەخشدەکرێت. هەروەها بەرنامەیەکی تەلەڤزیۆنیمان بۆ یەکێتیەکە دابین کردووە، تا لە کوردســتان پەخش بکرێت، ســەرۆکی یەکێتیەکە زەکیە ئیسـماعیل حەقی و سـەرۆکی لقی بەغدای یەکێتییەکە لێی ئاگادارن). لە هەمان لاپەڕە یەکێتی ئافرەتانی کوردســتان وەڵامی پەیامەکەی ســەفوەت محەمەدیان داوەتەوە و نووسیویانە (ئێمە سوپاسی بەڕێوەبەرایەتی بەرنامە پێشنیارکراو و ناوخۆییەکان

---

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ خاتوو لیا سەیفەدین، (٢٧ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٥).

(٢) حبيب كركوكي، المصدر السابق، ص ٢٠٢.

(٣) المصدر السابق، ص ١٨٥.

لە دەزگای گشتی ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنەکان دەکەین، کە هاوکار بووە لەگەڵ یەکێتیەکەمان)[١].

٢٣- هێلین: ڕادیۆی سەربەخۆی یەکێتی ئافرەتانی کوردستانە، لە ٢٩ی نیسانی ٢٠١٣ دامەزراوە، لە ماوەی سالانی کارکردنیدا سێ بەڕێوەبەری هەبووە نەرمین سندی، شەیما مستەفا و دلڤین شەماڵ[٢].

٢٤- بەرنامەی (ئافرەت و جڤاک) لە ڕادیۆی دەنگی کوردستان (زاخۆ): بەرنامەی تایبەت بە یەکێتی ئافرەتانی کوردستان بووە لە زاخۆ، لە ٢٠١٨ تا ٢٠٢٣، نزیکەی ٢٣ بەرنامەی پێشکەشکراوە، پێشکەشکاری ئەدیبا عزەدین بووە[٣].

٢٥- بەرنامەی (ئافرەت و پێگە) لە ڕادیۆی دەنگی کوردستان (ئاکرێ): بەرنامەی تایبەت بە یەکێتی ئافرەتانی کوردستان بووە لە ئاکرێ، لە ٢٠٢٠ تا ٢٠٢٣، ١٥ ڕۆژ جارێک ئەم بەرنامەیە پێشکەش دەکرا، پێشکەشکاری جیهان حاجی بووە[٤].

٢٦- بەرنامەی (ئێڤارا دهۆک) لە ڕادیۆی دەنگی کوردستان (دهۆک): بەرنامەی تایبەت بە یەکێتی ئافرەتانی کوردستان بووە لە دهۆک، لە ٢٠٢٠ تا ٢٠٢٥، نزیکەی ٢٤٠ بەرنامەی پێشکەش کراوە، پێشکەشکاری ڕێژین عەبدولڕەحمان بووە[٥].

٢٧- بەرنامەی (خەرمان) لە ڕادیۆی دەنگی کوردستان (سلێمانی): بەرنامەی تایبەت بە یەکێتی ئافرەتانی کوردستان بووە لە سلێمانی، لە ٢٠٢١ تا ٢٠٢٣، نزیکەی ١٢ بەرنامەی پێشکەش کراوە، پێشکەشکارانی لیا سەیفەدین و فریشتە عوسمان بوون[٦].

٢٨- بەرنامەی (دەنگی ئافرەت) لە ڕادیۆی زاری کرمانجی (سۆران): بەرنامەی تایبەت بە یەکێتی ئافرەتانی کوردستان بووە لە سۆران، لە ساڵی ٢٠٢٣ بۆ ماوەی شەش مانگ لەلایەن

(١) ملحق التآخي-صفحة اتحاد نساء كردستان، عدد ٨٨٤، (١٠-١١-١٩٧١- مطبعة دار الجاحظ- بغداد)، ص ٢٠.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ خاتوو لیا سەیفەدین، (٢٧ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٥).

(٣) هەمان سەرچاوە.

(٤) هەمان سەرچاوە.

(٥) هەمان سەرچاوە.

(٦) هەمان سەرچاوە.

دهۆک خدر(دهۆک بەڕۆژی) سەرپەرشتی و پێشکەش دەکرا[(١)].

دووەم: ڕێکخراوە پیشەییەکان:

سەر بە ڕێکخراوە جەماوەری و پیشەییەکانی کۆمیتەی ناوەندی مەکتەبی سیاسی پارتییە، کە چەند مەکتەب و ناوەندێکی هەیە لێرەدا ئاماژە بەو مەکتەب و ناوەندانە دەکەین کە بڵاوکراوەیان هەبووە:

ا- مەکتەبی کرێکار و جوتیاران: سەر بە ڕێکخراوی پیشەییەکانە کە بڵاوکراوەی خۆی هەبووە، لێرەدا دەیخەینەڕوو:

١- خەباتی کرێکاران: گۆڤاری مەکتەبی کرێکار و جوتیارانی پارتی دیموکراتی کوردستان بوو بە ناونیشانی یەکێتی نەقابەکانی پارێزگای سلێمانی. یەک ژمارەی لە شێوەی نامیلکەدا لە سلێمانی بە زمانی کوردی لە شوباتی ١٩٧٣ بۆ تێکۆشان لە پێناوی بەدیهێنانی ئامانجی نەتەوەیی و چینایەتی، لە ژێر بیر و باوەڕی پارتە پێشڕەوەکەی خەڵکی کوردستان- پارتی دیموکراتی کوردستان- بەسەرکردایەتی قارەمان مستەفا بارزانی بڵاوبووەتەوە. مەحمود مەلا عیزەت نووسیویەتی و لە چاپخانەی ڕاپەڕین چاپکراوە[(٢)].

ب- ناوەندی ڕۆشنبیری قەڵات: سەر بە ڕێکخراوی پیشەییەکانە کە بڵاوکراوەی خۆی هەبووە، لێرەدا دەیخەینەڕوو:

١- دەنگی قەڵات: ڕۆژنامەیەکی ڕۆشنبیری گشتی بووە، ناوەندی ڕۆشنبیری قەڵات مانگی جارێک دەریدەکرد. ژمارەیەکی ئەزموونی لە تەمووزی ١٩٩٩ بە زمانی کوردی بە ٤ لاپەڕە دەرچووە، ژمارە سفری لە ئەیلوولی ١٩٩٩، ژمارە ١٣ی لەبیر کراوە دەرنەچووە و ژمارە ١٤ی کە کۆتا ژمارەیەتی لە ئاداری ٢٠٠٤ دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی مەحمود محەمەد و سەرنووسەری محەمەد عەلی عوزێر بووینە[(٣)].

---

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ خاتوو دهۆک بەڕۆژی، (١ی شوباتی ٢٠٢٥).

(٢) خەباتی کرێکاران، ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٤٠، خولی چوارەم، (چوارشەمە ١٩٧٣/٢/٢٨- مطبعة الحوادث- بەغدا)، ل ٢؛ ڕەفیق سالح ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٧٧.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ محەمەد عەلی عوزێر، (پیرمام- ١٧ی شوباتی ٢٠٢٥).

تەوەری دووەم

ڕاگەیاندنی مەکتەبی ڕێکخستنی پارێزگاکانی کۆمیتەی ناوەندی مەکتەبی سیاسی

کـــۆمیتەی ناوەندی مەکتەبی سیاسی پێکدێت لە مەکتەبی ڕێکخستنی پارێزگای (هەولێر، دهۆک، ســلێمانی- هەڵەبجە- ڕاپەڕین، نەینەوا، کەرکووک- گـــــەرمیان، بەغدا) کە هەر مەکتەبێک بەرپرســە لە تێکڕای کاروبـــــارەکانی پارتایەتی لە پارێزگاکەی خۆی و لقەکانی سـنوورەکە لەخۆی دەگرێت. پێشـتر نـــاوی ئەنجوومەنی سـەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردسـتان بووە و لە کۆنگرەی ١٤ لە ساڵی ٢٠٢٣ نـــاوەکەی گۆڕا بۆ مەکتەبی ڕێکخسـتنی پارێزگا.

● مەکتەبی ڕێکخستنی پارێزگای هەولێر:

بەرپرسـە لە تێکـــڕای کاروبارەکانی پارتایەتی لە سنووری پارێزگای هەولێر، پێشـتر ناوی ئەنجوومەنی ســەرکردایەتی هەولێری پـــــارتی دیموکراتی کوردســتان بووە. ئەم لقانەی خوارەوە لە خۆ دەگرێت:

ا- لقی٢ی هەولێر:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پارتی و چالاکییەکانی لە هەولێر دەکات و کۆمەڵێک بڵاوکراوەی هەبووە وەک:

١- ســەفین: گۆڤارێکی ســیاســی و ڕۆشــنبیری بوو، مانگی دوو ژمارەی لێ دەرچووە، ڕاگەیاندنی لقی ٢ی پارتی دیموکراتی کوردســتان هەواڵ و چالاکی پێشــمەرگەی تێدا بڵاوکردۆتەوە. لەســەر زنجیرەی ژمارەکانی ســاڵانی ســەردەمی شــۆڕشــی ئەیلوول بڵاوکراوەتەوە، دواتر لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەســتی شــۆڕش بە زمانی کوردی دەرچووە. ژمارە ١ی لە مانگی تشــرینی دووەمی ١٩٦٧ بە سەرپەرشتی محەمەد مەلا قادر، لە ساڵی ١٩٦٨ مەجید ئەتروشی سەرنووسەر بووە، ژمارە ٣ی ساڵی ٢ی شوباتی ١٩٦٨، ژمـــارە ٩ی ساڵی ٢ی ئابی ١٩٦٨ دەرچووە. لەسەرەتادا بە ٨ لاپەڕە دەرچووە، ســمکۆ بارزانی تێیدا کاریدەکرد، دواتر بوو بە ١٢ لاپەڕە و ٦٠٠ دانەی لێ چاپ دەکرا. ژمارەکانی خولی یەکەم تا ڕێککەوتننامەی ١١ی ئاداری ١٩٧٠ بەردەوام بووە، دواتر

وەستاوە. پاش هەڵگیرساندنی شۆڕشی گوڵان دووبارە خولێکی نوێ دەرچووەوە. ژمارە ٣٠ی لە ساڵی ١٩٨٠ و ژمارە ٣١ی لە مانگی ئەیلوولی ١٩٨٠، ژمارە ٣٢ی ساڵی ١٨ی لە کانوونی دووەمی ١٩٨٦، ژمارە ٣٣ی ساڵی ١٩ی شوباتی ١٩٨٦، ژمارە ٤٣-٤٤ی کانوونی دووەم و شـــوباتی ١٩٨٧، ژمارە ٥٤ی حوزەیرانی ١٩٨٨، ژمارە ٥٦ی تەمووزی ١٩٨٩، ژمارە ٥٧ی ئەیلوول و تشرینی یەکەمی ١٩٨٩، ژمارە ٥٨ی حوزەیرانی ٢٠٠٥، ژمارە ٥٩-٦٠ی تەمووز و ئـابی ٢٠٠٥، ژمـارە ٦٠ی شـــوبـاتی ٢٠١٥ (لە دەســـتپێکی دووبـارە بڵاوکردنەوەی ئەم گۆڤارە زنجیرە ژمـارە ٦٠ی وەرگرتووە، ژمارە ٦٣ی ئابی ٢٠١٦ و ژمارە ٦٤ی ٢٦ی ئایاری ٢٠١٧ دەرچووینە. خاوەن ئیمتیازی ژمـــــارە ٥٨ پشـتیوان سـادق و سـەرنووسـەری ئیسـماعیل عەباس کاکەشـین و خاوەن ئیمتیازی ژمارە ٦٠ تا ٦٤ لقی ٢ی سەفین و سەرنووسەری ئـاری فاروق نانەکەلی بوون[١].

٢- **سـەفین:** پاشـکۆی گۆڤاری سـەفین لقی ٢ی پارتی دیموکراتی کوردسـتان- عێراق بوو. ژمـارە ١ی لە ئابی ١٩٧٨ بە شەش لاپەڕەی قەبارە فوڵسکاب دەرچووە[٢].

٣- **الانصات (لقی٢):** بـــڵاوکراوەی ڕۆژانەی لقی ٢ی پارتی دیموکراتی کوردسـتان بووە، دەســتنووس بووە. ژمارە ١ی لە ١٧ی کانوونی یەکەمی ١٩٩١ بڵاوکراوەتەوە. لە ژمارە ١ نووسراوە (بڵاوکراوەی ڕۆژانەی لقی ٢ی پارتی دیموکراتی کوردســـتان لەلایەن بەشـــی ڕاگەیاندن و ڕێکخراوە پیشـەیی و جەمـــاوەرییەکانی لقەوە دەرچووە)، بەڵام لە ژمارە ٤ی ٢١ی کـانوونی یەکەمی ١٩٩١ نووسراوە (بڵاوکراوەی ڕۆژانەی لقی ٢ی پـارتی دیموکراتی کوردستان لەلایەن بەشی ڕاگەیاندنی لق دەرچووە). بە زمـانەکانی کوردی و عەرەبی و فارسی دەرچووە. ژمارە ٦٦ بێ ڕێکەوت بووە و ژمارە ٦٧ دوو جار دەرچووە، یەکێکیان لە ٣٠ی ئایاری ١٩٩٢ و ئەوی دیکە لە ٣١ی ئایاری ١٩٩٢ و ژمــارە ٦٨ لە ١ی حوزەیرانی ١٩٩٢ دەرچووە. ژمـارە ٧٢ لە ٥ی حوزەیرانی ١٩٩٢ دەرچووە و لە ٦ی حوزەیرانی ١٩٩٢ ژمارەی لەسەر نییە و ژمـــارە ٧٤ لە ٧ی حوزەیرانی ١٩٩٢ دەرچووە. ژمارە ٧٥ لە ٨ی حوزەیرانی ١٩٩٢ دەرچووە و لە ٩ی حوزەیرانی ١٩٩٢ بە دواوە تـا ٤ی تشـرینی یەکەمی ١٩٩٥ کە لەبەر دەستمانن هەمووی بێ ژمارە دەرچووە[٣].

(١) ئەرشـیفی دەســتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردســتان؛ محەمەد مەلا قادر، ســەرچاوەی پێشـــوو، ل ل ٤٩، ٧٤- ٧٦؛ ئیســماعیل تەنیا، ڕابەری ڕۆژنامەگەریی... ســەرچاوەی پێشــوو، ل ٨٥؛ وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣٧- ٣٨، ٩٠.

(٢) ئیسماعیل تەنیا، ڕابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٥.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

٤- دێـــرین: گۆڤاری مەکتەبی ڕاگەیاندنی لقی ٢ی پارتی دیموکراتی کوردستان بوو. ژمارە ١ی لە ٤ی حوزەیرانی ٢٠٠٥ بە زمـانی کوردی دەرچووە و لە چـاپخـانەی وەزارەتی پەروەردەی هەولێر چاپکراوە، خاوەن ئیمتیازی پشـــتیوان ســـادق و ســـەرنووســـەری ئیسماعیل عەباس کاکەشین بووە[١].

٥- ئێـــزگێ لقا ٢: ل ٢٣ی کانوونی یەکەمی ١٩٩٦ ل شارێ هەولێر پەخشا خۆ ڕاگەهاند. سالار عوسمان ڕێڤەبەرێ وێ بوو. کارمەندێت وێ عەبدولستار عاسم، شەیدا شێخانی، عەبدولخالق محەمەد، نەوال عەبدولخالق، ڕەعد خەتاب، هەلاو عەبدولخالق. ل هاڤینا ٢٠٠٠ هاتیە ڕاوەستاندن[٢].

ب- لقی ١٠ی سۆران:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پارتی و چالاکییەکانی لە ئیدارەی ســـەربەخۆی ســـۆران دەکات و کۆمەڵێک بڵاوکراوەی هەبووە وەک:

١- زۆزک: گۆڤاری لقی ١٠ی پـــــارتی دیموکراتی کوردســـتان بووە. ژمارە ١ی لە کانوونی دووەمی ١٩٩٩ و ژمـارە ٢ی لە شـــوبـاتی ١٩٩٩ بە زمـانی کوردی دەرچووە. خـاوەن ئیمتیازی عومەر عوسمان و سەرنووسەری ئازا سرێشمەیی بوونە[٣].

پ- لقی ١٦ی دەوروبەری هەولێر:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پـــــارتی و چالاکییەکانی لە دەوروبەری هەولێر دەکات و کۆمەڵێک بڵاوکراوەی هەبووە وەک:

١-دەشت: گۆڤاری لقی ١٦ی دەوروبەری هەولێری پـارتی دیموکراتی کوردستان بە زمانی کوردی بووە. ژمارە سفری لە کانوونی دووەمی ٢٠٠٧ و ژمـارە ٣٧، ٣٨ی ١٠ی تشـرینی دووەمی ٢٠١٠ دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی کاکەمین نەجار بووە، سەرنووسـەری لە سفر تا ١٥ ڕەفعەت سـەعید و لە ژمارە ١٦ تا ٣١ میقداد شـاسـوار و لە ٣٢ تا ٣٧، ٣٨ خالید دەربەندی بوونە. ژمارە سفر لە چاپخانەی کاروان لە هەولێر، ژمارە ٢ تا ٧ لە چاپخانەی منارە لە هەولێر، ژمـارە ٨، ٩، ١٣ تا ١٥، ١٧، ٢٠، ٢٢، ٢٣ لە چاپخانەی هیڤی لە هەولێر

(١) هەمان سەرچاوە.

(٢) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٧.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

چاپکراون[1].

ت- لقی ٢٣ی مەخمور:

ئەم لـــــقە هیچ بڵاوکراوەیەک و ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنێکیان نەبووە، هیچمان بەدەســـت نەکەوت.

ج- لقی ٢٤ی شەقڵاوە:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پـــارتی و چالاکییەکانی لە شەقڵاوە دەکات و کۆمەڵێک بڵاوکراوەی هەبووە وەک:

١-هەورێ: گۆڤاری لێژنە ناوچەی شـــەقڵاوەی پارتی دیموکراتی کوردســـتانە، بە زمانی کوردی بووە. ژمارە ١ی لە ساڵی ٢٠٠٥، ژمارە ٣ لە ئاداری ٢٠٠٦ و ژمارە ٤ ساڵی لەسەر نییە. ژمارە ٢ و ٣ لە چـــاپخانەی ڕۆشنبیری لە هەولێر و ژمارە ٤ لە چاپخانەی منارە لە هەولێر چاپکراوە. خاوەن ئیمتیازی بڵند ئیسـماعیل جەرجیس و سـەرنووسـەری سامان حەمەدەمین عەلی بووە[2].

چ- لقی ٢٦ی گوڵان:

هیچ بڵاوکراوەیەک و ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنێکی ئەم لقەمان بەدەست نەکەوت.

• مەکتەبی ڕێکخستنی پارێزگای دهۆک:

بەرپرســە لە تێکڕای کاروبارەکانی پارتایەتی لە ســنووری پارێزگای دهۆک، پێشـــتر ناوی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی دهۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە. ئەم لقانەی خوارەوە لە خۆ دەگرێت:

ا- لقی ١ی دهۆک:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پارتی و چالاکییەکانی دەکات لە موسڵ دواتر دهۆک نەینەوا ئێستاش دهۆک، کۆمەڵێک بڵاوکراوەی هەبووە وەک:

١- دەنـــگێ کوردستان(صوت کوردستان): گۆڤارەکا سیاسی خولی وەرزی بوو، ژ لایێ لقا ١ یا پارتا دیموکراتا کوردســـتانێ ل بەهدینان ب هەردوو زمـــــانێت کوردی و عەرەبی

(١) هەمان سەرچاوە.

(٢) هەمان سەرچاوە.

دەردکەفت، وتارێت سیاسی و کاروبارێن شۆڕشێ بڵاڤدکرد. ب ئامێرێ چاپێ ژ لایێ مەلا سەعید سمو تەڵوەیی دهاتە چاپکرن. ب ئامێرێ ڕۆنیۆ دهاتە ڕاکێشان. هژمارا ١ێ ل زڤستانا ساڵا ١٩٦٧ ل بارەگایێ لقا ١ ل گوندێ گەلناسکێ ل دەڤەرا دوسکیا و هژمارا ١٤ێ و دیماهیکێ ل بوهارا ساڵا ١٩٦٩ دەرکەفتیە. نڤیسەر محەمەد عەلی یونس توڤی بامەڕنی، مەلا حەمدی عەبدولمەجید ئەلسەلەفی، عەبدولکەریم فەندی، نەعمان عیسا بارزانی (ل وی دەمی بەرپرسێ لقا ئێک بوو)، مەلا ساڵح سلێڤانی، مەلا عەلی بەروشکی، مافپەروەر یوسف مەتی موسڵاوی یان مەلا خدر (کادرەکێ حزبا شیوعیا عێراقێ بوو) بوون[1].

٢- **پێش کەفتن/ پێشکەتن (التقدم):** بڵاڤۆکەکا ڕوشەنبیری و سیاسی بوو، ژ لایێ پشکا ڕەوشەنبیری ل لقا ١ یا پارتی دیموکراتی کوردستان هەر ١٥ ڕۆژا جارەکێ ب زمانێ عەرەبی دەرچووە. ئەڤ بڵاڤۆکە یا تایبەت بوو ب ئەندام و لایەنگرێت پارتی دیموکراتی کوردستان ل سنوورێ هەردوو پارێزگەهێت موسڵ و دهۆک. گوتارێت ڤێ بڵاڤۆکێ ب ئامێرێ چاپێ دهاتە چاپکرن و ب ئامێرێ رونیو دهاتە ڕاکێشان. هژمارا ١ێ ل ١٥ێ کانوونا دوویێ یا ١٩٧١ و هژمارا ١٧ ل ١٥ێ چریا ئێکێ یا ١٩٧١ دەرکەفتییە. هەر ژمارەکێ ٣٠٠ دانە لێ دهاتنە بڵاڤکرن[2].

٣- **گازیا قوتابیان و لاوان:** بڵاوکراوەیەکی مانگانەی قوتابیان و لاوان بووە، لقی یەکی پارتی لەساڵانی هەشتاکان دەریدەکرد، چارەسەری کێشەکانی لاوان و قوتابیانی دەکرد، بە زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە[3].

٤- **اخبار مەتین:** بڵاڤۆکەکا دەنگوباسی بوو، بەشێ ڕاگەهاندنا لقا ١ یا پارتیا دیموکراتا کوردستانێ لە ناوچێت ئازادکری یێت بن دەستێ شۆڕشێ ب زمانێ عەرەبی دەردئێخست. بابەتێت کو بڵاڤدکرن دەنگوباسێت شۆڕش و هۆزان و داستان و قەهرەمانەتیا شۆڕشا گوڵان بووینە و گۆشەکا تایبەت ب شەهیدان هەبوویە، ڕووداوێت

(١) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٧؛ وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٨.

(٢) وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٩؛ موسەدەق توڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٢.

(٣) لە بڵاوکراوەکانی راگەیاندنی پارتیمان، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٤٩، (کانونی دووەمی ١٩٨٤)، ل ٦.

ڕۆژانە ییت ناڤ سەنگەریت پێشمەرگە و قەهرەمانەتیا وان تێدا بـلاڤدکرن. هژمارا ١ێ ل ٢٠ێ نیسـانا ١٩٨٨ ب ٣ بەرپەڕان، هژمارا ٢ێ ل ٢٩ێ نیسـانا ١٩٨٨ ب ٥ بەرپەڕان، هژمارا ٣ێ کو هژمارەکا تایبەت بوویە ل ١٤ێ ئایـارا ١٩٨٨ ب ٤ بەرپەڕان، هژمارا ٤ێ ل ١٥ێ ئایارا ١٩٨٨ ب ٤ بەرپەڕان و دوماهیک هژمـارا بەردەست ژمارە ٥ یا ٣١ێ ئایارا ١٩٨٨ ب ٧ بەرپەڕان دەرکەفتیە. هەرچـەندە ئـسـیماعیل تەنیا نووسـیویەتی ((دوا ژمارەی ژمارە ٥ لە ١٥ی ئایـاری ١٩٨٨ دەرچووە))، بەڵام بەپێی ئەو ژمارانەی بەرچاومان کەوتوون لە دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیا (ژمـارە ٥ لە ٣١ی ئایار دەرچووە نەک ١٥ی ئایار)[1].

٥-بوتـان: ڕۆژنامەیا لقا ئێک یا پارتی دیموکراتی کوردستانێ لقا دهۆک- نەینەوا بوو، ب زمانێ کوردی دهاتە بلاڤکرن. هژمارا سـفرێ ل ٢٥ێ خزیرانا ١٩٩١، هژمارا ١٣ و داوییێ ل سالا ١٩٩٢ هاتینە بلاڤکرن. هژمـارا ٦ بەرەف ژوور پاشبەندەکا عەرەبی دگەلدا بوو، ڕۆژنامە ل دهۆکێ دهاتە بەرهەڤکرن و ل هەڤلێـرێ دهاتە چاپکرن. دەستەکا نڤیسەرا سـەعید دێرەشـی، کەریم بیانی، موحسـن قۆچان، نەجیب بـالایی و بەهجەت هرۆری بوون[2].

٦- خالخالۆک: گۆڤارەکا تایبەت بوو ب زارۆکان کو پاشبەندێ ڕۆژناما بوتان بوو. ل هاڤینا سالا ١٩٩٢ تنێ هژمارەک ژێ دەرکەفتیە. هەمـان ستافێ ڕۆژنامەیا بوتان سەرپەرشتیا ڤێ گۆڤارێ دکر[3].

٧- ئـەڤرۆ/ الانصات- AL INSAT (دهۆک): بلاڤوکەکا ڕۆژانە یا تایبەت ب دەنگ و باسا بوو. ب هەرسـێ زمانێت کوردی، عەرەبی، فارسـی ژ ئالیێ نڤیسـینگەها ڕەوشـەنبیری و ڕاگەهاندنا لقا ١ یا پارتی دیموکراتی کوردستان ل بازارێ دهۆک دەرچووە. ل سالا ١٩٩١ تا شواتا سالا ٢٠٠٠ نـاڤێ وێ (الانصات-AL INSAT) بوو کە زیاتر لە ٢٥٠٠ ژمارەی لێ دەرکەفتیە و پاشدا ناڤێ وێ هاتە گهۆڕین بۆ (ئەڤرۆ) کو هەتـا سالا ٢٠٠٣ بەردەوام بوویە. شـێوازێ بەرهەڤکرنا وێ چەند گەنجان گوهداریا ئێزگەهێن ناڤخۆیی و جیهانی دکرن و ئەو نوچە و شرۆڤەیێن پەیوەندی ب کوردستانێ ڤە هەین تومـار دکرن و پاشتر

(١) ئەرشـیفی مەکتەبی سـیاسـی پارتی دیموکراتی کوردسـتان؛ ئیسـماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٠٥.
(٢) موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا.... سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٩.
(٣) هەمان سەرچاوە، ل ٨٢.

ل سەر کاغەزێ تایپ دکرن و پشتی دیزاینێ ب شێوێ بڵاڤۆکەکێ کۆپی دکرن و بڵاڤدکرن. ل دەستپێکێ ئەڤ بڵاڤۆکە بۆ چەند مەهەکا ب سەرپەرشتیا سەگڤان عەبدولحەکیم دەرچووە. پاشی ل هاڤینا ساڵا ١٩٩٢ و تا دوماهیێ ب سەرپەرشتیا بەکر کوڤلی دەرچوو. ژ ستافێ بڵاڤۆکێ ئازاد سبغەتوڵا باوانی، ڕەبیع مەحمود، عومەر محەمەد عامر، عەبدولکەریم ئاکرەیی، چیا ئەحمەد شانە هروری، سەلام زاویتەیی، عومەر محەمەدتاهیر مایی، جخسی مستەفا، سەلاحەدین ئامێدی، فاروق ئەمین ئامێدی، ئەحمەد بادی، دیار بەکر کوڤلی...هتد[١].

سەبارەت دەرکەفتنا ژمارێت وێ بیروڕاییێت جیاواز هەنە؛ موسەدەق تۆڤی نڤێسیە ((هژمارا ١ێ ل ئیلونا ١٩٩١ هاتیە بڵاڤکرن ب ناڤێ ئەنسات، ژ هژمارا ٣٠٤٤ ڤە ب ناڤێ ئەڤرۆ هاتیە ناڤکرن و داوی هژمار ٣٨٣٣ بوو ل ٣٠ کانینا دوویێ یا ساڵا ٢٠٠٣ هاتیە بڵاڤکرن)) ، ئیسماعیل تەنیا نڤێسیە ((ژمارە سفری لە ٢٨ی ئەیلوولی ١٩٩١ تا شوباتی ٢٠٠٠ بەردەوام بووە، لە ژمارە ١٥٧٥ ناوی بووەتە (ئەڤرۆ) کە درێژەپێدەری (ئەنسات)ی ١ی شوباتی ١٩٩٦-٥)) و جەمال خەزنەدار نووسیویەتی ((لە ژمارە ٢٨٠٤ی ٢٥ی ئەیلوولی ١٩٩٩ ناوی بووەتە ئەڤرۆ))[٢].

٨- **سەرەدان:** بڵاڤۆکەکا تایبەتی بوو، ڕاگەهاندنا لقا ١ یا پارتی دیموکراتی کوردستان ب زمانێ کوردی کرمانجی ژووروو- ئارامی، ل دور سەردانا بارزانی بۆ دهۆکێ ل ٢ێ کانینا مەزنا ١٩٩١ ب ١٤ بەرپەڕان دەرئێخستیە. لێ دەربارەی ڕێکەفتا دەرکەفتنا وێ وەسفی ڕدێنی ڕایەکا جیاواز نڤێسییە ((ب تنێ ئێک ژمارە ل ٢ێ کانینا مەزنا ١٩٩٣ دەرکەفتییە))[٣].

٩- **ڕاستە ڕێ:** بڵاڤۆکا ئێکەتی زانایێن ئایینی یێن ئیسلامی سەر ب لقا ١ یا پارتی دیموکراتی کوردستانێ ڤەیە. هژمارا ١ێ ل ئادارا ساڵا ١٩٩٢ ل دهۆکێ دەرکەفتیە[٤].

(١) وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٦؛ موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا.... سەرچاوەی پێشوو، ل ٧٤؛ ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٦٢- ٢٦٣؛ جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی یەکەم (الف)، ل ل ٢١٥- ٢١٦.

(٢) هەمان سەرچاوە.

(٣) عەبدوڵا موحەممەد زەنگەنە، سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٦؛ ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٧٨؛ وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠٢.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ ئیسماعیل ئیبراهیم، (دهۆک- ١٥ێ تەمووزا ٢٠٢٤).

١٠- پــــەیمان لاتینی: ڕۆژنامەک سیاسی ڕەوشەنبیری گشتی بوو، د گەل دەستپێکرنا ڕۆژناما پــەیمان ژ لایێ لقا ١ یا پارتی دیموکراتی کوردستان دەستکرن ب بەرهەڤکرنا پاشبەندا پەیمان ب تیپێن لاتینی. یا لاتینی وەک یا تیپێن عەرەبی بوو، چ ئەو هژمارێن وەک پاشبەندا پەیمان دەرکەتی یــان دەمێ خوەسەر دەرکەفتی شیا هەردوو واران هەمبێز بکەت. د گەل هژمارا ١ یا ١١ تیرمەهــــا ١٩٩٤ێ یا پەیمان دوو بەرپەڕ تەرخانکرن بۆ لاتینی، دووەمین هژماریش هەمـــان شێوە، ل هژمارا ٣ بو ١٣ بوونە ٣ بەرپەڕ، هژمارا ١٤-١٥ هەڤپشک و خوەسەر ب تیپێن لاتینی دەرکەت، هژمــارێن ١٦-١٧، ١٨، ١٩ جودا جودا ب تیپێن لاتینی دەرکەتن و دوماهیک هژمار ب تیپێن لاتینی دەرکەتی هژمارا ٢٠ بوو ب هەلکەفتا یوبیلا زێڕینا پارتــــا دیموکراتا کوردســتانێ. ئیسماعیل بادی و عیزەت فەندی سەرپەرشتییا پــەیمان لاتینی دکرن. پەیمانا لاتینی شیا هژمارەکا باش ژ نڤیسکارێن ڕۆژئاڤایێ کوردستانێ ل دور بەژنا خوە بجڤینیت[١].

١١- پــــەیمانا خانی: پاشبەندا هەفتینامەیا پەیمان بوو یا لایێ لقا ١ یا پارتی دیموکراتی کوردســتان، ب هەلکەفتا دامەزراندنا میهرەجانا خانی ل ڕوژێت ٢١ و ٢٢ و ٢٣ خزیرانا ١٩٩٥ دەردچوو[٢].

١٢- پــــەیمان (ئەدەب و هونەر): پاشــکۆیا هەفتەنامەیا پەیمان ژ لایێ لقا ١ یا پارتی دیموکراتی کوردستان دەردکەفت، کو هەفتەنامەکا ڕەوشەنبیری- سیاسی بوو ب زمـانێ کوردی ل دهۆکێ دەردچوو. دوماهیک هژمــــارا پاشــکۆیا پەیمان (ئەدەب و هونەر) ژمارە ١٢١ ل ١٩ێ شواتا ٢٠٠٣ دەرکەفتییە[٣].

١٣- دوبــــان: بــــڵاڤۆکەکا هەیڤانە بوو، ژ ئالیێ لێژنا ناوچا سێمێلێ یا پارتی دیموکراتی کوردستان دهاتە بلاڤکرن. تنێ دوو ژمــــارە لێ دەرکەفتینە یا ١ێ ل ئەیلوولا ١٩٩٦ و یا ٢ێ ل چریا ئێکێ یا ١٩٩٦[٤].

ب- لقی ٨ی زاخـۆ:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پـــارتی و چالاکییەکانی لە ئێران دەکرد لە ساڵی ١٩٧٥ تا ناوەڕاستی

(١) موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٠٢- ١٠٣.

(٢) وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا.... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠٢.

(٣) هەمان سەرچاوە، ل ٦٥.

(٤) موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ١١٤.

نەوەدەکان، دواتر لە ساڵی ۲۰۰۱ لە زاخۆ دەستی بەڕێکخستن کردووە، کۆمەڵێک بڵاوکراوەی هەبووە وەک:

١- ڕزگـاری/ ڕزگاری الخلاص/ ڕزگاری التحریر: گۆڤارێکی سیاسی و ڕۆشنبیری گشتی ناوبەناو بوو، لقی ٨ی پارتی دیموکراتی کوردستان لە ئێران بڵاویدەکردەوە. لە پەنابەرانی کوردی عێراقی لە ئێراندا دابەشکراوە و ژمارەکانی پەیتا پەیتا گەیشتوونەتە ئەوروپا و ئەمریکا و کەنەدا[1]. ژمارە ١ی لە ساڵی ١٩٨٤[2]، ژمارە ٢ی لە نیسان و مایسی ١٩٨٤ و ژمارە ٧ی لە ئاداری ١٩٨٥ دەرچووە کە تایبەت بووە بە شەشەمین ساڵیادی کۆچی دوایی ڕابەری کورد مەلا مستەفا بارزانی. دوا ژمارەی کە لەبەردەستمانە ژمارە ٢٢ی تەمووزی ١٩٨٩. ژمارە ٢ و ٤ بە ناوی (ڕزگاری الخلاص) و ژمارە ٦ و ٨ بە (ڕزگاری التحریر)، ژمارەکانی دیکە هەمووی تەنیا ڕزگاری لەسەر نووسراوە. ژمارە ٤ تا ٦بە زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە. ژمارە ٢ و ٧ تا ٢٢ بە زمانی کوردی دەرچووە[3]. لە ساڵی ١٩٨٦، تەنیا ٣ ژمارەی لێ دەرچووە[4].

٢- سپێدە: گۆڤارێکی ڕۆشنبیری و ئەدەبی بوو، لقی ٨ی پارتی دیموکراتی کوردستان- عێراق، لە شاری کەرەج/ ئێران دەرچوواندووە، بە زمانی کوردی کرمانجی خواروو- ئارامی و عەرەبی بوو. ژمارە ١ی لە هاوینی ١٩٩٢ دەرچووە[5]. ژمارە ٥ی لە ساڵی ١٩٩٤ دەرچووە. سەرنووسەری عەبدولڕەحمان پاشا بووە[6].

پ- لقی ٩ی ئاکرێ:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پارتی و چالاکییەکانی لە قەزای ئاکرێ دەکات و کۆمەڵێک بڵاوکراوەی هەبووە وەک:

١- الانصات (ئاکرێ): بڵاڤۆکەکا تایبەت بوو ب دەنگوباسان، ل ئاکری ڕۆژانە ب هەردوو زمانێت کوردی و عەرەبی ژ لایێ پشکا ڕاگەهاندنا لێژنا ناڤخۆیی یا پارتی دیموکراتی کوردستان ل ئاکرێ دەردچوو، پاشرا ژی ژ باڵ لقا ٩ یا پارتا دیموکراتا کوردستانێ ڤە

(١) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٩١.

(٢) ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٦.

(٣) ئەرشیفی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٤) چاپەمەنییەکانمان لە ساڵی ١٩٨٦، خەبات، ژمارە ٥٦٩، (کانوونی یەکەمی ١٩٨٦)، ل ٤.

(٥) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٣١٦.

(٦) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

بەردەوامی پێ هاتیە دان. هەژمـــارا ئێکێ ل ٢٥ێ کانینا ئێکێ ١٩٩١ دەرکەفتیە. ئەڤ بلاڤۆکە ب سـەرپەرشـتیا عەبدولسـەمیع ڕەجەب شـەعبان و نەوزاد محەمەد ڕەجەب بوون. تـایبەت بوویە ب دەنـگوباسان کو دهاتنە بلاڤکرن لسەر نڤیسینگەهـ و بەش و ئورگانێن لێژنا ناوچا ئاکرێ. هژمارا دوماهیێ ل نیسانا ١٩٩٤ دەرکەفتیە[١].

٢- **سیپـە:** گۆڤارەکا ڕەوشەنبیری هەیڤانە ڕەوشەنبیری- گشتی بوویە، ژ ئالیێ لقا ٩ یا پارتا دیموکراتـا کوردســـتـانێ دهـاتە ژ ٤٠ هەتـا ٤٨ بەرپەڕێن ڕەنگـاوڕەنـگ و بـابەتێن هەمەڕەنگێن ڕەوشـەنبیری دهاتنە وەشـاندن و بلاڤکرن. هژمارا ١ێ ل تیرمەها ٢٠٠٩ تا ژمارە ٧٠ی لە ئایاری ٢٠١٥ ل دەم و ژڤـانێن خو یێ دیاریکری دهاتنە بلاڤکرن کو بۆ ٦ ساڵان بەردەوام بوویە. خاوەن ئیمتیازی لە ژمـارە ٣ تا ٧ عەبدولخالق باپیری، لە ژمارە ٨ تا ٢٤ قادر قەچاخ، لە ژمارە ٣٠ تا ٧٠ سـەربەسـت عومەر حەسـەن(سـەربەسـت تروانشی) بووە. سەرنووسەری لە ژمارە ٣ تا ٧٠ شەمـــاڵ ئیسماعیل بووینە. دەستەکا نڤیسـەرا ئازاد مستەفا، شـەهاب ئـــاکرەیی، ئیدریس هەرکی، ئەلند ئاکرەیی، بورهان زێباری بوون. ل ڕادیۆیا (دەنگی کوردستان) ئـــاکرێ کار ل سەر ڤێ گۆڤارێ دهاتە کرن و ل چاپخانا خـانی ل دهۆکێ دهاتە چاپکرن[٢].

ت- لقی ١٨ی ئـامێدی:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پـــــارتی و چالاکییەکانی لە قەزای ئامێدی دەکات و کۆمەڵێک بڵاوکراوەی هەبووە وەک:

١- **الانصات (ئــــامێدی):** بــــلاڤۆکەک تایبەت بوو ب دەنگوباسان ڕۆژانە ژ ئالیێ پشکا ڕاگەهاندنێ یا پارتـــا دیموکراتا کوردستانی یا ئێکگرتی ڤە دهاتە بلاڤکرن. ئەڤ بلاڤۆکە ل سەر پشک و نـاڤەندێن ڤێ پارتیی دهاتنە بلاڤکرن، هەرچەند بلاڤۆکەکا ڕۆژانە بوویە بەلێ ل بەر چەند هۆکـــــارەکان نەکارینە بەردەوام ڕۆژانە ئامادەبکەن[٣]. ب هەردوو زمـانێت کوردی و عەرەبی بوویە و هژمـارا ١ێ ل ١٩ێ تشرینا دوویێ ١٩٩٢ دەرکەفتیە. ژێدەرێت ڤێ بلاڤۆکێ ڕادیۆیا لەندەن، دەنـــــگێ گەلێ کوردســـتان، دەنگێ ئەمریکا،

(١) زێرەڤان تەمو، دیرۆکا ڕۆژنامەڤانیێ ل ئاکرێ ١٩٥٠- ٢٠٢٠، چاپا ئێکێ، (چاپخانەی جنگل- تەهران- ٢٠٢٠)، ل ٣٠- ٣١.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٦٤- ١٦٥؛ زێرەڤان تەمو، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٧٨- ٧٩، ٨٤.

(٣) موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٤.

دەنگێ ئوپۆزسیۆنا عێراقێ، مۆنتۆ کارلۆ، ڕادیۆیا کوێتی، ڕادیۆیا (شرق الاوسط)، ڕادیۆیا دیمەشەق و ڕادیۆیا دەنگێ ئەڵمانیا بوون. ئەڤ دەنگوباسە ژ لایێ بەرهەڤکارێ ئەنساتێ محەمەد عەبدوڵا ئامێدی دهاتە بەرهەڤکرن و تومارکرن و پاشان دهاتنە لێک ڤاقارتن و پشترا ژ لایێ خانما زکرا ئەحمەد سەعدوڵا ئامێدی دهاتنە کۆپی کرن[1]. دەربارەی دوماهیک هژمارا وێ موسەدەق تۆڤی نڤیسیە ((هژمارا ٣٥ دوماهیک هژمار ل ٢٩ێ کانینا دووێ ١٩٩٣ دەرکەتییە))[2] و سەردار هێتوتی نڤیسیە ((هژمارە ٣٥ کو داوی هژمارە ل ٢٦ێ کانینا دووێ ١٩٩٣ دەرکەفتیە))[3].

٢- **سیلاڤ:** گۆڤارا لێژنا ناوچا ئامێدیێ سەر ب لقا ١٨ یا ئامێدیێ یا پارتی دیموکراتی کوردستانێ ڤەیە، ژمارە ١ ل شوباتا ٢٠٠٦ ل ئامێدیێ دەرکەفتییە و تا نها بەردەوامە[4].

٣- **دەنگی قوتابی(خویندکار) و لاوان- سەرسنگێ/ دەنگێ جەماوەری/ دەنگێ کوردستانێ- ئامێدیێ:** ڕادیۆیا (دەنگێ کوردستانێ- ئامێدیێ) لقا ١ یا پارتی دیموکراتی کوردستان ئێکەم ئێزگێ (FM)ێ کوردی پشتی سەرهەلدانێ ل باژێرێ سەرسنگێ ب ناڤێ ئێزگێ (دەنگێ خویندکار و لاوان) دەست دەتە پەخشێ خۆ، کو ڕادیۆیەکا ڕەوشەنبیری گشتی بوو، سەر ب پارتی دیموکراتی کوردستانێ ڤە، ئەڤە ئێکەمین ڕادیۆیا پارتی دیموکراتی کوردستان بوو ل دەڤەرا بەهدینان پشتی سەرهلدانێ هاتیە دانان. ژێدەرێن ڕادیۆیێ یێن ناڤخۆیی ڕادیۆیا ناڤەندیا پارتی دیموکراتی کوردستان و ڕۆژنامە و بلاڤۆکێن پارتی و حزبێن دیتر بوون و ژێدەرێن دەرڤە ڕادیۆیا دەنگێ ئەمریکا و ڕادیۆیا لەندەن و ڕادیۆیا مۆنتیکارلۆ بوون.

سەبارەت دەستکاربوونا وێ وەسفی ڕدێنی نڤیسیە ((ل ١٥ێ چریا ئێکێ ١٩٩١ ئەڤ ڕادیۆیە دەست دەتە کاری))، سەردار هێتوتی نڤیسیە ((ل ڕێکەفتی ١٧ێ چریا ئێکێ ١٩٩١ ئەڤ ڕادیۆیە دەست دەتە کاری))[5].

---

(١) سەردار هێتوتی، ڕاگەهاندن و ڕۆژنامەڤانیا دەڤەرا ئامێدیێ ١٩٩١- ٢٠١٣، چاپا ئێکێ، (چاپخانا خانی- دهۆک- ٢٠١٣)، ل ٤٠.

(٢) موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٤.

(٣) سەردار هێتوتی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٤٠- ٤١.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ ئیسماعیل ئیبراهیم، (دهۆک- ١٥ێ تەمووزا ٢٠٢٤).

(٥) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٠؛ سەردار هێتوتی، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠.

ب ڕەنجا فەرهـــــاد مەلا حەمدی هاتبوو دانان و دروسـتکرن و پەخشـا خۆ ڕاگەهاند. هەموو بەرنامە ژی ب ڕەنگەکێ ئێکسـەر بوون، ناڤەندا ئێزگەی ل تاخێ سـەرهەلدان بوو ل باژێرێ سـەرسـنکێ و ب تنێ ڤێ ناڤەندا هەنێ ٣ ژوور هەبوون و ئێک سـتۆدیۆ بوو. ئەو ئامێرێ کو پەخشا بەرناما پێ دهـــاتە کرن ژ جۆرێ (ئەم پی فایەر) بوو، ژبەر نەبوونا هاروکاریا پێشـوەخت و دەسـتپێکێ ب ڕێکا ئامێرێن داگرتنێ بێت خەمخورێن ڤێ ئێزگەی کار برێڤە دچوو و هەموو کاسـێت ژی هەر بێت هەڤالێن ئێزگەی بوون. دەستپێکێ ل ژێر ڤی ناڤونیشانێ دەستپێکر (ڤێرە دەنـــگێ خویندکار و لاوانە، سەر ب لێژنا ناوچا سەرسنکێ یـا ئێکەتیا قوتابی و لاوێن دیموکراتا کوردستانێ)، پاشان ل هاڤینا ١٩٩٣ ڕادیۆ هاتە گرێدان ب نڤیسـینگەها پیشـەیی یـــا لقا ئێک یا پارتی دیموکراتی کوردستان، پاشان لێژنا ناوچا ئـامێدیێ و ناڤێ وێ دبیتە (ڕادیۆیا دەنگێ جەماوەری- ل دەڤەرا ئـــامێدیێ) و ل سەر هەمان پێلا ئێزگێ (خوێندکار و لاوان) وەشانا خۆە دکر و ناڤەندا وێ ژی هەر ل سەرسنکێ بوو، ل ٢٦ێ ئایارا ١٩٩٥ تێتە ڤەگوهاستن بۆ ئامێدیێ و ناڤێ وێ دهێتە گۆرین بۆ (ڕادیۆیـا دەنگێ کوردستانێ- ئامێدی).

ئێکەمجار ل دەمژمێر ٦ ئێڤاری هەتـــا ١٠ شەڤێ پەخش دکر، پاشی هاتیە ڤەگوهاستن بۆ ئامێدیی ل دەمژمێر ٧ سپێدێ هەتـا ٥ ئێڤاری پەخش دکر. دەستپێکێ زمانێ کوردی و سریانی و عەرەبی بوو، دەما چوویە ئامێدیێ بەس کوردی و سریانی بوو. ل سەرسنکێ پەخش کێم بوو بەس نزیکی بـــارەگەهێ وێ بوو پاشان بۆ سـەرسنک و سیارەتیکا و بامەڕنێ و ئامێدیێ بوو. لێ دەما چیتە ئـــــامێدیێ پەخش دگەهیتە هەمی دەڤەرێ. ئێکەم بێژەرێ وێ یێ کچ زوزان ڕەسول بوو.

هەروەسـا دگەل دامەزراندنا ڕادیۆیێ نزار ئیحسـان ب کوردی و سـەلمان ئیسـحاق کو مەسیحی بوو، شیان ب هەرسێ زمانێن کوردی و سریـــانی و عەرەبی بەرناما د ئێک دەمدا پێشـکەش بکەن. ئەڤ ڕادیۆیێ بۆ ماوێ ١٠ سـالا خزمەت کریە، ل ئادارا ١٩٩٢ جەنابێ سـەرۆک بارزانی سـەرەدانا ڤێ ڕادیۆیێ کریە. ل هاڤینا ٢٠٠٠ ب بڕیارەکا پارتی دیموکراتی کوردستان ڕادیۆ ئێکجاری تێتە دائێخستن و ئەرشیفا وێش دهێتە ڤەگوهاستن بۆ ڕادیۆیا (دەنگێ کوردسـتان) ل دهۆکێ. ل چریا ئێکێ ١٩٩١ تـــا نیڤا مەها خزیرانا ١٩٩٧، شەعبان سلێمان وەک ڕێڤەبەر و سەرپەرشتێ گشتی یێ ڕادیۆیێ بوو.

ڕێڤەبەرێن جێبەجێکـار ب ڤی ئاوایی بوون، نەزیف محەمەد عەلی ئێکەم ڕێڤەبەرێ جێبەجێکارێ ڕادیۆیێ بوو بۆ ماوێ سێ مەهـــان پاشان نەوزاد زاهیر بۆ ماوێ سالەکێ بوو، پشـتی وی هشـیار ئەحمەد ل سـالا ١٩٩٤ تا ١٩٩٥ بوو ل وی دەمی ناڤێ ڕادیۆیێ

ژی هاتە گهورین بۆ (دەنگێ جەماوەری) ل ئـامێدیێ، دەما کو ڕادیۆ دهێتە ڤەگوهاستن بۆ ئامێدیێ، شەعبان سلێمان هەموو کارێن ڕادیۆیێ دکەت تـاکو خزیرانا ١٩٩٧ و پشتی وی دلشـاد سـالح دبیتە ڕێڤەبەر و ل هاڤینا ١٩٩٩ێ هەتـــا هاڤینا ٢٠٠٠ کو ڕادیۆ ب ئێکجاری ڕاتوەستیت، یوسف تۆفیق دبیتە ڕێڤەبەرێ ڕادیۆی[1].

کارمەنـــدێن وێ؛ ئەکرەم ئیبراهیم بەرواری، هوشیار ئەحمەد، ئیبراهیم ئیدریس، زۆزان ڕەســـوڵ، نەوزاد زاهیر وەک بێژەر و نڤیســـکار بووینە، ئەکرەم بەرواری وەک بێژەر، ئیبراهیم ئیـدریس، بەهزاد محەمەد ســەلیم نێروەیی وەک بێژەر و ئـامـادەکـارێـت بەرنامان، ئـــازاد سامی ئامێدی وەک بێژەرێ کوردی و لەیلا مەجید ساوا وەک بێژەرا عەرەبی[2].

٤- **دەنگێ کوردستان/ ئـــامێدی (لقا ١٨):** ڕادیۆیەکا ڕەوشەنبیری گشتی بوو، سەر ب لقا ١٨ یا پارتا دیموکراتـــا کوردسـتانێ ڤە بوو. ل ڕێکەفتی ٢٦ی ئایـــاری ٢٠٠٦ دەسـت پەخشـێ خۆ یی ئاسایی کریە، کو پێشـتر ل نەوروزا هەمان سـاڵ وەک تێسـت دەسـت پەخشـــا خۆ کربوو. زمانێ ســـەرەکی کوردی بوو و پرۆگرام ب زمانێ سریانیش دهاتنە پێشکێش کرن. ل سەر پێلا (FM) ب فریکانسێت ئێکەمجار ل پێـــلا ٨٨ مێگاهێرتز بوو پاشـان (٨٩،٧ و ٩٦،٩) ل سـەرانسـەری ئـــامێدیێ و پشـکەکا دەڤەرا زاخۆ و شـنگال و سـێمێل و دهۆک و میسـڵ و شـێخان و ئـــاکرێ و هەولێر و هەریر و مێرگەسـورێ، ل دەمژمێر ٨ێ ســـپێدێ هەتا ٨ێ ئێڤاری دهاتە پەخشـــکرن. ل ئیلونا ٢٠٠٧ دەمێن پەخشـێ دبیتە ٨ێ سپێدێ هەتا ٩ێ شەڤێ. دلشاد بەرچی ڕێڤەبەرێ وێ بوو و ژ لایێ نڤیسینگەها ڕاگەهاندن و ڕەوشەنبیریا لقا ١٨ ڤە دهاتە سەرپەرشتیکرن. نـاڤەندا وێ ل تاخێ مەیدانێ بوو ل ئامێدیێ. دوو ستۆدیۆ هەبوون. ڕۆژانە ١٠ بلاڤۆکێت دەنگوباسان هەبوون. هەرچەنـدە ئەڤ ڕادیۆیە خۆ ب درێژەپێـدەرا ڕادیۆیـا (دەنگێ خوینـدکار و لاوان) و ڕادیۆیا (دەنگێ کوردسـتان) ل ئامێدیێ ل سـالا ١٩٩٥ ددانێت، لێ ل ڕێکەفتی ٢٣ی خزیرانا ٢٠١٠ ب ناڤەکێ دی و ل ئاڤاهیەکێ دی دەست دەتە خەباتێ و ناڤێ وێ دبیتە ڕادیۆیا (سیلاڤ)[3].

٥- **سیلاڤ:** ڕادیۆ لە ١٧ی تشـــرینی یەکەمی ١٩٩١ لە ئامێدی لەلایەن ناوەندی سیلاڤی

(١) سەردار هێتوتی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٠- ١٧.

(٢) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٦٠- ٦١.

(٣) سەردار هێتوتی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٤- ٢٥، ٢٧- ٢٨.

ڕەوشـەنبیری و ڕاگەیاندنی ئامێدی دامەزراوە[1]. لێ سـەردار هێتوتی نڤێسـیە ((ڕادیۆیا (سیلاڤ) پێشـتر ب ناڤێ (دەنگێ کوردسـتان) سـەر ب لقا ١٨ ڤە بوو لێ پشـتی گوهرینا ناڤی بوویە ڕادیۆیەکا سەربخۆ سەر ب حزبێ ڤە نەما))[2].

٦- **١١٠ (دێرەلوک):** ئەڤ ڕادیۆ ژ لایێ پارتی دیموکراتی کوردســتانێ ڤە ئێکەم ڕادیۆ ل دێرەلوکێ ل سـەر پێلا (FM) دکەڤیتە کاری. ل ٥ێ ئیلونا ٢٠١٣ ل گوندێ هاریکێ سـەر ب دێرەلوک ب ڕەنجا بەهزاد یاسـین و ب ڕێڤەبەریا دلشـاد بەرچی دەسـت ب کاری دکەت. یا گرێدایی ب نڤیســینگەها ڕاگەهاندن و ڕەوشــەنبیری یـــا لقا ١٨ یا پارتا دیموکراتا کوردستانێ بۆ مەرەما پروپاگەندی و هەوا هەلبژارتنێت پەرلەمانا کوردستانێ یێت ســالا ٢٠١٣ هاتبوو دانان. بەرنامێت وێ ٢٤ دەمژمێری بوون، هیچ ســتۆدیۆیەک نەبووینە ناڤا ستۆدیۆیێت ڕادیۆیا سـیلاڤ بەرنــامێت خۆ بەرهەڤ دکرن. کو هەمی بەرنامێت وێ ستران و دروشـم و دیدار دگەل بەربژێران بوون ل سـەر لیستا ١١٠ یـــا پارتی دیموکراتی کوردســتان. ب ئالاڤەکێ (ئار ڤی ئار ٣٠٠ وات) و ل ســەر فریکانسا ٩٩.٥ پەخشــا خۆ دکر، دەنگێ وێ دگەهشــتە ســیارەتیکا و ســەڤرە، ل دەمژمێر ٧ سپێدەهیا ٢٠ێ ئیلونا ٢٠١٣ ئەڤ ڕادیۆیە ژ پەخشێ رادوەستیت[3].

٧- **دەڤەرا ئــــامێدیێ/ لقا ١٨ یا پارتا دیموکراتا کوردسـتانێ:** ماڵپەرەکێ گشـتییە، ئێکەم ماڵپەرێ ئەلیکترۆنی کو ل دەڤەرا ئــــامێدیێ دەسـت ب بلاڤکرنا بابەتان کری ماڵپەرێ www.amedye.com بوو. ل نیڤا دوویێ سـالا ٢٠٠٦ دەسـت ب دروسـتکرنا ماڵپەری هاتیە کرن و ل چریا ئێکێ ٢٠٠٦ کەفتیە خزمەتا خوینەران، ب زمانێ کوردی و چەند پشـکەکێن کێم بوون. خودانێ ئیمتیازا ماڵپەڕی محەمەد محسـن بوو و ل ژێر چاڤدێریا نڤیسـینگەها ڕەوشـەنبیری و ڕاگەهاندنا لقا ١٨ یا پارتی دیموکراتی کوردسـتان بوو، چیا ئیبراهیم ڕێڤەبەرێ مــــاڵپەڕی بوو، پشتی چەند هەیڤەکێن کێم ل ماڵپەڕی نامینیت و ڕێبار ئیحسـان و نەشـوان خەلیل جهێ وی دگرن. پشـتی پێشـڤەچوونێ ژ بلی زمانێ کوردی هەردوو زمانێن ئینگلیزی و عەرەبی ژ مـاڵپەڕی زیـاد دبن. پشـــکێن مـاڵپەڕی (ســەرەکی، دەڤەرێ بناســە، فولکلور، ئەدەب و هونەر، سـتران و موسـیقا، ناڤدارێت دەڤەرێ، شـەهیدێن دەڤەرێ، ڕەنگاوڕەنگ، سەقا، لینک، پەیوەندی) ژ بلی دەنگوباسان

(١) صالح یوسف صوفی، سەرچاوەی پێشوو، بەرگێ سێ، ل ١٠٢٦.

(٢) سەردار هێتوتی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٤- ٢٥، ٢٨.

(٣) هەمان سەرچاوە، ل ل ٣٥- ٣٦.

و ئەرشیفی ژی. ل دەستپێکا ٢٠٠٨ عەلی حەفزوڵا دبیتە ڕێڤەبەرێ ماڵپەڕی و پشکێن ماڵپەڕی زێدە دبن. ل دوماهیکا ساڵا ٢٠٠٨ هەڤاڵ لوتفی حەسەن دبیتە ڕێڤەبەر و ئەوژی پشکا زێدە دکەت. هەتا ساڵا ٢٠١٢ وەک زمانحالێ پارتی دیموکراتی کوردستان لقا ١٨ بوو، پاشان دبیتە ماڵپەڕێ کەرتێ ئەهلی. ل ٢٨ێ تەمووزی ٢٠١٣ ب ناڤێ لقا ١٨ یا پارتا دیموکراتا کوردستانێ دەست دایە وەشاندنا بابەتان ب شێوەکێ ئەلکترۆنی و ژ چەند پشکان پێک دهات. بزاڤ و چالاکیێن لقا ١٨ و لیژنێن سەر ب لقا ناڤبری ڤە بڵاڤ دکرن و زێدەباری بڵاڤکرنا نوچەیێن دامودەزگەهێن میری و بوویەر و رویدانێن جڤاکی ل دەڤەرا ئامیدیێ، هەروەسا گرنگیێ ددەتە نوچەیێن کوردستانێ و عێراقێ و جیهانێ، ژ بلی ڤێ یەکێ گرنگیێ ددەتە شینوار و سروشت و کولتورێ دەڤەرا ئامێدیێ. خودانێ ئیمتیازێ فەریق فاروق بوو و سەرنڤیسەر و ڕێڤەبەرێ ماڵپەڕی عەلی ڕێکانی و کارێ کۆمپیوتەر نیزال بوو. پشکێن وێ (سەرەکی، دەنگوباس، پارتی دیموکراتی کوردستان، لقا ١٨، ئامێدیێ، پەرتووک، دەربارێ مە، ئەرشیف، پەیوەندی)، هەروەسا بڵاڤکرنا شەهیدێن دەڤەرێ. ل ساڵا ٢٠١٣ ناڤەندا ڤێ ماڵپەڕێ د ناڤا ئاڤاهیێ لقا ١٨ دابوو ل کانیا ماڵا[1].

ج- لقی ٢٠ی شێخان:

ئەم لقە هیچ بڵاوکراوەیەک و ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنێکیان نەبووە تا ئێستا[2].

• مەکتەبی ڕێکخستنی پارێزگای کەرکووک- گەرمیان:

بەرپرسە لە تێکڕای کاروبارەکانی پارتایەتی لە سنووری پارێزگای کەرکووک و گەرمیان، پێشتر ناوی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی کەرکووک- گەرمیانی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە، ئەم گۆڤارەی هەبووە:

ا- **ڕۆژانەی کەرکووک:** گۆڤارێکی مانگانەی سیاسی ڕۆشنبیری گشتییە، ئەنجوومەنی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان کەرکووک- گەرمیان بە زمانی کوردی

---

(١) سەردار هێتوتی، سەرچاوەی پێشوو ، ل ل ل ٩٢- ٩٤، ٩٨- ٩٩.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ سەعید مەموزینی، (٢٥ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٥).

دەریدەکرد. ژمارە ١ی تا ٨ی لە ٢٠١٤ دەرچووە[١].

هەروەها ئـەم لقانەی خوارەوە لە خۆ دەگرێت:

ا- لقی٣ی کەرکووک:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پارتی و چالاکییەکانی لە کەرکووک دەکات و کۆمەڵێک بڵاوکراوەی هەبووە وەک:

١- مەشـخەڵ(الشـعلة/ ینار): گۆڤارێکی سـیاسـی نهێنی بوو، لقی ٣ی پارتی دیموکراتی کوردستان لە دەوروبەری کەرکووک دەریدەکرد. ژمارە ١ی لە تشـــرینی دووەمی ١٩٦٨ دەرچووە[٢]. لەبەر ئەوەی کەرکووک شـــارێکی تێکەڵاو بووە، بۆیە ئەم گۆڤارە بە ســێ زمـانی کوردی و تورکمانی و عەرەبی بڵاودەکرایەوە. ئەم گۆڤـارە هەر لە ڕۆژی بڵاوبوونەوەی تا دوا ژمارەی وتاری پڕ لە جۆشـــی کوردایەتی بڵاودەکردەوە و ڕۆڵێکی گرنگی هەبوو لە ســـنووری پارێزگای کەرکووک. ئەم گۆڤارە بە ڕۆنیۆ لە چاپ دەدرا[٣]. هەرچەندە لە ڕۆژنامەی خەباتدا هاتووە کە (گۆڤاری مەشخەڵ لە ساڵی ١٩٦٩ لەلایەن لقی کەرکووکی پارتی دیموکراتی کوردسـتان- عێراق دەرچووە)[٤]. بەڵام ئەو ژمارانەی لە دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیا بەرچاومان کەوتوون، ژمارە ٢ی لە ١ی کانوونی دووەمی ١٩٦٩ دەرچووە و ئەوە دەسەلمێنێت کە ژمـارە ١ی لە ساڵی ١٩٦٨دەرچووە نەک ساڵی ١٩٦٩، هەروەها ژمارە ٤ی لە شوباتی ١٩٧٠ دەرچووە[٥].

٢- بـــاوە گوڕگوڕ/ بابەگوڕگوڕ: گۆڤارێکی سیاسی ڕۆشنبیری گشتیی بووە، لەلایەن لقی ٣ی کەرکووکی پـارتی دیموکراتی کوردســـتـان بە زمـانی کوردی بە شـــێوەی خولی دەرکردووە. ژمارە ١ی لە ئابی ١٩٨٤ لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەســـتی شـــۆڕش بە ناوی (باوە گوڕگوڕ) دەرچووە، لە ژمارە ٣ی ئاداری ١٩٨٥ تا ژمـارە ١٥ی ناوی گۆڕاوە بۆ (بابە گوڕگوڕ) و دواتر وەستاوە. ژمارە ١٢-١٣ی تشـــــرینی یەکەم و دووەمی ١٩٨٦، ژمارە ١٤ی نیسـان و مـــایســی ١٩٨٧. لە دوای ڕاپەڕینی ١٩٩١ لە هەڵەبجە دەسـتی

(١) https://zheen.org.

(٢) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ٢١.

(٣) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣٨- ٣٩.

(٤) حول بعض فعـاليـات فروع و كوادر الحزب، جريـدة خـەبـات، العـدد ٥١١، (حزيران ١٩٦٩- مطبعـة خـەبات)، ص ١.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

بەدەرچوون کردەوە[1]. لە سـاڵی ١٩٨٦ تەنیا ٩ ژمارەی لێ دەرچووە[2]. بابەتی لەسـەر تەعریبکردنی کەرکووک و شـێواندنی ڕووی نەتەوایەتی ئەم شـارە بڵاودەکردەوە[3]. ژمارەی ١ی خولی ٢ لە شوباتی ١٩٩٦ لە ژێر دروشمی: دیموکراتی بۆ عێراق (ئۆتۆنۆمی ڕاستەقینە بۆ کوردستان). یەکێتی قوتابیانی کوردستان لقی کەرکووک دوو ژمارەی لێ بڵاوکردەوە. ژمارەی ١ی قۆناغی ٢ی بە ناونیشانی (گۆڤارێکی سیاسی ڕۆشنبیری گشتییە، مانگانە مەکتەبی ڕاگەیاندن و ڕۆشنبیری لقی سێی پارتی دیموکراتی کوردستان دەریدەکات) دەرچووە، ژمارە ٣ی خولی ٢ی لە ١٦ی ئابی ١٩٩٦ دەرچووە کە خاوەن ئیمتیازی ژمارە ٣ نوری حەمە عەلی و سەرنووسەرەکەی حەمە سەعید کەلاری بوونە، لە ژمارە ٤ی خولی ٢ی ئاداری ١٩٩٧ ناوەکەی بووەتە (باوەگوڕگوڕ) لەگەڵ ژمارە ٥ی خولی ٢ی حوزەیرانی ١٩٩٧ لە هەولێر دەرچووە. ژمارە ٤ و ٥ لە چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری لە هەولێر چاپکراون و خاوەن ئیمتیازی سەڵاح دەلۆ و عومەر ئەحمەد سەرنووسەر بوونە[4].

٣- **دڵی کوردستان:** بڵاوکراوەی مەکتەبی ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی لقی ٣ی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە، بە زمانی کوردی لە کەرکووک دەرچووە. ژمارە ١٦ی لە حوزەیرانی ساڵی ٢٠٠٢ دەرچووە[5].

٤- **یۆبیلی زێڕین(اليوبيل الذهبي):** بڵاوکراوەی ڕۆژانە بووە، بەبۆنەی ٥٠ ساڵەی دامەزراندنی پارتی دیموکراتی کوردستان لەلایەن سەرکردایەتی مەیدانی کەرکووک-سلێمانی حزب بە زمانی کوردی لە هەڵەبجە دەرچووە. ٧ ژمارەی لێ دەرچووە، لە ١٠ی ئابی ١٩٩٦ تا ١٦ی ئابی ١٩٩٦ دەرچووە. سەرنووسەری حەمەی ئامۆزا و دەستەی نووسەران سەردار جاف و یوسف لەتیف و محەمەد سەعید کەلاری بوون[6].

٥- **پەیامی کەرکووک:** ڕۆژنامەیەکی سیاسی ڕۆشنبیری گشتییە، لقی ٣ی پارتی دیموکراتی کوردستان لە کەرکووک دەریدەکات. بابەتەکانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و

(١) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ص ٢٧- ٢٨.

(٢) چاپەمەنییەکانمان لە ساڵی ١٩٨٦، ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە ٥٦٩، (کانوونی یەکەمی ١٩٨٦)، ل ٤.

(٣) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی.. سەرچاوەی پێشوو، ل ٩١.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٥) هەمان سەرچاوە.

(٦) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ٣٦.

وەرزشی و ئەدەبین. ژمارە ٥ی تشـــــرینی دووەمی ٢٠٠٤ بە ٨ لاپەڕە، بە زمانی کوردی دەرچووە. لە چاپخانەی ڕۆشنبیری لە هەولێر چاپکراوە. خاوەن ئیمتیازی لقی ٣ی پارتی دیموکراتی کوردستان و سەرنووسەری لوقمان عەبدوللەتیف و جێگری سەرنووسەر وریا جاف بوون، دەستەی نووسەران مەهدی زریان، سەمیرە حسێن جاف، محەمەد شوانی، تایپ و دەرهێنانی هونەری مەریوان جەلال ڕەشید بوو. ناونیشانی کەرکووک- بارەگای لقی ٣ی پارتی دیموکراتی کوردستان[1].

٦- **ڕۆژی زانکۆ (شمس الجامعة):** گۆڤاری لقی ٣ی پارتی دیموکراتی کوردستان بە زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە[2]. ژمارە سفری لە حوزەیرانی ٢٠٠٧ و دوا ژمارەی ژمارە ١٢ لە نیسانی ٢٠٠٩ دەرچووە. دەستەی نووسەرانی حەبیب کەرکووکی و ئومێد سەباح و سامان بابان بوون[3]. ژمارە ٥ و ٧ لە چاپخانەی ڕۆشنبیری لە هەولێر چاپکراون. خاوەن ئیمتیاز فەهمی فایەق و سەرنووسەر محەمەد خورشید بووە[4].

٧- **الصـــــراحة:** گۆڤارێکی سیاسی ڕۆشنبیری مانگانەی گشتییە لەلایەن پەیوەندی نەتەوەیی لە لقی ٣ی پارتی دیموکراتی کوردســـتان دەردەچێت. ژمارە ١ی لە ئەیلوولی ٢٠٠٧ بە زمانی عەرەبی دەرچووە. لە ژمارە ٣٤-ەوە بوو بە گۆڤار، ژمارە ٦٦ لە ئاداری ٢٠١١ و ژمارە ٣٥ لە ١ی تشـــرینی دووەمی ٢٠٠٧ دەرچووە، ژمارە ٤٢ تایبەت بووە بە یادی ١٦ی ئاب، ژمارە ٦٥ لە چاپخانەی نەورۆز لە کەرکووک چاپکراوە، خاوەن ئیمتیازی لە ژمارە ٣٥ تا ٥٥ نەجات حەسەن، لە ژمارە ٦٥ سەڵاح دەلۆ بوونە، سەرنووسەری ژمارە ٣٥ تا ٣٨ کامەران تاهیر، لە ژمارە ٤٠ تـــا ٦٥ سامـــان بابان بوونە، دەستەی نووسەرانی عمران ئەلقانونی، جەنگیز کەرکووکی و ئاسۆ ئەلحاج بوون[5].

٨- **ئیمام قاســمی ئەمڕۆ (امام قاســم الیوم):** بڵاوکراوەیەکی مانگانەیە لەلایەن بەشـی ڕاگەیاندنی لێـــــژنەی ناوخۆی ٤ی کەرکووکی پارتی دیموکراتی کوردســتان لە گەڕەکی ئیمام قاسم- کەرکووک دەرچووە. ژمـــــارە سفری لە ئەیلوولی ٢٠٠٧ بە زمانی کوردی

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) هەمان سەرچاوە.

(٣) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ١٣٥.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ١٣٧.

دەرچووە و تاکە ژمارەیە کە بەردەستە[1].

٩- ڕۆژی کەرکووک: گۆڤاری لقی ٣ی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی کەرکووک- گەرمیانی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە بە زمانی کوردی دەرچووە. ژمارە ١ی لە ئاداری ٢٠١٤ لە کەرکووک و دوا ژمارەی کە لەبەردەستمانە ژمارە ١٠ لە نیسانی ٢٠١٥ دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی کەرکووک- گەرمیان و سەرنووسەری سەردار جاف بووە[2].

ب- لقی ١٩ی چەمچەماڵ:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پارتی و چالاکییەکانی لە چەمچەماڵ دەکات و کۆمەڵێک بڵاوکراوەی هەبووە وەک:

١- هیوا: ساڵنامەیەکی تایبەتە بە یادی ئەنفالە، لقی ١٩ی پارتی دیموکراتی کوردستان لە چەمچەماڵ بە زمانی کوردی دەریدەکات. لەسەری نووسراوە (لە فرمێسکەوە بۆ هیوا). ژمارە ١ی لە نەورۆزی ٢٧١٤ (نیسانی ٢٠١٤) بە ٤ لاپەڕە دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی لقی ١٩ی پارتی دیموکراتی کوردستان و سەرنووسەری ئیسماعیل هەنارەیی و نەخشەسازی ئەنجام سەعید بابان بووە[3].

٢- هەژیان: ڕۆژنامەیەکی سیاسی ڕۆشنبیری گشتی بووە، لقی ١٩ی پارتی دیموکراتی کوردستان لە چەمچەماڵ بە زمانی کوردی دەریدەکرد. ژمارە سفری لە ئەیلوولی ٢٠٠٦ بە ٨ لاپەڕە و ژمارە ١ی لە تشرینی یەکەمی ٢٠٠٦ دەرچووە، خاوەن ئیمتیازی نوری حەمە عەلی، سەرنووسەری خالید عەبدول و دەستەی نووسەران هیوا حسێن، شەیدا خالید و عەبدوڵا سەنگاوی بوون. تەنیا ١٢ ژمارەی لێ دەرچووە[4].

پ- لقی ٢٢ی گەرمیان:

هیچ بڵاوکراوەیەک و ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنێکی ئەم لقەمان بەدەست نەکەوت.

---

(١) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ١٣٨.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٣) هەمان سەرچاوە.

(٤) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ١٢١.

پ- لقی ٢٥ی کەلار:

هیچ بڵاوکراوەیەک و ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنێکی ئەم لقەمان بەدەست نەکەوت.

• مەکتەبی ڕێکخستنی پارێزگای سلێمانی- هەڵەبجە- ڕاپەڕین:

بەرپرســە لە تێکڕای کاروبارەکانی پارتایەتی لە ســنووری پارێزگای ســلێمانی و هەڵەبجە و ڕاپەڕین دەکات، پێشــتر ناوی ئەنجوومەنی ســەرکردایەتی ســلێمانی- هەڵەبجەی پارتی دیموکراتی کوردستان بووە، ئەم لقانە لەخۆ دەگرێت:

ا- لقی ٤ی سلێمانی:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پارتی و چالاکییەکانی لە ســلێمانی دەکات و کۆمەڵێک بڵاوکراوەی هەبووە وەک:

١-ڕزگاری کوردستان/ ڕزگــــاری: گۆڤاری ناوبەناوی پارتی دیموکراتی کوردستان بوو. لقی ســلێمانی پارتی دیموکراتی کوردســتان بەرپرســی گۆڤارەکە بوو، یەکەم جار ناوی ڕزگاری کوردســتان بوو و دواتر بووەتە ڕزگاری و لەلایەن لقی ٤ی پارتی دیموکراتی کوردســتانەوە بە زمانی کوردی دەرچووە. ڕزگاری وەک دەستە خوشکەکانی تری بە ڕۆنیۆ لە چاپ ئەدرا، بابەتەکانی بریتی بوون لە وتاری سیاسی، باسی شۆڕش و کاروباری سوپای شۆڕشگێڕی کوردستان، بە نهێنی لە سلێمانی چاپدەکرا. ژمارەی ١ی (ڕزگاری کوردستان) لە ١ی گوڵانی ١٩٦٣، لە ژمارە ٥ی ساڵی ٥ لە ئابی ١٩٦٧-ەوە بووەتە (ڕزگاری)، ژمــــارەی ٦ی بە ناوی ڕزگاری لە ١ی ئەیلوولی ١٩٦٧، ژمارە ٧ لە ٧ی ئاداری ١٩٦٩ دەرچووە، لە ژمارە ١٠ تا ژمارە ١٩-٢٠ ساڵی ٦ بووە و لە ژمارە ٢١ تا دوا ژمارەی بەردەستمان ژمارە ٣٠ی حوزەیرانی ١٩٧٠ ســاڵی ٧ بوو. ڕەفیق ســاڵح نووســیویەتی ((ژمارە ٤ی ســاڵی یەکەمی لە کانوونی یەکەمی ١٩٦٢ و ژمارە ٤ی ســاڵی ٢ لە کانوونی دووەمی ١٩٦٢ دەرچووە))، لێرەدا ڕەفیق ساڵح ساڵی ١٩٦٣ بەهەڵە تایپ کردووە بە ساڵی ١٩٦٢ دەرچووە[1].

٢- ئەزمەڕ- ئەزمڕ: گۆڤارێکی سیاسی و ڕۆشنبیری گشتییە، پارتی دیموکراتی کوردستان- یەکگرتوو- مەکتەبی ڕۆشــنبیری لقی ٤ لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەســتی شــۆڕش لە سلێمانی- هەڵەبجە دەرچووە. بابەتی سیاسی و ئەدەبی و فەرهەنگی تیا بڵاودەکرایەوە.

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ صالح یوسف صوفی، سەرچاوەی پێشوو، بەرگێ دووێ، ل ٤٣٥؛ ڕەفیق ساڵح ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٦؛ https://zheen.org.

ژمـارەی ١ی خولی یەکەمی کـانوونی یەکەمی ١٩٨٥ بە قەبـارەی کتێـب[١]، ژمـارە ٢ لە کانوونی دووەمی ١٩٨٦ تا ژمــارە ١٠ لە تشــرینی یەکەمی ١٩٨٦[٢] و لە ساڵی ١٩٨٦، ١١ ژمارەی لێ دەرچووە[٣].

خولی دووەم و ســێیەمی ئەم گۆڤـارە؛ بە ژمـارە ١ لە ئەیلوولی ١٩٩١ لە ســلێمانی دەســپێکردووە، جگە لە بەرگەکەی ٥٢ لاپەڕە بووە و هەر ئەو ژمارەیەی لێ دەرچووە[٤]. ئەم خولە وەک گۆڤــــارێکی دەوری ســیاســی و ڕۆشــنبیری بوو، بەشــی ڕۆشــنبیری و ڕاگەیاندنی لقی ٤ی پــارتی دیموکراتی کوردستان، لەژێر دروشمی (دیموکراتی بۆ عێراق- خود موختاری بۆ کوردستان) دەریدەکات. لە تشــرینی دووەمی ١٩٩٥ ژمارەی ١ی خولی ســێیەم لە هەڵەبجەی شـــەهید دەرچووە، لەم خولەدا ٦ ژمــــــارەی لێ دەرچووە[٥]. هەرچەنـدە جەمال خەزنەدار لە بارەی خولی ســێیەمی نووســیویەتی ((٦ ژمارەی لێ دەرچووە))، بەڵام ئێمە تا ژمارە ٩ی خولی ٣ی تەمووزی ١٩٩٦مان بینیوە[٦].

٣- **ئەزمەڕ:** بــــڵاوکراوەی تایبەت بە کیمیابارانیکردنی شــاری هەڵەبجە بووە، لەلایەن نووسـینگەی لقی ٤ی پارتی دیموکراتی کوردسـتان- عێراق لە ١٦ی ئاداری ١٩٩٦ بە زمانی کوردی دەرچووە[٧].

٤- **گزنگی سلێمانی:** بـڵاوکراوەی لێژنەی ناوچەی ٢ی پارتی دیموکراتی کوردستان بە زمانی کوردی دەرچووە، ژمارە سفری لە ئایـاری ١٩٩٧ دەرچووە[٨].

٥- **مەهاباد:** بــــڵاوکراوەیەکی تایبەت بوو بە یادی شــەهیدبوونی پێشــەوای نەمر قازی محەمەد و هەڤاڵەکانی. بەشــی ڕاگەیاندنی لقی ٤ی پارتی دیموکراتی کوردســتان- عێراق لە سلێمانی، بە زمـانی کوردی کرمانجی خواروو- ئارامی دەریدەکرد[٩].

---

(١) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی یەکەم (الف)، ل ل ١٧٥- ١٧٦.
(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٣) چاپەمەنییەکانمان لە ساڵی ١٩٨٦، ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە ٥٦٩، (کانوونی یەکەمی ١٩٨٦)، ل ٤.
(٤) عەبدوڵڵا موحەممەد زەنگەنە، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٣.
(٥) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی یەکەم (الف)، ل ل ١٧٥- ١٧٦.
(٦) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٧) هەمان سەرچاوە.
(٨) هەمان سەرچاوە.
(٩) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٤٢.

ب- لقی ١١ی ڕانیە:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پارتی و چالاكییەكانی لە قەزای ڕانیە دەكات و كۆمەڵێك بڵاوكراوەی هەبووە وەك:

١- دەروازە: ڕۆژنامەیەكی گشـــتی مانگانە بوو، بەشـــی ڕاگەیاندنی لێژنە ناوچەی ڕانیەی پارتی دیموكراتی كوردستان بە زمـانی كوردی كرمانجی خواروو- ئارامی دەریدەكرد. ژمارە سفری لە ٨ی شوباتی ١٩٩٢ و ژمارە ٨ی لە گەلاڕێزانی ١٩٩٢ دەرچووینە(١).

٢- ڕێنـــــوێن (Rewen): گۆڤـاری مەكتەبی ڕاگەیـانـدنی لقی ١١ی پـارتی دیموكراتی كوردستانە، بە زمانی كوردی لە هەولێر دەرچووە. ژمـــارە ١ی لە ئاداری ٢٠٠٩، ژمارە ٣ی تەمووزی ٢٠٠٩ ژمارەیەكی تایبەت بووە بە هەڵبژاردن، ژمـــارە ٤ی لە تشـــرینی دووەمی ٢٠٠٩ دەرچووە و دوا ژمارەی بەردەســتمان ژمارە ٥ ڕێكەوتی لەســەر نەنووسراوە. خاوەن ئیمتیازی هەڵۆ ئەحمەد كوردە و سەرنووسەرەكەی نیازی حەمە عەزیز بووە. ژمـــارە ١ لە چاپخانەی منارە لە هەولێر و ژمـارە ٥ لە چاپخانەی كوردستان چاپكراون(٢).

٣- دەروازە: گۆڤارێكە دەزگـــــای ڕۆشـــنبیری و ڕاگەیاندنی لقی ١١ی پارتی دیموكراتی كوردســـتان بە زمانی كوردی دەریدەكرد. خاوەن ئیمتیـــــازی هیوا گەیلانی بووە، ئەو گۆڤارەی بەردەستمانە بێ ژمـارەیە و لە ١ی ئاداری ٢٠٢٢ دەرچووە(٣).

٤- ٤/٢٤: گۆڤاری لقی ١١ی پارتی دیموكراتی كوردستان بووە(٤). هیچ زانیارییەكی دیكەمان دەست نەكەوت.

٥- دۆكیۆمێنت: بـــــڵاوكراوە (گۆڤار)ی وەرزی دۆكیۆمێنتارییە، بۆ چالاكییەكانی لقی ١١ی پارتی دیموكراتی كوردســتان. خاوەن ئیمتیازی لقی ١١-یە و دەســتەی ئامادەكاری ســتافی دەزگای ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندنی لقی ١١-یە. ژمـــارە ٣ی لە ١ی ئاداری ٢٠١٤ دەرچووە لە سەروتارەكەی نووسراوە (سێهەمین ژمارەی گۆڤاری دۆكیۆمێنت)، كەواتە بە گۆڤار هەژمار

(١) هەمان سەرچاوە، ل ٢٩٤.

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسكلۆپیدیای پارتی دیموكراتی كوردستان.

(٣) هەمان سەرچاوە.

(٤) ئەرشـیفی دەســتەی ئینســكلۆپیدیای پارتی دیموكراتی كوردســتان/ چاوپێكەوتن لەگەڵ عومەر بەكر، (هەولێر- ١ی شوباتی ٢٠٢٣).

دەکرێت[1].

پ- لقی ١٢ی هەڵەبجە:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پارتی و چالاکییەکانی لە هەڵەبجە دەکات و کۆمەڵێک بڵاوکراوەی هەبووە وەک:

١- ئەمریکاناسـی: ئەم گۆڤارە تایبەتە بە وەرگێڕان و توێژینەوە لە ژمارە ٤-٥وە چۆتە سـەر لقی ١٢ی پارتی دیموکراتی کوردستان. ژمارە ٤ی لە زستانی ٢٠١٣ و ژمارە ٥ی لە بەهاری ٢٠١٣ دەرچووە، لە چـاپخـانەی کەمـال چـاپکراوە. خـاوەن ئیمتیـازی عەبـدوڵا ئەحمەد محەمەد و سەرنووسەری ماجد خەلیل بووە[2].

٢- دۆســـیەی هەڵەبجە: گۆڤارێکە دەزگای ڕۆشـــنبیری و ڕاگەیـاندنی لقی ١٢ی پـارتی دیموکراتی کوردســـتان دەریدەکرد. ژمارە ١ی لە ٢٦ی نیســـانی ٢٠١٣ و ژمارە ٢ لە ١٦ی ئـاداری ٢٠١٩ بە زمـانی کوردی دەرچووە. خـاوەن ئیمتیـازی فـاروق عەبـدولکەریم و سەرنووسەری ژمارە ١ی ماجد خەلیل و ژمارە ٢ی فاروق عەبدولکەریم بووە[3].

ت- لقی ٢١ی دەوروبەری سلێمانی:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پارتی و چالاکییەکانی لە دەوروبەری ســـلێمانی دەکات و کۆمەڵێک بڵاوکراوەی هەبووە وەک:

١- ئەزمەڕ: لقی ٢١ی پارتی دیموکراتی کوردســـتان، بە زمانی کوردی دەرچوواندووە. ژمارە ١ی لە سـاڵی ٢٠٠٧ و ژمارە ١٤ی لە سـاڵی ٢٠١١ دەرچووە. خاوەن ئیمتیازی فازڵ ڕەئوف و سـەرنووسـەری لە ژمارە ١ تا ژمارە ١٠ مستەفـــا ئیبراهیم و لە ژمارە ١٢ و ١٤ بەرهەم شـێخ عزەدین بووە. ژمارە ١ لە چاپخانەی منارە لە هەولێر، ژمـــارە ٦ و ٧ لە چاپخانەی دیلان لە هەولێر و ژمارە ١٤ لە چـاپخانەی شەهاب لە هەولێر چاپکراون[4].

(١) هەمان سەرچاوە.
(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٣) هەمان سەرچاوە.
(٤) هەمان سەرچاوە.

• مەکتەبی ڕێکخستنی پارێزگای بەغدا:

بەرپرسە لە تێکڕای کاروبارەکانی پـــارتایەتی لە سنووری پارێزگای بەغدا دەکات، ئەم لقانە لەخۆ دەگرێت:

ا- لقی ٥ی بەغدا:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پارتی و چالاکییەکانی لە بەغدا دەکات و کۆمەڵێک بڵاوکراوەی هەبووە وەک:

١-بۆ پێشەوە: بڵاوکراوەی ناوخۆیی لقی پارتی دیموکراتی کورد بە زمانی عەرەبی و کوردی دەرچووە، وەک دیارە بە دەسـت نووسراوەتەوە و بە کاربۆن دانەیان لێگیراوە. ژمارە ٣ بە ٨ لاپەڕە دەرچووە. بەپێی وێنەی ئەم بڵاوکراوەیە بێـت بـابەتەکەی لاپەڕە ١ی کە لە بڵاوکراوەی (خـــــەباتمان) وەرگیراوە دەردەکەوێت ئەم بڵاوکراوەیە لە ســاڵانی چلەکان دەرچووە، چونکە بڵاوکراوەی خەباتمان لە چلەکان بڵاوکراوەتەوە[١].

٢- خەباتمان: بڵاوکراوەی ناوخۆیی لقی پارتی دیموکراتی کورد بە زمـانی عەرەبی و کوردی دەرچووە. وەک دیارە بە دەســـت نووسراوەتەوە بە کاربۆن دانەیان لێگیراوە. ژمارە ٨ی ســاڵی یەکەم لە ســاڵی ١٩٤٩ بە ٦ لاپەڕە دەرچووە. بابەتەکانی زۆربەی عەلی حەمدی و ســاڵح ڕوشـدی نووسـیویانەتەوە، دواتر ناوەکەی کرایە خەباتی کوردسـتان بەم ناوە وەک ئۆرگانی عەرەبی پارتی دیموکراتی کوردســـتان بەردەوام بوو. ئەم بۆچوونەیان هەڵەیە کە پێشـــتر لە خەباتی کوردســـتان باســـمان کردووە. هەرچەندە د. ســـامان جەلال وێنەی بڵاوکراوەکەی لە پەرتووکەکەی داناوە کە لەسەری نووسراوە ژمارە ٨ی ساڵی یەکەم ١٩٤٩ بڵاوکراوەی ناوخۆی پارتییە، بەڵام کە دێتە ناوەڕۆک ئاماژەی بە ســاڵی ١٩٥٦ کردووە وەک ڕێکەوتی دەرچوونی ئەم بڵاوکراوەیە و وەک بڵاوکراوەی جوتیـاران دەداتە نـاســـاندن، ئەمەش هەڵەیەکی زەقە[٢].

٣- صوت کوردستان: بڵاوکراوەی لێژنە ناوچەی بەغدای پارتی دیموکراتی کوردستان- عێراق

---

(١) سدیق ساڵح و ڕەفیق ساڵح، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٥، ٨٣.

(٢) د. سـامان جەلال، ئینسـایکلۆپیدیای میدیای کوردی لە باشـووری کوردسـتان، چاپی یەکەم، (چاپخانەی زانکۆی سەڵاحەدین- هەولێر- ٢٠٢٣)، ل ٥١٣؛ سدیق ساڵح و ڕەفیق ساڵح، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٥-٧.

لە بەغدا بە ڕۆنیۆ لە چاپ دەدرا و پەخش دەکرا. بە زمانی عەرەبی بووە.[١] ژمارە ١ی ٢٩ی ئەیلوولی ١٩٦١، ٥ لاپەڕە بووە[٢]، ژمارە ٤ی لە ساڵی ١٩٦٢ و ژمارە ٨ و ٩ی لە ساڵی ١٩٦٨ دەرچووینە[٣]. لێرەدا عەبدولفەتاح بۆتانی وەک گۆڤار و بنکەی ژین وەک ڕۆژنامە ئاماژەیان پێکردووە.

٤-صوت كوردستان (بەغدا): بڵاوکراوەیەکی لقی بەغدای پارتی دیموکراتی کوردستان بوو، بە ڕۆنیۆ لە چاپ دەدرا و بە زمانی عەرەبی بڵاودەکرایەوە، تیایدا دەنگوباسی شۆڕش بڵاودەکرایەوە[٤]، لە ساڵی ١٩٨٦ دەرچووە[٥].

٥- ڕزگاری: گۆڤاری پێشمەرگەی کوردستانە، لقی ٥ی پێشمەرگەی پارتی دیموکراتی کوردستان لە سلێمانی بە زمانی کوردی دەریدەکرد. ژمارەی ٢ی ساڵی یەکەمی لە تشرینی دووەمی ١٩٦٧[٦] و ژمارە ٢ی لە ساڵی ١٩٦٦ دەرچووینە[٧].

٦- الفدرالية: گۆڤاری لقی ٥ی پارتی دیموکراتی کوردستان لە بەغدا بە زمانی عەرەبی بووە. ژمارە سفری ساڵی یەکەم لە ئایاری ٢٠٠٥ دەرچووە و سەرنووسەرەکەی عەبدولجەلیل فەیلی بووە[٨].

٧- ١٦آب: پاشکۆی ڕۆژنامەی (التآخي)یە، لەلایەن لقی ٥ی پارتی دیموکراتی کوردستان ژمارەیەکی تایبەت لە ٢٢ی ئابی ٢٠٠٦ بە زمانی عەرەبی لە بەغدا دەرچووە[٩].

ب- لقی ١٥ی خانەقین:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پارتی و چالاکییەکانی لە خانەقین دەکات و کۆمەڵێک بڵاوکراوەی

---

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلوولی ٢٠٢٣).

(٢) د. عبدالفتاح البوتاني، توزيع نشـرة حزبية بإسم (صوت كردستان)، مجلة الصوت الآخر، العدد ٨١، (الاربعاء ٢٠٠٦/١٢/٢٥)، ص ١١.

(٣) https://zheen.org.

(٤) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٠.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٦) ڕەفیق ساڵح ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٤.

(٧) https://zheen.org.

(٨) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٩) هەمان سەرچاوە.

هەبووە وەک:

١- سیروان: گۆڤاری لقی ١٥ی خانەقینی پـــارتی دیموکراتی کوردستانە، بە زمانی کوردی دەرچووە. ژمارە ١ی لە ســاڵی ٢٠٠٨، ژمارە ٢٠ لە ســاڵی ٢٠١٤ و دوا ژمارەی کە لەلامان بەردەستە ژمارە ٢١ لە ساڵی ٢٠١٧ دەرچووینە. خاوەن ئیمتیازی لە ژمارە ١ تا ١٠ دیاری حسێن، لە ژمارە ١١ تا ١٤ ئەکبەر حەیدەر سۆرەمەری، لە ژمارە ١٥ لقی ١٥ی خانەقینی پارتی دیموکراتی کوردســتان و لە ژمارە ١٦ تا ٢١ جەعفەر شــێخ مســتەفا بووینە، سەرنووسەری لە ژمارە ١ تا ٩ محەمەد عەزیز و لە ژمارە ١٠ تا ٢١ عومەر عەلی شەریف بووینە[1].

• مەکتەبی ڕێکخستنی پارێزگای نەینەوا:

بەرپرسە لە تێکڕای کاروبارەکانی پــارتایەتی لە سنووری پارێزگای نەینەوا دەکات، ئەم لقانە لەخۆ دەگرێت:

ا- لقی ١٤ی موسڵ:

هیچ بڵاوکراوەیەک و ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنێکی ئەم لقەمان بەدەست نەکەوت.

ب- لقی ١٧ی شنگال:

هیچ بڵاوکراوەیەک و ڕادیۆ و تەلەڤزیۆنێکی ئەم لقەمان بەدەست نەکەوت.

• گۆڤاری هاوبەشی نێوان لقی ٣ و لقی ٤ی پارتی:

١- شەهیدانی کوردستان/ شەهیدان: شەهیدانی کوردستان گۆڤارێکی سیاسی ڕۆشنبیری بووە، لیژنەی ڕاگەیـاندنی لقی ٣ی کەرکووک و لقی ٤ی ســلێمانی پـارتی دیموکراتی کوردســتان لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەســتی شــۆڕش بە شــێوەی خولی دەریکردووە. یەکەم ژمارەی بە زمانی کوردی لە ساڵی ١٩٨٢ دەرچووە[2]. لە ڕۆژنامەی خەبات نووسراوە (گۆڤاری شەهیدان بڵاوکراوەی خولی بووە)[3].

(١) هەمان سەرچاوە.

(٢) صباح البازرگان، المصدر السابق، ص ٢٦.

(٣) لە بڵاوکراوەکانی راگەیاندنی پارتیمان، ڕۆژنامەی خەبات(النضـــال)، ژمارە ٥٤٩، (کانونی دووەمی ١٩٨٤)، ل ٦.

• لقی ٦ و ٧ی ئەوڕوپا و ئەمریکا:

ئەم لقە نوێنەرایەتی پارتی و چالاکییەکانی لە ئەوڕوپا و ئەمریکا دەکات و کۆمەڵێک بڵاوکراوەی هەبووە وەک:

١- صــدی خەبات: بـــــڵاوکراوەیەکی خولی بووە، بابەتەکانی تایبەت بووە بە بەیاننامە و بڵاوکراوە و دەنگوباسی حزب، یەکەم خولی ژمارە ٦ی لە ساڵی ١٩٦٦ و ژمارە ٥ی لە ساڵی ١٩٧٥، دواتر خولێکی دیکەی لە ژمارە ١ی تشــرینی یەکەمی ١٩٧٦ تا ژمارە ٣ی ئەیلوولی ١٩٧٧ و ژمارە ٥ی لە ســـاڵی ١٩٧٧ لەلایەن لێژنەی پەیوەندییەکانی دەرەوەی پارتی دیموکراتی کوردســتانی بە زمانی عەرەبی دەرچووینە. لە ژمارە ٥ی دوایی شــوباتی ١٩٧٩ لەلایەن لقی ئەوڕوپای پارتی دیموکراتی کوردســـتان لە ژێر دروشـــمی (خەبات لە پێناو دیموکراتی بۆ عێراق و حوکمی زاتی ڕاستەقینە بۆ کوردستان) و ژمارە ١٠ی لە ساڵی ١٩٨٤ دەرچوونە [١].

٢- دەنگی شــورش (صــوت الثورة الكردية)/ زوزک: بڵاوکراوەی هەواڵییە پارتی دیموکراتی کوردســتان لقی ئەوڕوپا بە زمـــــانی عەرەبی دەریدەکرد. ژمارە ١ی ٢٥ی نیســانی ١٩٧٤ دەرچووە. لە ژمارە ٢ی ٢٧ی نیســـانی ١٩٧٤ نووسراوە دەنگی شــورش(صــوت الثورة الكردية)، لە ژمارە ٧ی دوایی تشـــرینی دووەمی ١٩٧٤ و ژمارە ٨ی ٥ی کانوونی دووەمی ١٩٧٥ تەنیـا نووسراوە دەنگی شــورش[٢]. دواتر نـاوەکەی گۆڕاوە بووە بە (زوزک) کە بڵاوکراوەیەکی خولی بووە، لە ئەڵمانیا بە زمـانی عەرەبی دەرچووە، ژمـارە ١ی لە ١٨ی کانوونی دووەمی ١٩٧٥ دەرچووە، لەم ژمارەیەدا لە گۆشەی سەرەوەی لاپەڕە ١دا هاتووە: لەمەو دوا دەنگی شـــورش لەژێر ناوی زوزک دەردەچێت[٣]. ژمارە ٥ی لە ١٧ی ئاداری ١٩٧٥ دەرچووە، لە لاپەڕە ١ و ٤ی ئەو ژمارەیە چاوپێکەوتنی پەیامنێری ئاژانسی ڕۆیتەرز لەگەڵ بـارزانی نەمر هەیە، لە لاپەڕە ٢ و ٣ هەواڵەکانی پێشـــمەرگە و کوردســـتان و ڕووداوەکانی هەفتەی تێدایە، لە لاپەڕە ٣ نووسراوە (هەرچەندە دامـان نابوو ئەو ژمارەیە تـایبەت بێـت بە یـادی نەورۆز و ئـادار، بەڵام بەهۆی ئەو هەواڵە گرنگانەی تـایبەت بە شـۆڕش پێمان گەیشـتن و چاوپێکەوتنەکەی سـەرکردەی کورد، بۆیە بابەتەکانمان گۆڕی)[٤].

(١) https://zheen.org؛ ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) نوزاد علي احمد، صحافة... المصدر السابق، ص ص ١١، ١٥، ٢٣، ٤٣.

(٣) المصدر السابق، ص ٦١.

(٤) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨١.

ژمارە ٦ لە شوباتی ١٩٧٦ و ژمارە ٨ی لە نیسانی ١٩٧٦ دەرچووە[١].

٣- **پێشـمەرگە:** لەلایەن نوێنەری دەرەوەی پارتی دیموکراتی کوردسـتان دەرچووە، ژمارە ١ی لە تشـرینی یەکەمی ١٩٧٤[٢].

٤- **PESH MERGA:** گۆڤارێکی گشـتی بوو، لەلایەن نوێنەری دەرەوەی پارتی دیموکراتی کوردستان لە فنلەندا بە زمانی ئینگلیزی دەرچووە. ژمارە ١ی لە تشـرینی دووەمی ١٩٧٤ و ژمـارە ٢ی لە کـانوونی یەکەمی ١٩٧٤ و ژمـارە ٣ی لە کـانوونی دووەمی ١٩٧٥ دەرچووینە[٣]. بابەتەکانی بۆ سـەرنج ڕاکێشـانی هاوڵاتیانی ڕۆژئاوا بوو بەرامبەر بە مەسـەلەی کورد. پارتی دیموکراتی کوردسـتان- سـەرکردایەتی کاتی- بایەخێکی باشـی بەم گۆڤارە دابوو و گەلێ بابەت و هەواڵ و لێکۆڵینەوە تێیدا بڵاودەکرایەوە[٤]. ژمـارە ١٧،١٦ی لە یەک بەرگدا لە مایس و حوزەیرانی ١٩٨٣[٥] و ژمـارە ١٨ی لە ئاداری ١٩٨٩ لە لەندەن دەرچووینە[٦]. ئیسـماعیل تەنیا بەهەڵە نووسـیویەتی ((ژمارە ١ی لە دواییەکانی سـاڵی ١٩٧٧ دەرچووە))[٧].

٥- **نشـرة الاخبار الاسبوعية من اذاعة كردستان:** بـڵاوکراوەیە لەلایەن نوێنەری پارتی دیموکراتی کوردستان لە ئەسکەندەناڤیا بڵاودەکرایەوە، بە دەست نووسراوەتەوە و کۆپی کراوە، ژمارەیەک لە تشـرینی دووەم و ژمارەیەکیش لەکانوونی یەکەمی ناوەڕاسـتی حەفتاکان دەرچووە[٨].

٦- **Kurdistan Review:** بڵاوکراوەی گشـتییە، لەلایەن نوێنەری دەرەوەی پـارتی دیموکراتی کوردسـتان لە فنلەندا بە زمانی ئینگلیزی دەرچووە، ژمارە ١ی لە تشـرینی دووەمی ١٩٧٤ چەند بەڵگەنامەی وێنەیی و هەواڵ و شـیکردنەوەی لەسـەر کوردسـتانی

(١) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٦.
(٢) نوزاد علي احمد، صحافة... المصدر السابق، ص ٣٥.
(٣) نوزاد علي احمد، صحافة... المصدر السابق، ص ص ١٢٣، ١٤٥.
(٤) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٢.
(٥) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٤.
(٦) www.hewalname.com.
(٧) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٤.
(٨) نوزاد علي احمد، صحافة... المصدر السابق، ص ١٠٥.

تێدایە[1].

٧- **نشـــرة صحفية:** بڵاوکراوەی پـــارتی دیموکراتی کوردستان لە ئەوڕوپا بە زمانی عەرەبی بڵاویدەکردەوە. ژمـارە ١ی لە ١٦ی ئاداری ١٩٧٥ دەرچووە[2].

٨- **زاگرۆس:** گۆڤـارێکی ڕامیـاری و ویژەیی و هونەری بوو، لقی ٧ی پـارتی دیموکراتی کوردســتان لە ئەمریکا و کەنەدا بڵاویدەکردەوە. ژمـــــارە ١ی ســاڵی یەکەمی تەمووزی ١٩٧٨، ژمارە ٢ی ساڵی ٢ی تەمووزی ١٩٧٩، ژمــارە ٣ی ئاداری ١٩٨٠، ژمارە ٤ی کانوونی یەکەمی ١٩٨٠، ژمارە ٥ی ئایـــــاری ١٩٨١، ژمارە ٦ی کانوونی دووەمی ١٩٨٢، ژمارە ٧ی ئەیلوولی ١٩٨٢ و ژمـارە ٨، ٩ی حوزەیرانی ١٩٨٤ دەرچووینە. بۆ یەکەمین جـار بوو گۆڤارێکی کوردی لە ئەمریکا دەربچێت، بە زمانی کوردی و عەرەبی بوو. تا کانوونی دووەمی ١٩٨٤، تەنیا ٨ ژمارەی لێ دەرچووبوو. فریـاد بـارزانی و محیەدین ڕەحیم لە ئەمریکا ئامێرێکی فۆتۆ زینکی کۆنەیان لە ماڵێک کڕی و ئەم گۆڤارەیان پێ چاپ دەکرد، ناوی خوازراوی فریاد بـــارزانی لە نووسینەکان جوتیار بووە. بابەتەکانیان چالاکی پارتی دیموکراتی کوردستان و لقی ٧ و بەیـــاننامەی حزبی و سیاسی و بابەتی هەمە ڕەنگ بوونە. فریاد بارزانی و محەمەد سـەعید دۆسـکی و محیەدین ڕەحیم ئەندامانی چالاکی ئەم گۆڤارە بوونە[3].

٩- **وولات (Welat- الوطن):** بـــــڵاوکراوەی خولی ناو بەناو بووە، لقی ٦ی پارتیمان لە ئەوڕوپا بە زمانی عەرەبی دەریدەکرد[4]. بابەتی مێژوویی و سیاسی لەسەر کێشەی کورد بڵاودەکردەوە. ژمـارەکـانی دەگەیشـــتە ئەمریکـا و کەنەدا. چەنـد ژمـارەیەکی لێ بڵاوکراوەتەوە[5]. یەکەم ژمـارەی لە ئـاداری ١٩٨٢ دەرچووە. چەنـد ژمـارەیەکی کەمی

(١) المصدر السابق، ص ص ٥٦، ١٧١، ٢٠٨.

(٢) المصدر السابق، ص ١٠١.

(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ لە بڵاوکراوەکانی ڕاگەیاندنی پارتیمان، ڕۆژنـامەی خەبـات(النضـــال)، ژمـارە ٥٤٩، (کـانونی دووەمی ١٩٨٤)، ل ٦؛ وریـا جـاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٢.

(٤) لە بڵاوکراوەکانی ڕاگەیـاندنی پارتیمان، ڕۆژنامەی خەبات(النضـــال)، ژمارە ٥٤٩، (کانونی دووەمی ١٩٨٤)، ل ٦؛ https://zheen.org.

(٥) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٩.

لێدەرچووە و وەستاوە[١]. تا کانوونی دووەمی ١٩٨٤، تەنیا ٦ ژمارەی لێ دەرچووە[٢]، لە ساڵی ١٩٨٦، تەنیا یەک ژمارەی لێ دەرچووە[٣]. ژمارە ١٢ی لە ساڵی ١٩٨٨ دەرچووە[٤]. وریا جاف و ئیسماعیل تەنیا بەهەڵە نووسیویانە ((لقی ٨ی پارتی دیموکراتی کوردستان لە ئەوروپا دەریدەکرد))[٥].

١٠- **News & Views KDP /KURDISTAN TODAY**: گۆڤارێک بوو، لقی ٧ی پارتی دیموکراتی کوردستان، لە ئەمریکا و کەنەدا بە زمانی ئینگلیزی دەریدەکرد. تەنیا یەک ژمارەی لە کانوونی دووەمی ١٩٨٧ لێ دەرچووە و وەستاوە. لە دوای ڕاپەڕین شەش ژمارەی تریشی لێ دەرچووە[٦]. سەرنجی دابووە سەر مەسەلەی کورد، ژمارە ١ی لە کانوونی دووەمی ١٩٨٧ بڵاوکراوەتەوە، تەنیا ئەو ژمارەی لێ دەرچووە. بابەتەکانی باسی کێشەی کورد لای بیانیەکان و کورد لە چاپەمەنیەکانی نێودەوڵەتی و دەنگوباس و چالاکی ڕێکخراوەکانی پارتی لە دەرەوە بڵاودەکردەوە. ناوبەناو بڵاودەکرایەوە، زۆر لە وتارەکانی ڕۆژنامەی خەباتی دەکردە ئینگلیزی و لە ئەوروپا و ئەمریکا و کەنەدا دابەش ئەکرا[٧]. ئیسماعیل تەنیا و وریا جاف نووسیویانە ((لە ژمارە ٢ ناوەکەی بووەتە (NEWS- KDP- VIEWS)))[٨]، خۆی لە ئەسڵدا ناوەکەی (NEWS & VIEWS KDP)، شایەنی باسە تا ژمارە ٣ی ساڵی یەکەمی شوباتی ١٩٩٣ لە بەردەستمانە لە دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان هەر بەناوی (KURDISTAN TODAY) دەرچووە، ئەوەی بەڕێز ئیسماعیل تەنیا و وریا جاف نووسیویانە هەڵەی تێدا کراوە. دواتر بۆتە (NEWS & VIEWS KDP) کە لەلایەن لقی ئەمریکا و ئەوروپای پارتی دیموکراتی کوردستان لە لەندەن، بە زمانی ئینگلیزی بە ٨ لاپەڕە دەرچووە، ژمارە

---

(١) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠٨.

(٢) لە بڵاوکراوەکانی راگەیاندنی پارتیمان، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٤٩، (کانونی دووەمی ١٩٨٤)، ل ٦.

(٣) چاپەمەنییەکانمان لە ساڵی ١٩٨٦، ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە ٥٦٩، (کانوونی یەکەمی ١٩٨٦)، ل ٤.

(٤) https://zheen.org.

(٥) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٩. ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠٨.

(٦) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٩٣.

(٧) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٨٩، ١٠٥.

(٨) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٩٣. وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی.. سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠٥.

١ی لە تەمووزی ١٩٩٣ دەرچووە و ژمارە ٣ لە شوباتی ١٩٩٤[١].

١١- زاگرۆس: ڕۆژنامەیەکی سیاسی گشتی بوو، لقی ٧ی پارتی دیموکراتی کوردستان لە ئەمریکا و کەنەدا بە زمانی عەرەبی بڵاودەکردەوە، بابەتەکانی سیاسی بوون. ژمارە ١ی لە شوباتی ١٩٩٠ بڵاوبووەتەوە، تێکڕا ٥ ژمارەی لێ بڵاوبووەتەوە. دوا ژمارەی لە ئەیلوولی ١٩٩٠ بڵاوبووەتەوە[٢]. لەسەر ژمارە ١ی شوباتی ١٩٩٠ نووسراوە (ڕۆژنامەی گشتییە لەلایەن نووسینگەی زاگرۆسی کوردییەوە دەردەچێت)[٣].

١٢- نشـرة: بڵاوکراوەیەکی خولی بوو، لیژنەی ناوخۆی ئەڵمانیای پارتی دیموکراتی کوردستان، لە بەرلین بە زمانی عەرەبی دەریدەکرد. ژمارە ١ی حوزەیرانی ١٩٩٣ بە قەبارەی ئەی ٥ و بە ٤٢ لاپەڕە دەرچووە. بە فۆنتێکی جوان چاپکراوە. هەندێک لەو نووسەرانەی بابەتیان لەو ژمارەیەدا بڵاوکردۆتەوە بریتین لە محەمەد عامر دێرشەوی، ئوم ڤانا، فرەنسۆ هەریری، سلێمان کامل، موراد بامەڕنی و بابێ ئاڵا[٤].

١٣- ئاشتی (ASHTI): بەڵاڤۆکا ڕەوشەنبیری سیاسی، ڕاگەهاندنا کۆمیتا ئەڵمانیا پارتی دیموکراتی کوردستان- یەکگرتی دەریدەکرد. ژمارە ٨ی بە زمانی کوردی کرمانجی ژوورو- ڕێنوسی لاتینی و عەرەبی، بە قەبارەی ئەی ٤ و بە ڕەنگی ڕەش و سپی لە بەرلین دەرچووە. لە دەستە ڕاستەوە: لە لاپەڕە ١ تاوەکو لاپەڕە ٢٤ بە زمانی عەرەبییە لە دەستە چەپەوەش، لە لاپەڕە ١ تاوەکو لاپەڕە ١٦ بە زمانی کوردییە. هەمووی بەسەر یەکەوەیە، ٤٠ لاپەڕەیە. دانە ئۆرجینالەکانی ئەو بڵاوکراوەیە لە ئەرشیفی (جەمال خەزنەدار) دا پارێزراوە[٥]. سەرنووسەرەکەی محەمەد عامر دێرشەوی بوو. زۆربەی نووسینەکانی باسی شەڕی براکوژی دەکەن و بێزاری دەردەبڕن بەرامبەر بەو شەڕە. نووسەرە دیارەکانی فەوزی ئەتروشی، محەمەد عامر دێرشەوی، ن. ئەرگوشی، دایکی فانا، هەژار موکریانی، د.م.س.، ئەحمەد دەشتی، عەبدولکەریم هەراوس[٦].

---

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٢) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٢.
(٣) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٤) ئیسماعیل تەنیا، بزاڤی ڕۆژنامەگەریی کوردی لە ئەڵمانیا ١٩٦٣- ٢٠٠٦، دەزگای بارزان نیوز بۆ توێژینەوە و ڕاگەیاندن زنجیرە (١)، چاپی یەکەم، (چاپخانەی پاک- هەولێر- ٢٠١٠)، ل ل ٨٨- ٨٩.
(٥) ئیسماعیل تەنیا، بزاڤی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٩٦- ٩٧.
(٦) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی یەکەم (الف)، ل ٢٤٥.

سەبارەت بە دەرچوونی ئیسماعیل تەنیا نووسیویەتی ((لە مانگەکانی کانوونی دووەم و شوباتی ١٩٩٥ دەرچووە)) بەڵام جەمال خەزنەدار نووسیویەتی ((لە ساڵی ١٩٩٤ دەرچووە))[١].

١٤- **بێناو:** بڵاوکراوەیەک بوو بەیادی ٣ ساڵەی کارەساتی ١٣ی حوزەیرانی سلێمانی، ڕێکخراوی ئازادی پارتی دیموکراتی کوردستان لە نۆرنبێرگ لە ژێر دروشمی (کورد دەجەنگێ بۆ نەمانی جەنگ) دەریدەکرد[٢]. ژمارەیەکی تایبەت بوو لە ١٣ی حوزەیرانی ١٩٩٧ بە زمانی کوردی کرمانجی خواروو- ڕێنووسی ئارامی دەرچووە. ئامادەکردنی ئەم ژمارە تایبەتە تاریق فەقی عەبدوڵا، تابلۆی بەرگی یەکەم باوکی ساڤین، خۆشنووس خوشکە ح. حەمیدە ئێرانی، بە فۆنتێکی جوانی ئاسایی چاپکراوە. بەشێک لەو بابەتانەی لەو بڵاوکراوەیەدا بڵاوکراونەتەوە بریتین لە لاپەڕە ١ تاجە گوڵینەیەک بۆ سەر گڵکۆی عوسمانی قادر منەوەر- حەمە سەعید حەسەن، لاپەڕە ٣ شەڕی پێش کارەسات و ڕووداوەکانی...- پ لە سلێمانییەوە، لاپەڕە ٥ سەر لە بەیانی ١٣ی حوزەیران، لاپەڕە ٦ چۆنیەتی قەومانی کارەساتەکەی ١٣ی حوزەیران. قەبارەی گۆڤارەکە ئەی ٤ و بەبێ بەرگ ٣٨ لاپەڕەیە[٣]. هەرچەندە جەمال خەزنەدار نووسیویەتی بڵاوکراوە، بەڵام ئیسماعیل تەنیا وەک گۆڤار ناوی دەبات.

١٥- **ڕێبازی بارزانی:** گۆڤارێکە لەلایەن لقی ٧ی پارتی دیموکراتی کوردستان لە ئەمریکا دەرچووە. ژمارە ١ی لە ساڵی ١٩٩٨ دەرچووە[٤].

١٦- **هەڵاڵە:** گۆڤارێکی سیاسی و ڕۆشنبیری وەرزی بوو، لەلایەن لێژنەی ناوچەی پارتی دیموکراتی کوردستان- باشووری ئەڵمانیا دەرچووە، بە زمانی کوردی بووە. لە چاپخانەی هەڵاڵە لە ئەڵمانیا چاپکراوە[٥]. بەرگێکی ڕەنگاوڕەنگی هونەری و جوانی هەبوو، ژمارە سفری لە ئەیلوولی ١٩٩٨، بە قەبارەی ئەی ٤، دەرچووە. ژمارە ٦ دوا ژمارەی بووە و لە ساڵی ٢٠٠٠ دەرچووە و ئیتر وەستاوە. خاوەن ئیمتیازی سەرهەد غەفوری بوو،

(١) ئیسماعیل تەنیا، بزاڤی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٩٦- ٩٧، جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی یەکەم (الف)، ل ٢٤٥.

(٢) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی دووەم (ب)، ل ٢٦٢.

(٣) ئیسماعیل تەنیا، بزاڤی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٠٧- ١٠٨.

(٤) پشتیوان، لە ئەمریکادا ژمارە ١ی گۆڤاری ڕێبازی بارزانی دەرچوو، ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٢٥١٠، (چوارشەممە ١٩٩٨/١/٢١- هەولێر)، ل ٨.

(٥) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

ســـەرنووســـەری تاریق فەقێ عەبدوڵا بوو، بەڕێوەبەری نووســـین باوکی ســـاڤین بوو، بەڕێوەبەری هونەری ســـامان حاجی نوری بوو، دەســـتەی نووســـەران د. نازەنین جاف، پڕشنگ کاکەیی، هەورامـان عەلی و مەریوان مەحمود[1].

١٧- Rasti: ئەم گۆڤارە لەلایەن لقی ٦ی ئەوروپای پـــارتی دیموکراتی کوردستان بەشێوە نووسینی لاتینی دەرچووە. ژمارە ١٠ی لە شوباتی ٢٠٠١ دەرچووە[2].

١٨- بەرەو ئاسۆ: بـــڵاوکراوەیەکی گشتی وەرزی بووە، بەشی ڕێکخستنی لێژنەی ناوچەی ٢ی ئەڵمانیای پارتی دیموکراتی کوردستان بە زمانی عەرەبی دەریکردووە. ژمارەی ١ی لە کانوونی دووەمی ٢٠٠٣ تاکە ژمارە بووە کە لێی بڵاوکرایەتەوە. بەڕێوەبەرانی تاریق فەقێ عەبدوڵا، ئازاد ڕەشید، شۆڕش غەفوری بوون. [3].

١٩- دەنگ و باســی کوردســتان: بڵاوکراوەیەکی سیاسی و ڕۆشنبیری گشتی بوو. چالاکی ڕێکخســـتنەکانی پارتی لە دەرەوە بڵاودەکردەوە بە تایبەت لە ئەوروپا و ئەمریکا. ژمارەیەکی تایبەتی بە زمانی فارســـی لێ بڵاوکراوەتەوە. تا نزیکی ڕاپەڕین بەردەوام بووە[4].

٢٠- ســەردەم: ئەڤ ئێزگەیە سەر ب پارتی دیموکراتی کوردستانە، ب پشتەڤانیا هێزا تەها بەرواری بەرپرســـێ لێژنا پارتی ل ســـوید ل ١٣ی کانوونی دووەمی ١٩٩٦ ل شـــارێ ســـتۆکهۆڵم پایتەختێ ســـوید هاتە ڤەکرن. جاران ڤی ئێزگەی ٣ دەمژمێر پەخشـــێ زمانێ کوردی هەبوون. لێ ژ ســـاڵا ٢٠٠١ و هێرڤە پەخشـــا ڤی ئێزگەی بوویە حەفتیێ دوو دەمژمێر. ژ کارمەندێت سەرەکی یێت دەستپێکا ئێزگەی ئەحمەد مـــایی تا ساڵا ٢٠٠٢ وەک ڕێڤەبەر و نزار محەمەد نەجیب بەرواری و فەیسەڵ ئەتروشی وەک بێژەر، تا ساڵا ٢٠٠٢ ڤان هێژایان ژی کـارکریە، سیامەند حسێن وەک بێژەر، مەریوان محەمەد، نسرەت حاجی، ئالان بەهائەدین، عومەر سۆران، ئامانج تـــاریق، ساڵح گولی، بەهزاد پیرموس بەرواری، ستار ئەحمەد، لورین ژ کوردستانا باکوور. ل ناڤبەرا ساڵێن ٢٠٠٢ هەتـــا ٢٠٠٥ تنێ ٣ کارمەندان ل ڤی ئێزگەی کاردکرن مەریوان محەمەد نـــاسراو بە مەریوان سورە،

(١) ئیسماعیل تەنیا، بزاڤی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٢٠.
(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٣) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی دووەم (ب)، ل ل ٣٤١- ٣٤٢.
(٤) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٨٦- ٨٨.

جوتیار سندی و مەعروف ژ کوردستانا ڕۆژهەڵات[1].

٢٠- زاگرۆسی کوردی: نووسینگەی پـارتی دیموکراتی کوردستان بووە لە ئەمریکا، لە ژمارە ١ی شـــوباتی ١٩٩٠ی ڕۆژنامەی زاگرۆس نووسراوە (لەلایەن نووســـینگەی زاگرۆســـی کوردییەوە دەردەچێت)[2].

(١) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٧- ٢٨.
(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

بەشی چوارەم

ڕاگەیاندنی (هاوبەش، دژبەری شۆڕشی کورد و پارتی دیموکراتی کوردستان)

تەوەری یەکەم

ڕاگەیاندنی هاوبەش

لە ماوەی ڕابردوودا پارتی دیموکراتی کوردستان وێڕای هەبوونی ڕاگەیاندنی تایبەت بەخۆی، بەپێی پێویستی زۆرجار لەگەڵ لایەنەکانی دیکەی کوردستانی، ڕاگەیاندنی هاوبەشی هەبووە، لێرەدا دەیانخەینە ڕوو:

١- **خەباتی قوتابیان:** هاوبەشی یەکێتی قوتابیانی کوردستانی (پارتی) و یەکێتی قوتابیانی کوردستانی (سۆسیالیست) بووە، بە زمانی کوردی کرمانجی خواروو- ڕێنووسی ئارامی بوو. ژمارە سفری کانوونی دووەمی ١٩٨٣ لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەستی شۆڕش دەرچووە[١]. ئیسماعیل تەنیا نووسیویەتی ((زیاتر لە ١٢ ژمارەی لێ دەرچووە))[٢]، موسا ئەحمەد نووسیویەتی ((سێ ژمارەی لێ بڵاوبووەتەوە))[٣] هەروەها لە لاپەڕە ٧ی ژمارە ٢ی ساڵی یەکەمی کانوونی یەکەمی ١٩٨٤ی گۆڤاری (دەنگی لاوان و قوتابیان) نووسراوە ((لە تشرینی دووەمی ١٩٨٤ ژمارە ٦ی گۆڤاری خەباتی قوتابیان دەرچووە))[٤].

٢- **ڕێیا سەرکەفتنێ (طريق النصر):** ڕۆژنامەیەکی وەرزی بوو ژ لایێ لێژنا ڕاگەهاندنا بەرەی نیشتیمانی دیموکراتی عێراقی (جود) دهاتە بڵاڤکرن، کو هنگی ژ (پارتی دیموکراتی کوردستان و پارتی سوشیالیستی کوردستان و حزبا شیوعیا عێراقی و پاسوک) پێک دهات، ل پارێزگای دهۆک و نەینەوا لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەستی شۆڕش ل دەڤەرا کۆماتە و زێوەشکان هاتە وەشان. ئەم بڵاوکراوەیە بە سێ چاپ بڵاوکرایەوە، چاپێک تەنیا بە زمانی کوردی، کرمانجی ژوورو- ئارامی. چاپێکی دیکەی هەر بە زمانی کوردی بەڵام بە کرمانجی ژوورو- ڕێنووسی لاتینی. چاپی سێیەمی بە زمانی عەرەبی بووە. ١٠٠ دانە ژێ دهاتنە چاپکرن. سەبارەت ئێکەم هژمارا وێ ئیسماعیل تەنیا نڤیسیە ((ژمارە ١ی لە ٥ی شوباتی ١٩٨٣دا دەرچووە)) و موسەدەق تۆڤی و وەسفی ڕدێنی نڤیسینە ((هژمارا ١ێ ل ئادارا ١٩٨٣ دەرکەفتیە)). سەبارەت دوماهیک هژمارا ڤێ گۆڤارێ موسەدەق تۆڤی نڤیسیە

(١) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی.. سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٢١- ١٢٢.

(٢) ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی.. سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٢.

(٣) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٥.

(٤) دەنگی لاوان و قوتابیان (دەنگی لێژنەی باڵای هاوکاری نێوان ڕێکخراوەکانی قوتابیان و لاوانی کوردستان و سەرانسەری عێراقە)، ژمارە ٢، ساڵی ١، (کانوونی ١ی ١٩٨٤)، ل ٧.

((هژمارا ٥یٚ ل ١٩٨٧ دەرکەفتیە)) و وەسفی ڕدێنی نڤێسیە ((دوماهیک هژمارا ویٚ ژمارە ٥ بوویە کو ل شواتــا ١٩٨٨ ڕاوەستایە))، کەچی ئیسماعیل تەنیایە نووسیویەتی ((ژمــارە ٨ی ســالّی ٣ی لە کانوونی دووەمی ١٩٨٦دا دەرچووە)). ســەرپەرشــتیٚ چاپا عەرەبی ئەبو نەهران(داود ئەمین) و سەرپەرشتیٚ چاپا کوردی ب تیپێن لاتینی ئەدیب چەلکی، هەروەسا هێژا د. رزگار زاخۆیی ســەرپەرشــتیٚ چــــاپا کوردی ب تیپێن عەرەبی بوون. ژ ســتافیٚ ڤیٚ گۆڤاریٚ بۆ مـاوەیەکیٚ درێژ تەیــــــار ســـەلیم گەرمـاڤی، ئەرشـــەد خۆشــــناو، ئەبو ئەسیر(عەبدولەتیف ئەلسەعدی)، خالید محەمەد دەرکـاری، ئەبو هندرێن، ئەبو سامر، ئەبو سەعد (بۆ نەخشەسازی) بوون[١].

٣- ڕێبـازی لاوان: بـڵاوکراوەی(گۆڤاری)[٢] یەکێتی لاوانی سۆسیالیستی کوردستانی عێراق بووە. ژمارە ١ی لە ئابی ١٩٨٣ بە ١٦ لاپەڕە بەشێوەی پەرتووک دەرچووە[٣]، ژمـارە ٦٦ی ساڵی ٩ی لە کانوونی یەکەمی ١٩٩١ دەرچووە[٤].

٤- دەنـگی لاوان: گۆڤارێی یەکێتی دیموکراتی کوردستان- عێراق بوو لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە ١٠ لاپەڕەی قەبارە فۆڵسـکاب دەریدەکرد. ژمـــــارە ١ی لە تشـــــــرینی دووەمی ١٩٨٣ دەرچووە[٥].

٥- دەنـــــــگی لاوان و قوتابیان: بڵاوکراوەی هاوبەشـــە لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەســتی شـــۆڕش دەرچووە. دوای دامەزراندنی لێژنەی بەرزی هاوکاری نێوان ڕێکخراوەکانی قوتابیان و لاوانی کوردستان-عێراق لە ١-٣ی حوزەیرانی ١٩٨٤، ژمـارە ١ی ساڵی یەکەم لە حوزەیرانی ١٩٨٤ تـایبەتە بووە بە بەڵگەنـامەکـانی کۆبوونەوەی ڕێکخراوەکـانی قوتـابیـان و لاوانی کوردستان و عێراق، دواتر کە بوو بە لیـژنەی باڵای هاوکاری نێوان ڕێکخراوە دیموکراتییەکانی قوتــابیان و لاوان لە کوردستان و سەرانسەری عێراق، دەستکرا بە دەرکردنی گۆڤارێک وەک دەنـــــگی ئەو لێژنەیە بە ژمارە ٢ی ســاڵی یەکەم لە کانوونی یەکەمی ١٩٨٤ دەرچوو کە

(١) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی.. سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٢٥- ١٢٦؛ وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣٢- ٣٣؛ موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٨.

(٢) عەبدوڵلا زەنگەنە و رەفیق سالّح ئەحمەد، رابەری ڕۆژنامەنووسی کوردی، گۆڤاری ڕۆژنامەنووس ژمارە ٤، (٢٢/٤/٢٠٠٥- چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە- هەولێر)، ل ١٩١.

(٣) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٧.

(٤) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٦.

(٥) ئیســماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... ســەرچاوەی پێشــوو، ل ٢٥؛ ئیســماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ١٣٦.

یەکێتی قوتابیانی کوردستان ڕۆڵێکی کاریگەری هەبوو لە درێژەپێدانی ئەم گۆڤارە و زۆربەی ژمارەکانی لە بارەگای یەکێتی قوتابیانی کوردستان ئامادە دەکران و بە چاپ دەگەیێنران. لە چاپخانەی خەبات چاپکراوە. ژمارە ٩ی لە تشرینی دووەمی ١٩٩٠ بە ٨ لاپەڕە دەرچووە[١].

٦- **ڕۆشنبیری پێشمەرگە (ثقافة الانصار):** گۆڤارێکی ڕۆشنبیری و هونەری گشتی بووە، لە بەشی دووەمی ساڵی ١٩٨٤ هونەرمەندان و نووسەران و ڕۆشنبیران لەنێو بەرەی جود بڕیاری دامەزراندنی کۆمەڵەی نووسەران و ڕۆژنامەنووسان و هونەرمەندانی پێشمەرگە دا، کە هەڵسان بە دەرکردنی گۆڤارێکی ڕۆشنبیری و هونەری گشتی بەناوی ڕۆشنبیری پێشمەرگە (ثقافة الانصار) و لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەستی شۆڕش دەرچووە. تەنیا ٣ ژمارەی لێ بڵاوکراوەتەوە[٢].

٧- **صوت الشبيبة الكردستانية:** لەلایەن لاوانی سۆسیالیستی کوردستانی عێراق لقی سوریا بە زمانی عەرەبی دەرچووە. ژمارە ٩ی لە ساڵی ١٩٨٦ دەرچووە[٣].

٨- **بەرەی کوردستانی:** ئۆرگانی ناوەندی بەرەی کوردستانی بووە، ڕۆژنامەکە وەک زمانی ڕەسمی بەرەی کوردستانی بڵاوکراوەیەوە و یاسا و بڕیارەکانی بە زمانی کوردی تێدا بڵاودەکرایەوە. خولی یەکەمی لە ٢٩ی ئەیلوولی ١٩٨٨ دەستی پێکردووە و ژمارە ٢٤- ٢٥ پێکەوە لە کانوونی دووەم و شوباتی ١٩٩١ دەرچووە. ژمارە ١ی خولی دووەمی لە تشرینی یەکەمی ١٩٩١ بە ٨ لاپەڕە دەرچووە. ژمارە ٧ی خولی دووەمی لە مارتی ١٩٩٢ دەرچووە. دەستەی نووسەرانی لەسەر نەنووسراوە[٤].

٩- **ڕاپەڕینی خوێندکاران:** گۆڤاری یەکێتی پێشەنگی خوێندکارانی کوردستان بوو، ژمارە ١ی لە دوایی ١٩٨٧ و ژمارە ٦ی لە حوزەیرانی ١٩٩٠ دەرچووە[٥].

١٠- **زانکۆ:** ئۆرگانی یەکێتی پێشەنگی خوێندکاران و لاوانی کوردستان لقی هەولێر بووە کە

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٥؛ عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٥٤- ٥٥.

(٢) ئاسۆ حەسەن، لە ڕۆژنامەگەری شاخ: بۆ ئەوەی ((دەنگی قوتابیان و لاوان)) و ((ڕۆشنبیری پێشمەرگە)) لەبیرنەکرێن، ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٢٥٧٠، (چوارشەممە ٢٢/٤/١٩٩٨- هەولێر)، ل ٢٠.

(٣) https://zheen.org.

(٤) عەبدوڵڵا موحەممەد زەنگەنە، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٧-٢٨.

(٥) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٦.

بە زمـــانی کوردی کرمانجی خواروو- ئارامی و عەرەب دەریدەکرد. ژمارە ١ی لە تشـــرینی یەکەمی ١٩٩١ بە قەبارەی فۆلسـکاب دەرچووە. ژمـــارە ٢ی لە سـاڵی ١٩٩٢ دەرچووە[١]. ئیســـماعیل تەنیا لە پەرتووکێکیدا نووســـیویەتی ((ڕۆژنامەی (زانکۆ) یەکێتی پێشـــەنگی خوێندکاران و لاوانی کوردســـتان لقی دهۆک- نەینەوا دەریدەکرد. زیاتر لە ٧ ژمارەی لێ دەرچووە))[٢] و لە پەرتووکەکەی دیکەی نووســـیویەتی ((ئـــــۆرگانی یەکێتی پێشـــەنگی خوێندکارانی کوردســـتان لقی هەولێر بووە. ژمـــــارەی ٢ی سـاڵی ٢ی ڕێکەوتەکەی دیاری نەکراوە، بەڵام بە گوێرەی بابەتەکان وا دیارە لە ساڵی ١٩٩٢ دەرچووە))[٣].

١١- **پێـــلا سەربەست:** گۆڤارا ئێکەتیا پێشەنگ یـا خویندکار و لاوێن پـارتی گەل لقا دهۆک- نەینەوا بوو، ل دهۆکێ ب زمانێ کوردی کرمانجی ژووروو- لاتینی دەرکەفتیە. لە ژمـارە ٤-٥ سـەرنڤیسـەرێ وێ فەهمی سـەلمان و دەسـتەکا نڤیسـکارانێت وێ سـەلام باڵایی، مەجید حەسۆ، محەمەد عـەلی ئەتروشی بوون. دەرهێنانا هونەری دلشێر یونس بو کریە[٤].

سەبارەت بە دەرچوونی یەکەم ژمارە: ئیسماعیل تەنیا (لە پەرتوکێکیدا) و وەسفی ڕدێنی و موسـەدەق تۆڤی نڤێسـینە ((هژمارا ١ێ ل ٣١ێ تەبـــاخا ١٩٩١))[٥] و موسا ئەحمەد و عەبدوڵا زەنگەنە و ئیسماعیل تەنیـــا (لە پەرتوکێکی دیکەیدا) نووسیویانە ((ژمارە ١ی لە تشـرینی یەکەمی ١٩٩١ دەرچووە))[٦].

هەروەها بە دەرچوونی کۆتا ژمـارە؛ ئیسماعیل تەنیا (لە پەرتوکێکیدا) و وەسفی ڕدێنی و موســـەدەق تۆڤی نڤێســـینە ((هژمـارا ٤-٥ێ و داویێ ل کـانوونـا دووێ ١٩٩٢ هـاتیە بلاڤکرن))[٧]، موســـا ئەحمەد و عەبدوڵا زەنگەنە نووســـیویانە ((زیاتر لە ٧ ژمارەی لێ

(١) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣٦- ٣٧.

(٢) ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٩.

(٣) ئیسماعیل تەنیا، ڕابەری ڕۆژنامەگەریی.. سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٦٨.

(٤) عەبدوڵا موحەممەد زەنگەنە، سـەرچاوەی پێشـوو، ل ٣١؛ موسـا ئەحمەد، سـەرچاوەی پێشـوو، ل ٣٦؛ ئیسـماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سـەرچاوەی پێشـوو، ل ٤٩؛ موسـەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٧٤؛ وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٥؛ ئیسماعیل تەنیا، ڕابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٥٨.

(٥) موســەدەق تۆڤی، دیرۆکا... ســەرچاوەی پێشــوو، ل ٧٤؛ وەصــفی حەســەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٥؛ ئیسماعیل تەنیا، ڕابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٥٨.

(٦) عەبدوڵا موحەممەد زەنگەنە، سـەرچاوەی پێشـوو، ل ٣١؛ موسـا ئەحمەد، سـەرچاوەی پێشـوو، ل ٣٦؛ ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٩.

(٧) موســەدەق تۆڤی، دیرۆکا... ســەرچاوەی پێشــوو، ل ٧٤؛ وەصــفی حەســەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٥؛ ئیسماعیل تەنیا، ڕابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٥٨.

دەرچووە))[١] و ئیسماعیل تەنیا لە پەرتوکێکی دیکەیدا نووسیویەتی ((تەنیا یەک ژمارەی لێ دەرچووە))[٢].

١٢- زەنگ: ئۆرگانی یەکێتی قوتابیان و لاوانی سۆسیالیستی کوردستان و یەکێتی قوتابیان و لاوانی کوردستان لقی هەولێر بوو، لە شێوەی ڕۆژنامە بە زمانی کوردی کرمانجی خواروو-ئارامی دەرچووە، ژمارەی ١ی لە مانگی کانوونی یەکەمی ١٩٩١ دەرچووە، ژمارە ٢ی کە دوا ژمارەی بووە لە کانوونی دووەمی ١٩٩٢ دەرچووە. دەستەی نووسەرانی لەسەر نەبووە، بەڵام ئەو سەرنووسەرانەی سەرپەرشتیان کردووە ئاسۆ حەسەن، ڕێبوار عەبدولڕەحمان، ئیسماعیل تەنیا، برزۆ عەلی هەژار، مستەفا پەژار، کەریم دەشتی، هیمداد حسێن، عەباس عەبدوڵا یوسف، خالید جوتیار[٣].

١٣- زەنگ: ئەم هەفتەنامەیە یەکێک بووە لە بڵاوکراوە هەرە پێشکەوتووەکانی یەکێتی قوتابیانی کوردستان، بە دوو خول دەرچووە، خولی یەکەمی لە ساڵی ١٩٩١ لەلایەن یەکێتی قوتابیانی سۆسیالیست دەرچووە تەنیا دوو ژمارەی لێ بڵاوکراوەتەوە، دوای یەکگرتنی حزبەکان هاتۆتە ناو پارتی دیموکراتی کوردستان لە خولی دووەمەوە لەلایەن یەکێتی قوتابیانی کوردستانەوە دەرچووە[٤]. لەسەری نووسراوە (هەفتەنامەیەکی قوتابیانە یەکێتی قوتابیانی کوردستان دەریدەکات). بابەتەکانی ڕەخنەیی، ڕۆشنبیری، ڕێکخراوەیی، زانستی، کۆمەڵایەتی، وە هەواڵ و چالاکی قوتابیان و کاری ڕێکخراوەیی و هەواڵی ناو دەزگاکانی پەروەردەیی و زانکۆکان و قوتابخانەکان بەشێک بوون لە بابەتەکانی زەنگ[٥].

ژمارە ١ی خولی دووەمی لە ١٠ی تشرینی یەکەمی ١٩٩٨[٦] و دوا ژمارەی پێش چاومان کەوتووە ژمارە ٤٠ی خولی دووەمی لە ١٧ی کانوونی یەکەمی ٢٠٠٠ بووە. خاوەن ئیمتیازی لە ژمارە ١ تا ٤٠ عەلی عەونی و سەرنووسەری لە ژمارە ١ تا ٣٤ شەعبان شەعبان و لە ژمارە ٣٥ تا ٤٠ موسا ئەحمەد بووە. ژمارە ١ تا ٣٢ لە چاپخانەی زانکۆی سەلاحەدین لە هەولێر و

---

(١) عەبدوڵا موحەممەد زەنگەنە، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣١؛ موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٦.
(٢) ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٤٩.
(٣) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٧؛ ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٧٨.
(٤) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ١٠٤.
(٥) هەمان سەرچاوە، ل ١٠٥.
(٦) هەمان سەرچاوە، ل ١٠٥.

ژمارە ٣٤ لە چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە لە هەولێر چاپکراون[١].

١٤- خەباتی نوێ: گۆڤارێکی ئەدەبی ڕۆشـنبیری یەکێتی پێشـەنگی خوێندکـــاران و لاوانی کوردسـتان لقی سـلێمانی بووە. ژمـــارە ١ی لە کانوونی دووەمی ١٩٩٢ دەرچووە، قەبارەی وەک پەرتووک بووە، ژمـارە ٢-٣ی هەر لە ساڵی ١٩٩٢ دەرچووە[٢].

١٥- تیشـــک: بڵاوکراوەی قوتابیان و لاوان بووە، دەنگی قوتابیان و لاوانی سـۆسـیالیسـتی کوردستان لقی سلێمانی بە زمانی کوردی کرمانجی خواروو- ئارامی دەرچووە. ژمارە ١ی لە شـوباتی ١٩٩٢ و ژمـــارە ٢ی لە ٢ی ئاداری ١٩٩٢ هەر یەکەیان بە ٨ لاپەڕە دەرچووینە، دەستەی نووسـەرانی دیارنەکراوە، دەرهێنانی هونەری لەلایەن بەڕێز کـــاروان بووە. ژمارە ٣ی لە گوڵان(مـایس)ی ١٩٩٢ بە ٨ لاپەڕە دەرچووە، کە وەک دەنـگی خوێندکاران و لاوانی سۆسیالیست لقی سلێمانی خۆی دەناسێنێ، بەڕێوەبەری دڵشاد کاکی بووە[٣].

١٦- زمنـــاکۆ: ڕۆژنامەیەک بووە، یەکێتی قوتابیان و لاوانی سـۆسـیالیسـتی کوردسـتان لقی سـلێمانی، بە زمانی کوردی کرمانجی خواروو- ئارامی دەریدەکرد. ژمـــارە ١ی لە شـوباتی ١٩٩٢ دەرچووە. هەر ئەو ژمـــارەی لێ دەرچووە و وەسـتاوە. لە چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری لە هەولێر چاپکراوە[٤].

١٧- بـــەردەڕەشی نوێ: ڕۆژنامەیەکا سیاسی و ڕەوشـەنبیری و گشتی بوویە ژ بال ئێکەتیا یا لاوان و قوتابیێن کوردســتانێ لێژنا بەردەڕەش ب زمـانێ کوردی و عەرەبی دەردکەفت. زۆربەی توێژەران لەســەر ئەوە کۆکن کە ژمـــارە ١ی لە حوزەیرانی ١٩٩٢ بە ٦ لاپەڕە دەرچووە. ناوی ستافی نووسین و بەڕێوەبردنی لەسەر نەنووسراوە[٥]، هەرچی زێرەڤان تەمۆ نوسـیوویەتی ((دوو هژمار لێ هاتینە بلاڤکرن، ژمارە سـفری ٤ بەرپەڕ و ژمارە ١ی ٦ بەرپەڕ بوویە. هژمـارا ١ێ ل ئایارا ١٩٩٢ هاتیە بلاڤکرن. ستاڤێ ڤێ ڕۆژنامێ مەسعود عەبدولکەریم عەبدولڕەحمان، ئەمین عیسا قادر، فەتحوڵا جەرجیس بارانی، سەعـــدوڵا جەرجیس بارانی،

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٧.

(٣) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٩٤؛ موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٨. عەبدوڵڵا موحەممەد زەنگەنە، سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٠.

(٤) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٩٥.

(٥) عەبدوڵڵا موحەممەد زەنگەنە، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٧٣- ٧٤؛ موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٧؛ جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی دووەم (ب)، ل ٢١٧.

شەمسەدین عەبدولقادر، محەمەد ڕەشید عوسمان، ئەرسەلان سەعید بوون))[1]، دەکرێت لێرەدا زێرەڤـــان تەمۆ مەبەستی لە ژمارە سفری بێت کە لە ئایاری ١٩٩٢ دەرچووە نەک ژمارە ١.

١٨- ئـــەلند: ڕۆژنامەیەکا ڕەوشەنبیری وەرزشی گشتی بوو، لێژنا زاخۆ یا ئێکەتیا پێشەنگ یا خویندکـــار و لاوێن دیموکراتا کوردستانێ دەردئێخست. ئێکەمین ڕۆژنامە بوویە ل زاخۆ دەرکەفتی، سەرپەرشتێ وێ محەمەد کەمال بۆسەلّی بوویە[2].

دلێر ڕەشید و چیا ئەحمەد لە پەرتووکەکەیـــاندا نووسیویانە ((ژمارا ١ێ ل هاڤینا ١٩٩٢ دەرکەفتیە و دوماهیک هژمار بەردەستا کەفتی هژمارا ٧ بوویە))[3]، کەچی موسەدەق تۆڤی نووسیویەتی ((هژمارا ١ێ ل هاڤینا ١٩٩٣ هاتیە بلاڤکرن، تنێ ٣ هژمار هاتینە بلاڤکرن))[4].

١٩- بـــەرەی کوردستانی: پاشکۆی ڕۆژنامەی بەرەی کوردستانییە، کە ئۆرگانی ناوەندی بەرەی کوردســتانی بووە، ئەم پاشکۆیە بە زمانی عەرەبی دەرچووە. ژمارە ١ی لە شــوباتی ١٩٩٢ دەرچووە، پاشکۆی ژمـــارە ٧ی لە ٣٠ی تشــرینی یەکەمی ١٩٩٢ دەرچووە. تەنیا ژمارە ١ی بە ٨ لاپەڕە دەرچووە، ئەوانی دیکە هەمووی بە ٤ لاپەڕە دەرچووە، کە هەمان قەبارەی ڕۆژنامە کوردییەکەی هەبووە. دەســتەی نووســەرانی لەســەر نەنووسراوە، بەڵام هەندێک ژمارەی ناوی عەبدوڵا ئاگرینی وەک سەرنووسەر لەسەر نووسراوە[5].

٢٠- دەنـــگدان(التصویت): ڕۆژنامەکا ڕۆژانە بوو، لێـــژنا ڕاگەهاندنا ل پارێزگەها دهۆکێ یا پارتی دیموکراتی کوردستان و حزبێن کوردستانی بۆ پەرلەمانێ کوردستانێ کو لیستا ١٦٢ یا هەلبژارتنان بوو. هژمارا ١ێ ل ١٧ێ کانوونا دووێ یا ٢٠٠٥ ل دهۆکێ دەرکەفتیە[6].

٢١- دەنـــــگی دیموکراتی کوردســتان: ڕۆژنامەی لیستی دەنگی دیموکراتی کوردستانە بۆ ئەنجوومەنی پارێزگای هەولێر (پارتی دیموکراتی کوردســتان، حزبی شــیوعی کوردســتان،

(١) زێرەڤان تەمو، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٣٢- ٣٣.

(٢) دلێر ڕەشید و چیا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٩؛ موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٨.

(٣) دلێر ڕەشید و چیا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٩.

(٤) موسەدەق تۆڤی، دیرۆکا... سەرچاوەی پێشوو، ل ٨٨.

(٥) عەبدوڵا موحەممەد زەنگەنە، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٧-٢٨.

(٦) ئەرشـیفی دەسـتەی ئینسـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردسـتان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ ئیسـماعیل ئیبراهیم، (دهۆک- ١٥ێ تەمووزا ٢٠٢٤).

کۆمەڵەی ڕۆشنبیری کلدان، بزووتنەوەی دیموکراتی تورکمان لە کوردستان، ئۆجاغی برایەتی تورکمان، کۆمەڵەی ڕۆشـنبیری تورکمان، پارتی نەتەوەیی ڕزگاری تورکمان، کۆمەڵەی لیبراڵی تورکمان، پارتی دیموکراتی تورکمانی کوردســتان، پارتی برایەتی تورکمان، حزبی یەکێتی تورکمانی عێراق، حزبی نیشـتیمانی دیموکراتی کوردســتان، حزبی گەلی تورکمانی عێراق، حزب الشرـوق الترکمان العراق)، بە زمانی کوردی دەرچووە. ژمارە ١ی لە ٢٢ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٥ بە ٨ لاپەڕە و ژمارە ٤ی لە ٢٦ی کانوونی دووەمی ٢٠٠٥ بە ٨ لاپەڕە دەرچووە. تەنیا ئەم دوو ژمارە بە بەرچاومان کەوتن. سەرنووسەری بێوار عەبدولڕەحمان و دەستەی نووسەران نـامیق هەورامی، چنار نامیق، خەلیل بلەیی، ناجی شانەدەری، نەوید تاڵب، محەمەد هەڵەبجەیی، ساڵح عومەر بوون. سەرپەرشتیاری چاپ ئیسماعیل عارف و کۆمپیوتەر و نەخشەڕێژ سەربەست عومەر، سەنگەر شنۆیی، شاخەوان جەعفەر، عەبدوڵا ڕەفیق، ڕازان مەحمود، شـیلان عەلی بوون. لە ژمارە ٤ هونەر مەرجان زیادبووە و ٤ فۆتۆ کەمال ئاکرەیی بووە. لە چـاپخانەی ڕۆشنبیری لە هەولێر چاپکراوە. ناونیشانی لە بارەگای گوڵان لە هەولێر بووە. سـەروتاری ژمارە ١ی سـەرۆ قادر و ژمارە ٤ی فەرەیدون جوانڕۆ نووسیویەتیەوە[١].

٢٢- ٧٣٠: پـاشکۆیەکی هاوبەشی نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتیمانی کوردسـتان بووە، تایبەت بووە بە لێژنەی ڕاگەیاندنی لیسـتی هاوپەیمانیی کوردسـتان لە ڕێگەی هەردوو ڕۆژنامەی (خەبات) و (کوردستانی نوێ) بۆ هەڵبژاردنەکـانی ساڵی ٢٠٠٥ ڕۆژانە بە زمانی کوردی دەریدەکرد. ژمارە ١ی لە ٢٧ی تشرینی دووەمی ٢٠٠٥ دەرچووە، دوا ژمارەی بەبەرچاومان کەوتووە ژمارە ١٤ ەیە لە ١٠ی کانوونی یەکەمی ٢٠٠٥ دەرچووە. ئەم پاشکۆیە ٤ لاپەڕەی هەبووە[٢].

٢٣- دەنگدان (Dengdan): بـڵاڤۆکەکا بەروەختە، ب هەلکەفتا هەلبژارتنان ل ئامێدیێ دەردکەفت. ئێکەم بلاڤۆکا تایبەت ب هەلبژارتنان بوو ل ئامێدیێ بلاڤ ببیت. هژمارا ١ێ ل ١ێ تیرمەها ٢٠٠٩، ب هەڤپشکی دناڤبەرا لقا ١٨ یا پارتا دیموکراتا کوردستانێ و مەڵبەندا ٢٣ یا ئێکەتیا نیشتیمانی کوردستانێ دەردکەفت، مەرەم پێ رێکلام و پروپاگەندا هەلبژارتنان بوو بۆ لیستا کوردستانی و هەلبژارتنێن سەرۆکێ هەرێما کوردستانێ بۆ ساڵا ٢٠٠٩ سێ هژمار ب ٤ بەرپەڕان لێ بـڵاڤبوون، ب شـێوەکێ رەنگاورەنگ و ب دیزاینەکێ نە یێ

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
(٢) هەمان سەرچاوە.

سەردەمیانە، بێ بەرامبەر بـــلاڤدکرن. ستافی کاری خالید دێرەشی، عەبدوڵا مشەختی، بلّند ســـلێمان، محەمەد عەبدوڵا، هەڤاڵ ئامێدی، ســـەردار هێتوتی، ئەدیب مەحمود بوون، ل چاپخانا خانی ل دهۆکێ دهاتە چاپکرن. هژمـــــارا ٣ ل ٢٠ێ تیرمەها ٢٠٠٩ دەرکەفتیە. کو بڕیاربوو ٤ هژمار لێ دەرکەڤن لێ بەس ٣ دەرکەفتن. ل نیڤا سەری یا بەرپەڕێ ئێکێ هژمارا ١ێ و ٢ێ وێنەکێ سـەرۆک بـــــارزانی و ئارمێ لیسـتا ٥٤ هاتیە بلّاڤکرن. هژمارا ٣یێ وێنێ سەرۆک بـارزانی و جەلال تالّەبانی هەیە[١].

٢٤- قەلا دووزێ: بـــلاوکراوەی لێژنە ناوچەی قەلّادزێی سەر بە لقی سلێمانی یەکێتی قوتابیان و لاوانی سۆسیالیستی کوردستان بووە[٢].

٢٥- بــــەرەی کوردستان: ئەڤ ئێزگەیە دەنگێ بەرەی کوردستانی بوو. ل ١٣ێ کـــانینا بچیکا ١٩٨٨ کەفتیەکاری. بارەگا و سـتۆدیۆ ل ڕاژانێ و پەخشـا وێ ل هەلەجێ بوو. ژ کارمەندێت ڤی ئێزگەی یێت پارتی دیموکراتی کوردستان (شەهید حەمید سوری، د. ڕزگـــار، بارزان مەلا خالید)، یەکێتی نیشـــتیمانی کوردســـتان(ئەرســـەلان بایز، محەمەدئەمین محەمەد ســـالّح دهۆکی)، پارتـــا کۆمۆنیستا عێراقی (شەماڵ حەوێزی، شەهید رزگار(هۆگر محەمەد خەلیل)) بوون. بێژەرێت ڤی ئێزگەی (فەهیم عەبدوڵا حەمۆ، بەهجەت ئاڤدەل، هێمن حەســـەن) بوون، جـارجـار ژی بـارزان مەلا خـالیـد هەڤکـاریـا وان دکر. ئەڤ ئێزگە ل گولانـا ١٩٨٩ ڕاوەستیایە[٣].

---

(١) سەردار هێتوتی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٧٦- ٧٨.

(٢) موسا ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٨.

(٣) وەسفی حەسەن ردێنی، ئێزگە و... سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٧.

تەوەری دووەم

ڕاگەیاندنی دژبەری شۆڕشی کورد و پارتی دیموکراتی کوردستان

لە دوای دامەزراندنی پارتی دیموکراتی کوردستان لە باشووری کوردستان دوای ماوەیەک بۆ چەندین جار، چەند گرووپێک کەوتنە خۆیان و لە پارتی دیموکراتی کوردستان جیا دەبوونەوە و بەناوی پارتی دیموکراتی کوردستان و دژبەری پارتی دیموکراتی کوردستان و شۆڕشی کورد شانبەشانی دەرچوونی بڵاوکراوەکانی پارتی ئەوانیش درێژەیان بە هەمان ژمارە و بڵاوکراوەیان دەدا لەوانە:

١- **ڕزگـــــاری:** ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کورد وەک ڕۆژنامە بووە، دوای بەســتنی کۆنگرەی یەکەمی پارتی کەوتە بڵاوبوونەوە. لە پاش کۆنگرەی سـێیەمی پارتی کە لە ٢٦ی کانوونی دووەمی ١٩٥٣ لە شـــاری کەرکووک بەســترا، بڕیار درا ناوی ڕۆژنامەی ڕزگاری بکرێتە خەبات[١]. لە کۆنگرەی دووەمی حزبەوە تـــــا ســـاڵی ١٩٥٦ لێکترازان لە نێوان ئەندامان ڕوویداوە، ئەوەبوو هەمزە عەبدوڵا لە پارتی جیابووەوە و بە جیا بە ناوی پارتی دیموکراتی کوردستان ڕۆژنامەی ڕزگاری دەرکرد و بەنـــاوی حزبی بەرەی پێشکەوتوو کاریان دەکرد، لە دژی پارتی ئەم ژمارانەیان دەرکرد (ژمـــــارە ٣ی ســاڵی ٨ی بە زمانی عەرەبی و بە زمانی کوردی هەر یەکەیان بە جیا لە کانوونی یەکەمی ١٩٥٣، ژمـــــارە ٤ی ســاڵی ٨ی بە زمانی عەرەبی و بە زمانی کوردی هەر یەکەیان بە جیا لە کـــانوونی دووەمی ١٩٥٤، ژمـــارە ٥ی ســاڵی ٨ی بە زمانی عەرەبی لە مارتی ١٩٥٤، ژمارە ٦ی ســاڵی ٨ی نیســانی ١٩٥٤ بە زمانی عەرەبی و ژمارە ٧ی ساڵی ٩ی تشـرینی دووەمی ١٩٥٤ بە زمـانی کوردی دەرکردووە). ئەو ژمـــارانەی کە پارتی دیموکراتی کوردستان لەو مـــاوەیە دەریدەکرد ئەمانەبوون (ژمارە ٦ی ساڵی ٦ی مارتی ١٩٥٢، ژمارە ١٠- ١٣ی ساڵی ٦ و حەفتەمی تەمووز- تشـــــرینی یەکەمی ١٩٥٢، ژمارە ١ی ساڵی ٧ی مارتی ١٩٥٣، ژمـارە ٦ی ساڵی ٧ی ئۆغستۆسی ١٩٥٣ و ژمارە ٢ی ساڵی ٩ی حوزەیرانی ١٩٥٥). لە ساڵی ١٩٥٦ ئەوانەی جیاببوونەوە و بەناوی پـــارتی کاریان دەکرد، هاتنەوە ناو پـارتی[٢].

لە ئەرشیفی بنکەی ژین لە بـارەی ڕۆژنامەی ڕزگاری نووسراوە ((زمانحاڵی پارتی دیموکراتی کورد-بەرەی پێشـکەوتوو، ژمـــــارە ٣ی ســاڵی ١٩٥٣ و ژمارە ٤ تـــــا ٧ لە ســاڵی ١٩٥٤

(١) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٤-١٥.

(٢) سدیق ساڵح و ڕەفیق ساڵح، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٦- ٧.

دەرچووە))[1].

٢- ئاسۆی کورد: ئەم گۆڤارە لەلایەن یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستانی سەر بەو گرووپەی لە ساڵی ١٩٦٤ لە پارتی دیموکراتی کوردستان جیابوونەوە، بڵاوکراوەتەوە.

یەکەمین ژمارەی لە ئاداری ١٩٦٤ بە زمانی کوردی و پیتی عەرەبی بوو دەرچووە و بە تابیعە و ڕۆنیۆ لە سلێمانی بە نهێنی چاپدەکرا. تەنیا چەند ژمارەیەکی لێ دەرچووە، ئەم گۆڤارە لە لایەنی چاپ و هونەرییەوە زۆر سادە بووە و لە ناوەڕۆکدا پتر گرنگی بە بابەتی ڕێکخراوەیی و سیاسی داوە. یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان بەرپرسی بوو[2].

٣- بەرەو پێشەوە: بڵاوکراوەیەکی ناوخۆیی- پارتی دیموکراتی کوردستان دەریدەکرد. لەسەری نووسراوە (نەشرەی ناوخۆ، بۆ ئەندامانی پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق- مەکتەبی سیاسی دەرچووە). ژمارە ١ی لە تشرینی یەکەمی ١٩٦٤ بە دیالێکتی کرمانجی خوارووسۆرانی و بە ئەلفوبێی کوردی لە عەرەبی و ئارامی داهێنراو چاپکراوە. پاش بڵاوکردنەوەی ژمارە ١ی نازانرێت چەند ژمارەی لێ بڵاوکراوەتەوە. بە تابیعە و ڕۆنیۆ، لە سلێمانی بە نهێنی چاپدەکرا[3].

٤- تیشک: ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردستان- لقی هەولێر بووە و ژمارە ٢ی ساڵی یەکەم لە ٢١ی ئەیلوولی ١٩٦٤ لەلایەن جەلال تاڵەبانییەوە دەرچووە و لەگەڵ حزبی بەعس کەوتبوو دژ بە شۆڕشی کورد و چەکداری کوردی[4].

٥- دەنگی قوتابیانی کوردستان: بڵاوکراوەیەک بووە، دوای جیابوونەوەی گرووپی مەکتەبی سیاسی لە ساڵی ١٩٦٤، گرووپی مەکتەبی سکرتاریەتی یەکێتی قوتابیانی کوردستانیش جیابوونەوە و بەناوی یەکێتی قوتابیانی کوردستانەوە کاریان دەکرد، لە کانوونی دووەمی ١٩٦٥ ئەم بڵاوکراوەیان دەرکرد[5].

٦- ئاگر: ئەم گۆڤارە لەلایەن یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستانی سەر بەو گرووپەی لە ساڵی ١٩٦٦ کە بۆ جاری دووەم لە پارتی دیموکراتی کوردستان جیابوونەتەوە دەرکراوە،

---

(١) https://zheen.org.

(٢) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٧.

(٣) https://zheen.org. ؛ ڕەفیق ساڵح ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٨.

(٤) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٥) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٥.

یەکەمین ژمارەی لە شوباتی ١٩٦٦ بڵاوبووەتەوە و تەنیا ئەم ژمارەی لێ دەرچووە[١].

٧- **خەبات:** ژمارە ٤٧٣ی ڕۆژنامەی خەبات لە کانوونی دووەمی ١٩٦٤ لە ماوەت دەرچووە، ئەم ژمارە دوا ژمارە بووە جەلال تاڵەبانی تێیدا بەشداربووە پێش ئەوەی لە پارتی جیا ببێتەوە. بۆیە کە چوونە بەغدا لە شوباتی ١٩٦٦ ژمارە ٤٧٤ تا ژمارە ٤٨٤ لە حوزەیرانی ١٩٦٨، ١١ ژمارەیان بە ناوی پارتی دیموکراتی کوردستانەوە دەرکرد لە دژی شۆڕش، لەسەریان نووسراوە لە چاپخانەی خەبات دەرچووە بەڵام لە چاپخانەی تایمس لە بەغدا چاپکراون. هەر ١١ ژمارەکە بە ٤ لاپەڕەیی چاپکراون تەنیا ژمارە ٤٨٢ کە لە تشرینی دووەمی ١٩٦٧ دەرچووە بە ٦ لاپەڕە بووە. ژمارە ٤٧٤ی ڕۆژنامەی خەبات لە تشرینی دووەمی ١٩٦٤ لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەستی شۆڕش دەرچووە، بەڵام ژمارە ٤٧٤ ئەوەی دژی شۆڕش لە بەغدا لە شوباتی ١٩٦٦ دەرچووە، کە لە شوباتی ١٩٦٦ پارتی دیموکراتی کوردستان ژمارە ٤٨٥ی بڵاوکردۆتەوە لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەستی شۆڕش[٢]. لە ٢٨ی کانوونی دووەمی ١٩٦٦ هەریەک لە جەلال تاڵەبانی، حلمی عەلی شەریف، عەلی عەسکەری و عومەر دەبابە بەبێ پرسی بەرپرسانی باڵای شۆڕش، دۆڵە ڕەقەیان بەجێهێشت و چوونە پاڵ حکومەتی عێراق[٣].

٨- **کورد و یەکێتی خاکی عێراق:** بڵاوکراوەیەک بووە، دوای جیابوونەوەی گرووپی مەکتەبی سیاسی لە ١٩٦٤، گرووپی مەکتەبی سکرتاریەتی یەکێتی قوتابیانی کوردستانیش جیابوونەوە و بەناوی یەکێتی قوتابیانی کوردستانەوە کاریان دەکرد، لە شوباتی ١٩٦٦ ئەم بڵاوکراوەیان دەرکرد[٤].

٩- **پێشڕەو:** گۆڤاری هۆشیاری و زانیاری پارتی دیموکراتی کوردستان بووە، لە ژێر دروشمی (هۆشیاری- ڕێکخستن- زانیاری) مەکتەبی سیاسی پارتی ٢ ژمارەی لە گۆڤاری پێشڕەوی کە دژی شۆڕش و پارتی دیموکراتی کوردستان بووە دەرکردووە. ژمارە ١ی لە مارتی ١٩٦٦ و ژمارە ٢ی لە ئابی ١٩٦٦ دەرچووە. دواتر لە کانوونی دووەمی ١٩٦٧ کۆمیتەی ئەوروپا ژمارە

(١) قارەمان مەهدی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٢٧- ٢٨.

(٢) دڵشاد مستەفا وەسانی، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ٥٤، ٥٦.

(٣) هەمان سەرچاوە، ل ٥٣.

(٤) عرفان عەزیز عەزیز، سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٥.

١ی چاپی ئەوڕوپای دەرکرد[١].

١٠- خەباتی کوردستان: لە ساڵی ١٩٦٦ جەلال تاڵەبانی بەناوی پارتی دیموکراتی کوردستان لە بەغدا دووبارە ئەو ڕۆژنامەی دەرکرد کە دژی شـۆڕش و پارتی دیموکراتی کوردسـتان بووە. دواتر لە سـاڵی ١٩٧٩ لەسـەری نووسراوە (ئۆرگانی پارتی دیموکراتی کوردسـتان، کۆمیتەی ئامادەکار). ژمارە ٣ی شـوباتی ١٩٧٩بە زمانی کوردی دەرچووە. ئەم ڕۆژنامەیەش هی پارتی دیموکراتی کوردسـتان نەبووە، هی حزبە کارتۆنییەکانی دژ بە شـۆڕش و دژ بە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردی بووە[٢].

١١- روناکی/ النور: (روناکی) ڕۆژنامەیەکی ڕامیاری ڕۆژانە بووە، لە بەغدا لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردسـتان. بە زمانی کوردی و عەرەبی دەرچووە. خەبات و کۆشـشـی لە ژێر تیشـکی سـۆشـیالیسـتی عیلمیدا دەکرد و هەر لەو درزەشـەوە ئەینواڕیە گیروگرفتەکانی کوردسـتان و عێراق و وڵاتانی جیهان. یەکەم ژمارەی لە سـاڵی ١٩٦٨ دەرچووەو یەکەم ژمارەی بە زمانی کوردی لە بەرگی گۆڤار لە ٢٣ی ئایاری ١٩٦٩ هاتە کایەوە. ژمارە عەرەبییەکەیشی گەیشتە ٢٥٠ ژمارە. خاوەنی ئیمتیاز حلمی عەلی شەریف و سەرنووسەری پارێزەر عومەر مستەفا بووە[٣].

(النور) ڕۆژنامەی ڕۆژانەی سـیاسـییە، لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردسـتان- گرووپی مەکتەبی سیاسـی بە زمانی عەرەبی دەرچووە. ژمارە ١ تا ٤٣٤ی لە ساڵی ١٩٦٨ و لە ساڵی ١٩٧٠ش هەندێک ژمـارەی لێ دەرچووە، لە ساڵی ١٩٧٣ ژمارە ٤٣٣ تا ٤٤١ بە خولێکی نوێ دەرچووە بە ئۆرگانی شـۆڕشـگێری کوردسـتان بەشـێوەی نهێنی لە لوبنان چاپ و بڵاوکراونەتەوە[٤].

١٢- چەکی خەبـات: گۆڤاری لقی سلێمانی پارتی دیموکراتی کوردستانە، خۆی بەرپرسی بووە. لە سـلێمانی بە زمانی کوردی دەرچووە. ژمارە ٢ی سـاڵی یەکەمی لە ئـایاری ١٩٦٨

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلوولی ٢٠٢٣)؛ گۆڤاری پێشـڕەو، ژمارە ١، (کانوونی دووەمی ١٩٦٧- چاپی ئەوڕووپا).

(٢) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان؛ ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردسـتان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆسـتا عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلوولی ٢٠٢٣).

(٣) عبدالجبار محمد جەباری، سەرچاوەی پێشوو، ل ل ١٣٢- ١٣٣.

(٤) https://zheen.org.

دەرچووە[1].

١٣- ڕابەر: بڵاوکراوەی ڕۆشــــنبیری بوو، لەلایەن لێژنە ناوچەی ســـلێمانی پارتی دیموکراتی کوردستان (گرووپی مەکتەبی سیاسی) دوو هەفتە جارێک لە سلێمانی بە زمـــانی کوردی و پیتی عەرەبی بڵاویدەکردەوە. بە ڕۆنیۆ چاپدەکرا، ژمارەی یەکەمی لە شـــوباتی ١٩٦٩ و ژمارەی ١٣ لە کانوونی یەکەمی ١٩٦٩ دەرچووە[2].

١٤- دەنـــــگوباس...بروسکە: بڵاوکراوەیەک بووە، دەزگای دەنگوباسی سەر بە لقی سلێمانی پارتی دیموکراتی کوردستان (مەکتەبی سیاسی)، ناوبەناو بە زمـانی کوردی دەرچووە. ژمارە ١ی لە ساڵی ١٩٦٩[3] بە تـــــابیعە و ڕۆنیۆ چاپدەکرا، ژمارەی ٢ی لە ١٥ی ئابی ١٩٦٩، ژمارە ٦ی لە ٢٤ی ئەیلوولی ١٩٦٩، ٧ی لە ساڵی ١٩٦٩ و ژمارە ١١ی لە ساڵی ١٩٧٠ دەرچووینە[4].

١٥- ڕزگــــــاری (سلێمانی): ئەم گۆڤارە لەلایەن نەوشیروان مستەفا دژ بە پارتی دیموکراتی کوردستان دەرچووە، بەڵام نووسراوە (گۆڤارێکە لە ساڵی ١٩٦٩ لەلایەن لقی سلێمانی پارتی دیموکراتی کوردستانی- عێراق دەرچووە)[5].

١٦- ڕەنـج: بڵاوکراوەی ڕۆشنبیری سەر بە لقی سلێمانی پارتی دیموکراتی کوردستان (مەکتەبی سیاسی) بوو. بە تابیعە و ڕۆنیۆ چاپدەکرا. تەنیا ٣ ژمــــــارەی بە زمانی کوردی لە سلێمانی دەرچووە. ژمارەی ٢ی لە ئەیلوولی ١٩٦٩ دەرچووە[6].

١٧- التآخي: ئەبێ بۆ ڕاســـتی ئەوە بگوترێ ئەو حزبە کارتۆنیەی کە ڕژێم بە ناوی پارتی دیموکراتی کوردســتان دروســتی کردبوو، لە ٢٧ی ئاداری ١٩٧٤ بارەگای (التآخي) داگیرکرد و بە هەمان شێوە بڵاوی کردەوە، تەنانەت ئەوەی نەیتوانی لە (التآخي) بدزێ ڕێبازە بێگەرد و ڕاســتگۆیەکەی بوو[7]. کۆمەڵێک هەڵپەرســت کەوتنە خۆ لەوانە عەزیز عەقراوی کە لەگەڵ شۆڕش نەکەوتن و دژبەری شۆڕش و گەلی کورد وەستان، هەستان بە درێژەدان بە ڕۆژنامەی

(١) ڕەفیقساڵح ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٥.

(٢) هەمان سەرچاوە، ل ٦٧.

(٣) جەمال خەزنەدار، سەرچاوەی پێشوو، بەرگی دووەم (ب)، ل ٧٩.

(٤) https://zheen.org. ؛ ڕەفیق ساڵح ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٩.

(٥) حول بعض فعاليات فروع و كوادر الحزب، جريدة خەبات، العدد ٥١١، (حزيران ١٩٦٩- مطبعة خەبات)، ص ١.

(٦) ڕەفیق ساڵح ئەحمەد، سەرچاوەی پێشوو، ل ٧٠.

(٧) وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٦٤.

(التآخي) دژ بە گەلی کورد، بەڵام بەس ناوەکە ئەوبوو ناوەڕۆک و ئامانجی جیاواز بوو، بۆیە ئەو ژمارانە دەکرێت ١٥٨٤یش هەبێت بەس لای ئێمە ژمارە ١٥٨٥ لە ٢٨ی ئاداری ١٩٧٤ تا ژمارە ٢١٣٤ لە ١٧ی شـــوباتی ١٩٧٦ دەرچووە، ئامـــــــاژەمان پێداوە بە (التآخي) پارتی دیموکراتی کوردســتان هەژمـــــار ناکرێت. بەڵکو ئەوەی پارتی دیموکراتی کوردسـتان ژمارە ١٥٨٤ لە ١ی ئاداری ١٩٩٣ دووبارە کەوتەوە بەر بڵاوکردنەوە و چاپکردن[١].

١٨- التـــــآخي و قضـايا الكادحين: ئەم پاشکۆیە بەسـەرپەرشتی مەکتەبی ناوەندی کرێکار و جوتیارانی پارتی دیموکراتی کوردســـتانی دەرچووە کە هی ئەو حزبە کارتۆنیە بوو ڕژێم بە ناوی پارتی دیموکراتی کوردســـتان دروســـتی کردبوو عەزیز عەقراوی کاری تێدا کردووە و لەسـەری نووسراوە (پاشکۆیەکی مانگانەی التآخي). ژمارە ١ی لە ١٦ی تشـــــرینی دووەمی ١٩٧٤ دەرچووە، ژمارە ٢٠٥٦/١٣ لە ٨ی تشـــرینی دووەمی ١٩٧٥ دەرچووە. ژمارە ١، ٢، ١٣ بە زمـــانی عەرەبی، ژمارە ٥، ٦، ٧ بە زمانی کوردی و عەرەبی و ژمارە ١٠ بە زمانی عەرەبی دەرچووینە[٢].

١٩- نـــــاوخۆی پارتی: ڕۆژنامەیەک بووە، بەناوی مەکتەبی ناوەندی سەر بە مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردسـتان کە هی حزبە کارتۆنییەکەی هاشـم حەسـەن عەقراوی لە بەغدا بووە، بە زمانی کوردی دەریدەکرد. ژمارە ١ی لە تشـــــرینی یەکەمی ١٩٧٦دا دەرچووە، ئەو پارتیە، پارتیە کارتۆنیەکە بوو کە هاشـم حەسـەن عەقراوی سـکرتێری بوو، بارەگای سـەرەکیان لە بەغدا بوو[٣].

٢٠- البـارتي: ئەم بـڵاوکراوەیە لەلایەن عەزیز عەقراوی دەرچووە کە بەناوی پارتی دیموکراتی کوردستان بە زمـانی عەرەبی دەریکردووە. ژمارە ١٠ی لە ساڵی ١٩٧٩ دەرچووە[٤].

(١) ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتن لەگەڵ مامۆستا عەبدوڵا زەنگەنە، (هەولێر- ٦ی ئەیلوولی ٢٠٢٣)؛ ئەرشـــیفی دەســـتەی ئینســـکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.

(٢) هەمان سەرچاوە.

(٣) ئیسماعیل تەنیا، رابەری ڕۆژنامەگەریی... سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٢.

(٤) https://zheen.org.

لیستی سەرچاوەکان:

١- پەرتووکە کوردییەکان:

- مەسعود بارزانی، بارزانی و بزووتنەوەی ئازادیخوازی کورد (یەکەم ڕاپەڕینی بارزان ١٩٣١-١٩٣٢)،چاپی دووەم، چاپخانەی خەبات، ١٩٩٢، کوردستان.
- علی عبدلله، مێژووی پارتی دیموکراتی کوردستان-عێراق تا بەستنی کۆنگرەی سێ یەمی، چاپخانەی خەبات، ئەیلوول ١٩٦٨.
- عەبدوڵلا موحەممەد زەنگەنە، ڕۆژنامەنووسی کوردی لە کوردستانی دوای ڕاپەڕین، ژمارە ٤٢، چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری، هەولێر، ١٩٩٨.
- عەبدوڵلا زەنگەنە و سدیق سالح و ڕفیق سالح ئەحمەد، برایەتی ڕۆژنامەیەکی ڕۆژانەی سیاسییە، پڕۆژەی هاوبەشی بنکەی ژین و زانکۆی زاخۆ، چاپخانەی خانی، دهۆک، ٢٠١٧.
- محەمەد مەلا قادر، سەربردە-کورتەیەک لە بیرەوەرییەکان، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی ئاراس، چاپی یەکەم، هەولێر، ٢٠٠٩.
- ئاری نانەکەلی، برایەتی ١٩٧٠-١٩٧١ دووەمین گۆڤاری سیاسیی ئاشکرای پارتی دیموکراتی کوردستان، کوردستان- هەولێر، ٢٠٢٠.
- موسا ئەحمەد، ڕۆژنامەگەریی یەکێتی قوتابیانی کوردستان، لە بڵاوکراوەکانی مەکتەبی سکرتاریەتی یەکێتی قوتابیانی کوردستان زنجیرە (٩)، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، هەولێر، حوزەیرانی ١٩٩٨.
- فەرهاد عەونی، ئەزموونی ڕۆژنامەوانیم، چاپخانەی ڕۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١١.
- عارف روشدی عارف، کۆمەڵەی خوێندکارانی کورد لە ئەوڕوپا ١٩٥٦- ١٩٧٥، چاپ: دەزگای چاپ و پەخشی حەمدی، سلێمانی، ٢٠١٢.
- دڵشاد مستەفا وەسانی، خەبات بەردەوامە... پوختەیەک دەربارەی ڕۆژنامەی خەبات ١٩٥٩- ٢٠١٩، لە بڵاوکراوەکانی خەبات، چاپی یەکەم، چاپخانەی ڕۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠٢١.
- صالح یوسف صوفی، کرۆنۆلۆژیا کوردستانێ و جیهانێ، بەرگێ دووێ، چاپا ئێکێ، ڕێڤەبەرییا چاپ و بلاڤکرنێ، چاپخانا پارێزگەها دهۆکێ، دهۆک، ٢٠١٣.

- صالح یوسف صوفی، کرۆنۆلۆژیا کوردستانێ و جیهانێ، بەرگێ سێ، ڕێڤەبەرییا چاپ و بلاڤکرنێ، چاپخانا پارێزگەها دهۆکێ، دهۆک، ٢٠١٣.
- موسەدەق تۆڤی، ئینسکلۆپیدیا پارێزگەها دهۆکێ، بەرگێ شەشێ، ٢٠١٧.
- موســەدەق تۆڤی، دیرۆکا ڕۆژنامەڤانیێ ل پارێزگەها دهۆکێ، چاپا ئێکێ، نیســانا ٢٠١٩.
- وەصــفی حەســەن، داســتانا لێدانا گازخانا کەرکووک، دەزگای توێژینەوە و بڵاوکردنەوەی موکریانی، چاپخانەی خانی، دهۆک، ٢٠١٠.
- وەسـفی حەسـەن ردێنی، ئێزگە و تەلەڤزیۆنێت کوردی ١٩٣٩- ٢٠٠٢، چاپی یەکەم، بەڕێوەبەرایەتیی چاپخانەی رۆشنبیری، هەولێر، ٢٠٠٥.
- وەصفی حەسەن ردێنی، ڕۆژنامەگەریا دەڤەرا بەهدینان، وەشانا دەزگەها سپیرێز یا چاپ و وەشـانێ (ژمارا وەشـانێ ١٦٨)، چاپا ئێکێ، چاپخانا حەجی هاشـم- هەولێر، ٢٠٠٦.
- زێرەڤان تەمو، دیرۆکا ڕۆژنامەڤانیێ ل ئاکرێ ١٩٥٠- ٢٠٢٠، چاپا ئێکێ، چاپخانەی جنگل، تەهران، ٢٠٢٠.
- زاهیر ڕۆژبەیانی، ئەزموونی ڕۆژنامەگەریم، لە بڵاوکراوەکانی یەکێتی نووســەرانی کورد- لقی کەرکووک ژمارە ١٦٧، چاپی یەکەم، چاپخانەی کارۆ، ٢٠١٢.
- وریا جاف، مێژووی ڕۆژنامەگەریی پارتی دیموکراتی کوردســتان ١٩٤٦- ١٩٩٦، چاپی یەکەم، چاپخانەی خەبات، دهۆک ١٩٩٦.
- وریـا جـاف، کـاروانی ڕۆژنـامەگەریی کوردی، کتێبی گوڵان ژمـارە (١٩)، چـاپخـانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری، هەولێر، ١٩٩٨.
- وریا جاف، مێژووی دەنگی کوردستانی عێراق، چاپخانەی خەبات، دهۆک، ٢٠٠٢.
- جەلیـل کـاکەوەیس، برایەتی ئەدەب و هونەر بیبلۆگرافیـای ١٠٠ ژمـارەی یەکەم، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، هەولێر.
- جەمال خەزنەدار، ئینسـکلۆپیدیای ڕۆژنامەگەریی کوردی، بڵاوکراوەکانی سـەندیکای ڕۆژنامەنووســانی کوردســتان گۆڤاری ڕۆژنامەنووس (٤)، بەرگی یەکەم (الف)، چاپخانەی حاجی هاشم، هەولێر ٢٠١١.
- جەمــــال خەزنەدار، ئینسـکلۆپیدیای ڕۆژنامەگەریی کوردی، پڕۆژەی نووسـینەوەی مێژووی ڕۆژنامەگەری کوردی ١٨٩٨- ٢٠١٥، بەرگی دووەم (ب)، چاپخانەی زانکۆی سەڵاحەدین، هەولێر ٢٠١٨.

- عرفان عەزیز عەزیز، ڕۆژنامەنووسی یەکێتی قوتابیانی کوردستان، زنجیرەی مێژوویی یەکێتی قوتابیانی کوردستان (٢)، چاپی یەکەم، چاپخانەی ڕۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١٢.
- قارەمان مەهدی، مێژووی ڕۆژنامەگەریی لاوانی کوردستان ١٩٣١- ٢٠٠١، بەرگی یەکەم، چاپخانەی ئۆفسێتی پاک، هەولێر، ٢٠٠٢.
- نەوزاد فوئاد رەشید، چەپکە گوڵێک لە مێژووی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان، چاپی یەکەم، چاپخانەی ووڵات، هەولێر، شوباتی ٢٠١٤.
- نەوزاد فوئاد رەشید، چەپکە گوڵێک لە مێژووی یەکێتی لاوانی دیموکراتی کوردستان، بەرگی دووەم، چاپی یەکەم، چاپخانەی وڵات، هەولێر، حوزەیرانی ٢٠١٨.
- دانا ئادامز شمیدت، سەفەرێک بۆ ناو پیاوە ئازاکانی کوردستان، وەرگێڕانی ئەبوبەکر ساڵح ئیسماعیل، دەزگای توێژینەوە و بڵاوکردنەوەی موکریانی، چاپخانەی خانی، دهۆک، ٢٠٠٨.
- دلێر ڕەشید و چیا ئەحمەد، سەرهلدانا ڕۆژنامەگەریێ ل دەڤەرا زاخۆ (١٩٩١-٢٠١٢)، چاپخانا کوردستان، زاخۆ، ٢٠١٢.
- سەردار هێتوتی، ڕاگەهاندن و ڕۆژنامەڤانیا دەڤەرا ئامێدیێ ١٩٩١- ٢٠١٣، چاپا ئێکێ، چاپخانا خانی، دهۆک، ٢٠١٣.
- ڕەفیق ساڵح ئەحمەد، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەنوسیی کوردیی لە شاری سلێمانی (١٩٢٠-١٩٩٠)، بڵاوکراوەکانی هەفتەنامەی سلێمانیی نوێ ژمارە (١)، ٢٠٠٢.
- سدیق ساڵح و ڕەفیق ساڵح، ڕۆژنامەوانیی نهێنیی پارتی دیموکراتی کوردستان-عیراق ١٩٤٦- ١٩٥٨، چاپخانەی شڤان، سلێمانی، ٢٠١١.
- ئیسماعیل تەنیا، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەگەریی کوردی ١٩٧٥- ١٩٩٣، لە چاپکراوەکانی ڕاگەیاندنی بزووتنەوەی میللی کوردستان، چاپی یەکەم، چاپخانەی ڕۆشنبیری- هەولێر، ١٩٩٨.
- ئیسماعیل تەنیا، بزاڤی ڕۆژنامەگەریی کوردی لە ئەڵمانیا ١٩٦٣- ٢٠٠٦، دەزگای بارزان نیوز بۆ توێژینەوە و ڕاگەیاندن زنجیرە (١)، چاپی یەکەم، چاپخانەی پاک- هەولێر، ٢٠١٠.
- ئیسماعیل تەنیا، ڕابەری ڕۆژنامەگەریی کوردی (ئازاری ١٩٧٥- ١٩٩٣)، چاپی یەکەم، چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری، هەولێر ٢٠١٣.

- عبدالجبار محمد جەباری، مێژووی ڕۆژنامەگەری کوردی، چاپی یەکەم، چاپخانەی ڕاپەڕین، سلێمانی، ١٩٧٠.
- نەوشـــیروان مســـتەفا ئەمین، چەند لاپەڕەیەک لە مێژوی ڕۆژنامەوانی ی کوردی ١٩٣٨- ١٩٥٨ (ڕۆژنامەوانی ی نهێنی)، بەرگی سـێیەم/ بەشـی یەکەم، سـلێمانی، ٢٠٠٤.
- نەوزاد عەلی ئەحمەد، ڕۆژنـامەگەریی خوێنـدکارانی کورد لە ئەوروپا و ئەمریکا ١٩٤٩-١٩٩١، چاپی یەکەم، چاپخانەی تیشـک، مەڵبەندی کۆردۆلۆجی/ سـلێمانی، ٢٠٠٨.
- سـەنگەر شـێخەشلی، بڵاوکراوە وەرزشییەکانی دوای ١٩٩٤- ٢٠٠٤، لە بڵاوکراوەکانی ڕۆژنامەی کوردسـتانی نوێ، چاپی یەکەم، چاپخانەی مەکتەبی ناوەندی ڕاگەیاندنی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان، سلیمانی، ٢٠٠٤.
- عەبدوڵڵا ئەنوەر عەبدوڵڵا (سمکۆ)، ڕۆژنامەوانیی کوردی لە شاری هەولێردا (١٩٣٥-١٩٧٥)، یەکێتی نووســەرانی کورد مەڵبەندی گشـــتی ٩، چاپی یەکەم، چاپخانەی ڕۆژهەڵات، هەولێر، ٢٠١٢.
- درەخشـــان شـــێخ جەلال حەفیـدزادە، کورتەیەک لە بزووتنەوەی ڕزگـاریخوازی ئافرەتانی کوردسـتان و هەندێ لە بیرەوەرییەکانم، چاپی یەکەم، چاپخانەی شـڤان، ٢٠١٢.
- ڕێناس نەورۆزی، بیبلۆگرافیای ڕۆژنامەوانی ژنانی کوردستان، چاپی یەکەم، چاپخانەی رۆشنبیری- هەولێر، بەلجیکا ٢٠١١.
- حەمە سالح فەرهادی، چەند لایەنێکی ڕۆژنامەنووسـی کوردی، چاپخانەی الحوادث، بەغدا ١٩٨٨.
- د.سـامان جەلال،ئینسـایکلۆپیدیای میدیای کوردی لە باشـووری کوردسـتان، چاپی یەکەم، چاپخانەی زانکۆی سەلاحەدین، ٢٠٢٣، هەولێر.

٢- پەرتووکە عەرەبییەکان:

- مســعود بارزاني، البارزاني و الحركة التحررية الكردية (ثورة بارزان) ١٩٤٥- ١٩٥٨، كردستان، كانون الاول ١٩٨٧.
- حبیب محمد كريم، تأريخ الحزب الديمقراطي الكوردسـتاني- العراق، مطبعة خەبات، دهۆک، ١٩٩٨.

- لمحات عن تاريخ الحركة الطلابية الكردستانية، من مطبوعات اتحاد الطلبة و الشبيبة الديمقراطى الكردستاني- العراق، نيسان ١٩٩٢.
- فرهاد محمد أحمد، جريدة خەبات/ النضـــال ١٩٥٩- ١٩٦١، دراســـة تاريخية، دار سپيرێز للطباعة والنشر، الطبعة الأولى، مطبعة خانى، دهوك، ٢٠٠٨.
- رزگار نورى شاوەيس، ڕزگارى ثم خەبات لسان حال الحزب الديمقراطي الكوردستاني- نضـال مشرـف لاكثر من نصـف قرن-عرض تأريخي_ (١٩٤٦-)١٩٩٨، من منشـورات مؤسسة (برايەتى و خەبات) الصحافية، مطبعة التربية في اقليم كوردستان، ١٩٩٨.
- صـــباح البازرگان، المرشـــد الى صـــحافة كركوك ١٩١١-٢٠١١، مطبعة ازاد هورامي، كركوك، ٢٠١٣.
- نوزاد علي احمد، صـــحافة الحزب الديمقراطي الكردســـتاني (خارج الوطن)، مطبعة شڤان، السليمانية، ٢٠١٠.
- نوزاد علي أحمد، خەبات لســـان الحزب الديمقراطي الكردســـتاني "جناح المكتب السياسي"، سويد، ٢٠١١.
- نوزاد على احمد، الكادر، الطبعة الاولى، مطبعة شهاب- اربيل، ٢٠١٥.
- جعفر عباس حميدي، التطورات السياسية في العراق ١٩٤١- ١٩٥٣، رسالة ماجستير، مطبعة النعمان، نجف الأشرف، ١٩٧٦.
- الدكتور جعفر عباس حميدي، التطورات و الاتجاهات الســياســية الداخلية في العراق ١٩٥٣-١٩٥٨، رسالة دكتوراه، الطبعة الاولى، ١٩٧٩-١٩٨٠.
- هشـــام عمار أحمد الراوي، موســـوعة الصـــحافة البغدادية و رجالاتها، الطبعة الأولى، الناشر دار الحكمة، لندن، ٢٠١٣.
- فـاروق ابراهيم شريف، الضـــبـاط الكورد في الجيش العراقي، الجزء الاول، الطبعـة الاولى، مطبعة ORKA MATBAACILIK TURKEY، توركيا، مايس ٢٠١٤.
- حبيب كركوكي، الخطاب الســـياسي في القنوات الفضـــائية الكوردية، مطبعة ئارابخا كركوك، كركوك، ٢٠٠٦.

٣- ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان/ چاوپێکەوتنەکان:

- چاوپێکەوتن لەگەڵ عومەر بەکر، هەولێر، ١ی شوباتی ٢٠٢٣.
- چاوپێکەوتن لەگەڵ هاودەنگ فارووق، هەولێر، ١ی شوباتی ٢٠٢٣.
- چاوپێکەوتن لەگەڵ فریاد بارزانی، پیرمام، ٢٣ی شوباتی ٢٠٢٣.
- چاوپێکەوتن لەگەڵ شکار عەفان نەقشبەندی، پیرمام، ٢٣ی ئابی ٢٠٢٣.
- چاوپێکەوتن لەگەڵ عەبدوڵا زەنگەنە، هەولێر، ٦ی ئەیلوولی ٢٠٢٣.
- چاوپێکەوتن لەگەڵ ئیسماعیل ئیبراهیم، دهۆک، ١٥یً تەمووزا ٢٠٢٤.
- چاوپێکەوتن لەگەڵ محەمەد عەلی عوزێر، پیرمام، ١٧ی شوباتی ٢٠٢٥.
- چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ جەواد مەلەکشاهی، ١٤ی ئایاری ٢٠٢٣.
- چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ جەبار حەجی عەبدوڵا، ١٤ی ئایاری ٢٠٢٣.
- چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ فەرهاد محەمەد، ١٤ی ئایاری ٢٠٢٣.
- چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ سەرۆ قادر، ٢٦ی تشرینی دووەمی ٢٠٢٣.
- چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ شڤان حەمدی حوسێن، ١٥ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٤.
- چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ شاخەوان کەریم محەمەد، ١٥ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٤.
- چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ کاوێز مەلا پەروێز، ١٥ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٤.
- چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ ئەسعەد عەدۆ، ١٥ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٤.
- چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ کاروان کەلاری، ٢٠ی شوباتی ٢٠٢٤.
- چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ سەعید مەموزینی، ٢٥ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٥.
- چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ خاتوو لیا سەیفەدین، ٢٧ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٥.
- چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ بەڕێز سیروان عوسمان، ٢٩ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٥.
- چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ خاتوو دهۆک بەڕۆژی، ١ی شوباتی ٢٠٢٥.
- چاوپێکەوتنی تەلەفۆنی لەگەڵ داروین وەیس، ١٨ی ئابی ٢٠٢٥.

٤- دەستە و ناوەندەکان:

- ئەرشیفی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان.
- ئەرشیفی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان.
- ناڤەندا خانی یا ڕەوشەنبیری و ڕاگەهاندنێ.

٥- ڕۆژنامەکان:

- ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە ١٣، ٦ی تەمووزی ١٩٥٩، چاپخانەی النجاح.
- نتيجة انتخابات نقابة الصحفيين، جريدة خەبات(النضال)، العدد ٥٠، السنة الاولى، الثلاثاء ٨ ايلول ١٩٥٩، مطبعة النجاح- بغداد.
- ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە ٥٤، ساڵی (١)، یەکشەمە ١٣ ئەیلوول، چاپخانەی (النجاح)، بەغدا.
- ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە ٥٨، ساڵی (١)، هەینی ١٨ ئەیلوول، چاپخانەی (النجاح)، بەغدا.
- جريدة خەبات(النضال)، عدد ٧٤، السنة الاولى، الاحد ١١ تشرين الاول ١٩٥٩، مطبعة (النجاح)، بغداد.
- جريدة خەبات(النضال)، عدد ١١٧، الجمعة ١١ كانون الاول ١٩٥٩، مطبعة (الراى العام)، بغداد.
- الى رفاق المحترمين في مكتب خەبات بغداد، جريدة خەبات(النضال)، عدد ١٧٦، السنة الاولى، الاثنين ٢٩ شباط ١٩٦٠.
- جريدة خەبات- نضال، عدد ١٩٥، السنة الثالثة، الاربعاء ٦ نيسان ١٩٦٠.
- ابراهيم احمد يتكلم..، جريدة خەبات- نضال، عدد ١٩٦، السنة الثانية، الجمعة ٨ نيسان ١٩٦٠.
- جريدة خەبات(النضال)، عدد ٣٣٠، السنة الثانية، الاربعاء ٥ تشرين الاول، مطبعة صلاح الدين، بغداد.
- جريدة خەبات، عدد ٤٧٤، تشرين الثانى ١٩٦٤، مطبعة خەبات.

- جريدة خەبات، عدد ٤٧٥، كانون الاول ١٩٦٤،مطبعة خەبات.
- جريدة خەبات، عدد ٤٧٦، شباط ١٩٦٥، مطبعة خەبات.
- جريدة خەبات، عدد ٤٧٧، نيسان ١٩٦٥.
- جريدة خەبات، عدد ٤٧٨، حزيران ١٩٦٥، مطبعة خەبات.
- ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە ٤٨٠، خەرمانان ١٩٦٥، چاپخانەی خەبات.
- ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە ٤٨٢، سەرماوەز ١٩٦٥، چاپخانەی خەبات.
- جريدة خەبات، عدد ٤٨٣، كانون الاول ١٩٦٥، مطبعة خەبات.
- ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە ٤٨٥، ڕیبەندان(سەرەتای شباط) ١٩٦٦، چاپخانەی خەبات.
- جريدة خەبات، عدد ٤٨٦، آزار ١٩٦٦، مطبعة خەبات.
- جريدة خەبات، عدد ٤٨٧، ايار ١٩٦٦، مطبعة خەبات.
- جريدة خەبات، عدد ٤٨٨، حزيران ١٩٦٦، مطبعة خەبات.
- حول بعض فعاليات فروع و كوادر الحزب، جريدة خەبات، العدد ٥١١، حزيران ١٩٦٩، مطبعة خەبات.
- جريدة خەبات(النضال)، عدد ٥١٤، تشرين الاول ١٩٦٩، مطبعة خەبات
- جريدة خەبات(النضال)، عدد ٥١٥، تشرين الثاني ١٩٦٩، مطبعة خەبات.
- من ادبيات الحزب، جريدة خەبات(النضال)، عدد ٥١٩، اواسط حزيران، مطبعة خەبات.
- اخبار كردستان، جريدة خەبات(النضال)، عدد ٥٤٣، تشرين الثانى ١٩٨٠.
- دەنگوباسی کوردستان، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٤٦، شوباتی ١٩٨١.
- دەستەی نووسەرانی خەبات،"خەبات" داوای لێبووردن دەکات!، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٤٨، ئاب- ١٩٨٣.
- لە بڵاوکراوەکانی ڕاگەیاندنی پارتیمان، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٤٩، کانونی دووەمی ١٩٨٤.
- اصدارات اعلامية، جريدة خەبات(النضال)، عدد ٥٥٠، شباط ١٩٨٤.
- ڕۆژنامەگەری کوردی لە یادی جەژنی خۆیدا ٨٦ مۆم دەکوژێنێتەوە، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٥١، کۆتایی نیسان.

- خەبات و راستی یەکی مێژوویی، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٥٣، ساڵی ٢٦، کانونی یەکەم/ ١٩٨٤.
- لە بڵاوکراوەکانی پارتیمان، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٦٧-٥٦٨، تشـــــرینی یەکەم و تشـرینی دووەمی ١٩٨٦.
- چالاکی رۆشـــنبیری لاوانی هەردوو پارێزگای دهۆک و نەینەوا، ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە ٥٦٩، کانوونی یەکەمی ١٩٨٦.
- چاپەمەنییەکانمان لە ســـاڵی ١٩٨٦، ڕۆژنامەی خەبات، ژمارە ٥٦٩، کانوونی یەکەمی ١٩٨٦.
- ســـابیر ئەحمەد، یۆبیلی زیوین "٢٥" ســـاڵەی ئێزگەی دەنگی کوردســـتانی عیراق، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٨٥، تشـرینی دووەمی ١٩٨٨.
- سێزدەمین ڤستیڤالی جیهانی ی لاوان و قوتابیان، ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٥٨٥، تشـرینی دووەمی ١٩٨٨.
- ڕۆژنامەی خەبات(النضال)، ژمارە ٦٠٠، ئابی ١٩٨٩.
- ئیبراهیم ئەحمەد، ئامانجی کوردســـتان، ڕۆژنامەی کوردســـتان، ژمارە ١، ســـاڵی ١، شەممە ١٩٦١/٣/٤، چاپخانەی کوردستانی نوێ.
- ڕۆژنامەی برایی (التآخي)، بێ ژمارە، ١٧ شوبات ١٩٦٨، دار الجاحظ، بغداد.
- عرض مقتضـــب للصـــحافة الكردية العلنية، جريدة التآخي، عدد ٤٦٣، الاثنين ١٥ حزيران ١٩٧٠، مطبعة دار الجاحظ، بغداد.
- ملحق (التآخي)-صـفحة اتحاد نسـاء كردسـتان، عدد ٨٨٤، ١٠-١١-١٩٧١، مطبعة دار الجاحظ، بغداد.
- ملحق (التآخي)، صـفحة اتحاد طلبة كردسـتان، عدد ٨٨٤، ١٠-١١-١٩٧١، مطبعة دار الجاحظ، بغداد
- خەبـاتی کرێکـاران، ڕۆژنـامەی برایەتی، ژمـارە ٤٠، خولی چوارەم، چوارشـــەمە ١٩٧٣/٢/٢٨،مطبعة الحوادث، بەغدا.
- ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٠، ١٩٧٤/١/١.
- لاپەڕەی یەکێتی قوتابیانی کوردسـتان، گۆشـەی سـەرنجێک، ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٥، ١٣-١-١٩٧٤، چاپخانەی دار الزمان، بغداد.

- پاشـــماوەی کـاروانی ڕۆشـــنبیری...، ڕۆژنـامەی برایەتی، ژمـارە ١٥، ١٩٧٤/١/٢٤، چاپخانەی (دار الجاحظ)، ل ٧.
- بەبۆنەی یادی بیســـت و یەکەمینی دامەزراندنی یەکێتی قوتابیانی کوردســـتانەوە، ڕۆژنامەی برایەتی (پاشـــکۆی (التآخي))، ژمارە ٢٦، ٧-١١-١٩٧٤، چاپخانەی دار الجاحظ، بەغدا.
- ڕۆژنامەی برایەتی (التآخي)، ژمارە ١٥٨٥، ١٩٩٣/٣/٢.
- پشـــتیوان، لە ئەمریکادا ژمارە ١ی گۆڤاری ڕێبازی بارزانی دەرچوو، ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٢٥١٠، چوارشەممە ١٩٩٨/١/٢١، هەولێر.
- جەواد محەمەد شـــێروانی، لە قوڵایی مێـــــــژووەوە چەند بیرەوەرییەک بە بۆنەی دامەزرانـدنـی "ی.ق.ک"ەوە، ڕۆژنـامەی بـرایەتـی، ژمـارە ٢٥٢٩، چـوارشـــەمـمە ١٩٩٨/٢/١٨، هەولێر.
- فەرهاد عەونی، خەباتی قوتابیان و دیاری لاوان دوولاپەڕەی پرشـــنگداری مێژووی ڕۆژنامەگەری کوردین، ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٢٥٧٠، ١٩٩٨/٤/٢٢.
- ســـەلاح دەلۆ، مێژووی ڕۆژنامەگەریی کوردی لە کەرکووک، ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٢٥٧٠، چوارشەممە ١٩٩٨/٤/٢٢، هەولێر.
- ســـنەوبەر ســـــابیر، ئـافرەت و ڕۆژنـامەگەریی، ڕۆژنـامەی برایەتی، ژمـارە ٢٥٧٠، چوارشەممە، ١٩٩٨/٤/٢٢، هەولێر.
- ئاســـۆ حەســـەن، لە ڕۆژنامەگەری شـــاخ: بۆ ئەوەی ((دەنگی قوتابیان و لاوان)) و ((ڕۆشنبیری پێشمەرگە)) لەبیرنەکرێن، ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٢٥٧٠، چوارشەممە، ١٩٩٨/٤/٢٢، هەولێر.
- حەمەی ئەحمەد جـاف، لە ئەرشـــیفی مێژووی ڕۆژنـامەگەریی پـارتی دیموکراتی کوردســـتانەوە گۆڤاری (کادر) یان پەیمانگای دێرینی پێگەیاندنی کادران، ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٢٥٧٠، چوارشەممە ١٩٩٨/٤/٢٢، هەولێر.
- محەمەد، لە سێیەمین ساڵرۆژی دا... ئێرە سۆرانە، دەنگی ئاشتی ئازادی دیموکراسی، ڕۆژنامەی برایەتی، ژمارە ٢٥٠٦، پێنج شەممە ١٩٩٨/١١/١٥، هەولێر.
- جريدة (التآخي)، عدد ٧٠١٨، ٢٠١٥/١١/٢٥، دار (التآخي) للطباعة و النشر، بغداد.
- نشرة مەتین (عەرەبی)، بێ ژمارە، حوزەیران/ ١٩٨١.
- نشرة اخبارية، عدد الاول، شباط ١٩٨٤، براغ.

- دەنگی لاوان و قوتـابیـان (دەنگی لیژنەی بـاڵای هـاوكـاری نێوان ڕێكخراوەكـانی قوتابیان و لاوانی كوردسـتان و سـەرانسـەری عێراقە)، ژمارە ٢ی سـاڵی ١ی كانوونی ١ی ١٩٨٤.
- بڵاوكراوەی كرێوە (ی. ق. ك)، ژمارە سفر، سێشەممە ١٩٩٧/٢/١٨.
- ڕۆژنامەی روانین- Rwanin، ژمارە ١٠، ٢٠٠٣/١٢/٧، هەولێر، چاپخانەی ڕۆشنبیری.
- ڕۆژنـامەی هەولێر پۆســـــت، ژمـارە ١٦٨، ١٥ی ئـابی ٢٠٠٧، هەولێر، چـاپخـانەی موكریانی.
- د. ڤیان ســـلێمان، هێلین بڵاوكراوەیەک لە ئافرەتەوە بۆ ئافرەت، ڕۆژنامەی هەولێر، ژمارە ٣٣١٦، ٢٠٢٠/٨/١٠.
- سەلام عەبدوڵا، پاشكۆی هزر و هونەر، ژمارە ١٣٥، ٢٠٢٣/٨/١٠.
- رۆژناما ئەڤرۆ، هژمارا ٣٤٨٧، ٣/٣/ ٢٠٢٤، چاپخانا موكریانی.
- PDK News Views, (Kurdistan Demokratic Party, Iraq in USA & Eurpe), issue 1, july 1993 ,Merrifield, Virginia.

٦- گۆڤارەكان:

- گۆڤاری پێشرەو، ژمارە ١ كانوونی دووەمی ١٩٦٧، چاپی ئەوڕوپا.
- التآخي...، گۆڤاری برایەتی، ژمارە ٥ی ســاڵی یەكەمی خوولی دووهەم، ناوەڕاســتی ئەیلوولی ١٩٧٠، چاپخانەی دار الزمان، بەغدا.
- دیدەنییەكی خێرا لەگەڵ مام ســەفەر مەلا غەفوور و یەكەم چاپخانەی شــۆڕشــی كوردســتان، گۆڤاری ڕامان، ژمارە ٢٣، ٥ ئایار ١٩٩٨، چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشــنبیری، هەولێر.
- عەبدوڵڵا زەنگەنە و ڕەفیق ســاڵح ئەحمەد، رابەری رۆژنامەنووســی كوردی، گۆڤاری رۆژنامەنووس ژمارە ٤، ٢٠٠٥/٤/٢٢، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، هەولێر.
- د. عبدالفتاح البوتاني، توزيع نشـــرة حزبية بإسم (صوت كردستان)، مجلة الصوت الآخر، العدد ٨١، الاربعاء ٢٠٠٦/١٢/٢٥.

- ژیار پشدەری، ئێزگەی دەنگی کوردستان دەنگی زوڵاڵی شۆڕش و خەباتی نەتەوەیی و بڵندگۆی ڕاستی، گۆڤاری دەنگی پێشمەرگە، ژمارە ١٢٦، ئەیلوولی ٢٠٠٨، چاپخانەی موکریانی، هەولێر.
- بەسەرکردنەوەی هەڤاڵ (لەتیف قۆجە) پێشمەرگەی دێرینی شۆڕشی ئەیلوول، گۆڤاری دەنگی پێشمەرگە، ژمارە ١٥٥، شوبات ٢٠١١، چاپخانەی ئاراس، هەولێر.
- حەمە ئەحمەد جاف، خامەی سامی شۆڕش، گۆڤاری دەنگی پێشمەرگە، ژمارە ١٥٨، ئایاری ٢٠١١، چاپخانەی ئاراس، هەولێر.
- ئەحمەد باوەر، گۆڤاری خەباتی قوتابیان لە خانەقین ١٩٥٨، گۆڤاری رامان، ژمارە ١٨، خولی سێیەم، ٢٠١٤، چاپخانەی خانی، دهۆک.
- د. سالار عوسمان، مەتین پێویستە چیبکات...؟!!، گۆڤاری مەتین، ژمارە ٢٣٣، ئادارا ٢٠٢٣، دهۆک.

٧- ماستەرنامە:

- هۆگر بەهادین شریف، ماستەرنامە، ڕاگەیاندنی پارتی دیموکراتی کوردستان (١٩٧٦-١٩٩١)، هەولێر، ٢٠٢٣.

٨- ماڵپەڕەکان:

- https://www.google.com/url?q=https://facebook.com/.DerwazeHD/post. 16 DEC 2019.
- https://kurdistantv.net/ku/news/83190.
- https://xebat.net.
- WWW.kdp.info,17 DEC 2019,
  ڤاڤین رەمەزان، یەکێتی قوتابیانی کوردستان پرۆژەیەک ڕادەگەیەنێت
- www.kurdishglobe.krd.
- https://www.xaniagency.com/.govarasivore/.
- https://rojnameyaevro.com/ku/.derbareyme/.

- http://helinmedia.org.
- https://zheen.org.
- www.hewalname.com.
- https://www.instagram.com/xaniagency?igsh=MTEzM3NjbWh1MjZkcA==.
- http://www.facebook.com/ksu.1953?mibextid=LQQJ4d,
پەیجی فەرمی یەکێتی قوتابیانی کوردســتان لە ڕێکەوتی ١٦ی شــوباتی ٢٠٢٣، لە فەیسبووک.

ناسنامەی
پرۆژە

پرۆژەی دەستەی ئینسکلۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان، لە پێناو ناساندن، کۆکردنەوە، بە دیکۆمێنتکردن و بڵاوکردنەوەی مێژووی پڕ لە سەروەریی کار و خەباتی پارتی دیموکراتی کوردستان، لەسەر پێشنیازی ڕێزدار مەسرور بارزانی، ئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان، لە ساڵی٢٠١٤ دامەزراوە.

ئەم بەرهەمەی بەردەستی بەڕێزتان بەشێکە لە هەوڵ و ئامانجەکانی ئەم پرۆژەیە.

P.D.K ENCYCLOPEDIA